

BÁB

BÁB

*Budbringeren
for Dagenes Dag*

av
H. M. Balyuzi

Bahá'í
FORLAG

© 2021 Bahá'í Forlag
ISBN 978-82-90224-47-4
www.bahaiforlag.no

Engelsk originaltittel:
The Báb
The Herald of the Days of Days

© 1973 H. M. Balyuzi
Først utgitt 1973 av George Ronald, Publisher

Forsidefoto:
© Bahá'í International Community

Forsidelayout:
Kragh Designing

Det må ikke kopieres fra denne bok i strid med åndsverkloven
eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR,
Interesserorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Innhold

Forord	IX
En bemerkning om oppbygningen av persiske navn	XI
Prolog	1

KAPITLER

1. Hill deg, <u>Shír</u> áz	13
2. Han som de søkte	29
3. <u>Ṭ</u> ihrán	45
4. Den første martyr	55
5. Valfart til Mekka: Ka'bah-huset	67
6. Motstandskreftene fylker seg	75
7. Tro og fornektelse	85
8. 'Abbás den stores by	105
9. Bábí-åpenbaringens antikrist	117
10. Der Araks flyter	123
11. Det sorgvekkende fjell	133
12. Ved middagstider en midtsommerdag	147
13. Dagbryterne – morgengryets menn	161
14. Epilog	187

APPENDIKSER

1. Beleiringen av Karbilá	191
2. Bábs martyrdød	199
3. Opptakten til Nayríz-episoden	201
4. <u>Ṭ</u> ihráns sju martyrer	203
5. Zanján-episoden	205
6. Lord Palmerstons forespørsel	209
7. Mytedannelse	211
Litteratur	219
Noter	223

TIL DET LYSENDE MINNET
OM EN ENSOM OG EDEL KVINNE,
SOM LED I STILLHET I FØRTI ÅR
ER DENNE HISTORIEN OM
HENNES ELSKEDE EKTEMANN
TILEGNET

Forord

Denne boken fullfører trilogien om livet til bahá'í-troens grunnleggere. Men siden jeg nå har mer materiale til min disposisjon, håper jeg på et fremtidig tidspunkt å kunne utvide bindet om Bahá'u'lláhs liv og også å skrive et tillegg til bindet om 'Abdu'l-Bahás liv.

Denne boken er den første i rekken av bahá'í-litteratur som gjør utstrakt bruk av offentlige dokumenter fra statsarkiver. Jeg skylder Moojan Momen stor takk for så raust å ha delt med meg resultatene av sin dyktige forskning ved Londons og andre steders kontor for offentlige dokumenter.

De to britiske utenriksministre som mottok nyheter og meldinger angående Báb og bábíene, var greven av Aberdeen, som satt i embetet fra september 1841 til juli 1846 under sir Robert Peel, og viscount Palmerston, som bekledde embetet fra juli 1846 til januar 1852 under lord John Russell. Den britiske utsending som hovedsakelig stod for videresendingen av slike rapporter til London, var oberstløytnant (senere sir Justin) Sheil, sendemann i Tíhrán. Lord Palmerstons brev til ham (F.O. 248/134) erklærer at hans meldinger vedrørende Báb ble «forelagt dronningen».

Min dype takknemlighet går til Abul-Qasim Afnan som sjenerøst gav meg tilgang sin fars, avdøde hájí mírzá Ḥabíbu'lláhs, krønike-historie og selvbiografi så vel som brev skrevet av og til Bábs slektninger, sammen med mange andre dokumenter av uvurderlig verdi.

Utenom sitatene fra Bábs skrifter bør man ha i mente at taler tillagt ham eller hvem som helst andre på disse sider, ikke må bli tatt som en nøyaktig gjengivelse av ord talt på den tiden. De formidler bare følelsen og hovedinnholdet i det som ble sagt ved disse anledningene. Det var åpenbart ingen som gjorde notater. Det er imidlertid mulig at noen få korte setninger her og der – som umiddelbart festet seg i sinnet – er

nøyaktige ytringer, selve ordene som ble talt.

Som bibliografien antyder, har jeg konsultert et antall bøker, men av trykte verker har hovedkildene vært *God Passes By* og Nabíls beretning, *The Dawn-Breakers*. Jeg er stor takk skyldig overfor Bahá'í Publishing Trust, Wilmette, Illinois, for tillatelse til å sitere fra disse og andre kilder, så vel som overfor Cambridge University Press, Kontoret for offentlige dokumenter, George Allen & Unwin Ltd., A. & C. Black Ltd., Faber & Faber Ltd., William Heinemann Ltd., Methuen & Co. Ltd., og *World Order*, et bahá'í-tidsskrift. Full takk er gitt i bibliografien og notene.

Jeg er dypt takknemlig overfor Sakens Hender Paul Haney og Abul-Qasim Faizi for å ha lest manuskriptet og for deres gjennomgåelse og råd. Som tidligere har Marion Hofmans generøse hjelp jevnet veien frem til utgivelse. Min takknemlighetsgjeld til henne er enorm. Og uten min kones bistand og støtte kunne jeg ikke ha fullført oppgaven.

Jeg vil også gjerne få takke Dorothy Wigington, Farhang Afnan og Rustom Sabit for deres omhyggelige korrekturlesning og Horst W. Kolodziej for hans utmerkede reproduksjon av et antall gamle dokumenter og fotografier.

Til slutt et ord om prologen. Den gir etter mitt syn en nødvendig bakgrunn for historien om Báb. Men skulle leseren finne at det er for mye fremmed informasjon i den, kan han umiddelbart gå over til første kapittel.

H. M. BALYUZI
London oktober 1972

En bemerkning om oppbygningen av persiske navn

I tidligere tider hadde folk i Persia ingen etternavn, men i mange tilfeller var de kjent ved navnet på distriktet, storbyen, småbyen eller til og med landsbyen som de kom fra, for eksempel Khurásání, Mázindarání, Ṭíhrání, Işfahání, Shírání.

Det fantes også forskjellige hedersprefikser og -suffikser som utmerket en person. En etterkommer av profeten Muḥammad hadde (og har) prefikset «siyyid». Noen ganger tok «mírzá» plassen til «siyyid», og noen ganger ble de to brukt sammen. «Mírzá» i seg selv antydte ingen spesiell ætt, unntatt ved plassering etter et egennavn for å markere kongelig herkomst.

Suffikset «khán» tjente en gang i tiden som en tittel, men etter hvert som årene gikk, ble det kun hedrende og til og med meningsløst, og det var aldri et etternavn.

Prefikset «ḥájí» eller «ḥáj» antydte da som nå en som hadde foretatt pilegrimsferden til Mekka. Som prefikser markerte mashhadí og karbilá'í valfart til Mashhad eller Karbilá, men som suffikser pekte de på fødestedet.

Det fantes også utallige titler som ble tildelt av herskeren i Írán og bestod av ulike kombinasjoner, noen ganger komiske, noen ganger grammatisk umulige. Av og til antydte de en bestemt rang og profesjon. Etter som tiden gikk, mangedoblet disse titlene seg til det absurde inntil de ble feid vekk av lovgivning i 1920-årene.

Endelig ble en person ofte skjelnet fra andre ved en kombinasjon av prefikser og suffikser knyttet til navnet, og hvis disse ble utelatt, kunne det føre til at vedkommende ble tatt for å være en annen.

I dag er situasjonen svært forandret, men for perioden som er beskrevet i denne boken, kan forfatteren bare identifisere personer ved navnene de brukte da, hvor vanskelige de enn kan være.

Sitater er gjengitt i sin originale form selv om de avviker fra skrivemåten og translitterasjonen av persiske ord som brukes i denne boken. Oversettelser fra persiske kilder er gjort av forfatteren, med mindre de er tilskrevet andre.

Den britiske krone har opphavsretten til bibelteksten i «Authorised Version» og har gitt sin tillatelse til denne bokens bruk av sitater fra den.

Báb, den opphøyede, er sannhetens morgen,
hvis lys skinner over alle regioner.

‘ABDU’L-BAHÁ

O Báb's folk! Smertelig forfulgt, tvunget til taushet,
men standhaftig nå som ved Sheykh Ṭabarsí og i Zanján,
hvilken skjebne er skjult for dere bak fremtidens slør?

EDWARD GRANVILLE BROWNE

PROLOG

I

Omtrent da de tretten koloniene i Nord-Amerika var i ferd med å vinne sin uavhengighet for å danne kjernen i Vestens mektige republikk, da Frankrike gradvis var i ferd med å nærme seg en revolusjon som verden aldri før hadde sett maken til, og Storbritannia beveget seg mot en annen type revolusjon av industriell, landbruksfaglig og økonomisk art, forlot en shí'ah-islamsk geistlig sitt hjem på en øy i Den persiske bukt for å dra til de store sentre for shí'ahenes lære og andaktsliv i 'Iráq. Hans formål var å finne en mye større tilhørerskare for å gi uttrykk for tanker og forutanelser som hadde utviklet seg hos ham i årenes løp.

Shaykh Aḥmad-i-Aḥsá'í (1743-1826), grunnleggeren av shaykhí-retningen, tilhørte den gamle banú-ṣakhr-stammen, og hans familie kom opprinnelig fra Aḥsá-regionen på det arabiske fastland. Hans fars navn var shaykh Zayni'd-Dín, og Baḥrayn hadde vært deres hjem. Shaykh Aḥmad besøkte først Najaf, der 'Alí, den første imám, ligger begravet; 'Alí var profeten Muḥammads fetter og svigersønn. I Karbilá begynte han å preke nær gravmålet for martyren Ḥusayn, den tredje imám, og en krets av oppriktige studenter samlet seg om ham. Han bad de ledende shí'ah-geistlige i 'Iráqs hellige byer om å godkjenne ham som en selvstendig mujtahid, det vil si en geistlig med rett til å gi tolkninger og forskrifter. De erklærte alle at de betraktet shaykh Aḥmad som en mann med kunnskap og talent høyt over deres eget, og at deres bevitnelse ble skrevet ene og alene på hans anmodning.

Aḥmads berømmelse spredte seg snart over hele Írán. Faḥ-'Alí sháh (regjerte fra 1797-1834) og Muḥammad-'Alí mírzá,* en sønn av sháhen, som var guvernør for livstid i Kirmánsháh, var spesielt ivrige etter å

* Rukni'd-dawlihen.

møte ham. Men shaykh Aḥmad foretrakk å dra til Írán via Búshíhr (Bushire) i sør heller enn via den nærmere og mer tilgjengelige ruten om Kirmánsháh i vest. Fra Búshíhr dro han til Shíráz og derfra til Yazd, der han oppholdt seg i mange år. Siyyid Kázim-i-Rashtí, en ung mann knapt ferdig med tenårene, som delte de samme synspunktene, slo seg der sammen med ham (en eller annen gang i år 1231 etter hedsjra: 1815–1816). Shaykh Aḥmad var da i ferd med å gjøre sine siste forberedelser for å valfarte til den hellige byen Mashhad* før sitt besøk i Tíhrán. Han mottok siyyid Kázim med stor hengivenhet og bad ham om å fortsette sitt eget mangeårige tålmodige arbeid. I Mashhad og senere i Tíhrán ble shaykh Aḥmad vist ethvert tegn på stor respekt og ærbødighet.

Til slutt reiste siyyid Kázim nordover for å være sammen med ham, og sammen dro de til Kirmánsháh, siden guvernørprinsen inntrengende hadde tryglet sin far om å la shaykh Aḥmad besøke seg. De oppholdt seg i Kirmánsháh så lenge guvernøren levde. Etter hans altfor tidlige død dro de av sted til Karbilá, der shaykh Aḥmad prekte og underviste, med usvekket iver og evnene uberørt av økende alder. Han var tidlig i åttiårene da de tok veien til Mekka og Medina. Fra den reisen kom han ikke tilbake, og han ligger begravet på den berømte Baqí'-gravplassen, i nærheten av profeten Muḥammads grav.

Shaykh Aḥmads vedvarende tema var den nære ankomsten av de siste dagers forløser, som var lovet den islamske verden: Qá'im av Muḥammads hus, eller Mihdí (Mahdí).¹ I løpet av sin siste pilegrimsferd til de hellige byer i Arabia fortalte han en kjøpmann fra Işfahán,[†] som var med ham: «Du vil oppnå Bábs nærvær; hils ham på mine vegne.»² Shaykh Aḥmad trodde ikke på fysisk oppstandelse og heller ikke på noen fysisk oppstigning til himmelen (mi'ráj)[‡] for profeten Muḥammad den

* I Mashhad (Meshed) ligger gravmælet for imám Riḍá, den åttende imám.

† Hájí Muḥammad-Ismá'il-i-Gulpáygání.

‡ «Ere være Ham, som førte sin tjener nattetid, fra den hellige moské til Aqsa-moskéen, hvis omgivelser Vi har velsignet for å vise ham noen av Våre tegn. For Han er den Hørende, den Seende.» Koranen 17:1.

natt da engelen Gabriel tok ham med seg for å ta den himmelske verden i øyesyn. Mi'raj var en opplevelse i ånden, hevdet shaykh Aḥmad. Han forfektet dessuten at tegnene på og forvarslene om Qá'ims komme, gitt av profeten og imámene, var allegoriske. Disse og lignende doktriner var tabu for de ortodokse, men mens shaykh Aḥmad levde, ble deres fiendtlige kritikk dempet av innflytelsen fra kongelig hold.

Siyyid Kázim (1793-1843), som i samsvar med shaykh Aḥmads vilje etterfulgte ham som veileder for hans disipler, var sønn av siyyid Qásim fra Rasht, en liten by i den nordlige delen av Írán i nærheten av Det kaspiske hav. Han kom fra en familie av velkjente kjøpmenn og var ikke mer enn trettitre år gammel da han ble gitt myndighet til å tolke hellige tekster. De ortodokse geistlige begynte nå for alvor med sine skarpe angrep, inntil siyyid Kázim til slutt følte at han trengte solid støtte i Írán fra de ortodokses rekker. Med dette for øye valgte han en av sine dyktigste disipler, mullá Ḥusayn – fra den lille byen Bushrúyih i Kḥurásán – til å dra til Iṣfahán og sikre hjelp av ḥájí siyyid Muḥammad-Báqir-i-Rashtí, en fremtredende geistlig med stor innflytelse. Mullá Ḥusayn lyktes glimrende i å utføre oppgaven han var betrodd, fikk den berømte mannens skriftlige støtte og dro så videre til Mashhad for å få et lignende løfte fra enda en mektig geistlig.

I mellomtiden led ikke bare siyyid Kázim under sine motstanderes intriger og voldsomme angrep ledet av siyyid Ibráhím-i-Qazvíní, men hele Karbilá kom i opprør. Disse urolighetene hadde vart lenge, og gradvis hadde den osmanske regjerings myndighet opphørt å eksistere. I byen var flere grupper i strid med hverandre, men alle bestemte seg for å yte motstand mot gjenopprettelsen av osmansk makt. To påfølgende válíer (generalguvernører) i 'Íraq forsøkte å tvinge folket til lydighet, men mislyktes på iøynefallende vis. Men i de siste månedene av 1842 ble det Najíb páshá – en besluttsom og til og med stivsinnet mann – som overtok stillingen som válí. Forholdene i Karbilá hadde gradvis gått fra vondt til verre. Lovløsheten hadde økt, og det var mobben som rådet grunnen. Najíb páshás første tanke var å løse dette problemet hvor hans

forgjengere var kommet til kort. Han forsøkte å forhandle frem et forlik, men hverken han eller opprørerne i Karbilá kunne egentlig stole på hverandre. Najíb páshá forflyttet seg til nærheten av Musayyib og sendte sar'askar (oberst) Sa'du'lláh páshá med en liten styrke for å underlegge seg byen. Forhandlingene skred hurtig fremover. Utsendinger kom og gikk. Persiske prinser bosatt i Karbilá tok del i forhandlingene, men intet ble oppnådd.

I løpet av disse skjebnesvangre ukene, ved slutten av 1842 og begynnelsen av 1843, inntok siyyid Kázim, som var høyt respektert både for sin visdom og menneskekjærlighet,* en ledende rolle, idet han oppfordret alle parter til å handle med måtehold og i en forsonlig ånd. Sammen med en liten delegasjon besøkte han to ganger Najíb páshás og Sa'du'lláh páshás leirer utenfor Karbilá. Oberstløytnant Farrant, den britiske spesialkommisær, rapporterte hans bestrebelser til Konstantinopel:

* 'Abdu'l-Bahá har fortalt denne historien om siyyid Kázims barmhjertighetsgjerninger: «'Alí-sháh [zillu's-sultánen, se prolog II] gjorde krav på tronen i Írán. Han viste stor velvilje overfor de geistlige i Karbilá og Najaf, sendte dem penger og tok parti for dem. Han lyktes imidlertid ikke, og begav seg til Karbilá. Der opplevde han harde tider og led fattigdom. Han forventet at de geistlige ville komme ham til hjelp og henvendte seg til dem, en etter en. Men ingen brydde seg om ham. En kveld måtte han og hans familie gå sultne til sengs. Ved midnatt hørte han at det banket på døren. Da han åpnet, fant han en person som hadde trukket sin 'abá over hodet for å skjule ansiktet. Denne mannen la en pung med penger i hendene på ham og gikk sin vei.

Tiden gikk. Armod og nød vendte tilbake. Ved midnatt kom denne personen igjen, dekket med 'abá, gav ham en pengesum og gikk sin vei uten et ord. På det gjentatte spørsmålet «Hvem er du?» gav han intet svar. Så kom denne mannen en tredje gang med en pung som inneholdt penger. Denne gangen fulgte 'Alí-sháh etter ham og så ham gå inn i huset til háji siyyid Kázim og lukke døren. 'Alí-sháh berettet om denne hendelsen ved mange sammenkomster. Han pleide å si: «O folk! Jeg er ikke en shaykhí, men denne gjerningen er gjort av rettferdighet. Ingen annen enn en sannhetens mann ville handle på denne måten.»³

Overpresten hajee seid Kausem gjorde alt i sin makt for å avverge fiendtligheter, han talte mot deres handlemåte, han ble utskjelt og truet, de ville ikke lytte til ham – dette har jeg hørt fra mange mennesker i Kerbella – på denne tiden var alle enige om å forsvare stedet

... helt til det siste bad han dem inntrengende om å lytte til pashaen, men til ingen nytte, han viste stort mot ved anledningen, for han hadde alle de ledende gerameer* og mullaer mot seg.⁴

Ulykkeligvis ble hans råd ignorert av både opprørere og tyrkere. Etter tjuefire dagers beleiring ble den hellige by i januar 1843 inntatt ved stormangrep, noe som forårsaket stor lidelse for de uskyldige innbyggerne. Arkivet ved Londons kontor for offentlige dokumenter inneholder flere dokumenter som kaster lys over denne episoden, så vel som over den sentrale rolle som siyyid Kázim spilte. (Se appendiks 1.)

I løpet av beleiringen hadde h́ají siyyid Kázim ofret alle sine krefter i et forsøk på å avverge voldsbruk og beskytte alle parter i konflikten. Skjønt han bare var femti år gammel, ble han klar over at hans liv nærmet seg slutten. Vi er blitt fortalt at han ble advart om dette gjennom drømmen til en arabisk gjeter, som fortalte ham om den. Da hans disipler uttrykte sin fortvilelse, svarte siyyid Kázim:

Er ikke deres kjærlighet til meg for Den Sannes skyld, han vi alle venter skal komme? Ville dere ikke ønske at jeg dør så Den Lovede kan åpenbares?⁵

Året 1844 var nær ved å gry da siyyid Kázim trakk sitt siste åndedrag og ble stedt til hvile nær imám H́usayns grav. Hans død ble rapportert av Farrant, som den 24. januar 1844 skrev til sir Stratford Canning og i februar sendte en kopi til oberstløytnant (senere sir) Justin Sheil,⁶ den britiske chargé d'affaires i Tíhrán:

* Sannsynligvis «yarámáz», som betyr «døgenikter».

Hajee seid Kausem, en av overprestene i Kerbella, døde nylig tid etter å ha vendt tilbake fra et besøk i Samerrah – seid Ibrahim Kasveene, den andre overprest som var i sterk opposisjon til ham, vil nå nyte full makt, og all kappestrid mellom de to religiøse partier vil opphøre.⁷

Da mullá Ḥusayn-i-Buṣhrú'í kom tilbake til Karbilá fra sitt høyst vellykkede oppdrag i Írán, var hans lærer død. Han hadde ikke utpekt noen til å etterfølge seg.

II

For å kunne følge begivenhetene i denne beretningen kan det være nyttig å ta i betraktning deres bakgrunn i noen aspekter av iransk historie.*

Muḥammad sháh, den tredje monark i qájár-dynastiet, styrte landet i 1843, men den reelle makten lå hos ḥájí mírzá Áqásí, hans usympatiske storvesir. Qájárene var en stamme av tyrkisk opprinnelse. Áqá Muḥammad khán, en evnukk-høvding for denne stammen, reiste seg i 1779 for å etablere et eget kongedømme. Femten år senere vant han endelig Íráns trone da han fanget og brutalt myrdet Luṭf-'Alí khán, den siste hersker av zand-dynastiet, som var tapper og høysinnet, men sørgelig ung. Evnukk-kongen var ytterst og barbarisk skånselløs, og han klarte å holde russerne unna i Kaukasus-området helt til han i 1797 ble felt av tre snikmordere. Han ble etterfulgt av sin nevø, Faṭḥ-'Alí sháh, en bløthjertet og viljesvak mann som var svært opptatt av sine koner. Ved sin død i 1834 etterlot han seg femtiture sønner og førtiseks døtre.

* For andre aspekter henvises leseren til innledningen i Nabíls *The Dawn-Breakers*.

I løpet av Fath-‘Alí sháhs regjeringstid led Írán store tap overfor Russland i en rekke katastrofale kriger. Íráns statsråder, som var behagelig tilbaketrukket i sin isolasjon fra verdensbegivenhetenes strømninger, totalt uvitende om realitetene i den europeiske situasjon, trodde de kunne stagge den russiske trussel med hjelp fra keiseren av Frankrike. Tett i hælene på general Gardanne, Bonapartes utsending, kom det i 1808 ikke bare én, men to utsendinger fra de mer kjente «ingríz» (engelskmenn). Sir Harford Jones var utsendt fra kong George IIIs hoff og sir John Malcolm fra India. På vegne av markien av Wellesley, generalguvernøren i India, sluttet sistnevnte i 1801 en mislykket traktat med Fath-‘Alí sháhs slue og uhyre ambisiøse storvesir*. Men i de mellomliggende år øste Bonaparte – etter katastrofen i Egypt og Syria – sine tvilsomme gunstbevisninger over perserne, og den britiske forbindelsen ble beleilig oversett av Fath-‘Alí sháhs statsråder, som hadde inngått Finkenstein-traktaten (1807) med franskmennene. I samme periode hadde dessuten den svært dyktige háji Ibráhím khán – som hadde bidratt mer enn noen til zand-dynastiets undergang og evnukk-kongens påfølgende seire – mistet sin makt og, ifølge legenden, møtt sin død i en kokende kjele.

Hva Frankrikes keiser ville gjøre for Írán, knyttet det seg virkelig store forhåpninger til, men de ble knust av Bonapartes politiske kursendring; da han møtte tsar Alexander I ved Tilsit (1807), husket han ingen av sine løfter. Og derfor ble general Gardanne jaget fra Tíhrán i vanære, og sir Harford Jones og sir John Malcolm ble, til de persiske statsråders fornøyelse, og også overraskelse og forlegenhet, latt i fred, for å skule mistenksomt på hverandre. Men etter hvert som Napoleons stjerne dalte, så gjorde også den britiske interesse for persiske saker det. Krigene med Russland fortsatte helt til perserne vedkjente seg slått i Gulistán-traktaten av 1813.

Midt i bunnløs uvitenhet, nepotisme og misligheter som florerte i riket, stod det spesielt to menn – uberørt av korrupsjon, som var fullt klar over landets behov: prins ‘Abbás mírzá, tronarvingen, og hans vesir,

* Háji Ibráhím khán (i‘timádu‘d-dawlihen).

mírzá Abu'l-Qásim, qá'im-maqám-i-faráhání. Men deres reformforsøk kunne ikke oppnå den suksess de fortjente på grunn av obskurantismen som omgav herskerens person. Det var denne kronprinsen som sendte den første gruppe av iranske studenter til Storbritannia for å lære Vestens håndverk. Historien om dem, som ikke levner regjeringen i London noen ære, er bevart i et antall dokumenter ved Kontoret for offentlige dokumenter. Tilfeldigvis het en av disse mennene, en medisinstudent, mírzá hájí Bábá, som var eponymet for hovedpersonen i James Moriers velkjente satire.

Prins 'Abbás mírzá, som var beseiret av russerne på slagmarken, forsøkte nå å utstyre landet med en moderne hær og ansatte britiske instruktører. Som tidligere gav Ṭihrán ham lite hjelp. Likevel var han under konstant press for å gjenoppta fiendtlighetene. Spesielt oppfordret de geistlige til det.* Men Russland hadde intet ønske om å slåss; det hadde heller ikke Faṭḥ-'Alí sháh: Krig var altfor dyrt. Prins Menchikov kom fra St. Petersburg (dagens Leningrad), ikke for å diktere, men for å forhandle. Men kravene fra dem som søkte krig – de geistlige og Alláh-Yár kháns† mektige hoff-klikk – viste seg å være uimotstæelige; Menchikov dro tilbake til St. Petersburg.

I krigen som snart fulgte, ble perserne grundig slått, og russiske styrker veltet frem for å okkupere byen Tabríz. De første til å forlate felten var en gruppe geistlige, som hadde ledsaget hæren med hevede faner. Ved Turkumancháy-traktaten (1828), som var ytterst tyngende og ydmykende, ble Írán utestengt fra Kaukasus. I tillegg til å betale kraftige skadeserstatninger tapte Írán sine rettigheter i Det kaspiske hav, og grensen mot Russland ble fastsatt til å følge Araks-elven.

Prins 'Abbás mírzá var nå en trist og knust mann. Overilte handlinger som var blitt påtvunget ham, hadde gjort ham totalt trøstesløs. Hans moderne hær var slått. Fordi han visste om intrigene som hjemsoekte

* I sin tavle til Násiri'd-Dín sháh henviser Bahá'u'lláh til denne begivenheten.

† Ásafu'd-dawlihen, som senere gjorde opprør mot den sentrale regjeringen i Násiri'd-Dín sháhs regjeringstid.

farens hoff, og for å sikre at hans eldste sønn ikke ville bli latt forsvarsløs, bad han tsaren om garantier, som beredvillig ble gitt. Etter denne ilddåpen gjennom nederlag og underkastelse levde ikke prins ‘Abbás mírzá lenge. Han døde i en alder av førtifem år, og et år senere fulgte faren ham i graven.

Den eldste sønnen til mírzá ‘Abbás – som av Fath-‘Alí sháh var utpekt til rettmessig arving – trådte inn i sin arv gjennom en kombinasjon av støtte lovet av Storbritannia og Russland og qá’im-maqámens kloke strategi. Sir John Campbell, den britiske minister i Tíhrán, og sir Henry Lindesay Bethune, som tok kommandoen over styrkene som var lojale mot mírzá ‘Abbás’ sønn, førte ham trygt fra Tabríz til Tíhrán. I mellomtiden sikret qá’im-maqámen støtte fra innflytelsesrike menn i hovedstaden, der en annen sønn av den avdøde kongen hadde titulert seg selv ‘Adil sháh* og gjorde krav på tronen. Men hans styre varte kort, og snart var Muḥammad sháh, den rettmessige arving, godt befestet i Tíhrán, for sir Henry Lindesay Bethune (som en persisk historiker kaller Lenzi) jaget enkelt vekk andre pretendenter.⁸

Muḥammad sháh ønsket ikke å se ut som om han stod i takknemlighetsgjeld til de britiske tjenestemenn som hadde hjulpet ham til tronen, og han viste heller ikke mye takknemlighet overfor qá’im-maqámen, arkitekten bak hans seier. Innen et år hadde han sørget for at den store statsråd som hadde tjent ham og hans far så godt, var død. Ved qá’im-maqámens forrædersk utspekulerte død led Írán et stort og uopprettelig tap. Qá’im-maqámen var ikke bare en glimrende statsmann, men også en prosaens mester med en stil som rensket språket for mosegrodde snurrepiperier.[†]

Hans etterfølger som storvesir var ḥájí mírzá Áqásí, en mann som var uvitende, manglet ethvert preg av dannelselse og hyklet dyp fromhet. Sir Henry Layard⁹ så ham slik i 1840:

* I virkeligheten ‘Alí sháh, zillu’s-sultán, ikke å forveksle med prins sultán Mas‘úd mírzá, Ísfaháns generalguvernør, som hadde samme tittel i senere år.

† Se Balyuzi, *‘Abdu’l-Babá*, s. 373 og note.

Vi avla en visitt hos statsministeren, hajien mirza Agasi, som da var mannen med den største innflytelse, makt og myndighet i Persia. Shahen hadde overlatt nesten hele styringen av sitt kongedømme til ham og beskjeftiget seg selv svært lite med offentlige anliggender fordi han var klar over sin manglende evne til å ivareta dem. «Hajien» – det navn han vanligvis var kjent under – var etter alt å dømme en statsmann med list og sluhet, men med begrensede evner. Han var grusom og forrædersk, hovmodig og overlegen, skjønt han foregav å være ydmyk som en from mullá som hadde valfartet til Mekka og imamenes hellige gravmæler. Det religiøse preg som han hadde antatt, gjorde ham intolerant og skinnhellig, og han var kjent for å nære et fanatisk hat mot kristne. Han hadde vært shahens koran-veileder og -lærer og fått stor innflytelse på sin elev, noe som hadde løftet ham til den høye stilling som han da innehadde. Han hadde ry for å være velbevandret i persisk og arabisk, men var fullstendig uvitende om alle europeiske språk. Hans vanstyre, korrupsjonen og den generelle undertrykkelse som fantes overalt, hadde ført Persia til avgrunnens rand. Fortvilelse, elendighet og misnøye hersket i større omfang enn noen gang før. Han ble av alle fordømt som årsaken til ulykkene og elendigheten som menneskene og staten led under. Vi fant ham sittende på baken på persisk vis – på et fint kurdisk teppe utfoldet i en vakker sal. Foran ham var det et stort brett fylt med is og forskjellige typer frukt ... Han var en kortvokst mann, med skarpe og litt simple og usympatiske trekk og høy, skingrende stemme. Hans påkledning var enkel – nesten lurvete – som det anstod en mulla og en mann viet et religiøst liv ... Det var tydelig at hajien mistenkte oss for å være spioner og agenter for den britiske regjering. Han erklærte imidlertid at shahen var villig til å la oss få besøke hvilken som helst del av hans territorier der vi kunne ferdes trygt, og at det var gitt beskjed om å utferdige vår farman [kongelig dekret]; for Hans Majestet hadde sagt at vi tilhørte en vennligsinnet nasjon, og hans stridighet gjaldt ikke England, men lord Palmerston,

som hadde behandlet Persia ille og hadde hjemkalt dronningens ambassadør¹⁰ uten tilstrekkelig grunn ...

Írán stod heller ikke på god fot med osmanene. Layards bok *Early Adventures* antyder det betraktelige omfang av inntrengninger som tyrkerne hadde gjort på iransk territorium. Møtet mellom Layard og *hájí mírzá Áqásí* i 1840 fant sted i Hamadán, ikke langt fra grensen, der Muḥammad *sháh* lå i leir sammen med sin hær. Forholdet mellom den osmanske og den iranske regjering ble enda mer anspent ved stormingen og plyndringen av Karbilá i 1843, der det var persere som led mest. Vi har sett hvordan de persiske prinser som bodde i Karbilá på den tid da de ble omringet av Najíb *páshás* tropper, deltok i forhandlinger. De var landsforviste og flyktninger som hadde vært i strid med Muḥammad *sháh* og fornærmet ham, og eldst blant dem var 'Alí-*sháh*, *zillu's*-sultánen.

Enda et kinkig problem gjorde sitt for å forverre forholdet mellom Írán og det osmanske rike, og det gjaldt *shí'aher* mot sunníer. Den britiske statsråd Sheil i Tíhrán rapporterte til utenriksministeren, earl of Aberdeen:

Dersom moollahene, og i særdeleshet den øverste geistlige i Ispahan, hajee syed moollah Baukir – som har stor religiøs innflytelse i Persia – skulle bruke den nåværende anledning for å gjenvinne sin tidligere stilling ved å utøve sin myndighet blant folket og forkynne et korstog mot den rivaliserende grenen av muhammedanismen, er det ikke lett å forutse konsekvensene.¹¹

Sheil rapporterte at den persiske utenriksminister og *hájí mírzá Áqásí* faktisk var i gang med å vurdere muligheten av krig.¹² Denne øverste geistlige i Işfahán som Sheil nevnte, var den samme geistlige som mullá Húsayn-i-Buśhrú'í oppnådde ubetinget støtte til siyyid Kázim-i-Raśhtí fra.

Det er nyttig å sammenligne de geistliges myndighet i disse to store grenene av islam. Geistlige innen *shí'ah* har i motsetning til sunní «*ijtihád*»-myndighet, det vil si myndighet til å utstede dekreter og dommer *ex cathedra*. På en måte er hans stilling analog med myndigheten hos den engelske dommer som kan skape presedens innenfor rimelighetens og sedvanerettens grenser. Den sunní-geistlige tilhører en av de fire skoler for islamsk jurisprudens: *hanafí*, *sháfi'í*, *málikí* og *hanbalí*. De rettslærde som grunnla disse fire skolene eller skikkene som er oppkalt etter dem, etablerte visse normer som den sunní-geistlige ikke kan avvike fra. Den *shí'ah*-geistlige setter på den annen side sin lit utelukkende til teksten i *Qur'ánen* og overleveringene tilskrevet profeten og imámene, som alle er vidåpne for tolkning. Det forstås videre at *shí'ah*-mujtahiden – den geistlige som erklærer *ex cathedra* – gjør det som representant for *Şáhibu'z-Zamán*, Tidsalderens Herre.

KAPITTEL 1

Hill deg, Shíráz

Hill deg, Shiraz, du sted uten like, hill deg!
Måtte Gud være den som vokter din port
så ulykkens føtter aldri kommer inn her!
Så mitt Ruknabad ikke skal lates øde ...

– Háfiz

På ettermiddagen den 22. mai 1844 stod en reisende utenfor portene til Shíráz. Han var kommet fra Karbilá til sitt fødeland Írán på en åndelig søken. En båt hadde ført ham til Búshihir i Den persiske bukt. Fra den usunne havnen hadde hans reiserute gått over ugjestmilde fjell til den navngjetne byen Shíráz. Han var i følge med sin bror og sin nevø; begge var knapt tjue år gamle, og selv var han bare tidlig i trettiårene. De hadde foretatt denne reisen i en hensikt som for mange syntes å være fantastisk. Men for dem selv og mange flere som dem var den reell og presserende.

Denne reisende var den samme mullá H̄usayn-i-Bushrú'í, som – etter å ha fullført sitt høyst fruktbare oppdrag i Írán på vegne av siyyid Kázim-i-Rashtí – hadde nådd frem til Karbilá, bare for å finne at hans lærer var død. Han hadde fått vite at siyyid Kázims avskjedsråd til sine disipler hadde vært å forlate sine hjem og tilbaketrukketheten fra verden, å oppgi studier og debatter og gå ut i verden for å søke «Tidsalderens Herre» (Şáhibu'z-Zamán), hvis komme i hundrevis av år hadde vært utallige millioners håp. Hans overjordiske lys ville snart bryte frem over verden, hadde siyyid Kázim sagt. Sammen med flere av siyyid Kázims disipler holdt mullá H̄usayn nattevåk i førti døgn i Kúfihs gamle moské,

som nesten lå i ruiner, og deretter dro de ut langs ulike reiseruter for å adlyde sin mesters befaling.

Mullá Ḥusayn var en mann med dyp lærdom og ubøyelig vilje. Ingenting avskrekket ham. Da han nå hadde nådd frem til Shíráz' porter, sendte han sine følgesvenner inn i byen for å finne losji, men selv drøyde han en stund ute på markene. Hans sinn var beskjeftiget med målet for hans søken, en søken som hadde ført ham alle disse slitsomme milene frem til Shíráz, hjem og hvilested for to av Íráns største diktere. For omkring fem hundre år siden hadde Ḥáfiz ført sin storartede lyrikk i pennen her. Her hadde Sa'dí levd en god del av sitt liv og skrevet sin strålende prosa, sine lekende vers. Her hadde det arbeidet og dødd en skare av mennesker som var blitt lovprist både på sin egen tid og siden. Luften i Shíráz, sletten ved Shíráz, rosene i Shíráz, sypressene i Shíráz er alle blitt lovprist i rikt monn.

Fra høydene som vendte mot veien til Búshihr, hadde den unge Edward Granville Browne – den fremtidige fremragende orientalist ved universitetet i Cambridge – førtifire år senere vendt blikket mot sletten ved Shíráz og betraktet fjellpasset som kalles Alláh-u-Akbar (Gud er den største) fordi den reisende ved dette uttrykker sin forundring over å skue en så vakker slette. Browne skrev:

Ord kan ikke beskrive den salighetsrus som overvældet meg, idet jeg – etter mang en trettende marsj – lenge betraktet virkeligheten av det som jeg så lenge hadde drømt om, og fant at virkeligheten ikke bare var lik, men langt overgikk det ideal jeg hadde forestilt meg. At slikt skjer i ens liv, forekommer sjelden nok. Når det så skjer, blir ens innerste vesen oppildnet av en følelse som trosser enhver beskrivelse, og som de mest veltalende ord kun vagt kan antyde.¹³

Dette var byen mullá Ḥusayn skulle til å gå inn i. Det var som om en magnet hadde trukket ham til Shíráz sammen med hans bror og nevø.

De var heller ikke alene om å bli tiltrukket på denne måten.

På denne varme ettermiddagen den 22. mai var mullá Ḥusayn trett etter den anstrengende reisen fra kysten og opp de bratte stiene til plataet. Men hans sinn var årvåkent, og hans sjel lengtet inderlig etter den fred som oppnåelsen av hans mål ville gi ham. Mens han gikk og grublet, kom han ansikt til ansikt med en ungdom av slående utseende. Den unge mannen, som var mild og imøtekommende og bar en turban som kunngjorde at han nedstammet fra profeten Muḥammad, hilste ham med stor vennlighet. Mullá Ḥusayn ble forbauset og overveldet av varmen i denne uventede velkomsthilsen. Det var denne unge siyyids* høflighet sammen med hans verdige holdning som særlig gjorde inntrykk på ham. Så inviterte den unge mannen ham til å være hans gjest og innta kveldsmåltidet i hans hus. Mullá Ḥusayn nevnte at hans følgesvenner hadde gått i forveien og ville vente ham. Til dette svarte den unge siyyid: «Overlat dem i Guds varetekt. Han vil visselig beskytte dem og våke over dem.»†

«Vi befant oss snart foran porten til et beskjedent utseende hus,» har mullá Ḥusayn fortalt. «Han banket på døren, som snart ble åpnet av en etiopisk tjener. «Tred inn med 'Fred', og i sikkerhet,‡ var hans ord, idet han steg over dørterskelen og gjorde tegn til at jeg skulle følge ham. Hans invitasjon, ytret med kraft og majestetisk verdighet, gjennomtrengte min sjel. Jeg syntes det var et godt varsel å bli tiltalt med slike ord, siden jeg nå stod på terskelen til det første hus i Shíráz jeg var i ferd med å gå inn i, en by der selve atmosfæren allerede hadde gjort et ubeskrivelig inntrykk på meg.»

Shíráz hadde trollbundet mullá Ḥusayn. Men lite ante han at hans ungdommelige vert – som talte med myndighet – var den «Tidsalderens

* En etterkommer av profeten Muḥammad.

† Sitatene i dette kapittel uten referansenumre er tatt fra Nabil, *The Dawn-Breakers*, kapittel III.

‡ Koranen 15:46.

Herre», den «Qá'im av Muḥammads hus», som han lette etter. Allikevel kunne han ikke unnslippe følelsen av at dette uventede sammenreff på en eller annen måte kunne føre ham nær slutten på hans søken. Samtidig var han bekymret ved å ha forlatt sin bror og nevø uten noen nyheter om seg selv. Han forteller videre: «Overveldet over den store vennligheten han viste meg, reiste jeg meg for å gå min vei. ‹Tiden for aftenbønn nærmer seg,› dristet jeg meg til å bemerke. ‹Jeg har lovet mine venner å slutte meg til dem ved denne timen i Masjid-i-Ílkhání.›* Med den ytterste grad av høflighet og ro svarte han: ‹Du har helt sikkert gjort timen for din retur betinget av Guds vilje og velbehag. Det ser ut til at hans vilje har forordnet det annerledes. Du trenger ikke å frykte for å ha brutt ditt løfte.›» En slik ubestridelig forsikring burde ha gjort mullá Ḥusayn klar over at han var i ferd med å oppleve sitt livs største prøvelse.

De bad sammen og satte seg ned for å samtale. Og plutselig spurte hans vert mullá Ḥusayn: «Hvem etter siyyid Kázim anser du som hans etterfølger og din leder?» Videre spurte han: «Har din lærer gitt deg noen som helst detaljerte antydninger om Den Lovedes kjennetegn?» Mullá Ḥusayn svarte at siyyid Kázim hadde pålagt sine disipler å spre seg etter hans død og lete etter «Tidsalderens Herre», og at han faktisk hadde gitt dem tegn som de kunne komme til å gjenkjenne ham ved. «Han er av ren herkomst, er av berømmelig avstamning,» sa mullá Ḥusayn, «og av Fátimihs† ætt. Når det gjelder hans alder, er han mer enn tjue og mindre enn tretti år gammel. Han er forlenet med medfødt kunnskap ..., avholder seg fra røyking og er uten legemlige lyter.»

Det rådet stillhet – pausen som går forut for daggry. Mullá Ḥusayn har fortalt oss at stillheten ble brutt ved at hans vert med «rungende stemme» erklærte:

Se, alle disse tegn er åpenbare hos meg.

* En velkjent moské i Shíráz.

† Profeten Muḥammads datter og den første imám 'Alís hustru.

For øyeblikket var mullá Ḥusayn sjokkert og forvirret. Han prøvde å motstå en påstand som var til å miste pusten av. Men Sannheten så ham i øynene. Han stilte opp argumenter. Men Sannheten er sitt eget argument.

Mullá Ḥusayn sa: «Han som vi venter skal komme, er en mann av uovertruffen hellighet, og Saken han skal åpenbare, er en Sak med voldsom kraft. Mange og forskjellige er betingelsene som nødvendigvis vil måtte oppfylles av ham som hevder å være dens synlige legemliggjørelse. Hvor ofte har vel ikke siyyid Kázim henvist til det store omfang av kunnskap som Den Lovede besitter! Hvor ofte sa han vel ikke: «Min egen kunnskap er bare en dråpe sammenlignet med den som han er forlenet med. Alle mine begavelser er bare et støvgrann overfor det uhyre omfang av hans kunnskap. Ja, forskjellen er ikke til å måle!»

Tidligere hadde mullá Ḥusayn skrevet en avhandling om noen av de dunkle og uforståelige doktriner og læresetninger som shaykh Aḥmad og siyyid Kázim hadde fremsatt. Han hadde med seg en kopi av denne avhandlingen. Nå la han den frem for sin vert og bad ham om å lese den og klargjøre mysteriene som den inneholdt. Etter raskt å ha sett gjennom avhandlingen kastet hans vert ikke bare lys over den, men gikk langt videre. Så ble mullá Ḥusayn gitt beviset som han selv hadde rikelig kunnskap om. Det er en sūrih (arabisk «sūrah»: kapittel) i Qur'ánen som heter Josefs sūrih.* Den forteller historien om Josef, Jakobs sønn, som brødrene forrådde og solgte til slaveri, og som led under fangenskap i Egypt, men som steg i gradene til å styre landet. Fortellingen er høyst allegorisk. Da siyyid Kázim ble anmodet av mullá Ḥusayn om å skrive en kommentar til dette kapittelet av Qur'ánen, hadde han fortalt mullá Ḥusayn: «Dette er virkelig langt mer enn jeg evner. Han, den store som kommer etter meg, vil åpenbare den for deg uten å være bedt om det. Den kommentaren vil utgjøre et av de viktigste vitnesbyrd om hans sannhet og et av de klareste tegn på hans opphøyede stilling.»

* Sūrih 12.

Mullá Ĥusaynys vert sa til ham: «Nå er tiden inne til å åpenbare kommentaren til Josefs sūrih.»

«Han grep pennen,» fortalte mullá Ĥusayn, «og i et utrolig tempo åpenbarte han hele Mulk-sūrihen, det første kapittel i hans kommentar til Josefs sūrih. Den overveldende virkningen av måten han skrev på ble forsterket av hans milde og messende stemme, som ledsaget skrivingen. Ikke ett øyeblikk avbrøt han strømmen av vers som fløt fra hans penn. Han stoppet ikke en eneste gang før Mulk-sūrihen var ferdig. Jeg satt som fortryllet av magien i hans stemme og åpenbaringsens overveldende kraft.»

Men mullá Ĥusayn var utålmodig etter å slutte seg til sine følgesvenner. Helt siden denne ettermiddagen – og det syntes lenge siden – da han hadde sendt dem inn i byen og selv hadde drøyd utenfor byportene, hadde han ikke hørt noe fra dem og heller ikke de fra ham. Så han reiste seg og bad om tillatelse til å gå sin vei. Hans vert sa smilende til ham: «Hvis du drar i en slik tilstand, vil de som ser deg, ganske sikkert si: «Denne stakkars ungdommen har mistet forstanden.» «I det øyeblikket,» har mullá Ĥusayn sagt, «viste klokken to timer og elleve minutter etter solnedgang.»

I det øyeblikket ble en ny religionsordning født.

«Denne kvelden,» sa han som innvarslet den nye religionsordningen, han som skulle bringe bud om en ny syklus, «denne selvsamme stund vil i de kommende dager bli feiret som en av de største og mest betydningsfulle av alle høytider.»*

Kveldsmåltidet ble nå servert. Etterpå mintes mullá Ĥusayn: «Dette hellige måltid oppfrisket både legeme og sjel. Denne stunden i min verts nærvær følte jeg det som om jeg ble næret med Paradisets frukter ... Om min ungdommelige vert ikke hadde annet krav på storhet, så var dette tilstrekkelig – at han mottok meg med en slik gjestfrihet og kjærlig

* I dag blir denne kvelden og den stunden feiret med glede og ærbødighet og takknemlighet over hele verden.

omsorg som jeg var overbevist om at intet annet menneskelig vesen ville kunne legge for dagen.

Jeg satt som fortryllet av hans ytring, glemte tiden og dem som ventet på meg ... Søvnens hadde forlatt meg den natten. Jeg var som tryllebundet av musikken i stemmen som steg og sank mens han messet. Den hevet seg mens han åpenbarte versene i Qayyúmu'l-Asmá',* og så lød den i eteriske, fine harmonier mens han ytret bønnene han var i gang med å åpenbare. På slutten av hver påkallelse gjentok han verset: «Ære være Herren, maktens Herre, – fjernt borte fra det de påstår! Fred over sendebudene! Lovet være Gud, all verdens Herre!»†» Slik mintes mullá Ḥusayn denne betydningsfulle kvelden og natten.

Han som stod som Guds stedfortreder på jord, henvendte seg deretter slik til mullá Ḥusayn, som bare noen få timer tidligere hadde vært så engstelig, forpint og usikker:

O du som er den første til å tro på meg! Sannelig sier jeg, jeg er Báb, Guds Port, og du er Bábu'l-Báb, porten til denne Port. I begynnelsen må atten sjeler, spontant og av egen drift, godta meg og erkjenne at min åpenbaring er sann. Hver av dem vil måtte forsøke å finne meg uavhengig av andre, uten å bli varslet eller innbudt. Og når antallet er komplett, må en av dem nødvendigvis måtte bli valgt til å ledsage meg på min pilegrimsferd til Mekka og Medina. Der skal jeg overbringe Guds budskap til sharífen i Mekka.

Og så gav han «den første til å tro» på ham denne formaning: «Det påhviler deg å ikke røpe det du har sett og hørt, hverken for dine følgesvenner eller for noen annen sjel.»

«Denne åpenbaringen,» har mullá Ḥusayn videre fortalt, «som så plutselig og voldsomt var blitt kastet over meg, kom som et lynnedslag,

* Báb's kommentar til Josefs súr.ih.

† Koranen 37:180-182.

som en stund syntes å ha lammet alle mine åndsevner. Jeg var blendet av åpenbaringens strålende glans og overveldet av dens knusende kraft. Begeistring, glede, ærefrykt og forundring brakte røre i dypet av min sjel. Fremherskende blant disse følelsene var en fornemmelse av glede og styrke, som syntes å ha forvandlet meg. Hvor ynkelig og maktesløs, hvor motløs og fryktsom hadde jeg ikke tidligere kjent meg! Da kunne jeg hverken skrive eller gå, så skjelvende var mine hender og føtter. Men nå hadde kunnskapen om hans åpenbaring oppildnet mitt innerste vesen. Jeg følte meg i besittelse av et slikt mot og en slik kraft at om verden og alle dens folkeslag og herskere skulle reise seg mot meg, ville jeg alene og uforferdet motstå deres stormløp. Universet syntes å være bare en håndfull støv i mitt grep.»

Da mullá Husayn tidlig denne morgenen den 23. mai 1844 gikk ut på gatene i Shíráz med hjertet breddfullt av glede, gav han avkall på en geistlig karriere som ville ha brakt ham høye æresbevisninger. Han gav frivillig avkall på den og var vel vitende om at det skjedde til fordel for en oppgave som – selv om den var stor og edel – ville skaffe ham hånlig tilrop og ydmykelse. Han var velkjent innenfor kretsen av de geistlige som utøvet myndighet. Han hadde evnen, intelligensen og lærdommen som i kommende år ville ha plassert ham i fremste rekke blant nasjonens åndelige veiledere. Han ville hatt makt og rikdom. Men ved å vie sin lydighet og troskap til den unge siyyid i Shíráz, som han hadde møtt under så merkelige omstendigheter, gav mullá Husayn avkall på alt dette og valgte en sti i motsatt retning.

Mullá Husayn var ikke alene i sin noble besluttsomhet. Andre med lignende utsikter til et geistlig kall reiste til Shíráz i sin søken etter lys og sannhet. Også de hadde dratt av sted på siyyid Kázims befaling. Som ved en magnet ble de trukket til Shíráz. Hvordan kan man ellers forklare det? De hadde intet forvarsel om at i denne byen bodde han som de lette etter: En kraft langt større enn dem selv ledet deres skritt til Shíráz, til avslutningen av deres reise. Uavhengig av andre fant hver

enkelt av dem Báb, som forordnet av ham. De var tro, oppriktige og ivrige, og de fikk sin belønning.

Den siste til å ankomme var en ungdom på tjueto år, hjemmehørende i Bárfurúsh* i provinsen Mázindarán ved grensen til Det kaspiske hav. Da han var en gutt i tenårene, hadde hans far, áqá Muḥammad-Şáliḥ, dødd. Han viet seg til å strebe etter lærdom og sluttet seg til siyyid Kázims krets i Karbilá. Han ble til slutt en fremragende disippel av denne bemerkelsesverdige læreren. Det er nedtegnet at natten før denne ungdommen, som het mullá Muḥammad-‘Alí, nådde frem til Shíráz, fortalte Báb til mullá Ḥusayn at det påfølgende dag ville komme en som ved å godta den nye teofani ville «gjøre antallet av mine utvalgte disipler komplett». Da Báb neste kveld var på vei til sitt hus sammen med mullá Ḥusayn, møtte de en ung mann med en klesdrakt og et utseende som bar spor av en lang reise. Nykommeren gikk bort til mullá Ḥusayn, som han kjente godt som en med-disippel av siyyid Kázim, hilste på ham og spurte straks om han hadde funnet frem til målet for sin søken. Mullá Ḥusayn var ikke fri til å avsløre den kjensgjerning at han hadde det, og han forsøkte å roe ned sin venn og unngå temaet. Det var nytteløst, for denne ungdommen hadde sett Báb. Hans skarpe gjensvar til mullá Ḥusayn var forbløffende: «Hvorfor forsøker du å skjule ham for meg? Jeg kan gjenkjenne ham på ganglaget. Jeg bevitner med overbevisning at ingen uten ham, det være seg i Østen eller i Vesten, kan hevde å være Sannheten. Ingen annen kan fremvise den kraft og majestet som stråler ut fra hans hellige person.» Mullá Ḥusayn ble forbauset, og idet han forlot nykommeren, gikk han videre og fortalte Báb hva som hadde funnet sted. Ettersom Báb allerede hadde forventet at denne ungdommen skulle ankomme – selv om han bestemt ikke hadde mottatt noen beskjed fra ham – bemerket han: «Undre deg ikke over hans merkelige oppførsel. I åndens verden har vi allerede stått i forbindelse med denne ungdommen.

* Nå kalt Bábul.

Vi kjenner ham allerede ... Gå bort til ham og kall ham straks til vårt nærvær.» Slik fikk mullá Muḥammad-‘Alí-i-Bárfurúshí, som Báb beæret med tittelen Quddús (Den helligste), oppfylt sitt hjertes lengsel.

Disse disiplene av Báb blir kalt Den Levendes Bokstaver.* Alle unntatt én møtte Báb ansikt til ansikt og anerkjente ham som Tidsalderens Herre, den de søkte. Det ene unntaket var en begavet kvinne, en meget dyktig poet, modig og fryktløs, som lord Curzon omtaler slik:

Også skjønnhet og kvinnekjønn viet seg til den nye tro, og heltemotet hos den vakre, men ulykksalige poet fra Kazvin, Zerin Taj† (Gullkrone), eller Kurrat-el-Ain (Øynenes trøst), som kastet sløret og bar misjonsfakkelen vidt og bredt, er en av de mest gripende episoder i moderne historie.¹⁴

Og her er hyllesten til denne enestående kvinnen fra en annen fremragende engelskmann, Edward Granville Browne:

At det fremstår en kvinne som Ḳurratu’l-‘Ayn, er et sjeldent fænomen i ethvert land og enhver tidsalder, men i et slikt land som Persia er det et særsyn – ja, nesten et mirakel. Både i kraft av sin praktfulle skjønnhet, sin sjeldne intellektuelle begavelse, sin glødende vel-talenhet og sin fryktløse fromhet står hun frem som uforlignelig og udødelig blant sine medsøstre i landet. Om bábí-religionen ikke hadde hatt noe annet krav på storhet, ville dette vært tilstrekkelig – at den frembrakte en heltinne som Ḳurratu’l-‘Ayn.¹⁵

Ḳurratu’l-‘Ayn tilhørte en familie som var berømt for sin lærdom. Hennes far, ḥájí mullá Šálih, og hennes onkel, ḥájí mullá Muḥammad-

* Ḥurúf-i-Ḥayy. Ḥayy (den levende) er et arabisk ord, med atten som numerisk verdi.

† Zarrín-Táj.

Taqí,¹⁶ var begge ledende skikkelser blant de geistlige. Men de var altfor ortodokse for denne store kvinnes åndelige følelser, ennskjønt en yngre onkel, hájí mullá 'Alí, var blitt en støttespiller for shaykhí-retningen.* Qurratu'l-'Ayn var gift med hájí mullá Muḥammad-Taqís sønn – sin fetter, mullá Muḥammad. De hadde barn, men deres ekteskap var en katastrofe. Mullá Muḥammad var enda mer fanatisk og trangsynt enn sin far, og en bred kløft gapte mellom mann og kone.

Qurratu'l-'Ayn hadde en annen fetter, mullá Javád, som hadde akseptert shaykh Aḥmads og siyyid Kázims fornuftsbaserte synspunkter. Etter å ha skaffet seg kunnskap i denne fetterens bibliotek om læren til den berømmelige vismannen i Karbilá som hadde gått langt utover ortodoksiens grenser, brevvekslet Qurratu'l-'Ayn med siyyid Kázim og gav ham sin troskap. Av ham fikk hun navnet Qurratu'l-'Ayn. De eldre forsøkte forgjeves å legge en demper på hennes entusiasme. Ingen overbevisning eller trussel kunne stoppe tidevannsbølgen i hennes nye fromhet. Og da hun bestemte seg for å forlate hjem og familie og slutte seg til siyyid Kázims krets, kunne ingenting forpurre hennes hensikt. For å forstå dristigheten og alvoret i hennes handling må man skjønne hvor beskyttet datidens kvinner i Østen var; hennes oppførsel kunne bare ses på som skandaløs og nesten uhørt. Hun nådde imidlertid for sent frem til Karbilá. Ti dager før hennes ankomst var siyyid Kázim gått bort. Qurratu'l-'Ayn ble værende i Karbilá. Hun var overbevist om at Den Lovede ville åpenbare seg om ikke lenge. Mange av siyyid Kázims disipler var nå i ferd med å dra av sted på sin leting. En av dem var Qurratu'l-'Ayns svigerbror, hennes yngre søster Mardíyyihs ektemann. Hun gav denne slektningen, mírzá Muḥammad-'Alí, et forseglet brev og bad ham om å overbringe det til den som de ventet på og lette etter. Et muntlig budskap på vers ble føyd til brevet: «Si ham fra meg,» sa hun:

* Shaykh Aḥmads retning.

«Ditt åsyn viste sin lynende glans
 og oppsendte sitt lys i det høye;
 Tal så dette ord: «Er jeg ikke deres
 Herre?» og vi vil alle svare:
 «Det er du, det er du!»¹⁷

Da mírzá Muḥammad-‘Alí møtte Báb, gav han ham brevet og budskapet; og Báb regnet henne blant Den Levendes Bokstaver. Slik gikk det til at denne fryktløse, veltalende pioner for kvinners frigjøring sluttet seg til Bábs første disipler. Qurratu’l-‘Ayn er bedre kjent som Ṭáhirih – Den rene – en betegnelse som hun alltid vil bli husket ved.*

Den Levendes Bokstaver, de atten disiplene som «uavhengig av hverandre og av egen drift» fant Báb, var:

Mullá Muḥammad-‘Alí-i-Bárfurúshí, kalt Quddús.

Mullá Ḥusayn-i-Bušhrú’í, kalt Bábu’l-Báb.

Mírzá Muḥammad-Ḥasan-i-Bušhrú’í, mullá Ḥusayns bror.

Mírzá Muḥammad-Báqir, mullá Ḥusayns nevø.

Mírzá Muḥammad-‘Alí-i-Qazvíní, Ṭáhirihs svigerbror.

Mullá Aḥmad-i-Ibdál-i-Marághí’í.

Mullá Yúsuf-i-Ardibílí.

Mullá Jalíl-i-Urúmí.

Mullá Maḥmúd-i-Kḥu’í. Disse ni var martyrer som falt i løpet av «Mázindarán-opprøret» (se kapittel 13).

Mullá ‘Alí-i-Bastámí, bábí-religionsordningens første martyr. Han ble drept et sted i ‘Iráq.

Qurratu’l-‘Ayn, Ṭáhirih, som egentlig het Umm-Salamih.

Siyyid Ḥusayn-i-Yazdí, kjent som Kátib (privatsekretæren), og også som ‘Azíz. Ṭáhirih og siyyid Ḥusayn-i-Yazdí led martyrdøden under forfølgelsesbølgen i august 1852, etter at to bábier hadde forsøkt å drepe Náṣiri’d-Dín sháh.

* Vi skal senere på side 163 se hvordan hun etter hvert fikk dette navnet.

Shaykh Sa'íd-i-Hindí (inderen). Han møtte sin død et sted i India, skjønt ingen vet hvordan og hvor.

Mullá Báqir-i-Tabrízí. Han levde helt til Bahá'u'lláh kom, og trodde på ham.

Mírzá Hádí-i-Qazvíní, sønn av hájí mírzá 'Abdu'l-Vahháb og bror av mírzá Muḥammad-'Alí (det femte navnet ovenfor). Mírzá Hádí holdt seg hele tiden adskilt fra andre bábier og underviste om troen med stor varsomhet.

Mírzá Muḥammad Rawḍíib-Khán-i-Yazdí. Også han holdt seg hele tiden adskilt fra andre bábier og var alminnelig kjent som en shaykhí. Men han gav aldri avkall på sin tro og lærte andre om den når han kunne.

Mullá Khudá-Bakhsb-i-Qúchání, senere kjent som mullá 'Alíy-i-Rázi. Han døde en naturlig død, men hans sønn Mashíyyatu'lláh led senere martyrdøden som ungdom.

Mullá Ḥasan-i-Bajistání. Han var plaget av tvil etter Bábs martyrdød, fordi han ikke betraktet seg selv som verdig til det stede som var gitt ham. Da han ble tvunget til å forlate sitt hjem, dro han til 'Iráq og fikk møte Bahá'u'lláh.

Mullá 'Alíy-i-Basṭámí fikk i oppdrag å dra tilbake til 'Iráq og gi meneskene i shí'ah-retningens kjerneområde der å vite at Báb hadde fremstått, men han skulle ennå ikke røpe noen nærmere opplysninger som kunne avsløre hans identitet. Báb sa til ham:

Din tro må være urokkelig som klippen, må trosse enhver storm og overleve enhver ulykke. La ikke dårenes fordømmelser og de geistliges baktalelser plage deg eller vende deg bort fra ditt formål. For du er kalt til å ta del i det himmelske festmåltid som er beredt dere i det uforgjengelige rike. Du er den første til å forlate Guds Hus og til å lide for hans skyld. Dersom du skulle bli slått i hjel på hans sti, husk da at stor vil din belønning bli og rikelig den gave som vil bli skjenket deg.

Mullá 'Alí var snart på vei til 'Iráq. Da sammenkalte Báb de seksten andre disiplene, talte til dem og påla dem å dra ut i verden og tjene sin Gud i lys av troen som var gitt dem:

O mine elskede venner! Dere bærer Guds navn på denne Dag. Dere er blitt utvalgt til å være hans mysteriums gjemme. Det sømmer seg for hver og en av dere å fremvise Guds egenskaper, og ved deres handlinger og ord å være et eksempel på hans rettferdighets, krafts og herlighets tegn. Selve lemmene på deres legemer må bære vitnesbyrd om hvor edel deres hensikt er, hvor rettskaffent deres liv er, hvor virkelig deres tro er og hvor opphøyet deres hengivelse er. For sannelig sier jeg, dette er Dagen som Gud taler om i sin bok: «På denne dag vil Vi sette dem segl på munnen. Men deres hender vil tale til Oss, og deres føtter avlegger vitnesbyrd om det de har pådratt seg.»^{*} Overvei Jesu ord til disiplene da han sendte dem ut for å forkynne Guds Sak. Med ord som disse bad han dem reise seg og fullføre sin oppgave: «Dere er som ilden som i nattens mørke er blitt tent på fjellets topp. La karakterens renhet og graden av forsakelse være slik at jordens folk gjennom dere må gjenkjenne og drages nærmere til den himmelske Fader som er renhetens og nådens kilde. For ingen har sett Faderen som er i himmelen. Dere som er hans åndelige barn, må ved deres handlinger være et eksempel på hans dyder og bære vitnesbyrd om hans herlighet. Dere er jordens salt, men hvis saltet har mistet sin kraft, hva skal det da saltes med? Dere må være så løsrevet at hvilken by dere enn trer inn i for å forkynne og undervise i Guds Sak, så bør dere ikke på noen måte vente hverken mat eller belønning fra dens folk. Ja, når dere reiser ut av byen, bør dere riste støvet av deres føtter. Siden dere trådte inn i den rene og ubesmittede, må dere også forlate byen slik. For sannelig sier jeg, den himmelske Fader er alltid med dere og våker over dere. Hvis dere er

* Koranen 36:65.

trofaste mot ham, vil han visselig overgi alle jordens skatter i deres hender og opphøye dere over alle verdens herskere og konger.» O mine Bokstaver! Sannelig sier jeg, umåtelig opphøyet er denne Dag over de gamle apostlers dager. Ja, forskjellen er umåtelig stor! Dere er vitner til at Guds lovede Dag opprinner. Dere får drikke av hans åpenbarings mystiske beger. Vær rede til innsats, og husk Guds ord som er åpenbart i hans bok: «når Herren kommer, og englene, rekke etter rekke».* Rens deres hjerter for verdslig attrå, og la englenes dyder være deres pryde. Streb etter at deres handlinger kan vitne om sannheten av disse Guds ord, og vakt dere, at ikke han, fordi dere «snur ryggen til», skal «skifte dere ut med et annet folk, og de vil ikke være som dere»,† og som skal frata dere Guds rike. De dager er forbi da tom tilbedelse ble ansett for å være tilstrekkelig. Tiden er kommet da intet annet enn det reneste motiv, understøttet av plettfriske handlinger, kan stige opp til den høyestes trone og være antagelig for ham. «Til Ham stiger opp det gode ord, og den rette handling løfter Han opp (til Seg).»‡ Dere er de ringe som Gud har talt slik om i sin bok: «Men Vi ønsket å vise nåde mot dem som var undertrykket i landet, og gjøre dem til ledere og arvtagere.»§ Dere er blitt kalt til dette stedet; dere vil nå opp til det bare hvis dere reiser dere for å tre ethvert jordisk begjær under fot og streber etter å bli «hans ærede tjenere, som ikke taler før han har talt, og som gjør etter hans bud.» Dere er de første Bokstaver som er blitt frembrakt fra Det Første Punkt [Báb], de første kilder som har flommet ut fra denne åpenbarings kilde. Bønnfall Herren deres Gud om å gi at ingen jordiske snarer, ingen verdslig hengivenhet, ingen flyktige sysler skal kunne tilsmusse renheten eller forbitre sødmen

* Koranen 89:22.

† Koranen 47:38.

‡ Koranen 35:10.

§ Koranen 28:5-6.

av den nåde som strømmer gjennom dere. Jeg forbereder dere på at en mektig Dag skal komme. Gjør deres ytterste for at jeg som nå veileder dere, skal kunne fryde meg over deres gjerninger for Guds nådestol i den neste verden og glede meg over hva dere har oppnådd. Den kommende Dags hemmelighet er nå skjult. Den kan hverken avsløres eller verdsettes. Den Dags nyfødte spedbarn overgår nåtidens viseste og ærverdige mennesker, og den tids ringeste og mest ulærde skal forstå mer enn de lærdeste og mest begavede geistlige av i dag. Spre dere vidt og bredt i landet, og bered veien for hans komme med standhaftige føtter og gudinnviede hjerter. Bry dere ikke om deres mangler og skrøpeligheit, fest blikket på Herrens, deres Guds, den allmektiges uovervinnelige kraft. Lot han ikke i forgangne dager Abraham, til tross for hans tilsynelatende hjelpeløshet, seire over Nimrods styrker? Lot han ikke Moses overvinne farao og hans skarer med staven som sin eneste ledsager? Har han ikke bevist at Jesus, fattig og ringe som han var i menneskenes øyne, var sterkere enn jødefolkets samlede styrker? Har han ikke underkastet Arabias barbariske og krigerske stammer sin profet Muḥammads hellige og forvandlende tukt? Reis dere i hans navn, sett deres fortrøstning helt og fullt til ham, og vær forvisset om endelig seier.

Han som de søkte

Bábs milde ånd er visselig høyt oppe i evighetens sykluser. Hvem kan, som prof. Browne sier, unnlate å bli tiltrukket av ham?

– T. K. Cheyne, D. Litt., D. D.

Siyyid (eller mírzá) ‘Alí-Muḥammad, for ettertiden kjent som Báb, var sønn av siyyid (eller mír) Muḥammad-Riḍá, en silkehandler i Shíráz.¹⁸ Han ble født 20. oktober 1819 (1. muḥarram 1235 etter hedsjra). Både gjennom sin far og sin mor nedstammet han fra imám Ḥusayn,* den tredje imám. Dermed nedstammet han fra profeten Muḥammad i direkte linje. Ifølge mírzá Abu’l-Faḍl-i-Gulpáygání døde siyyid Muḥammad-Riḍá, Bábs far, mens hans eneste barn var spedbarn og ennå ikke var avvent. Da ble omsorgen for barnet overdratt til en onkel på morsiden, ḥájí mírzá siyyid ‘Alí. Han var den eneste av Bábs slektninger som åpent antok hans Sak i løpet av hans levetid, og som man vil se, også skulle akseptere martyrdom for hans skyld. Men ifølge en historie i manuskriptform om bábí-bahá’í-troen i Shíráz av ḥájí mírzá Ḥabíbu’lláh-i-Afnán† gikk siyyid Muḥammad-Riḍá bort da hans sønn var ni år gammel, og ‘Abdu’l-Bahá synes å bekrefte denne redegjørelsen.‡

* Han var sønn av Fátímih og ‘Alí.

† Ḥájí mírzá Ḥabíbu’lláhs far, áqá Mírzá-Áqá, var en nevø av Bábs kone, og hans bestefar på farssiden, áqá mírzá Zaynu’l-‘Ábidín, var en fetter på farssiden av Bábs far. (Se forordet for andre detaljer om manuskriptet.)

‡ Browne (redaktør), *A Traveller’s Narrative*, bind II, s. 2.

To av siyyid Muḥammad-Riḍás fettere på farssiden inntok fremtredende stillinger i de shí'ah-geistliges rekke, og begge forble – i største hemmelighet – tro mot sin slektning da hans påstand om å være «Qá'im av Muḥammads hus» ble offentlig kjent. Den mest berømte og mest fremtredende av de to var ḥájí mírzá Muḥammad-Ḥasan (1815-1895), kjent som Mírzáy-i-Shírází, som i likhet med alle ledende shí'ah-geistlige bodde i Íráq. Han var sin tids mest innflytelsesrike geistlige, mektig nok til å ruinere Tobacco Régie (statsmonopolet for tobakk), monopolkonsesjonen som Náṣiri'd-Dín sháh (som regjerte 1848-1896) gav den britiske statsborger major Gerald F. Talbot sommeren 1889.¹⁹ Mírzáy-i-Shírází nedla forbud mot bruken av tobakk, og menneskene i Írán, tilmed kvinnene i sháhens harem, sluttet å bruke den. Náṣiri'd-Dín sháh ble tidlig i 1892 tvunget til å oppheve konsesjonen og betale tobakksselskapet en skadeserstatning på 500 000 pund. Mírzáy-i-Shírázís far, mírzá Maḥmúd, var en kjent kalligraf og var Bábs fars onkel.

Den andre berømte geistlige, siyyid Muḥammad-Riḍás fetter, var ḥájí siyyid Javád, imám-jum'ihen* i Kirmán. Det var Quddús som gav denne rangspersonen nyheten om Bábs komme. Ḥájí siyyid Javád tok Quddús under sin beskyttelse til tross for høylytte protester fra hans motstandere.

Bábs mor var Fátimih-Bagum. Hun var datter av mírzá Muḥammad-Ḥusayn, en kjøpmann i Shíráz, og hadde tre brødre. Av disse ble ḥájí mírzá siyyid 'Alí Bábs beskytter, mens ḥájí mírzá siyyid Muḥammad og ḥájí mírzá Ḥasan-'Alí opptre i historien om ham selv om de ikke inngikk i rekken av sin berømmelige nevøs tilhengere.

Alle beretninger vi har om siyyid 'Alí-Muḥammads barndom, tyder på at han ikke var et vanlig barn. Da han ble sendt på skolen, overrasket han læreren, shaykh 'Ábid, så mye med sin visdom og intelligens at den forvirrede mannen tok barnet med seg tilbake til dets onkel og sa at

* Bokstavelig «Fredagslederen» – den ledende imám (den som leder menigheten i bønn) i en mindre eller større by.

han ikke hadde noe å lære denne begavede eleven: «Han trenger virkelig ingen slike lærere som meg.» Onkelen hadde allerede lagt merke til de usedvanlige egenskapene hos sin myndling, og det er skrevet at han ved denne anledningen var veldig streng med ham: «Har du glemt mine instruksjoner? Har jeg ikke allerede formant deg til å følge dine medelevers eksempel, til å være stille og lytte oppmerksomt til hvert ord talt av din lærer?» Det var totalt fremmed for dette barnets milde natur å ignorere sin beskytters ønsker. Han gikk tilbake til skolen og oppførte seg i tråd med de andre barnas mønster. Men ingenting kunne holde tilbake det høytstående sinn og den like høytstående intelligens som denne usedvanlige gutten var i besittelse av. Etter hvert som tiden gikk, ble læreren overbevist om at han ikke kunne hjelpe sin elev; i rollen som instruktør følte han seg som den som blir belært.

Det bør også sies at slike skoler som den siyyid 'Alí-Muḥammad gikk på, som var vanlige i de dager, var enmannsforetagender med undervisning i elementære emner, og selv om elevene ble opplært i å lese Qur'ánen, kunne de umulig forstå betydningen av den hellige teksten, som selvfølgelig var på arabisk. Báb gikk ikke videre enn denne skolen eller undervisningen gitt av shaykh 'Ábid. Hans skolegang var altså svært mager.

Báb var bare fem år gammel da han ble sendt for å få undervisning av shaykh 'Ábid. Hájí mírzá Ḥabíbu'lláhs beretning inneholder en fortelling om hans første skoledag som beskrevet av áqá Muḥammad-Ibráhím-i-Ismá'il Bag, en velkjent kjøpmann fra Shíráz som var en tolv år gammel medelev. Báb hadde høflig satt seg mellom denne gutten og en annen elev som også var mye eldre enn ham selv. Han satt med hodet bøyd over begynnerteksten foran seg, som han var blitt lært til å gjenta de første linjene av. Men han ville ikke si et ord. Da han ble spurt hvorfor han ikke leste høyt slik andre gutter gjorde, svarte han ikke. Akkurat da hørtes det at to gutter som satt nær dem, fremsa to verselinjer av Ḥáfíẓ, som lyder slik:

Fra himmelens tinder de roper til deg;
Jeg vet ikke hva som har fanget deg her.²⁰

«Det er ditt svar,» sa Báb idet han vendte seg til áqá Muḥammad-Ibráhím.

Ḥájí mírzá Ḥabíbu'lláh forteller oss også at i tillegg til å undervise gutter, hadde shaykh 'Ábid en fast klasse for teologistudenter. Ved en anledning stilte noen av disse studentene et spørsmål som forble uløst etter lang tids diskusjon. Shaykh 'Ábid sa til dem at han ville rådføre seg med noen autoritative verker samme kveld og presentere løsningen for dem neste morgen. Akkurat da talte Báb, som hadde lyttet til dem, og med fornuftig resonnement fremsatte han svaret som de søkte. De ble slått av undring, for de kunne ikke huske å ha diskutert det spesielle emnet innen Bábs hørevidde, og slik at Báb da kunne ha slått opp henvisninger i bøker og lært dem utenat for å gjenta dem som en papegøye. Shaykh 'Ábid spurte ham hvor han hadde fått den kunnskapen fra. Gutten svarte smilende med et versepår fra Ḥáfíẓ:

Hvis Helligånden nok en gang nådig står bi,
vil også andre gjøre det som Kristus kunne.³

Læreren ble ikke bare forbløffet over Bábs åndsevner; edelheten i hans karakter imponerte ham enda mer. Alle de som var tett på eller nær hans person, kunne ikke annet enn å gi etter for hans sjarmerende vesen. Flere år senere, da Báb hadde latt appellen om en ny teofani lyde, kastet læreren fra seg alle tanker om fortiden og fortalte ḥájí siyyid Javád-i-Karbilá'í, en lærd ætling av en berømt prestefamilie (baḥru'l-'ulúm*), at siyyid 'Alí-Muḥammad alltid var verdig og i opphøyet ro, at han var veldig pen og brydde seg lite om andre gutters tidsfordriv. Noen morgener kom han sent på skolen, mintes læreren,

* Bokstavelig «All kunnskaps hav».

og da han ble spurt om grunnen til det, forble han taus. Av og til sendte shaykh 'Ábid andre elever hjem til ham for å avlegge ham et besøk og be ham komme til skolen. De pleide da å vende tilbake og si at de hadde funnet ham opptatt med andaktsøvelser. En dag da han kom sent på skolen og ble utspurt av shaykh 'Ábid, svarte Báb rolig at han hadde vært i sin «bestefars» hus. Slik henviser siyyidene til sin stamfar profeten Muḥammad. Til lærerens innvending om at han bare var et barn på ti år, som ikke ble avkrevd en slik streng aktpågivenhet overfor andaktsøvelser, svarte han igjen rolig: «Jeg ønsker å være som min bestefar.» Den gang, sa shaykh 'Ábid, hadde han tatt siyyid 'Alí-Muḥammads ord for å være utslag av et barns troskyldighet.²¹

En viss bokbinder fra Shíráz ved navn siyyid Muḥammad, som bodde i Bábs nabohus og noen år senere flyttet til Saráy-i-Amír* i Tīhrán for å utøve sitt håndverk der, hadde hørt shaykh 'Ábid berette at når årstiden var mild, var det vanlig at guttene på fredager (hviledagen) inviterte læreren og medelevene til en utflykt i en av de tallrike hagene rundt Shíráz. Noen ganger fant de da at Báb hadde begitt seg til et skyggefullt og avsondret sted i et hjørne av frukthagen for å be og meditere.

Hájí siyyid Javád-i-Karbilá'í hadde selv truffet Báb i hans barneår. Vanligvis bodde han i Karbilá, deltok regelmessig i siyyid Kázim-i-Rashtís drøftelser og ble til slutt en av hans glødende disipler. Men han var også en reisende mann som av og til begav seg ut på lange reiser. To ganger valfartet han til Mekka og tilbrakte noe tid der med undervisning og drøftelser. Han besøkte India og oppholdt seg en stund i Bombay. En av reisene førte ham til Shíráz da Báb var omkring ni år gammel. Etersom han var godt kjent med hájí siyyid Muḥammad (en av Bábs onkler på morssiden), besøkte hájí siyyid Javád ham fra tid til annen. Flere tiår senere mintes han at han på et av disse besøkene kunne høre tonene av en melodios, henrykket stemme komme fra alkoven viet andaktsøvelser. Ikke lenge etter trådte en gutt ut av fordypningen, og hájí mírzá siyyid

* Et velkjent vertshus (karavanseraí).

Muḥammad presenterte ham som sin foreldreløse nevø. Et annet besøk skjedde samtidig med at Báb kom tilbake fra skolen. Ḥájí siyyid Javád la merke til at han holdt en bunke papirer, og spurte så hva de var. Veldig høflig svarte gutten at de var hans kalligrafiske øvelser. Da ḥájí siyyid Javád betraktet dem, ble han forundret over hvor mønstergyldige de var.

Ved enda en annen anledning, da Báb en tid drev handel ved havnen i Búshíhr, tilbrakte ḥájí siyyid Javád seks måneder i byen og bodde i samme vertshus som Báb. Derfor møttes de ofte. Enda senere, i Karbilá, møtte ḥájí siyyid Javád atter Báb, som da var tidlig i tjuårene.

Da mullá ‘Alí-i-Bastámí kom til ‘Íráq og fortalte om Bábs komme, spredte nyheten seg raskt blant de geistlige og teologistudentene. Ḥájí siyyid Javád var en av dem som ble spesielt tiltrukket, og han oppfordret ofte mullá ‘Alí til å røpe navnet på ham som hadde fremsatt en slik veldig påstand. Men Báb hadde ettertrykkelig forbudt mullá ‘Alí å nevne hans navn eller gi noen som helst ledetråd til hans identitet. Til alle pågående forespørsler sa mullá ‘Alí bare at om ikke lenge ville hans identitet bli åpenbart for dem. Ifølge ḥájí siyyid Javáds vitneutsagn ante ingen at Báb kunne være den unge kjøpmannen i Shíráz som nylig hadde bodd blant dem. De fleste shaykhíene trodde at Báb måtte være en av siyyid Kázims nære disipler.

Så kom ḥájí siyyid Javád på tanken om å invitere mullá ‘Alí til sitt eget hjem og utspørre ham nærmere. Mens de satt på hustaket i nærheten av imám Ḥusayns gravmæle, samtalte de to utførlig om «Den store begivenheten», men uansett hvor hardt han forsøkte, kunne ḥájí siyyid Javád ikke få gjesten til å røpe hemmeligheten som han var blitt påbudt å holde tilbake. Så frustrert følte ḥájí siyyid Javád seg at han grep tak i mullá ‘Alís armer, dyttet ham hardt mot veggen og utbrøt: «Hva skal jeg gjøre med deg, mullá ‘Alí! Drepe deg? Vil du ikke si hvem det vidunderlige vesen er? Vil du ikke befri oss fra denne elendigheten?» Idet han gispet etter luft, svarte mullá ‘Alí: «Siyyid Javád! Det er forbudt. Du er selv en lærd mann. Du bør vite bedre. Det er forbudt.» Og så, ganske uventet og uten å vite hvorfor, tilføyde mullá ‘Alí at Báb spesielt hadde

nevnt at alle hans brev som fortsatt var i behold i 'Iráq, uansett hvem mottageren hadde vært, burde sendes til Shíráz. Ikke før hadde mullá 'Alí talt, så fikk hájí siyyid Javád, i et glimt, i tankene et bilde av siyyid 'Alí-Muḥammad, som han hadde kjent og beundret helt fra hans barn-dom. Han løp ned trappene til rommet der han oppbevarte sine papirer, samlet sammen brevene han hadde mottatt fra siyyid 'Alí-Muḥammad og skyndte seg tilbake til taket. I øyeblikket da mullá 'Alí fikk øye på seglet på disse brevene, brast han i gråt, og det gjorde også hájí siyyid Javád. De gråt av glede, og mellom hulkene vedble mullá 'Alí å gjenta: «Áqá siyyid Javád! Áqá siyyid Javád! Jeg nevnte intet navn for deg. Det er forbudt å nevne hans velsignede navn. Nevn ikke hans navn for noen.»²²

Slik fant hájí siyyid Javád-i-Karbilá'í sin nye tro, som han standhaftig forble tro mot gjennom hele sitt lange liv. Vi skal senere høre en god del mer om denne bemerkelsesverdige mannen.

Siyyid 'Alí-Muḥammad fikk omkring seks til sju års skoleunder-visning hos shaykh 'Ábid. Etter all sannsynlighet forlot han skolen ved Qahviy-i-Awliyá' før han var tretten år gammel. Ifølge hájí mírzá Ḥabíbu'lláhs beretning sluttet han seg til handelsvirksomheten drevet av hájí mírzá siyyid 'Alí, hans onkel og verge, da han var bare femten år gammel,* og kort tid etterpå flyttet han til Búshihr. Sider av handelsregnskapet som han førte, bekrefter over enhver tvil at Báb dro fra Shíráz til Búshihr da han var nesten seksten år. Det kan være liten tvil om at Báb i ung alder tok over den fulle styring og drift av handelshuset i Búshihr. Hans omhyggelige oppmerksomhet overfor detaljer og hans ufravikelige rettskaffenhet i transaksjoner ble kjent vidt og bredt i regi-onen. En mann som hadde overlatt ham noen varer for salg, ble ved overrekkelsen av pengene forbauset over å finne at det var mer enn det som kunne oppnås etter gjeldende priser. Han ønsket å gi noe av pengene tilbake. Báb fortalte ham at det bare var rett og rimelig at han burde få den spesielle summen, for varene ville ha innbrakt nøyaktig det beløpet dersom de var blitt lagt ut for salg mens markedet var på sitt beste.

* Islamsk lov fastsetter femten år som modenhetsalderen.

A.-L.-M. Nicolas hevder at Báb også var beskjeftiget med skrivning og forfatterskap i denne perioden av oppholdet i Búshíhr. Han nevner en avhandling, *Risáliy-i-Fiqhíyyih*, som skal ha kommet fra Bábs penn i løpet av de årene.²³ Hans uttalelse blir understøttet av hájí mírzá Ḥabíbu'lláhs beretning:

En dag i Egypt på den tiden da mírzá Abu'l-Faḍl var opptatt med å skrive sin bok, *Fará'id*, kom vi til å snakke om Bábs tidlige år, før hans erklæring, og perioden da han drev handel. Mírzá Abu'l-Faḍl fortalte meg følgende: «Selv hørte jeg avdøde hájí siyyid Javád-i-Karbilá'í si at da Báb drev som kjøpmann i Búshíhr, pleide han ... på grunn av sitt vennskap med Bábs onkler å bo hos dem når han besøkte Shíráz eller Búshíhr. En dag kom hájí mírzá siyyid Muḥammad til ham med en forespørsel. «Gi min nevø et godt råd ... be ham om ikke å skrive visse ting som bare kan vekke sjalusi hos noen mennesker: Disse menneskene tåler ikke å se en ung kjøpmann med lite skolegang vise slik lærdom, de føler seg misunnelige.» Ḥájí mírzá siyyid Muḥammad hadde insistert på at hájí siyyid Javád skulle råde Báb til å slutte å skrive. Men hájí siyyid Javád hadde svart med disse verselinjene: «Den som har et ærlig ansikt, kan ikke avfinne seg med sløret; lukkes han inne, vil han vise sitt ansikt ut av vinduet,» og han hadde tilføyd: «Vi er jordbundne, og han er himmelsk. Vårt råd er til ingen nytte for ham.»»

Mullá Muḥammad-i-Zarandí, Nabil-i-A'zam, legger spesiell vekt på at Báb var nøye påpasselig med sine andaktsøvelser på fredager. Selv de glovarme forholdene i Búshíhr, uttaler han, avskrekket ikke Báb. Skribenter av slike historier som *Násikhu't-Tavárikh*,²⁴ som var fiendtligsinnnet overfor Báb, har påstått at når Báb var opptatt i bønn, påvirket det lange oppholdet i solsteken i havnebyen hans sinn. De har gått så langt som til å hevde at det var denne sinnsforstyrrelsen som ledet ham til å fremsette urimelige påstander. Men hájí mírzá

Jání fra Káshán gjendriver enhver antydning om at Báb med overlegg praktiserte askese, eller at han fant seg en «murshid» (åndelig veileder) til å lede seg langs slike linjer.

Nedtegnelser om årene som Báb tilbrakte i Búshih, er dessverre svært sparsomme. Vi kan ikke være sikre på de nøyaktige tidspunktene for når han tok over driften av handelshuset, og når han trakk seg tilbake. Hájí Mu'ínu's-Saltānih fra Tabríz oppgir i sin krønike at Báb påtok seg det direkte ansvar i en alder av tjue år. Dersom denne erklæringen er korrekt, handlet han på egen hånd ganske kort tid. Ifølge mírzá Abu'l-Faḍl fra Gulpáygán reiste han til 'Iráqs hellige byer våren 1841, oppholdt seg i 'Iráq i nesten sju måneder og returnerte til sin «fødeprovins Fárs» om høsten samme år. Hájí Ḥabíbu'lláh oppgir at Báb's opphold i Búshih varte i seks år. Ifølge ham bestemte Báb seg for å dra på pilegrimsferd til de hellige byene i 'Iráq og skrev da derfor til sine onkler i Shíráz og bad dem komme og ta over forretningen for ham. Men onklene trakk det ut i langdrag, hvorpå Báb selv gjorde opp alle utestående saker i Búshih, førte alle sine bøker à jour, låste og forseglet kontordøren og etterlot nøklene hos portvakten i karavanseraiet for at de skulle overrekkes til en av hans onkler. Han informerte onklene om hva han hadde gjort og forklarte at siden de ikke hadde gitt akt på hans gjentatte bønner, hadde han ikke annet alternativ, for han var fast bestemt på å valfarte til de hellige byene.* Hájí mírzá siyyid Muḥammad var svært engstelig for at deres kreditt skulle ha blitt skadet og deres kunder ha lidt alvorlige tap. Men Hájí mírzá siyyid 'Alí forsikret ham om at deres nevø aldri ville gjøre noe som ville bringe dem i vanry, og at alle regnskaper ville bli funnet i full orden. Hájí mírzá siyyid Muḥammad skyndte seg til Búshih, der en nøye gjennomgang av bøkene overbeviste ham om at ingenting var blitt overlatt til tilfældighetene.

* De hellige byene i 'Iráq er: (1) Najaf og (2) Karbilá (begge allerede nevnt), med gravmælene til henholdsvis den første og den tredje imám; (3) Kázimayn, i nærheten av Baghdád, som huser gravmælene til imám Músá al-Kázim, den sjuende imám, og imám Muḥammad al-Taḳí, den niende imám; (4) Sámarrá, der man finner gravmælene til den tiende og den ellefte imám, 'Alí an-Naqí og Ḥasan al-'Askarí.

Mens Báb var i Karbilá, besøkte han siyyid Kázim-i-Rashtí og var til stede ved hans drøftelser. Men disse leilighetsvisе besøkene gjorde ham ikke til en elev eller disippel av siyyid Kázim og kunne ikke gjøre det. Hans motstandere har påstått at han satt ved siyyid Kázims føtter i månedsvis for å lære av ham. Men alle redegjørelser vi har fra siyyid Kázims nære omgangskrets, tyder på at shaykhí-lederen ønsket siyyid ‘Alí-Muḥammad velkommen og mottok ham med stor ærbødighet ved enhver anledning. Her er en lang redegjørelse av shaykh Ḥasan-i-Zunúzi:

Mine dager ble tilbrakt i tjeneste for siyyid Kázim, som jeg var veldig knyttet til. Ved daggry ble jeg en dag plutselig vekket av mullá Naw-rúz, en av hans nærmeste tjenere, som i stor opphisselse bad meg stå opp og følge ham. Vi gikk til siyyid Kázims hus, der vi fant ham fullt påkledd med sin ‘abá på og klar til å forlate sitt hjem. Han bad meg om å slå følge med ham. «En høyt aktet og fremtredende person er kommet,» sa han. «Jeg mener at det påhviler oss begge å besøke ham.» Morgenlyset hadde nettopp demret da jeg befant meg vandrende sammen med ham gjennom gatene i Karbilá. Snart kom vi frem til et hus der det stod en ungdom ved døren, som om han ventet på å motta oss. Han bar en grønn turban, og hans ansikt røpet en ydmykhet og vennlighet som jeg aldri vil kunne beskrive. Han nærmet seg oss rolig, strakte ut armene mot siyyid Kázim og omfavnet ham kjærlig. Hans elskverdighet og kjærlige omsorg stod i eiendommelig kontrast til den følelsen av dyp ærbødighet som kjennetegnet siyyid Kázims holdning overfor ham. Målløs og med bøyd hode mottok han de mange uttrykk for hengivenhet og aktelse som denne ungdom hilste ham med. Han førte oss snart opp til øverste etasje i huset, og vi trådte inn i et rom som var pyntet med blomster og fylt med duft av den herligste parfyme. Han bød oss å sitte ned. Men vi visste faktisk ikke hva slags seter vi satt på, så overveldende var følelsen av den fryd som grep oss. Vi la merke til et sølvbeget som var blitt plassert midt i rommet, og som vår

ungdommelige vert, like etter at vi hadde satt oss, fylte til overmål og rakte siyyid Kázim og sa: «Herren gir dem en ren drikk.»* Siyyid Kázim holdt begeret med begge hender og drakk i dype drag. En følelse av ærbødig fryd fylte hele hans vesen, en følelse som han ikke kunne undertrykke. Jeg ble også forært en full kopp av drikken, skjønt ingen ord ble henvendt til meg. Alt som ble sagt ved denne minneverdige sammenkomsten, var det nevnte vers fra Qur'ánen. Snart etter reiste verten seg og bød oss farvel idet han ledsaget oss til utgangen. Jeg var stum av undring og visste ikke hvordan jeg skulle kunne uttrykke hjerteligheten i hans velkomst, verdigheten i hans holdning, ansiktets sjarm og drikkens deilige duft. Hvor stor var vel ikke min forbløffelse da jeg så min lærer uten den minste nøling drikke den hellige drikken i dype drag av et sølvbeget, som de troende ifølge islams forskrifter er forbudt å bruke. Jeg kunne ikke forklare motivet som kunne ha fått siyyiden til å vise slik dyp ærbødighet i denne ungdommens nærvær – en ærbødighet som selv synet av Siyyidu'sh-Shuhadá's gravmæle† ikke hadde klart å fremkalle. Tre dager senere så jeg samme ungdom komme og sette seg midt i gruppen av siyyid Kázim's forsamlede disipler. Han satt nær utgangen, og med samme beskjedne og verdige holdning lyttet han til siyyidens drøftelse. Så snart siyyid Kázim's øyne falt på denne ungdommen, avbrøt han sin tale og tiet. Som følge av det bønnfalt en av hans disipler ham om å gjenoppta argumentasjonen som han ikke hadde avsluttet. «Hva mer skal jeg si?» svarte siyyid Kázim idet han vendte ansiktet mot Báb. «Se, Sannheten er mer åpenbar enn lysstrålen som har falt på det fanget!» Jeg la straks merke til at strålen som siyyiden henviste til, hadde falt på fanget til den samme ungdom som vi nylig hadde besøkt. «Hvordan har det

* Koranen 76:21.

† «Siyyidu'sh-Shuhadá» kan dels oversettes som «martyrenes overhode», «høvding», «sjef», «mester» eller «prins». Betegnelsen blir anvendt på imám Ḥusayn (profeten Muḥammads barnebarn), som var den tredje imám.

seg,» spurte spørsmålsstilleren, «at du hverken avslører hans navn eller identifiserer hans person?» Til dette svarte siyyiden ved å peke med fingeren på sin egen hals, og antydnet med det at dersom han skulle røpe hans navn, ville de begge bli drept umiddelbart. Dette gjorde meg enda mer forvirret. Jeg hadde allerede hørt min lærer bemerke at denne generasjon var så forstokket at dersom han skulle peke på Den Lovede og si: «Han er så sannelig den elskede, deres og mitt hjertes attrå,» ville de fremdeles mislykkes i å gjenkjenne og anerkjenne ham. Jeg så siyyiden faktisk peke på lysstrålen som hadde falt på det fanget, og likevel så ingen blant de tilstedeværende ut til å oppfatte meningen med det. Jeg for min del var overbevist om at siyyiden selv aldri kunne være Den Lovede, men at et for oss uutgrunnelig mysterium lå skjult i den merkelige og tiltrekkende ungdommen. Flere ganger dristet jeg meg til å nærme meg siyyid Kázim for å få ham til å kaste lys over dette mysteriet. Hver gang jeg nærmet meg ham, ble jeg overveldet av en følelse av ærefrykt, som hans personlighet inspirerte så kraftig til.²⁵

Shaykh Hasan-i-Zunúzi fortalte videre:

Jeg følte ofte en sterk trang til å søke den háshimittiske* ungdoms nærvær alene og til å bestrebe meg på å komme til bunns i hans mysterium. Jeg iakttok ham flere ganger mens han stod i en bønnlig holdning ved døråpningen inn til imám Húsayns gravmæle. Så fordypet var han i sine andaktsøvelser at han så ut til fullstendig å ha glemt folk rundt seg. Tårer strømmet fra øynene, og fra leppene falt forherligende og lovprisende ord med en slik kraft og skjønnhet som selv de edleste avsnitt i våre hellige skrifter ikke kunne ha håp om å overgå. Ordene «O Gud, min Gud, min elskede, mitt hjertes attrå» ble ytret med en slik hyppighet og glød at den fikk de besøkende

* Háshim var profeten Muḥammads oldefar.

pilegrimer som stod nær nok til å høre ham, til instinktivt å avbryte sine egne andaktsøvelser og undre seg over de tegn på fromhet og ærefrykt som det ungdommelige ansikt la for dagen. Akkurat som ham ble de rørt til tårer, og av ham lærte de hva sann tilbedelse er. Etter å ha avsluttet sine bønner pleide denne ungdom – uten å stige over dørterskelen inn til gravmålet og uten å forsøke å si noe som til dem som var rundt ham – rolig å vende hjem igjen. Jeg følte meg tilskyndet til å henvende meg til ham, men hver gang jeg dristet meg til å gjøre en tilnærming, holdt en kraft meg tilbake, en kraft som jeg hverken kunne forklare eller motstå. Mine forespørsler om ham frembrakte informasjon om at han bodde i Shíráz, at han var kjøpmann av yrke og ikke tilhørte noen av de geistlige ordener. Jeg ble dessuten informert om at han – og også hans onkler og slektninger – var blant dem som elsket og beundret shaykh Aḥmad og siyyid Kázim. Jeg fikk vite at han hadde dratt mot Najaf på sin vei til Shíráz. Denne ungdommen hadde satt mitt hjerte i brann. Minnet om dette synet hjemsøkte meg. Min sjel var viet til hans, helt til den dagen da påstanden fremsatt av en ungdom fra Shíráz som hevdet å være Báb, nådde mine ører. Tanken lynte øyeblikkelig igjennom mitt sinn om at en slik person ikke kunne være noen annen enn denne selvsamme ungdom som jeg hadde sett og truffet i Karbilá, ungdommen som var mitt hjertes attrå.²⁶

Etter hvert som Báb's opphold i de hellige byene strakte seg til måneder, ble hans mor ifølge ḥájí mírzá Ḥabíbu'lláhs beretning oppsatt på å få sin eneste sønn tilbake til Shíráz og bad sin bror, ḥájí mírzá siyyid 'Alí, om å dra til 'Iráq og overtale ham til å vende tilbake. Han kunne ikke avslå sin søsters anmodning, men da han kom til 'Iráq, fant han at hans nevø – som en gang hadde vært hans myndling – var uvillig til å forlate de hellige byene. Derpå oppfordret han ḥájí siyyid Javad-i-Karbilá'í til å hjelpe seg, men denne var først motvillig til å gi sin

støtte, for han ønsket ikke å miste sin omgang med den unge *shírází-siyyiden*, som han i årenes løp var kommet til å beundre sterkt. Men da han fikk vite at hans mor var veldig bekymret, samtykket han i å gripe inn. Til slutt rettet Báb seg etter deres anmodning og sa seg villig til å vende hjem. Etter noen få måneder i *Shíráz* uttalte han at han aktet å dra til 'Iráq enda en gang. Hans mor, som ble veldig oppskremt og urolig over denne beslutningen, søkte enda en gang hjelp fra sin bror. Deres anstrengelser resulterte i at Báb giftet seg med *Khadíjih-Bagum*. *Khadíjih-Bagum* var datter av *hájí mírzá 'Alí*,²⁷ Bábs mors onkel på farssiden. Giftermålet fant sted i august 1842. *Khadíjih-Bagum* hadde to brødre: *hájí mírzá Abu'l-Qásim* og *hájí mírzá siyyid Ḥasan*, og skjønt de ikke talte blant hans tilhengere i hans levetid, så har de begge en plass i historien om Báb. Etterkommerne etter disse to svigerbrødre av Báb og etterkommerne etter hans onkler på morssiden er kjent som *afnánene* (kvistene).

Siyyid 'Alí-Muḥammad og *Khadíjih-Bagum* fikk en sønn i 1843, og de gav ham navnet *Aḥmad*, men han levde ikke lenge. *Hájí mírzá Ḥabíbu'lláh* sier at barnet var dødfødt. Báb nevner *Aḥmads* fødsel i *Qayyúmu'l-Asmá'*, hans kommentar til Josefs súr ih. Når han omtaler giftermålet med sin høyt elskede, som selv nedstammet fra Den Høyt Elskede (*Muḥammad* er kjent som *Ḥabíbu'lláh* – Guds Høyt Elskede), og beretter hvordan han påkalte himmelens engler og paradisetts herskare til å bevitne det giftermålet, så retter Báb disse ordene til sin kone:

O høyt elskede! Verdssett høyt *Dhíkrs* [Bábs]²⁸ nåde, den største, for den kommer fra Gud, den elskede. Dersom du adlyder Gud i sannhetens Sak, skal du ikke være en kvinne som andre kvinner ... og du skal være stolt over å være Den Høyt Elskedes ektemake, han som er elsket av Gud, den største. Tilstrekkelig for deg er denne herlighet som kommer til deg fra Gud, den allvise, den høylovede. Vær tålmodig i alt som Gud har forordnet vedrørende Báb og

hans familie. I sannhet er din sønn Aḥmad i det helligede Paradis sammen med Fāṭimih,* den ypperste.²⁹

Og denne ytterligere henvisningen til Aḥmad finnes i *Qayyúmu'l-Asmá'*:

Lovpriset være Gud som skjenket Aḥmad til Øynenes trøst† i hans ungdom. Vi løftet ham i sannhet opp til Gud ... O Øynenes trøst! Vær tålmodig i det som din Gud har forordnet for deg. Han gjør i sannhet hva han enn vil. Han er den allvise i utøvelsen av sin rettferdighet. Han er din Herre, den gamle av dager, og lovet være han i hva han enn befaler.¹²

* Profeten Muḥammads datter.

† I denne boken henviser Báb flere ganger til seg selv som «'Qurratu'l-'Ayn» – «Øynenes trøst».

KAPITTEL 3

Ṭihrán

Fryd deg storlig, for Gud har gjort deg til «demringsstedet for sitt lys», siden hans herlighets åpenbaring fødtes hos deg. Vær glad for dette navn som er gitt deg – et navn hvorved nådens sol har spredt sin glans, og hvorved både jord og himmel er blitt opplyst.

– Bahá'u'lláh, henvendt til byen Ṭihrán

Vi står med livet i hendene, totalt undergitt hans vilje, så denne åpenbarte og klare bokstav ved Guds miskunn og nåde må hende kan få gi sitt liv som offer på Det Første Punkts,*w det mest opphøyede Ords, sti.

– Bahá'u'lláh, fra *Kitáb-i-Íqán*

Mullá Ḥusayn ble svært skuffet da han skjønnte at han ikke skulle bli Bábs følgesvenn på hans pilegrimsferd til Mekka. Men for mannen som var den første til å finne ham og tro på ham, hadde Báb bestemt en oppgave som var uendelig ærefull. Mullá Ḥusayn skulle dra fra Shíráz til Ṭihrán, der gjennomføringen av denne oppgaven ventet ham. Han hadde reist til Shíráz på en søken. Der hadde han avsluttet sin søken, hadde funnet Qá'im av Muḥammads hus. Nå skulle han foreta en søken til, og han var ikke helt klar over konsekvensene som ville følge av å lykkes. Báb sa til ham:

* «Nuqtīy-i-Úlá» – Báb.

På den pilegrimsferden vi snart skal legge ut på, har vi valgt Quddús som vår ledsager. Vi lar deg bli igjen for å ta imot angrepet fra en grusom og ubarmhjertig fiende. Men vær forvisset om at en usigelig herlig nåde skal bli skjenket deg. Følg samme rute som på reisen nordover, og besøk Işfahán, Káshán, Qum og Țihrán på din vei. Bønnfall det allmektige forsyn om at det nådigst må sette deg i stand til å nå den sanne overhøyhets sete der i hovedstaden og tre inn i Den Elskedes herskapelige bolig. En hemmelighet ligger skjult i den byen. Når den blir åpenbar, vil den gjøre jorden til et paradys. Mitt håp er at du kan få del i dens nåde og erkjenne dens glans. Fra Țihrán reiser du videre til Khurásán, og der lar du appellen lyde på nytt. Derfra vender du tilbake til Najaf og Karbilá og venter på beskjed fra din Herre. Vær forvisset om at den opphøyede livsgjerning som du er blitt skapt for, vil bli gjennomført av deg i sin helhet. Dersom en vantro verden skulle rette alle sine piler mot deg, ville den ikke makte å krumme et eneste hår på ditt hode før du har fullført din gjerning.³⁰

Da tiden var inne til at mullá Ḥusayn skulle forlate Shíráz, sa Báb til ham:

Sørg ikke over at du ikke er blitt valgt til å ledsage meg på min pilegrimsferd til Ḥijáz. Jeg skal i stedet styre dine skritt til den by som hegner om et så altoverstrålende mysterium at hverken Ḥijáz eller Shíráz kan ha håp om å fremvise maken. Mitt håp er at du med Guds hjelp kan bli i stand til å fjerne slørene fra de egensindiges øyne og rense de ondskapsfulles sinn. På din vei skal du besøke Işfahán, Káshán, Țihrán og Khurásán. Derfra drar du videre til 'Iráq, og der venter du på beskjed fra din Herre, som vil våke over deg og lede deg til det som er hans vilje og ønske. Med hensyn til meg selv, så skal jeg foreta min pilegrimsferd til Ḥijáz, ledsaget av Quddús og

min etiopiske tjener.* Jeg skal slutte meg til flokken av pilegrimer fra Fárs, som om kort tid skal seile til det landet. Jeg skal besøke Mekka og Medina og der utføre den oppgave† som Gud har betrodd meg. Hvis Gud vil, skal jeg vende tilbake hit via Kúfih, der jeg håper å treffe deg. Hvis noe annet blir bestemt, vil jeg be deg om å slutte deg til meg i *Shíráz*. Vær forvisset om at det usynlige rikes skarer vil støtte og styrke dine anstrengelser. Kraftens innerste vesen bor nå i deg, og skaren av hans utvalgte engler kretser om deg. Hans allmektige armer vil omslutte deg, og hans ufeilbare Ånd vil alltid fortsette å lede dine skritt. Den som elsker deg, elsker Gud, og den som bekjemper deg, har bekjempet Gud. Den som blir din venn, ham vil Gud bli venn med, og den som forkaster deg, ham vil Gud forkaste.³¹

Mullá Ḥusayn var kjent i Iṣfahán, for der hadde han oppnådd å få bevitnelse fra den store mujtahid, ḥájí siyyid Muḥammad-Báqir, til støtte for siyyid Kázim-i-Rashtí. Denne fremragende geistlige var nå død, men hans sønn, ḥájí siyyid Asadu'lláh, fulgte i sin berømmelige fars fotspor og nektet å omgås mullá Ḥusayns motstandere. En annen fremtredende geistlig, ḥájí Muḥammad-i-Ibráhím-i-Kalbásí, gjorde det samme, og dem som satte seg opp mot mullá Ḥusayn, formante han strengt til å holde opp med sine høylytte protester og til nøkternt å undersøke hva han enn gjorde seg til talsmann for. Guvernør Manúchih *khán*, mu'tamidu'd-dawlihen, avviste også å bry seg om deres kritikk.

Den første i Iṣfahán som sluttet seg til den nye troen, var en hvetesikter. Báb foreviger minnet om ham i den persiske *Bayán*:³²

Iṣfahán, denne fremragende by, utmerker seg ved sine *shí'ah*-innbyggers religiøse glød, sine geistliges lærdom og den intense

* Han het Mubáarak.

† Å la Qá'imens appell lyde.

forventning om Şāhibu'z-Zamán's snarlige komme, delt av både høy og lav. I hver bydel er det opprettet religiøse institusjoner. Men da Guds budbringer fremstod, ble hans budskap likevel forkastet av dem som hevdet å besitte lærdom og å kunne utlegge mysteriene i Guds tro. Blant alle innbyggere av dette lærdomssete var det bare én person – en hvetesikter – som ble funnet å anerkjenne sannheten og ble iført den guddommelige dyds kappe!³³

Andre fulgte etter hvert denne ungdommens[†] eksempel, blant dem mírzá Muḥammad-'Alíy-i-Nahrí og hans bror, mírzá Hádí, som var siyyider og ble høyt respektert. Mullá Şádiq-i-Muqaddas-i-Khurásání var en annen konvertitt. Siyyid Kázim hadde bedt mullá Şádiq om å bosette seg i Işfahán og berede veien for Qá'ims komme. Denne fryktløse mannen (som vi skal møte igjen i løpet av denne historien) møtte mullá Ḥusayn hjemme hos mírzá Muḥammad-'Alíy-i-Nahrí. Mullá Şádiq forteller selv:

Jeg bad mullá Ḥusayn om å røpe navnet på ham som hevdet å være den lovede manifestasjon. Han svarte: «Både å forhøre seg om dette navn og å røpe det er forbudt.» «Ville det da være mulig,» spurte jeg, «for meg, slik som Den Levendes Bokstaver, å søke den allbarmhjerteriges nåde uavhengig av andre og å oppdage hans identitet gjennom bønn?» «Hans nådes dør,» svarte han, «er aldri lukket for det ansikt som søker å finne ham.» Jeg trakk meg straks tilbake fra hans nærvær og bad hans vert om et rom i hans hus der jeg alene og uforstyrret kunne ha samfunn med Gud. Midt i min kontemplasjon husket jeg plutselig ansiktet til en ungdom som jeg ofte hadde sett mens jeg var i Karbilá, der han stod i en bønnlig holdning med ansiktet badet i tårer ved inngangen til imám Ḥusayns gravmæle. Dette

* Tidsalderens Herre.

† Han er vanligvis kjent som Gandum-Pák-Kun («Hvetesikteren»); hans navn var mullá Ja'far. Han var en av martyrene i fortet Shaykh Ṭabarsí.

samme åsyn viste seg nå igjen for mine øyne. I mitt syn syntes jeg å se dette samme ansikt, de samme trekk, med uttrykk for en slik glede som jeg aldri kunne beskrive. Han smilte mens han så på meg. Jeg gikk mot ham, rede til å falle ham til fote. Jeg var i ferd med å bøye meg ned da, se – den strålende skikkelsen forsvant foran meg. Overveldet av fryd og glede løp jeg ut for å møte mullá Ḥusayn, som mottok meg med henrykkelse og forsikret meg om at jeg endelig hadde nådd frem til målet for min attrå. Han befalte meg imidlertid å holde mine følelser tilbake. «Ikke kunngjør ditt syn for noen,» oppfordret han meg; «tiden for det er ennå ikke kommet. Du har høsten frukten av din tålmodige venting i Iṣfahán. Nå bør du dra videre til Kirmán og der gjøre ḥájí mírzá Karím khán kjent med dette budskapet.* Derfra bør du reise til Shíráz og forsøke å vekke menneskene i byen opp fra deres uaktsomhet. Jeg håper å slutte meg til deg i Shíráz og å dele velsignelsene av et gledesfylt møte med vår elskede med deg.»³⁴

I Káshán fant mullá Ḥusayn et mottagelig og glødende hjerte hos en velkjent kjøpmann i byen: ḥájí mírzá Jání.† Også han har en fremtredende plass i historien om Báb. Neste stadium på mullá Ḥusayns reise var byen Qum, der den åttende imám Riḍás søster Maʿšúmih ligger begravet. Han fant ingen lydhøre ører i Qum. Så kom det avgjørende stadium på hans reise da han kom til Íráns hovedstad, for der lå «Mysteriet» som Báb hadde nevnt.

I Tīhrán leide mullá Ḥusayn et rom i en teologisk institusjon, kjent som mírzá Šálihṣ madrisih (skole) eller Páminár-madrisihen.‡ Institusjonens bestyrer, ḥájí mírzá Muḥammad-i-Khurásání, var den ledende shaykhí i hovedstaden. Ikke bare nektet han å gi akt på hva mullá

* Ḥájí mírzá Muḥammad-Karím Khán-i-Kirmání betraktet seg selv som siyyid Kázims etterfølger. Innenfor shaykhí-retningen næret han bitter motstand mot Báb.

† Han var den første som forsøkte å skrive en historie om den nye gudsåpenbaringen.

‡ Páy-i-Mínár, oppkalt etter kvarteret der den lå.

Ḥusayn meddelte, men irettesatte ham strengt og beskyldte ham for å ha sviktet siyyid Kázims tillit. Ḥájí mírzá Muḥammad gjorde det klart at etter hans mening utgjorde mullá Ḥusayns tilstedeværelse i Ṭihrán en trussel mot shaykhí-samfunnet. Mullá Ḥusayn svarte at han ikke hadde til hensikt å bli lenge i Ṭihrán, og at han heller ikke hadde gjort eller sagt noe som svekket stillingen for shaykhí-retningens grunnleggere.

Mullá Ḥusayn holdt seg borte fra mírzá Šáliḥs madrisih så godt han kunne. Han gikk ut tidlig om morgenen og kom tilbake etter solnedgang. Mullá Muḥammad-i-Mu'allim,* fra Núr-distriktet i Mázindarán, har beskrevet hvordan mullá Ḥusayn gjennomførte sitt oppdrag:

På den tiden var jeg anerkjent som en av ḥájí mírzá Muḥammads begunstigede disipler og bodde på samme skole som han underviste ved. Mitt rom lå ved siden av hans, og vi hadde nær forbindelse med hverandre. Den dagen han diskuterte med mullá Ḥusayn, overhørte jeg deres samtale fra begynnelse til slutt og ble dypt berørt av den ungdommelige fremmedes glød, veltalenhet og lærdom. Jeg var overrasket over ḥájí mírzá Muḥammads unnvikende svar, hovmod og foraktfulle oppførsel. Den dagen følte jeg meg sterkt tiltrukket av denne ungdommens sjarm og tok min lærers usømmelige oppførsel mot ham svært ille opp. Jeg skjulte imidlertid mine følelser og lot som om jeg ikke visste noe om hans diskusjoner med mullá Ḥusayn. Jeg var grepet av en lidenskapelig lengsel etter å møte sistnevnte og dristet meg til å besøke ham ved midnatt. Han ventet ikke besøk av meg, men jeg banket på og fant ham våken sittende ved siden av sin lampe. Han mottok meg kjærlig og snakket til meg med den ytterste høflighet og ømhet. Jeg lettet mitt hjerte for ham, og idet jeg henvendte meg til ham, strømmet det fra mine øyne tårer som jeg ikke kunne holde tilbake. «Nå forstår jeg,» sa mullá Ḥusayn, «grunnen til at jeg har valgt å bo på dette stedet. Din lærer har foraktfullt

* Lærer eller veileder.

forkastet dette budskapet og foraktet dets opphavsmann. Mitt håp er at hans elev – til forskjell fra sin mester – kan anerkjenne dets sannhet. Hva er ditt navn, og hvilken by er ditt hjem?» «Jeg heter mullá Muḥammad,» svarte jeg, «og har tilnavnet Mu'allim. Mitt hjem er i Núr, i Mázindarán-provinsen.» «Fortell meg,» spurte mullá Ḥusayn videre, «finnes det i dag innen familien til avdøde mírzá Buzurg-i-Núrí, som var så berømt for sin karakter, sin sjarm og sine kunstneriske og intellektuelle ferdigheter, noen som har vist seg i stand til å opprettholde de høye tradisjonene til dette berømmelige hus?» «Ja,» svarte jeg, «blant hans nålevende sønner er det én som har utmerket seg ved de selvsamme karaktertrekk som kjennetegnet hans far. Ved sitt rettskafne liv, sine betydelige ferdigheter, sin kjærlige omsorgsfullhet og frisinnethet har han vist seg som en edel etterkommer av en edel far.» «Hva foretar han seg?» spurte han meg. «Han oppmuntrer de trøstesløse og gir mat til de sultne,» svarte jeg. «Hva er hans rang og stilling?» «Han har ingen,» sa jeg, «bortsett fra å være den fattiges og den fremmedes venn.» «Hva heter han?» «Ḥusayn-'Alí.» «I hvilken av sin fars skriftstiler utmerker han seg?»* «Hans favorittstil er *shikastih-nasta'líq*.» «Hvordan tilbringer han sin tid?» «Han streifer omkring i skogene og fryder seg over landskapets skjønnhet.» «Hva er hans alder?» «Tjueåtte år.» Iveren som mullá Ḥusayn utspurte meg med, og følelsen av fryd som han tok imot enhver detaljert opplysning jeg gav ham med, overrasket meg stort. Idet han vendte seg mot meg med ansiktet strålende av tilfredshet og glede, spurte han meg enda en gang: «Jeg går ut fra at du ofte møter ham?» «Jeg besøker stadig hans hjem,» svarte jeg. «Vil du,» sa han, «overbringe et betrodd gods fra meg i hans hender?» «Ja, så klart,» var mitt svar. Så gav han meg en skriftrull som var pakket inn i et stykke tøy, og anmodet meg om å gi den til ham neste dag ved daggry. «Skulle han være så nådig å svare meg,» tilføyde han,

* Bahá'u'lláhs far var berømt for sin kalligrafi.

«vil du da være så snill å gjøre meg kjent med hans svar?» Jeg mottok skriftrullen fra ham og stod opp ved daggry for å utføre hans ønske.

Da jeg nærmet meg Bahá'u'lláhs hus, gjenkjente jeg hans bror mírzá Músá, som stod ved døren, og som jeg fortalte hvorfor jeg kom. Han gikk inn og viste seg snart igjen med beskjed om at jeg var velkommen. Jeg ble ført inn til hans nærvær og overgav skriftrullen til mírzá Músá, som så la den foran Bahá'u'lláh. Han bad oss om å sette oss. Idet han foldet ut skriftrullen, så han raskt på innholdet og begynte å lese visse avsnitt fra den høyt for oss. Jeg satt henrykket mens jeg lyttet til lyden av hans stemme og dens liflige melodi. Han hadde lest en side fra skriftrullen da han, idet han vendte seg mot sin bror, sa: «Músá, hva har du å si? I sannhet sier jeg, den som tror på Qur'ánen og anerkjenner dens guddommelige opphav og likevel nøler, om så et øyeblikk, å innrømme at disse sjelsbevegende ord er forlenet med den samme gjenskapende kraft, har ganske visst feilet i sin bedømmelse og forvillet seg langt bort fra rettferdighetens sti.» Han sa ikke mer. Da han tok avskjed med meg, påla han meg å ta med en porsjon russisk toppsukker og en pakke te som en gave fra seg til mullá Ĥusayn og å overbringe uttrykk for sin verdsettelse og kjærlighet til ham.

Jeg reiste meg, og fylt av glede skyndte jeg meg tilbake til mullá Ĥusayn og overbrakte gaven og Bahá'u'lláhs budskap. Med hvilken glede og jubel mottok han dem ikke fra meg! Jeg finner ikke ord for å beskrive intensiteten i hans følelse. Han spratt opp, mottok gaven fra min hånd med bøyde hode og kysset den lidenskapelig. Så tok han meg i sine armer, kysset mine øyne og sa: «Min kjære, elskede venn! Jeg ber Gud om at slik du har frydet mitt hjerte, må han skjenke deg evig lykksalighet og fylle ditt hjerte med uforgjengelig glede.» Jeg var forundret over mullá Ĥusayns oppførsel. Hva kunne det være slags bånd som forener disse to sjelene, tenkte jeg for meg selv. Hva kunne ha tent et så brennende fellesskap i deres hjerter? Hvorfor skulle mullá Ĥusayn, som kongelig pomp og prakt kun var

en ubetydelighet for, ha vist slik glede ved synet av en så uanselig gave fra Bahá'u'lláhs hender? Denne tanken forvirret meg, og jeg kunne ikke oppklare dens mysterium.

Noen få dager senere dro mullá Ḥusayn til Khurásán. Da han tok farvel med meg, sa han: «Nevn ikke for noen det du har hørt og bevitnet. La dette være en hemmelighet skjult i ditt bryst. Ikke røp hans navn, for de som misunner hans stilling, vil reise seg for å skade ham. Be i dine meditative øyeblikk om at den allmektige må beskytte ham, at han gjennom ham må opphøye de undertrykte, berike de fattige og frelse de falne. Tingenes hemmelighet er holdt skjult for våre øyne. Vår plikt er å la ropet om den nye Dag lyde og kunngjøre dette guddommelige budskap for alle mennesker. I denne byen vil mange sjeler utgyte sitt blod på denne sti. Det blodet vil vanne Guds tre, vil få det til å blomstre og til å overskygge hele menneskeheten.»³⁵

Fra Mashhad, den hellige by som huser den åttende imáms gravmæle, stilet mullá Ḥusayn sitt første brev til Báb. Som instruert av ham, gav han alle detaljer om sin reise fra Shíráz til Khurásán. Han fremla navnelisten over dem som hadde besvart kallet om den nye gudsåpenbaringen: en liste som var blitt videre beriket i Khurásán ved tilslutningen av mírzá Aḥmad-i-Azghandí, den lærdeste av de geistlige i denne navngjetne provinsen; mullá mírzá Muḥammad-i-Furúghí, en annen geistlig med enorm lærdom; mírzá Muḥammad-Báqir-i-Qá'íní, hvis hus i Mashhad skulle komme til å utmerke seg ved å bli kjent som Bábíyyih, siden dets dører alltid ville være åpne for dem som søkte mullá Ḥusayn, og for alle bábier; mullá Aḥmad-i-Mu'allim, som hadde vært veileder for siyyid Kázims sønner; og mullá shaykh 'Alí, som Báb gav tittelen 'Azím (stor). Men fremfor alt fortalte mullá Ḥusayn hva som hadde funnet sted i Tīhrán, og som nådde høydepunktet i den imøtekommende responsen fra adelsmannen fra Núr. Etter en ny anvisning fra Báb sendte han sitt brev til Ṭabas (en småby i Khurásán-provinsen) der ḥájí mírzá siyyid

‘Alís mellommenn mottok det og straks sendte det til Yazd, hvorfra det nådde frem til Shíráz. Ankomsten av mullá Ĥusayns brev og nyhetene som det formidlet, gav Báb grenseløs glede. Snart deretter forlot han Shíráz i september ledsaget av Quddús og sin trofaste etiopiske tjener Mubárak.

Mens han i Búshihhr ventet på å ta båten til Jiddah (Jaddah), skrev Báb sitt første brev til sin kone. Det åpner med disse rørende ord:

«I Guds Navn, opphøyet er han. Min yndige elskede, måtte Gud bevare deg.» «Gud er mitt vitne,» fortsetter han, «på at helt siden vår adskillelse har sorgen vært så intens at den ikke kan beskrives,» og tilføyer sitt håp om at Gud, «verdens Herre», måtte «ordne tilbakereisen på den beste måte.» To dager tidligere hadde han nådd frem til Búshihhr, og han informerer sin kone om at «været er overordentlig varmt, men Gud, verdens Herre, er beskytteren.» Det så ut til at båten ville komme til å seile samme måned; «Gud, verdens Herre, vil ved sin nåde sørge for beskyttelse.» Han hadde ikke vært i stand til å treffe sin mor før avreisen og ber sin kone om å gi henne sin hilsen (salám) og å anmode henne om å be. Han skulle skrive til Bombay etter de nødvendige varene. Og brevet slutter slik: «Om Gud vil, vil det skje som er forordnet. Fred være med deg, og Guds miskunn og hans velsignelser.»³⁶

Skipet som førte pilegrimer til Jiddah, satte seil den nittende dagen av ramađán 1260 – 2. oktober 1844.³⁷

Den første martyr

Kloden roterer og verden forandres,
 men én ting endrer seg ei.
 I alle mine år er det én ting som ikke endres;
 forkle den som du vil, men endres gjør den ei:
 den evige kamp mellom det gode og det onde.
 – T. S. Eliot

Lady Sheil, som var gift med den britiske utsending i Tīhrán,^{*} uttaler i sin bok *Glimpses of Life and Manners in Persia* at Báb gjorde sin livsoppgave kjent i Kázimayn, nær Baghdád, og at: «Rasende som de var over denne blasfemi, gav de tyrkiske myndigheter beskjed om å henrette ham, men han ble av den persiske konsul hevdet å være shahens understått og ble sendt til sitt hjemsted.»³⁸ Lady Sheil var åpenbart forvirret. Hun hadde hørt at mullá ‘Alí-i-Baṣṭámí var blitt arrestert og fengslet i ‘Iráq. Hun forvekslet ham med Báb.

Som vi har sett, ble mullá ‘Alí sendt til ‘Iráq av Báb og tok med seg en kopi av *Qayyúmu’l-Asmá’*, kommentaren til Yúsufs (Josefs) súrih. Nyheten og budskapet som han formidlet, vakte tilhørernes ivrige interesse og beredvillige respons. Men en fiendtlig reaksjon kom også raskt. Det var mullá ‘Alí som i Karbilá informerte ‘Qurratu’l-‘Ayn om Bábs komme. Han hadde ikke lov til å nevne hans navn. Hvorvidt mullá ‘Alí, på bakgrunn av at ‘Qurratu’l-‘Ayn var blitt opphøyet til den høye og ærefulle stilling som en av Den Levendes Bokstaver, gav henne noen annen informasjon enn nyheten om Bábs tilsynekomst, vet vi ikke.

* Se note 6 i prologen.

Siyyid Kázims disipler var i en mye sterkere posisjon der enn i Najaf, til tross for det faktum at de i Karbilá hadde en fryktinngytende motstander i siyyid Ibráhím-i-Qazvínís person. Der i Karbilá forble mullá ‘Alí trygg. Men i Najaf var det en annen historie. Nabíl-i-A‘zam skriver:

I nærvær av shaykh Muḥammad-Ḥasan, en av de mest berømte geistlige innen shí‘ah-islam, og ansikt til ansikt med en fremstående gruppe av hans disipler, erklærte mullá ‘Alí fryktløst at Báb hadde fremstått, Porten som de så ivrig hadde ventet skulle komme. «Hans bevis,» erklærte han, «er hans Ord – hans vitnesbyrd intet annet enn det vitnesbyrd som islam forsøker å rettferdiggjøre sin sannhet med. Fra pennen til denne ulærde háshimittiske ungdom fra Persia har det i løpet av førtiåtte timer strømmet et så stort antall vers, bønner, utlegninger og vitenskapelige avhandlinger at omfanget ville tilsvare hele Qur’ánen, som det tok Muḥammad tjuetre år å åpenbare!» I stedet for å hilse disse livgivende bevitnelser på en nyfødt åpenbaring velkommen i en mørk og fordomsfylt tidsalder erklærte denne hovmodige og fanatiske leder omgående mullá ‘Alí som kjetter og viste ham bort fra forsamlingen. Lederens disipler og tilhengere, tilmed shaykhiene som allerede bevitnet mullá ‘Alís fromhet, oppriktighet og lærdom, gav sin tilslutning til dommen mot ham uten å nøle. Shaykh Muḥammad-Ḥasans disipler, som allierte seg med sine motstandere, overøste ham med usigelige ydmykkelser. De overleverte ham til sist til en tjenestemann i den osmanske regjering med lenkede hender og anklaget ham for å undergrave islam, baktale Profeten, stifte uro, vanære troen og være verdig til å dømmes til døden. Han ble ført til Baghdád under eskorte av regjeringstjenestemenn og ble kastet i fengsel av byens guvernør.³⁹

I en kort selvbiografi som áqá Muḥammad-Muṣṭafáy-i-Baghdádí⁴⁰ skrev, anmodet av mírzá Abu’l-Faḍl, beskriver han mullá ‘Alís ankomst til ‘Íráq og begivenhetene som fulgte:

Budbringeren, mullá ‘Alí al-Baṣṭámí,* kom til Kúfih i år 1260 etter hedsjra [1844 e.Kr.] og spredte bøker, avhandlinger og tavler blant de geistlige. På grunn av dette ble en gruppe av de geistlige i Najaf og Karbilá fylt av forferdelse. De reiste seg til motstand og hisset seg opp til høylytt fordømmelse. Da regjeringen hørte hva som hadde skjedd, ble den bekymret for at det skulle lede til uroligheter og anså det klokt å fengsle budbringeren, beslaglegge bøkene og tavlene som han hadde og sende ham til provinssetet, det vil si Baghdád. Válien på den tid var Najíb Páshá, samme mann som hadde inntatt Karbilá. ...†

Da budbringeren kom til Baghdád, holdt válien ham fengslet og plasserte bøkene og avhandlingene i rådskammeret. Min far, shaykh Muḥammad, besøkte budbringeren i fengselet hver dag og hørte Guds ord fra ham i tre måneder. Det han hørte, gav han andre søkere del i, slik at et stort antall mennesker ble troende i løpet av denne korte tiden. Shaykh Bashír an-Najafí var en av dem, en mujtahid som var syttifem år gammel. Så var det shaykh Sulṭán al-Karbilá’í og en gruppe sammen med ham i Karbilá; siyyid Muḥammad-Ja’far, siyyid Ḥasan Ja’far, og siyyid ‘Alí Bishr og en gruppe sammen med ham i byen Kázimíyyah; shaykh Muḥammad Shibl [forfatterens far], siyyid Muḥsin al-Kázimí, shaykh Šálih al-Karímí og en gruppe landsbyboere sammen med dem, som shaykh ‘Abbás, mullá Maḥmúd, ‘Abdu’l-Hádí og Mihdí ...

Da regjeringen merket at Saken vant terreng dag for dag, beordret den tidligere nevnte váli, Najíb páshá, at geistlige fra alle regioner skulle komme til Baghdád. ...⁴¹ De innstevnet min far, shaykh Muḥammad, til å møte opp. Men min far forlot Baghdád i forkledning, fordi han hadde fått vite at válien hadde til hensikt å få ham til å vitne mot dommedagens Sak. De førte budbringeren

* Áqá Muḥammad-Muṣṭafá skrev på arabisk.

† Se prolog I.

frem for denne fryktelige forsamling og spurte ham hvem Sakens Herre var. Han svarte: «Den ventede Sannhetens Ånd er kommet. Han er den som er lovet i Guds Bøker.» Så leste han noen vers og bønner og oppfordret dem til å tro. De hadde store problemer med å akseptere Saken. De reiste seg for å benekte og å forkaste den, fulle av hovmod. De ble enige om å fordømme budbringeren som en kjetter og dømte ham til døden, og slik endte denne illevarslende forsamlingen. Válién sendte redegjørelsen om rettsprosessen til Høyporten, som beordret at budbringeren skulle sendes i fotlenker til hovedstaden, sammen med sine bøker. I seks måneder vansmektet budbringeren i Baghdáds fengsel og ble så sendt under eskorte til Høyporten via Mosul. Sakens berømmelse spredte seg vidt og bredt i Mosul, og da han dro derfra, hørte man aldri noe mer om ham.⁴²

Omstendighetene rundt mullá 'Alís arrestasjon ble også bemerket av major Henry Rawlinson,⁴³ den daværende britiske agent i Baghdád, som den 8. januar 1845 meldte følgende til sir Stratford Canning, ambassadøren i Istanbul:

Til informasjon for Deres Eksellense har jeg den ære å melde om følgende omstendigheter som nå forårsaker mye opphisselse på dette sted, og som i sine konsekvenser truer med å fremkalle fornyede misforståelser mellom den persiske og den tyrkiske regjering.

For omkring tre måneder siden dukket det i Kerbela opp en lavere prest fra Shiraz med en kopi av Koranen, som han sa var blitt overlevert til ham av en forløper for imam Mehdi for å fremvises som tegn på hans nærstående komme. Boken viste seg ved nærmere undersøkelse å ha blitt endret, og i mange avsnitt var ord innføyde i teksten i den hensikt å forberede den muhammedanske verden på imamens umiddelbare tilsynekomst, og for å identifisere den person som tekstens rettelse ble erklært å ha blitt åpenbart for, som hans inspirerte og sanne forløper. Av en del sheea-geistlige i Nejeif og

Kerbela ble den derfor erklært å være en blasfemisk fabrikkasjon, og presten fra Shiraz ble advart av dem om faren som han pådro seg ved å gjøre innholdet alminnelig kjent. Men likevel har en betraktelig del av sheeaene i Nejeif, som under navnet *usúlí* eller «transcendentalister» i det siste er blitt kjent som disipler av høypresten sheikh Kazem og åpent har uttalt at de venter på imamens snarlige komme, tatt i bruk de foreslåtte lesestykkene og erklært seg rede til å slutte seg til forløperen straks han skulle fremstå blant dem. På grunn av lokale uoverensstemmelser ble disse personene kort tid etter fordømt som kjettere overfor regjeringen av de ortodokse sheeaer, og oppmerksomheten ble dermed henledet på det forvrengte eksemplaret av Koranen som de baserte sin tro på; boken ble beslaglagt, og bæreren av den ble ført til Bagdad, ble kastet i fengsel som en gudsbespotter av islam og en forstyrrer av den offentlige fred og ro.*⁴⁴

Mullá 'Alí var bábí-troens første martyr. Selv om hans fengsling og lidelser varte bare noen få måneder, var han midtpunktet for alle slags gjetninger, gjenstand for offentlig rapportering og årsak til økt hat mellom sunní- og shí'ah-sektene og den osmanske og den iranske regjering. Europeiske tjenestemenn som ble trukket inn i dette dunkle drama, var blant andre major Rawlinson, som sendte inn hyppige og omstendelige rapporter til sir Stratford Canning i Istanbul og oberstløytnant Sheil i Tíhrán og mottok deres råd og instruksjer; M. de Titow, russisk representant i Istanbul som sluttet seg til Canning

* Major Rawlinson nevner ingen steder navnet på presten som blir hevdet å ha vært i besittelse av en «falsk» versjon av Qur'ánen. Det er innlysende at presten som han skriver om, ikke kunne ha vært noen annen enn mullá 'Alí-i-Bastámí, som han feilaktig betegner som en person fra Shíráz, av den enkle grunn at han hadde kommet fra Shíráz. Hans hyppige henvisninger til siyyid Kázim's disipler som «*usúlí*» antyder at hans kunnskap om problemet var skral, for disse disiplene var kjent som *shaykhíer*. Uttrykket kunne ha vært anvendt mer passende på motstanderne av siyyid Kázim. De og deres motstykker, «*akhbáriene*», fulgte ulike fortolkningsmetoder innenfor shí'ah-folden. For en beskrivelse av disse åndsretningene, se Browne, *A Literary History of Persia*, bind IV, s. 374-376.

i å oppfordre Høyporten til å hindre Najíb páshá i å henrette «den persiske presten» og i stedet bare tildele ham «den mildeste straff i samsvar med offentlig ro og orden»; og lord Aberdeen, den britiske utenriksminister i London, som ble underrettet om det endelige resultatet.

Skjønt major Rawlinsons meldinger i visse henseender er underlagt alvorlige reservasjoner, for hans kunnskap var noen ganger svært mager og annenhånds, tilmed unøyaktig, gir de likevel et bilde av opprør, forvirring og motstand skapt av Bábs påstand og mullá 'Alis lære. Major Rawlinson skrev således til Canning:

Sonnee-presteskapet har behandlet saken med en hatefull og trangsynt innstilling, og deres hardnakkethet har gjort hele sheea-sekten sympatisk innstilt overfor den fengslede perseren ... Spørsmålet er nå blitt en ondartet kappestrid mellom sonnee- & sheea-sektene, eller noe som i denne delen av det osmanske rike vil si det samme som mellom den tyrkiske og den persiske befolkning ...⁴⁵

Det var Baghdáds guvernør (vái), Najíb páshá, som hadde ansvar for å holde disse lidenskapene i tømme, men siden han selv var en fanatisk sunní, var han fast bestemt på at shí'ahene skulle bøye seg for sunníenes myndighet, så han bestemte seg for å forhindre enhver innblanding fra persernes side i sin pásháliks* anliggender. Likevel, som rapportert av Rawlinson:

For å ikle sin handlemåte all tilbørlig formalitet og avkle saken ethvert preg av å være kun sekterisk forfølgelse har Nejib pasha samtidig hentet de ledende prester fra Nejef og Kerbela for å holde en høytidelig inkvisisjonsdomstol sammen med soonnee-religionens

* Hans provins.

overhoder i Bagdad, men jeg venter ikke at det vil komme mye nyttig ut av de førstnevntes påtvungne og høyst motvillige tilstedeværelse. De vil sannsynligvis bestrebe seg på å redde sin ulykkelige landsmanns liv ved å foreslå at budbringeren og *usúlí*-sektens overhoder landsforvises, som den enkleste fremgangsmåten for å undertrykke kjetteriet, men de vil bli truet og nedstemt ...⁴⁶

En slik uhåndterlig domstol av sunní- og *shí'*ah-geistlige kunne faktisk ikke komme til enighet om mullá 'Alís straff. Den 16. januar 1845 skrev Rawlinson til Sheil i Tíhrán:

Inkvisisjonsdomstolen som var sammenkalt for å holde rett over den persiske presten, ble holdt sist mandag [13. januar] under ledelse av Hans Eksellense Nejib pasha, og moola Abdool Azez var også til stede for å støtte den anklagede. Den forvrengte kopien av Koranen som ble fremlagt i retten, ble enstemmig fordømt som et blasfemisk produkt, og de som hevdet å tro på tekstene som den inneholdt, ble erklært å være hjemfalne til dødsstraff. Det ble så drøftet om mannen fra Shiraz således hadde tilstått å tro på et blasfemisk produkt. Selv avviste han helt klart anklagen, og selv om det ble ført vitner som sa at han i deres nærvær hadde erklært sin tro på den falske teksten som han hadde med seg, så var de sheeah-geistlige likevel tilbøyelige til å la hans nåværende avsvergelse tale til hans fordel, siden det var grunn til å tvile på vitnesbyrdets troverdighet. Etter lengre diskusjon erklærte de sonnee-rettslærde at den anklagede var skyldig i blasfemi, og at de derfor dømte ham til døden, mens sheeaene kun kjente ham skyldig i å ha spredt blasfemisk informasjon og derfor ikke var hjemfallen til tyngre straff enn fengsling eller forvisning ...

Til dette føyde Rawlinson:

Jeg forstår at man begynner å se en betraktelig grad av engstelse i Kerbela & Nejef når det gjelder imamens ventede tilsynekomst, og jeg er bekymret for at de forholdsregler som nå tas, snarere vil øke enn dempe spenningen.*⁴⁷

Også på en annen måte hadde Najíb páshás personlige inngripen tjent til å påvirke begivenhetenes gang. Ved å henvise saken til Høypporten hadde han forhindret at den persiske fangen ble utlevert til sitt hjemland, slik det var blitt anmodet om av den iranske statsminister, hájí mírzá Áqásí.

En lignende anmodning om å overføre mullá 'Alí til persisk jurisdiksjon ble fremsatt overfor major Rawlinson av guvernøren i Kirmánsháh, Muhibb-'Alí khán, for, som han skrev:

For det første er det feil å arrestere og fengsle noen bare ut fra en beskyldning, som kan være sann eller falsk; og for det andre: sett at han (mannen fra Shiráz) var skyldig; som en undersøtt av Persias

* Rawlinsons brev til Sheil inneholder uttalelsen om at mullá 'Alí avsverget sin tro. Bortsett fra vitnesbyrdet om Bábs disiplers gudhengivenhet og heltemot, som historien frembyr i rikt monn, må flere faktorer tas i betraktning. Major Rawlinson var ikke til stede på de geistliges møte – som han kaller «inkvisisjonsretten». Derfor er hans informasjon annenhånds. Oppdukkingen av antagonismen mellom sunní og shí'áh var en annen faktor som helt sikkert har fordunklet problemet. «Imámens komme» trenger ikke nødvendigvis å ha bekymret sunníenes samvittighet, fordi sunníene aldri har trodd på imám-ordningen og det at den 12. imám er skjult. Det som mullá 'Alí antas å ha forkastet, ifølge Rawlinson, var dessuten en «forvrent kopi av Koranen». Ville mullá 'Alí noensinne ha en kopi av Qur'ánen med innføyde ord i teksten, dvs. en tekstforfalskning, for å kunngjøre budskapet han måtte gi, eller for å bevise det? Og da må også spørsmålet stilles: Dersom mullá 'Alí, mannen som brakte nyheten om Bábs komme, hadde avsverget sin tro, hvordan hadde det seg da at «en betraktelig grad av engstelse» var i ferd med å bli merkbart i Karbilá og Najaf, «med hensyn til imámens forventede tilsynekomst»?

opphøyede regjering burde han ikke utsettes for arrestasjon. Hvis hans forbrytelse ble bevist, burde straffen være forvisning fra tyrkisk territorium. Derfor har jeg vurdert det som nødvendig å fremstille saken for deg, min venn, og å anmode om at du, som en som ønsker at vennskapet mellom de to regjeringer skal bevares, vil sette deg i forbindelse med Hans Eksellense Nejib pasha om saken og foreslå for ham at hvis perserens skyld blir fullt og helt dokumentert, så kan han sendes til Kermanshah, slik at jeg kan overføre ham til Tehran for å bli straffet der. Og hvis beskyldningene mot ham på den annen side viser seg å være ondskapsfulle og uten grunnlag, kan han straks bli løslatt og satt fri.

Under enhver omstendighet er hans fortsatte fengsling upassende og stikk i strid (med skikk og bruk).⁴⁸

Denne anmodning ble på behørig måte fremlagt for Najíb Páshá av Rawlinson, men ettersom guvernøren allerede hadde henvist saken til Høyporten etter den religiøse rettens undersøkelse, forble fangen værende i tyrkisk varetekt.

Den 15. april rapporterte Rawlinson til Canning at «Nejib pasha med gårsdagens post mottok en ordre om at han skulle overføre til Konstantinopel den persiske presten som hadde sittet arrestert i tre måneder i Bagdad ... Hans Eksellense gjør seg nå rede til å adlyde disse instruksene så raskt som overhodet mulig.» I samme brev sier han også:

... desto mer disse mujtihadene* fornedres av den tyrkiske regjering, jo mer makt tror jeg faktisk de vil få over sine disiplers sinn, og de eneste resultater som sannsynligvis vil ledsage fordømmelsen av deres offentlige plikter, er derfor at denne provinsens persiske samfunn vil bli mer fullstendig isolert, og at den hatske innstillingen overfor den dominerende soonee-gruppen vil skjerpes.⁴⁹

* Shi'ah-geistlige.

Siste dag i april skrev Rawlinson enda en gang til Canning:

Jeg benytter anledningen til å rapportere at den persiske presten fra Shiraz, som er blitt holdt fengslet så lenge på dette sted, ble sendt som fange til Konstantinopel sammen med tartaren* som brakte siste post fra Bagdad.⁵⁰

Så tidlig som i februar kom imidlertid major Rawlinson til en feilaktig konklusjon om Báb, som senere begivenheter stod i motsetning til. Den 18. februar skrev han til Canning:

... spenningen som en stund har rådet innenfor sheeah-sekten her i omegnen i forbindelse med imam Mehdis ventede tilsynekomst, begynner nå gradvis å avta, da bedrageren som utgav seg for å være imamens forløper ... nå er blitt avskrekket, på grunn av følelsen av fare for sin person, fra å videreføre uroen som han satte i gang i Kerbela sist høst underveis fra Persia til Mekka.⁵¹

Han tok også feil da han ti dager senere uttalte til Sheil at «bedrageren ... som privatperson sluttet seg til pilegrimskaravanen som drar til Persia via Damaskus og Aleppo».⁵²

Når man vurderer denne episoden med arrestasjon, fengsling og forvisning av den første bábí-martyr, er det fire aspekter som fortjener spesiell oppmerksomhet. Det første er det faktum at mens bábíene i Shíráz ble straffet av Ḥusayn khán, guvernøren i Fárs-provinsen,[†] forsøkte den persiske regjering å redde mullá 'Alí i Baghdád. For det andre: Mens de shí'ah-geistlige krevde en lett straff, fremsatte sunníene høylytt krav om dødsstraff. Et tredje poeng, som er viktig for dem

* Offisiell kurer.

† Se kapittel 6.

som studerer bábí-troen, er at helt fra det tidligste stadium i dens historie vrimlet det av rykter og feilinformasjon om Báb. Det er også av betraktelig interesse at denne episoden ble rapportert til lord Aberdeen, den britiske utenriksminister i London.

Når det gjelder mullá 'Alí, nøyaktig hva som skjedde med ham, hvordan han døde, og hvor han ble gravlagt, er alt sammen forblitt mysterier. Det er sagt at han døde i Karkúk-fengselet, men det finnes ingen avgjørende bevis. Han var den første i skaren av martyrer i et antall som snart skulle øke til hundrer og tusener.

Valfart til Mekka: Ka‘bah-huset

Hovmod deg ikke, du som fører pilegrimene på deres vei.

Det du ser, er huset, og det jeg ser, er husets Herre.

– Háfiz

Báb innskipet seg for Jiddah, sannsynligvis på en arabisk seilbåt kalt *Futúh-ar-Rasúl* – Budbringerens seiere. Hvis dette stemmer, hadde han som medpassasjer en onkel på morssiden av Muḥammad sháh, Muḥammad-Báqir khán, Tíhráns biglarbagi*, som var ledsaget av Shukru’lláh Khán-i-Núrí, en fremstående tjenestemann i Fárs-provinsen. Vi vet med sikkerhet at to av hans bysbarn på båten var hájí Abu’l-Ḥasan, som drev i samme yrke som Bábs far, og shaykh Abú-Háshim, bror av shaykh Abú-Turáb, imám-jum‘ihen i Shíráz. Den førstnevnte var fortryllet av sjarmen og den edle holdningen hos sin landsmann, den unge siyyid som hadde fremsatt en påstand han ikke var klar over, men som han gav sin fulle troskap uten den minste nøling da han fikk vite hva han hevdet. Shaykh Abú-Háshim var allerede misunnelig på den respekt som Báb nøt, og ble hans uforsonlige fiende, selv om hans bror, imám-jum‘ihen, tjente Bábs interesser etter beste evne.⁵³

Hájí Abu’l-Ḥasan har fortalt⁵⁴ at under sjøreisen ble shaykh Abú-Háshim daglig mer arrogant og kranglevoren og forulempet passasjerene, og særlig rettet han sine skjellsord mot den unge siyyiden. Da den arabiske kapteinen ikke lenger kunne tolerere hans uforskammede oppførsel, befalte han at han skulle gripes og kastes på havet. Ifølge hájí

* Den ledende tjenestemann ansvarlig for offentlig ro og orden i en by.

Abu'l-Ḥasan var det Báb som trådte frem for å gå i forbønn for ham. Men kapteinen var fast bestemt på å bli kvitt den plagsomme shaykhen. Og da Báb la merke til at sjømennene skulle til å kaste shaykh Abú-Háshim over bord, kastet han seg over ham, grep tak i ham og anmodet kapteinen innstendig om å tilgi ugjerningsmannen. Den arabiske kapteinen ble forbauset, for det var den unge siyyiden som hadde lidd mest under shaykhens ondsinnethet. Men Báb svarte at siden folk som oppfører seg på den måten, bare skader seg selv, bør man være tolerant og tilgivende.

Ḥajj-ritene (valfarten til Mekka) skal utføres på den niende og tiende dag i måneden dhi'l-hijjah, den siste måned i det muslimske måneår. På den tiende dag feires 'id-al-aḍḥá (offerfestivalen) over hele den muslimske verden.* Den markerer at Abraham gav sin sønn som offer. Hver gang 'id-al-aḍḥá faller på en fredag, kalles det årets ḥajj ḥajj-i-akbar (den største ḥajj). I år 1260 falt den tiende dhi'l-hijjah på en fredag (20. desember 1844), og derfor var antall pilegrimer tilsvarende større. En islamsk overlevering antyder at Qá'im vil fremstå i et år med ḥajj-i-akbar.

En annen spesielt betydningsfull pilegrim i år 1260 var en geistlig med stor anseelse, siyyid Ja'far-i-Kashfí, hvis sønn siyyid Yaḥyá (senere kjent som Vaḥíd) skulle bli en av Báb's mest fremstående tilhengere.

Reisen til Jiddah var lang, kjedelig og utmattende. Sjøgangen var sterk, og det var ofte uvær. En arabisk seilbåt bød ikke på mye bekvemmelighet. «I dagevis led vi under knapphet på vann. Jeg måtte nøye meg med saften fra en søt sitron,» skriver Báb i den persiske *Bayán*.⁵⁵ Ḥájí Abu'l-Ḥasan forteller:

I løpet av hele perioden på omkring to måneder, fra den dagen vi gikk om bord i Búshih^r til den dagen da vi kom frem til Jaddih, havnen i Ḥijáz, uansett når på dagen eller natten jeg tilfeldigvis støtte på enten Báb eller Quddús, fant jeg dem bestandig sammen, og begge var fordypet i sitt arbeid. Báb så ut til å diktere, og Quddús

* I Persia blir denne festen vanligvis kalt 'id-i-qurbán.

var travelt opptatt med å skrive ned alt som kom over Bábs lepper. Tilmed på en tid da passasjerene på dette uværsherjede fartøyet så ut til å være grepet av panikk, så man dem fortsette sitt arbeid med uforstyrret tillit og ro. Hverken elementenes voldsomhet eller opprørtheten hos menneskene rundt dem kunne anfekte den sinnsro som deres ansikter uttrykte, eller vende dem bort fra deres hensikt.⁵⁶

I Jiddah iførte Báb og hans ledsager seg iħrámen,^{*} pilegrimsdrakten. Han reiste til Mekka på en kamel, men Quddús ville ikke stige opp på den og gikk i stedet til fots hele veien mens han holdt tritt med kamelen. På den tiende dagen i dhi'l-ħijjah fremførte Báb det foreskrevne offer. Alt kjøtt av de nitten lam som han kjøpte, ble gitt til de fattige og trengende; ni av lammene ble ofret på hans vegne, sju på vegne av Quddús og tre for Mubárah.⁵⁷

Ĥájí mírzá Ĥabíbu'lláh-i-Afnán siterer i sin kronikk ĥájí Abu'l-Ĥasan slik: Etter at Báb hadde fullført ĥajj-ritene på et tidspunkt da plassen rundt Ka'bah-huset og nabohusenes tak myldret av pilegrimer, stod han inntil Ka'bah-bygget, grep tak i ringen på døren og gjentok tre ganger med klar stemme:

«Jeg er den Qá'im som dere har ventet skulle komme.»

Mange år senere erindret ĥájí Abu'l-Ĥasan at det plutselig falt en stillhet over tilhørerne. Den store folkemengden kan på det tidspunktet ikke ha oppfattet den fulle betydning av disse viktige ordene. Men nyheten om den unge siyyidens påstand spredte seg raskt i en stadig større krets.

En dag i Mekka kom Báb ansikt til ansikt med mírzá Muħammad-Ĥusayn-i-Kirmání, kjent som Muħít.[†] De traff hverandre tilfeldigvis nær den hellige svarte stein (Ĥajar-al-Aswad). Báb tok Muħíts hånd og sa:

* Et stykke tøy som ikke er sydd sammen.

† Han hadde håpet å bli leder for shaykhí-sekten etter siyyid Kázims død.

O Muḥít! Du betrakter deg selv som en av de fremste skikkelser i shaykhí-samfunnet og som en fremstående talsmann for dets lære. I ditt hjerte hevder du tilmed å være en av de direkte etterfølgerne og rettmessige arvtagerne etter disse store tvillinglys, disse stjerner som har innvarslet den guddommelig ledelses daggry. Se, vi står nå begge inne i dette helligste gravmæle. Innen dets helligede enemerker kan han, hvis Ånd bor på dette sted, få sannhet til øyeblikkelig å bli kjent og skjelnet fra falskhet, og rettskaffenhet fra villfarelse. Sannelig erklærer jeg at ingen utenom meg, hverken i Østen eller i Vesten, på denne dag kan hevde å være Porten som fører mennesker til kunnskapen om Gud. Mitt bevis er intet annet enn det bevis som profeten Muḥammads sannhet ble fastslått ved. Spør meg om hva du enn behager; nå, i denne selvsamme stund, lover jeg med hånd og munn å åpenbare slike vers som kan vise at min livsoppgave er sann. Du må velge enten å underkaste deg min Sak helt uforbeholdent eller totalt å avvise den. Noe annet alternativ har du ikke. Dersom du velger å forkaste mitt budskap, vil jeg ikke slippe din hånd før du gir meg ditt ord på å erklære offentlig at du tilbakeviser sannheten som jeg har kunngjort. Således skal den som taler sant bli kjent, og den som taler usant, skal bli dømt til evig elendighet og skam. Da skal sannhetens vei bli åpenbart og gjort klar og innlysende for alle mennesker.

Muḥít ble overrumplet og var overveldet. Han svarte Báb:

«Min Herre, min Mester! Helt siden den dag jeg så deg i Karbilá, syntes jeg endelig å ha funnet og anerkjent ham som hadde vært min søkens mål. Jeg vedkjenner meg ikke dem som ikke har vært i stand til å anerkjenne deg, og forakter ham som i sitt hjerte fremdeles måtte ha de minste betenkeligheter når det gjelder din renhet og hellighet. Jeg ber deg om å overse min svakhet og bønnfaller deg om å svare meg i min forvirring. Måtte Gud forunne meg, på nettopp

dette sted, innenfor dette helligede gravmæles enemerker, å sverge troskap til deg og å reise meg til seier for din Sak. Dersom jeg ikke er oppriktig i det jeg erklærer, hvis jeg i mitt hjerte ikke skulle tro på det mine lepper kunngjør, ville jeg anse meg selv om ytterst uverdigg til å motta Guds profets gunst og betrakte min handling som en åpenbar troløshet mot 'Alí, hans utvalgte etterfølger.»

Báb visste hvor vankelmodig Muḥit̄ var og svarte:

«Sannelig sier jeg, sannheten er allerede nå kjent og skjelnet fra falskhet. O Guds profets gravmæle, og du, o Quddús, som har trodd på meg! I denne stund tar jeg dere begge som mine vitner. Dere har sett og hørt det som har foregått mellom meg og ham. Jeg påkaller dere til å bekrefte det, og Gud, som sannelig er hinsides og over dere, er mitt sanne og endelige vitne. Han er den altseende, den allvitende, den allvise. O Muḥit̄! Fremsett hva som enn forvirrer ditt sinn, og jeg vil ved Guds hjelp løsne min tunge og påta meg å løse dine problemer, så du kan bevitne min ytrings fortreffelighet og innse at ingen annen enn meg er i stand til å fremvise min visdom.»⁵⁸

Muḥit̄ la frem sine spørsmål og dro deretter i all hast til Medina. Som svar på spørsmålene åpenbarte Báb *Ṣaḥífíy-i-Baynu'l-Haramayn*, som, slik navnet «Epistelen mellom De to gravmæler» antyder, ble forfattet underveis til profetens by (Medina). Stikk i strid med sitt løfte ble Muḥit̄ ikke værende lenge i Medina, men mottok Bábs avhandling i Karbilá. Til sine dagers ende var Muḥit̄ upålitelig og ubesluttsom, og lederskapet i *shaykhí*-samfunnet gikk ikke til ham, men til ḥájí Muḥammad-Karím Khán-i-Kirmání.

Bábs siste handling i Mekka var å stile en tavle til *sharífen* (sherifen) i Mekka, der han kunngjorde sitt komme og sitt guddommelige mandat. Quddús overleverte den sammen med et bind av Bábs skrifter. Men *sharífen* var opptatt av egne tanker og overså meddelelsen som han fikk

i hånden. Hájí Niyáz-i-Baghdádí forteller:

I år 1267 etter hedsjra [1850–1851 e.Kr.] valfartet jeg til den hellige by, der jeg fikk det privilegium å møte sherífen. I løpet av vår samtale sa han: «Jeg minnes at under pilegrimssesongen i år '60 kom det en ungdom for å besøke meg. Han rakte meg en forseglet bok som jeg beredvillig tok imot, men jeg var altfor opptatt på den tiden til å lese den. Noen få dager senere møtte jeg atter den samme ungdommen, som spurte meg om jeg hadde noe svar på hans tilbud. Arbeidspresset hadde igjen holdt meg tilbake fra å ta bokens innhold opp til vurdering. Jeg var derfor ute av stand til å gi ham et fyllestgjørende svar. Da pilegrimssesongen var over og jeg en dag ryddet i mine brev, falt blikket tilfeldigvis på denne boken. Jeg åpnet den, og på innledningssidene fant jeg en rørende og meget vakkert skrevet preken etterfulgt av vers i en tone og et språk som hadde en slående likhet med Qur'ánen. Alt jeg fikk med meg fra gjennomlesningen av boken, var at det blant folket i Persia var en mann av Fátimih's ætt og av háshim-familiens herkomst som hadde latt en ny appell lyde og kunngjorde for alle mennesker at den lovede Qá'im hadde fremstått. Jeg forble imidlertid uvitende om navnet på bokens forfatter. Jeg ble heller ikke informert om omstendighetene som ledsaget denne appellen.» «Et stort oppstyr,» bemerket jeg, «har sannelig grepet dette landet i løpet av de siste par år. En ungdom, en etterkommer av profeten og en kjøpmann av yrke, har hevdet at hans ytring er den guddommelige inspirasjons stemme. Han har offentlig hevdet at i løpet av noen få dager ville det fra hans lepper kunne strømme vers i et slikt antall og så vakre at de ville overgå Qur'ánen selv – et arbeid som det tok Muḥammad ikke mindre enn tjuetre år å åpenbare. En mengde mennesker blant Persias innbyggere, både høye og lave, sivile og geistlige, har fylket seg om hans banner og beredvillig ofret seg på hans sti. I løpet av de siste dager av måneden sha'bán [juli 1850] i det foregående år

led denne ungdom martyrdøden i Tabríz, i Ádhirbáyján-provinsen. De som henrettet ham, forsøkte på denne måten å slukke lyset som han tente der i landet. I tiden siden hans martyrdød har imidlertid hans innflytelse gjennomtrengt folk av alle klasser.» Sherífen, som lyttet oppmerksomt, uttrykte sin harme over oppførselen til dem som hadde henrettet Báb. «Måtte Guds forbannelse være over disse onde mennesker,» utbrøt han, «et folk som i tidligere tider behandlet våre hellige og berømmelige forfedre på samme måte!» Med disse ord avsluttet sherífen sin samtale med meg.»⁵⁹

Báb kom frem til Medina den første dagen i år 1261 etter hedsjra: fredag 10. januar 1845.⁶⁰ Det var den første muḥarram og dagen for hans fødsel. Fra Medina dro han videre til Jiddah, der han tok en båt som skulle til havnebyen Búshihr.

Motstandskreftene fylker seg

Men denne menskeskapning,
kledd stolt i flyktig makt, mest blind for dét
den tror den best kan se: seg selv i speilet,
– den ter seg som en ilter ape,
gjør for himlens øye streker så groteske
at engler gråter. Var de skapt som oss,
da lo de seg til døde.

– Shakespeare*

Den 19. november 1845 presenterte London-avisen *Times* denne nyheten på side 3, hentet fra *Literary Gazette* fra foregående lørdag:

MAHOMMEDANSK SPLITTELSE. – En ny sekt har i det siste etablert seg i Persia. Lederen er en kjøpmann som er kommet tilbake fra en pilgrimsferd til Mekka og har erklært seg å være profetens etterfølger. Måten de behandler slike saker på i Shiraz, fremgår av følgende redegjørelse (23. juni): – Fire personer som ble hørt gjenta sin trosbekjennelse i overensstemmelse med bedragerens foreskrevne form, ble pågrepet, stilt for retten og funnet skyldig i utilgivelig blasfemi. De ble dømt til å få skjegget brent vekk. Dommen ble satt i verk med all den iver og fanatisme som sømmer seg for en av Mahommeds sanne tilhengere. Da man anså at tap av skjegget ikke var tilstrekkelig som straff, ble de den neste dag videre dømt til å få ansiktet svartmalt og bli paradert gjennom hele byen. Hver av dem

* I gjendiktning ved André Bjerke: *Like for like*, Oslo 1980, s. 52.

ble ført av en mirgazah* (bøddel) som hadde laget et hull i personens nese og gjennom det tredd en snor, som han trakk med en slik voldsomhet at de uheldige mennene vekselvis ropte om bøddelens nåde og himmelens hevn. I Persia er det ved slike tilfeller vanlig skikk at bøddelen samler inn penger fra tilskuerne, og i særdeleshet fra butikkeierne i basaren. Da bøddelens lommer på kvelden var fulle av penger, førte de de uheldige mennene til byporten og lot dem der klare seg selv. Deretter sendte mollahene i Shiraz menn til Bushire med fullmakt til å pågripe bedrageren og føre ham til Shiraz. Da han der ble stilt for retten, sa han seg klokkelig nok uskyldig i anklagen om kjetteri og unngikk dermed straff.

Et amerikansk kvartalstidsskrift, *Eclectic Magazine of Foreign Literature, Science, and Art*,⁶¹ gjengav i utgaven for januar-april 1846 den samme nyhetssaken som enda en gang i sin helhet ble tatt fra Londons *Literary Gazette*. Så vidt man vet, var dette de tidligste henvisninger til bábí-troen i noen vestlig publikasjon. Britiske kjøpmenn som tilfeldigvis var i Shíráz da, var ansvarlige for rapporten, som ikke var uten feil, slik vi skal se, selv om den vesentlig var korrekt.

På vei tilbake fra sin valfart til Mekka kom Báb til Búshihr en gang i måneden şafar i år 1261 etter hedsjra (februar-mars 1845). Der skilte han lag med Quddús, idet han sa:

Dine dager i samvær med meg er snart omme. Adskillelsens time er slagen, en adskillelse som ikke vil følges av noen gjenforening, unntatt i Guds rike, i nærvær av Herlighetens Konge.⁶²

Quddús dro av sted til Shíráz og tok med seg et brev fra Báb stilet til hans onkel, hájí mírzá siyyid 'Alí. Å møte Quddús og høre alt han hadde å formidle, overbeviste hájí mírzá siyyid 'Alí om sannheten i nevøens

* Mír-Ghadab.

Sak, og han sverget ham øyeblikkelig sin uforbeholdne troskap.

Mullá Şádiq-i-Muqaddas kom nå frem til Shíráz, ledsaget av mullá ‘Alí-Akbar-i-Ardistání, som en gang hadde vært hans elev i Işfahán. Mullá Şádiq etablerte seg i en moské kjent som Báqir-Ábád, der han ledet menigheten i bønn. Men straks han mottok en tavle fra Báb, sendt fra Búshihr, flyttet han over til moskeen rett ved siden av huset sitt. Der utførte han Bábs uttrykkelige instruksjoner om å innlemme i det tradisjonelle islamske bønneropet – adhán – disse tilleggssordene: «Jeg bevitner at han som heter ‘Alí Qabl-i-Muḥammad [‘Alí som kommer før Muḥammad, dvs. Báb], er Baqíyyatu’lláhs tjener [Baqíyyatu’lláh: Guds levning, dvs. Bahá’u’lláh].»⁶³

Da brøt uværet løs. Shaykh Abú-Háshim, som var beryktet for sin oppførsel på pilegrimsbåten, hadde allerede skrevet til sine landsmenn i Shíráz for å hisse dem til raseri. Byens geistlige, anført av shaykh Ḥusayn-i-‘Arab, * hájı́ shaykh Mihdíy-i-Kujúrí og mullá Muḥammad-‘Alíy-i-Mahallátı́, krevde nå blod. Quddús, Muqaddas og mullá ‘Alí-Akbar ble arrestert, ført frem for generalguvernøren og nådeløst slått, hvorpå de led den straff og de ydmykelses som er beskrevet i den allerede siterte London-rapporten (se tidligere i dette kapittel). Men det var tre av dem, ikke fire.[†]

Generalguvernøren i Fárs-provinsen var Ḥusayn khán, som ble kalt ajúdán-báshı́ (majoradjutant) og også hadde titlene şáhib-ikhtiyár og nizámu’d-dawlih. Ḥusayn khán var født og oppvokst i Marághih i Ádharbáyján og hadde tjent som persisk utsending både i London og Paris. I London, i 1839, var lord Palmerston til å begynne med utilbøyelig

* Názimu’sh-Sharí’ih, som over alt gjorde seg fortjent til den nedsettende betegnelsen «Zálim», «Tyrannen».

† Tárikh-i-Jadíd (se appendiks 2) nevnte en fjerde person, en viss mullá Abú-Ṭálı́b, en venn av mullá Şádiq-i-Muqaddas. Hans identitet er ukjent. Et brev eksisterer, skrevet av mullá ‘Alí-Akbar-i-Ardistání til Báb, da han søkte om tillatelse til å besøke ham. Helt siden de ble straffet, sier han, har han levd i ruiner utenfor Shíráz. Brevet gjør det helt klart at han hadde vært den eneste som hadde blitt værende der, og at både Quddús og Muqaddas hadde dratt sin vei.

til å møte ham, men bestemte seg så for å motta ham uoffisielt. På den tiden hadde forholdet mellom Storbritannia og Írán nådd et lavmål. Kaptein Hennell, den britiske politiske agent, var blitt tvunget til å trekke seg tilbake fra Búshíhr, og på samme tid hadde en britisk marinestyrke okkupert Khárg-øya (Karrack). Palmerston tordnet mot H̄usayn khán: «Dersom admiralen hadde vendt kanonene mot byen Búshíhr da han kom om bord, og gitt dem om ørene, ville han etter min mening gjort rett i det.»⁶⁴ Da utsendingen kom hjem igjen, var Muḥammad sháh så misfornøyd at han lot ham få en kraftig omgang med bastonade. Det så heller ikke ut til at H̄usayn kháns oppdrag i Frankrike hadde vært noe mer vellykket, skjønt hans befatning med franskmennene er noe uklar. I Paris ansatte han et antall offiserer for å trene den persiske hær, og det var uregelmessigheter omkring deres reiseutgifter. Men det gjaldt også alvorligere problemer, som beskrives slik av sir Henry Layard*:

Herr Boré† var, med all sin lærdom og opplysning, en religiøs fanatiker og var dypt intolerant overfor kjettere. Etter å ha bodd sammen med ham i fjorten dager og å ha blitt behandlet med stor vennlighet og gjestfrihet av ham, fant jeg meg til min store sorg tvunget til å forlate hans hjem [i 1840] under de følgende omstendigheter. Delegasjonen som franskmennenes konge‡ hadde sendt til shahen, hadde ikke lyktes å nå målet for sitt oppdrag og hadde forlatt Persia svært irritert over sin fiasko, som den og den franske regjering tilskrev engelske intriger. Jeg tror sannheten var at de var blitt ført bak lyset av Hussein khan, som var blitt sendt til Paris som ambassadør. Det var ubehagelig for meg å diskutere emnet, og jeg

* Se prologen, note 9.

† Boré var bosatt i Julfa, Işfáhán. Han var en lekmann, sendt av den franske regjering for å oppnå fotfeste for franskmennene i Írán. Senere ble han jesuittprest og var leder for en jesuittisk institusjon i Galata da Layard møtte ham i Konstantinopel. Det er høyst sannsynlig at han sendte fylldige notater om Báb og bábíene til sine overordnede.

‡ Louis-Philippe.

unngikk det i samtalen med min vert. Men ved middagsbordet ble det en dag tatt opp av herr Flandin,⁶⁵ den franske kunstner, som rettet voldsomme anklager mot mitt land og mine landsmenn i meget fornærmende ordelag, og herr Boré sluttet selv opp om disse ukvemsord. De beskyldte den engelske regjering og engelske agenter for å ha tydd til gift for å forhindre at franskmennene etablerte seg og vant innflytelse i Persia, og for faktisk å ha engasjert snikmordere for å myrde herr Outray da han var underveis til Tehran på et diplomatisk oppdrag. Indignert benektet jeg disse latterlige og bak-taleriske beskyldningene, og etter høyrøstet ordveksling flyttet jeg fra herr Borés hus over til en falleferdig bygning der herr Burgess⁶⁶ oppholdt seg.

Fiasko i London og bruk av krokveier i Paris falt ikke i god jord hos Muḥammad sháh, og derfor levde Ḥusayn khán i unåde de neste par år. Men i 1845 finner vi at han har gjort fremgang i Fárs-provinsen. Han var blitt guvernør der fordi han var beryktet for å være streng i sine bedømmelser, og Fárs trengte en jernhånd.

Fárs hadde virkelig vært i fryktelig forfatning. Folket i Shíráz, både høy og lav, hadde i realiteten lekt katt og mus med guvernørene som ble sendt fra Tihrán for å styre dem. Firaydún Mírzá, farmán-farmáen, Muḥammad sháhs egen bror, som ble sterkt favorisert av hájí mírzá Áqásí og var meget avskydd av folk i Shíráz, ble jaget bort av byens rangspersoner og mobben i fellesskap.

Mírzá Nabí Khán-i-Qazvíní, amír-i-dívánen,⁶⁷ ble også tvunget ut, ikke bare én gang, men to. Ved den andre anledningen dro mange ledende borgere – anført av hájí Qavámu'l-Mulk⁶⁸ og Muḥammad-Qulí Khán-i-Ílbagí, en mektig høvding av qashqá'í-stammen – til Tihrán for å forlange at Firaydún mírzá måtte bli gjeninnsatt, han som de tidligere hadde utfordret og rakkert ned på. Muḥammad sháh lot dem vente i

* En engelsk kjøpmann i Tabriz.

hovedstaden. Mírzá Riḏá (meerza Reza), den fungerende britiske agent i Shíráz, rapporterte den 7. august 1844 til kaptein Hennell i Búshíhr:

Om kvelden den 11. rajab [28. juli] kom en av kongens chapurer [sendebud] til Shiraz med to kongelige firmaner [edikter], som var utstedt på anmodning av Hans Høyhet oberst Sheil, for å skulle offentliggjøres i Shiraz og Bushire ...

Folket, som bestod av de fremste og mest respektable innbyggerne og kjøpmennene, var en dag forsamlet i moskeen for å høre firmanen bli lest opp fra prekestolen. Da stormet plutselig de opprørske og ondsinnede inn for å hindre at den ble lest, fordi den var stilet til ameeren [amíren: guvernøren]. Disse tilhørte tilhengerne av hajee Kuwaum [ḥájí Qavám]. Ameerens overlot da Shíráz-firmanen til Resheed Khan, surteepen [Rashíd Khán-i-Sartíp], som tok den med til den nye moskeen i Naamutee-kvarteret [Ni'matí-Kháníh],⁶⁹ der den ble offentliggjort fra lesepultene for de forsamlede moollaher, respektable innbyggere og kjøpmenn.

Da ameerens påfølgende dag beordret at firmanen skulle leses i Dewan Khaneh [Díván-Kháníh: rettslokalet], kom opprørerne igjen stormende voldsomt inn, fullt bevæpnet. Syed Hussein Khan og Resheed Khan samlet da sine tilhengere og topcheer [túpchí: skytter], og ledsaget av sterke klager bad de om tillatelse til å møte dem ... Det var heller ikke uten vanskeligheter og mye overtalelse at ameerens fikk dem til å forholde seg rolig i påvente av instruksjoner fra hovedstaden.

De enkelte bydeler i Shiraz er for det meste i strid med hverandre. – Tyveri og uro øker. – Ameerens er ikke blitt avskjediget, og en ny guvernør er heller ikke utpekt.⁷⁰

Og forholdene gikk fra vondt til verre. Mírzá Riḏás rapport til sin sjef den påfølgende 24. november var en eneste lang liste over sørgelige problemer, men ikke helt uten fornøyelige poeng:

Fra de ti bydelene i Hyedree [Ḥaydarí] og Naamutte [Ni'matí] var det sist fredag igjen samlet en pøbelgjeng og en folkemengde for å slåss på den åpne sletten som alltid har vært scenen for deres konflikter. Fra midt på dagen til solnedgang sloss de med slynger og steiner, kjepper og våpen ... Da meerza Mahomed Ali, sekretær for hajee Kuwam [Ḥájí Qavám], en fin intelligent ungdom, var i ferd med å forlate sin bolig ved middagstider for å ordne noen saker, stakk en beruset lootee* uten noen grunn eller tidligere krangel en dolk i hans høyre side ... To fettere, begge unge og beruset, drev og kranglet angående en kvinne, men ingen personer var til stede, ikke engang kvinnen, da den ene plutselig stakk en dolk i låret på den andre, som utåndet to dager senere ... Noen menn av fehlee-†stammen satt en kveld sammen og snakket om tidligere års hendelser da ... en fremragende rytter fikk et pistolskudd i siden og straks døde.⁷¹

Qubád khán, en nevø av ilkhánien (overhodet for qashqá'i-stammen), som styrte Firúzábád midt i Qashqá'i-terrenget, hadde etter en økonomisk godtgjørelse stilt væpnede menn til disposisjon for noen landsbyhøvdinger i Maymand for å avgjøre en vendetta – og slik fortsetter historien.

Mot slutten av år 1844 ble Ḥusayn khán gitt posten som guvernør i Fárs, men så sent som 21. og 24. desember ramset fremdeles mírzá Riḍá opp tragiske beretninger for kaptein Hennell i Búshíhr. Forholdene hadde i den grad tilspisset seg, sa han, at folk ble kledd nakne i fullt dagslys på offentlige veier, og hvis noen gjorde motstand, ble han stukket gjentatte ganger. Om natten ble det på måfå avfyrt så mange børser at det var umulig å få sove, og uansett måtte folk holde seg våkne for å vokte sine hjem. En leges ubehagelige og likevel humoristiske opplevelse viser tydelig hvordan lov og orden hadde brutt sammen i Shíráz på den tiden:

* «Lúṭí»: gangster, banditt, snikmorder.

† Faylí: en klan i qashqá'i-stammen.

... noen av alwatene* førte en hest til døren ved en leges apotek, hvis utrustning og klær var av beste slag, og sa: «Vi har en vanfør som er veldig syk, så ta deg bryet med å komme til ham, så vil vi ledsage deg.» Den stakkars legen gir seg i vei til den sykes bolig, og de fører ham gjennom to eller tre gater da de ber ham være så snill å gå av hesten. Han gjør så, og de kler av ham fra topp til tå og drar sin vei.⁷²

I løpet av denne anarki-perioden var Báb på pilegrimsferd og var borte fra Shíráz. Husayn khán tiltrådte sin stilling i første del av 1845, mens Báb var kommet omkring halvveis på tilbaketuren til hjemlandet. Den nye guvernøren gjorde seg raskt klar til å gi shírázborgerne en lærepenge, som han var sikker på at de ville legge seg på hjerte. Det var lemlestelser og henrettelser helt til orden endelig var gjenopprettet. Men da Muḥammad sháh litt over tre år senere døde, gjorde shírázborgerne opprør, enda en gang ledet av den slue hájí Qavámu'l-Mulk og den egenrådige Muḥammad-Qulí khán (qashqá'í-stammens ílbagí†), og fremtvang at Husayn khán ble avsatt.

Husayn khán var den første tjenestemann i Persia som løftet hånden mot Báb og hans folk. Etter å ha tildelt Quddús og de to andre bábiene grusomme straffer og å ha gjort seg kjent med Bábs identitet og forvisset seg om at han var kommet frem til Búshihir, gav han en rytteravdeling i oppdrag å dra til havnebyen, arrestere Báb og bringe ham til Shíráz. I mellomtiden hadde Báb fullført sine forberedelser for å vende tilbake til sin fødeby.

Ved Dálakí, omkring 64,5 kilometer nordøst for Búshihir, der kyst-slettene tar slutt og platået begynner å heve seg, møtte Husayn kháns ryttere Báb. Han var den første som la merke til dem og sendte sin etiopiske tjener for å kalle dem til seg. De var nølende med å nærme

* «Alvát»: flertall av «Lúttí».

† Høvdingen med rang nest etter ílkhánien. Sentralregjeringen foretok disse utnevnelserne.

seg ham, men Aşln khn, som hadde en høyere rang blant dem, tok imot innbydelsen. Men da Bb spurte om hensikten med deres oppdrag, svarte de unnvikende at guvernøren hadde sendt dem for å undersøke litt i nabolaget. Men Bb sa til dem:

Guvernøren har sendt dere for å arrestere meg. Her er jeg; gjør med meg som det behager dere. Ved å komme ut for å møte dere, har jeg forkortet lengden på deres marsj og gjort det lettere for dere å finne meg.⁷³

Tro og fornektelse

Så kjenn deg selv – formast deg ei til Gud å granske.
Menn'skehetens rette studium – er mennesket,
satt på dette midtre stade,
med dunkel visdom og grov i storhet.

* * *

Skapt til halvt å stige, halvt å synke;
alltings store herre, og er dog alles bytte;
enedommer av det sanne, midt i feilgrep uten ende;
verdens heder, vits og gåte!

– Alexander Pope

Báb var nå en fange og forble det til siste slutt, med unntak av noen få korte måneder. Eskorten som skulle ha arrestert ham og ført ham i lenker til hans fødeby, var føyelig og ærbødig. Han red nesten i triumf til Shíráz. Det ville ha vært mulig å unngå Husayn kháns ryttere og søke et trygt tilfluktssted; men han hadde selv valgt å avsløre seg for sine såkalte fangetagere. Og endatil sa Báb til deres talsmann, som var fortryllet av hans makeløse handemåte og som bad ham innstendig om å komme seg i sikkerhet ved å dra til Mashhad og finne tilflukt i den åttende imáms gravmæle:

«Måtte Herren din Gud belønne deg for ditt storsinn og din edle hensikt. Ingen kjenner min Saks mysterium; ingen kan lodde dens hemmeligheter. Jeg vil aldri vende mitt ansikt bort fra Guds forordning. Han er min sikre borg, min støtte og min tilflukt. Helt til min siste time er inne, vil ingen våge å angripe meg, ingen kan

forpurre den allmektiges plan. Og når min stund er kommet, hvor stor vil vel ikke da min glede være over å få drikke martyrdødens beger i hans navn! Her er jeg; overgi meg i din mesters hender. Vær ikke redd, for ingen vil klandre deg.»⁷⁴

Da Bábs identitet ble kjent, ble noen medlemmer av hans familie bekymret, og tilmed engstelige, for at han skulle utsettes for vold og de selv også lide i prosessen. Bare én onkel, ḥájí mírzá siyyid ‘Alí, hans tidligere verge, som hadde oppfostret ham og etablert ham i forretningsverdenen, trodde på hans guddommelige livsoppgave. Det gjorde også hans kone. Men de øvrige, tilmed hans mor, var skeptiske, og en eller to var avgjort fiendtlig innstilt.

Da den arabiske profet Muḥammad nektet å bøye seg for sin stammes befalinger, gikk quraysh-stammens eldste til hans aldrende onkel, Abú-Ṭálib, hvor Muḥammad hadde bodd til han ble voksen, og forlangte at han skulle holdes innesperret. Abú-Ṭálib oppfordret sin nevø til å vise måtehold, men da han forstod at Muḥammad var fast bestemt på å følge sin egen kurs, forsikret han ham om at hans beskyttelse aldri ville vakle. Quraysh-stammens eldste bestemte seg da for et knep for å bryte støtten som Muḥammad mottok fra sin klan – banú-ḥáshim. Det ble gitt ordre om boikott, men til forsvar for Muḥammad flyttet ḥáshim-ætlingene – med Abú-Lahab*, en av profetens mange onkler, som eneste unntak – til et område i utkanten av byen og bodde der i tre år under beleiring, selv om de fleste av dem fortsatt tilbad sine gamle avguder.

Bábs slektninger handlet slik Muḥammads slektninger før dem hadde gjort. Uansett hvilken tvil de måtte ha hatt, så stod de ham bi.

Ḥájí mírzá siyyid Muḥammad, en annen av Bábs onkler på mors-

* Slik var Qur’ánens kjennelse over Abú-Lahab (súrih 111): «I undergangen med Abu Lahabs verk, - i undergangen med ham! Hans rikdom og det han har tjent hjelper ham ikke. Han skal havne i flammende ild, mens hans hustru, som bærer brennefang, har en snor av palmefibre rundt halsen!»⁷⁵

siden, kom ikke til å tro på sin nevø som Qá'im av Muḥammads ætt før mer enn et tiår senere da han fremsatte sine spørsmål og sin tvil for Bahá'u'lláh og som svar mottok *Kitáb-i-Íqán – Vissbetens bok*. Likevel var Bábs magnetiske kraft slik at da han kom til Búshíhr og ble ønsket velkommen av sin onkel, skrev sistnevnte til sin familie i Shíráz i disse ordelag:

Det har gledet våre hjerter at Hans Høyhet ḥájien [Báb] er kommet frem i god behold og er ved god helse. Jeg står ham til tjeneste og føler meg beæret ved å være i hans selskap. Det anses for tilrådelig at han bør oppholde seg her en stund. Vær forvisset om at, hvis Gud vil, vil han om ikke lenge bære dere med sitt nærvær. ... Hans velsignede person er vår ære. Vær forvisset om hans Sak, og la ikke folks tomme snakk få tvil til å kripe inn i deres hjerter. Og nær ingen som helst frykt. Verdens Herre er hans beskytter og gir ham seier ...

På slutten av sitt brev sendte ḥájí mírzá siyyid Muḥammad på vegne av sin kone et budskap til Bábs svigermor: «Du har en svigersønn som er unik i verden. Alle verdens folkeslag burde adlyde ham.»⁷⁶

Og i et brev som ble skrevet kort tid etterpå til ḥájí mírzá Muḥammad 'Alí, en av hans sønner, siterte den samme ḥájí mírzá siyyid Muḥammad Báb slik: Mitt bevis er min Bok – den som kan det, la ham frembringe maken til disse vers.

I Qur'ánen hadde Muḥammad på tilsvarende vis sagt:⁷⁷

Si: «Så bring en Bok fra Gud, som gir bedre ledelse enn disse, så jeg kan følge den, om dere snakker sant.» Og hvis de ikke vil høre på deg, så vit, de følger bare sine egne ideer. Og hvem er mer på villstrå enn den som følger egne ideer, uten Guds ledelse? Gud leder ikke urettferdige folk.

– 28:49-50.

Dette er Guds tegn, som Vi meddeler deg ved sannheten. Hvilket budskap, etter Gud og Hans tegn, vil de da tro?

– 45:6.

Bábs inntog i Shíráz var virkelig majestetisk. Det lignet ikke på den forfatning som guvernøren hadde sett for seg. Han hadde gitt ordre om at Báb skulle føres til Shíráz i lenker. I stedet kom Báb til hest, rolig og i opphøyet sinnsro, i spissen for rytterne. De dro rett til festningen der guvernøren residerte. Ḥusayn khán mottok Báb med hovmodig frekkhet: «Skjønner du hvor mye fortred du har gitt opphav til? Er du klar over hvilken skjensel du er blitt for islams hellige tro og vår herskers ærverdige person? Er du ikke han som hevder å ha forfattet en ny åpenbaring som opphever Qur'ánens hellige forskrifter?»⁷⁸ Som svar siterte Báb disse vers fra Qur'ánen:⁷⁹

Dere som tror, om en ugudelig kommer til dere med et rykte, så bring på det rene,* så dere ikke rammer folk i uvitenhet og så angrer på det dere har gjort!

– 49:6.

Ḥusayn khán var fra seg av raseri og beordret en tjener til å slå Báb i ansiktet. Turbanen falt av ham og ble varsomt satt på plass igjen av shaykh Abú-Turáb, imám-jum'ihen, som behandlet Báb med respekt og omtanke. Tyrannen shaykh Ḥusayn-i-'Arab, som også var til stede, fulgte på den annen side den arrogante Fárs-guvernørens eksempel og angrep Báb heftig med både hånd og tunge. I mellomtiden hadde nyheten nådd Bábs mor om denne skamløse oppførselen overfor hennes

* Rodwell oversetter dette som «bring det straks på det rene».

sønn. Rørt av hennes bønnfallelser skyndte *ḥájí mírzá siyyid* 'Alí seg til festningen for å kreve at hans nevø måtte bli satt fri. *Ḥusayn khán* samtykket i å la Báb dra hjem dersom hans onkel ville love at ingen andre enn familien ville få møte ham. *Ḥájí mírzá siyyid* 'Alí protesterte og sa at han selv var en velkjent kjøpmann i byen, med mange forbindelser og en skare av venner og bekjente, som alle ville ønske å besøke hans nevø, som nettopp var kommet tilbake fra en pilegrimsferd til de hellige byene Mekka og Medina. *Ḥusayn khán* innså at et øyeblikkelig forbud ikke var mulig og satte en tidsbegrensning på tre dager, og etterpå skulle Báb holdes adskilt fra omverdenen.

I de månedene da Báb levde under overvåkning i sin fødeby, ble *bábí*-samfunnet født. Hittil hadde hans identitet forblitt uavslørt, og kun her og der fantes det *bábíer*, uavhengige av hverandre. Bortsett fra de første få månedene av hans forkynnergjerning, da gruppen av Den Levendes Bokstaver gradvis var i ferd med å dannes, hadde ikke Báb en gruppe disipler rundt seg. På grunn av betingelsen som Báb hadde satt for de første troende som skulle finne frem til ham,* var det selv da ikke mulig med samhörighet som i en fast sammenknyttet gruppe. Og så snart det nødvendige antall hadde tilsluttet seg, sendte Báb dem ut i verden for å spre det glade budskap om den nye Dag. Men til tross for *Ḥusayn khán*'s tyranniske foranstaltninger fikk et anselig antall *bábíer* enda en gang møte Báb i *Shíráz*, omgikkes ham og mottok instruksjoner og tavler fra ham. I lys av dette ser det ut til at denne *Shíráz*-episoden ble den mest fruktbare perioden i Báb's korte forkynnergjerning.

Ḥájí siyyid Javad-i-Karbilá'í, som hadde kjent Báb fra hans barndom, slik vi har sett, skyndte seg nå til *Shíráz*; og snart deretter kom en mann som var forutbestemt til å oppnå stor berømmelse i rekken av *bábí*-troens fremste forkjempere. Det var *siyyid Yaḥyá* fra *Dáráb*, sønn av den samme høyaktede *siyyid Ja'far-i-Kashfí*, som vi tidligere merket oss som en av Báb's med-pilegrimer. *Siyyid Yaḥyá* var en høylærd

* De skulle finne ham «uavhengig av hverandre og helt av seg selv».

geistlig, og han trodde at han lett kunne overvinne Báb i en diskusjon. Siden han bodde i Tíhrán nær kongelige kretser, bad Muḥammad sháh siyyid Yahyá om å dra til Shíráz og undersøke Bábs påstander. I Shíráz var han guvernørens gjest. Hájí siyyid Javád-i-Karbilá'í arrangerte et møte mellom Báb og siyyid Yahyá i hájí mírzá siyyid 'Alís hus. Ved det første møtet fremla siyyid Yahyá – stolt som han var over sin enorme kunnskap – det ene dunkle punkt etter det annet fra Qur'ánen, fra overleveringene, fra lærde verker. Báb lyttet rolig til dem alle og gav kortfattede og overbevisende svar. Siyyid Yahyá var spak, men han lette fremdeles etter en test som ville fri ham fra å måtte gi Báb sin troskap. Han fortalte hájí siyyid Javád-i-Karbilá'í at hvis Báb bare ville fremvise et mirakel, ville den tvil han fortsatt hadde, forsvinne. Til dette svarte hájí siyyid Javád at å kreve et mirakel når han stod overfor stråleglansen fra Sannhetens Sol, var jevngodt med å søke lys fra et blafrende talglys. Siyyid Yahyá har selv berettet:

Jeg besluttet at jeg i mitt tredje intervju med Báb innerst i mitt hjerte ville anmode ham om å åpenbare for meg en kommentar til Kawthar-súrihen.* Jeg bestemte meg for ikke å si et ord om denne anmodningen i hans nærvær. Dersom han uten at jeg bad om det, skulle åpenbare denne kommentaren på en måte som i mine øyne øyeblikkelig ville utmerke den fra de rådende normer som var alminnelig utbredt blant Qur'ánens kommentatorer, så ville jeg bli overbevist om hans livsoppgaves guddommelige karakter og beredvillig tilslutte meg hans Sak. Hvis ikke, ville jeg nekte å anerkjenne ham. Så snart jeg ble ført inn i hans nærvær, ble jeg brått grepet av en uforklarlig følelse av frykt. Mine lemmer skalv idet jeg så hans ansikt. Jeg som ved gjentatte anledninger var blitt ført inn i sháhens nærvær og aldri hadde oppdaget det minste spor av fryktsomhet hos meg, var nå så fylt av ærefrykt og så

* Qur'ánen súrih 108. Kawthar sies å være en elv i Paradis.

rystet at jeg ikke klarte å stå oppreist. Báb, som så min forfatning, reiste seg fra sitt sete, steg frem mot meg, grep min hånd og satte meg ned ved siden av seg. «Søk fra meg,» sa han, «hva som enn er ditt hjertes ønske. Jeg vil beredvillig åpenbare det for deg.» Jeg var målløs av forundring. Akkurat som et lite spedbarn som hverken kan forstå eller snakke, følte jeg meg maktesløs til å svare. Han smilte idet han betraktet meg og sa: «Skulle jeg åpenbare for deg kommentaren til Kawthar-súrihen, ville du da anerkjenne at mine ord er født av Guds Ånd? Ville du da erkjenne at min ytring på ingen måte kan ha noe med trolldom eller magi å gjøre?» Tårer strømmet fra mine øyne mens jeg hørte ham si disse ord. Alt jeg var i stand til å ytre, var dette verset fra Qur'ánen: «Herre, vi har stelt oss galt. Hvis du ikke tilgir oss og forbarmer deg over oss, er vi visselig fortapt.»

Det var fremdeles tidlig på ettermiddagen da Báb anmodet hájí mírzá siyyid 'Alí om å hente hans penneetui og litt papir. Så begynte han å åpenbare sin kommentar til Kawthar-súrihen. Hvordan skal jeg beskrive denne uutsigelig majestetiske scenen? Fra hans penn strømmet vers med en hastighet som virkelig var forbløffende. Det utrolig hurtige skrivetempoet, stemmens myke og milde mumling og stilens forbløffende styrke forundret og forvirret meg. Han fortsatte på denne måten helt til det nærmet seg solnedgang. Han stoppet ikke før hele kommentaren til súrihen var fullført. Da la han ned pennen og bad om te. Straks etterpå begynte han å lese den høyt i mitt nærvær. Hjertet hamret vilt i meg mens jeg hørte ham fremføre skattene nedfelt i denne sublime kommentaren med en usigelig liflig klang i stemmen. Jeg var så fortryllet av dens skjønnhet at jeg tre ganger var ved å besvime. Han forsøkte å gjenopplive min sviktende styrke med et par dråper rosevann som han stenket i ansiktet mitt. Dette gav meg kraften tilbake og gjorde meg i stand til å følge med på hans lesning helt til slutten.⁸⁰

Báb hadde vunnet siyyid Yaḥyá fullstendig for seg. Denne natten og de to påfølgende netter ble siyyid Yaḥyá etter Bábs anvisning værende som gjest i ḥájí mírzá siyyid ‘Alís hus helt til han og skriveren mullá ‘Abdu’l-Karím-i-Qazvíní (senere kjent som mírzá Aḥmad-i-Kátib) hadde fullført transkripsjonen av Bábs kommentar. Siyyid Yaḥyá har uttalt:

Vi verifiserte alle overleveringene i teksten og fant at de var fullstendig nøyaktige. Det stadium av visshet som jeg hadde nådd, var slik at om alle jordens makter skulle gå mot meg i samlet flokk, ville de ikke makte å ryste min tillit til storheten i hans Sak.⁸¹

Siyyid Yaḥyá hadde vært så lenge borte fra guvernørens residens at Ḥusayn kháns mistanke ble vakt. Til hans utålmodige forespørsler svarte siyyid Yaḥyá:

Ingen andre enn Gud, som alene kan forandre menneskers hjerter, er i stand til å fengse siyyid Yaḥyás hjerte. Hvem som enn kan ta hans hjerte fangen, er av Gud, og hans ord er utvilsomt sannhetens røst.⁸²

Ḥusayn khán ble helt paff og kunne i øyeblikket bare tie; men han skrev bittert til Muḥammad sháh for å fordømme siyyid Yaḥyá. Nabil-i-A‘zam uttaler at Muḥammad sháh irettesatte sin guvernør da han svarte:

Det er strengt forbudt for noen som helst av mine undersåtter å ytre slike ord som ville gå i retning av å forringe siyyid Yaḥyáy-i-Dárábís opphøyede rang. Han er av edel herkomst, er en høylærd mann som er høyst fortjenstfull og ansett på alle vis. Han vil under ingen omstendigheter låne øre til noen sak med mindre han tror at den vil kunne bidra til å fremme vårt rikes bestes interesser og islam-troens velferd.⁸³

Nabíl har også nedtegnet at

Det ble meldt at Muḥammad sháh ... hadde henvendt disse ord til ḥájí mírzá Áqásí: «Vi er nylig blitt informert om at siyyid Yaḥyáy-i-Dárábí er blitt en bábí. Hvis dette er sant, sømmer det seg for oss å opphøre å forkleine denne siyyidens sak.»⁸⁴

‘Abdu’l-Bahá har sagt at siyyid Yaḥyá

uten frykt eller bekymring skrev en detaljert beretning om sine observasjoner til kammerherre mírzá Luṭf-‘Alí for at denne kunne legge den frem til informasjon for den nå avdøde kongen, mens han selv var på reise rundt om til alle deler av Persia og i hver by og på hvert sted henvendte seg til folket fra prekestolens topp på en slik måte at andre lærde kom til at han måtte være gal og regnet det for å være et sikkert tilfelle av forhekselse.⁸⁴

På Bábs bud dro siyyid Yaḥyá først til Burújird i Luristán-provinsen hvor hans far bodde, for å gi den høyaktede geistlige nyheten om den nye Dag. Báb bad ham uttrykkelig om å behandle faren med stor vennlighet. Siyyid Ja‘far-i-Kashfí* vendte seg ikke fullstendig bort fra troen som hans ansette sønn så glødende forkynte og forfektet, men viste intet ønske om å tilslutte seg den. Som befalt av Báb bebyrdet ikke siyyid Yaḥyá sin far mer og dro sin vei, den vei som han gladelig hadde valgt – veien som skulle føre ham til martyrdøden. Siyyid Yaḥyá er kjent som Vaḥíd – den enestående – en betegnelse som var gitt ham av Báb.†

* «Den som bringer for dagen»: Han ble kalt «Kashfí» på grunn av spådomsevnene som ble tillagt ham.

† Det er bevart et brev i Vaḥíds håndskrift, adressert til ḥájí mírzá siyyid Muḥammad, Bábs onkel. Der fremlegger Vaḥíd bevis for å overbevise ham om sannheten i hans nevøs påstand.

De geistlige i Shíráz insisterte på at Báb skulle være til stede på en fredagssammenkomst i en av moskeene og klargjøre sin stilling. Det de i virkeligheten krevde, var en fullstendig fornektelse av enhver påstand. Dette fremmøtet i en moské på en fredag fant faktisk sted, men datoen er ikke kjent.

Nabíl-i-A'zam beskriver Bábs innkallelse til Vakíl-moskeen slik:⁸⁵

Ledsaget av hájí mírzá siyyid 'Alí kom Báb til masjiden på et tidspunkt da imám-jum'ihen akkurat hadde steget opp på prekestolen og var i ferd med å forberede seg for å holde sin preken. Så snart hans øyne falt på Báb, hilste han ham velkommen i alles påhør, anmodet ham om å komme opp på prekestolen og oppfordret ham til å tale til forsamlingen. Som svar på hans invitasjon gikk Báb frem mot ham og gjorde seg klar til å tale til folket mens han stod på det første trinnet i trappen. «Kom høyere opp,» innskjøt imám-jum'ihen. Idet Báb føyde seg etter hans ønske, steg han to trinn høyere. Mens han stod der, skjulte hans hode og bryst shaykh Abú-Turáb, som stod på toppen av prekestolen. Han begynte med en innledende diskurs før sin offentlige erklæring. Ikke før hadde han ytret åpningsordene «Lovet være Gud, som i sannhet har skapt himlene og jorden,» før en viss siyyid, kjent som siyyid-i-Shish-Parí, som hadde oppgaven med å bære septeret foran imám-jum'ihen, uforskammet ropte: «Nok av dette tomme pjatt! Fremlegg nå og øyeblikkelig det du akter å si.» Imám-jum'ihen tok siyyidens ubehøvlede bemerkning svært ille opp. «Ti stille,» irettesatte han ham, «og skam deg over din uforskammethet.» Så vendte han seg til Báb og bad ham om å fatte seg i korthet, siden det, sa han, ville dempe folks uro. Idet han vendte seg mot menigheten, erklærte Báb: «Guds fordømmelse være over ham som betrakter meg enten som en representant for imámen eller som hans port. Guds fordømmelse være også over enhver som beskylder meg for å ha benektet at Gud er én, for å ha fornektet at Muhammad, profetenes segl, var en profet, for å ha forkastet noen av

de gamle profeters sannhet, for å ha nektet å anerkjenne at stillingen som beskytter tilhørte 'Alí, de trofastes befalingsmann, eller noen av imámene som har etterfulgt ham.» Så gikk han opp på toppen av trappen, omfavnet imám-jum'ihen, steg ned på gulvet i masjiden og sluttet seg til forsamlingen i fredagsbønnen. Imám-jum'ihen grep inn og anmodet ham om å trekke seg tilbake. «Din familie,» sa han, «venter ivrig på at du skal komme tilbake. Alle er bekymret for at du vil komme til skade. Gå tilbake til ditt hus og fremsi din bønn der; denne gjerning vil i Guds øyne være mer fortjenstfull.» Hájí mírzá siyyid 'Alí ble også, på imám-jum'ihens anmodning, bedt om å ledsage sin nevø til hans hjem. Denne foranstaltningen, som shaykh Abú-Turáb tenkte det var klokt å overholde, skyldtes frykten for at noen få ondsinnede i folkemengden, etter at forsamlingen hadde spredt seg, fremdeles kunne forsøke å skade Bábs person eller sette hans liv i fare. Men hadde det ikke vært for den klokskap, den sympati og den omsorgsfulle aktpågivenhet som imám-jum'ihen så slående fremviste ved tallrike slike anledninger, ville den rasende mobben uten tvil ha blitt ledet til å tilfredsstille sitt barbariske ønske og ville ha begått de avskyeligste overgrep. Han så ut til å ha vært den usynlige hånds redskap, utpekt til å beskytte både denne ungdoms person og hans livsoppgave.⁸⁶

Om denne sammenkomsten i Vakíl-moskeen har 'Abdu'l-Bahá skrevet:

En dag innkalte de ham til moskeen og utsatte ham for press og tvang ham for at han skulle tilbakekalle sine ord, men fra prekestolen talte han slik at det brakte de tilstedeværende til taushet og dempet dem, og slik at det befestet og styrket hans tilhengere. Det ble da antatt at han hevdet å formidle nåden fra Hans Høyhet Tidsalderens Herre* (fred være med ham); men etterpå ble det kjent

* Şaḥibu'z-Zamán, dvs. Qá'imén, Mihdí (Mahdí).

og innlysende at han mente å være Porten [*Bábíyyat*] til en annen by og nådeformidleren for en annen person, hvis egenskaper og kjennetegn var å finne i hans bøker og avhandlinger.⁸⁷

Ḥájí mírzá Ḥabíbu'lláh-i-Afnán har denne opptegnelsen i sin krønike:

«Avdøde ḥájí mírzá Muḥammad-Şádiq-i-Mu'allim [lærer], som hadde et godt omdømme, var i ferd med å fortelle historien om denne dagen for avdøde 'Andalíb.⁸⁸ Min bror ḥájí mírzá Buzurg og jeg var til stede. Dette er en oppsummering av hva han sa: «Jeg var omkring tjuefem år gammel og i stand til å bedømme en problemstilling. Det ble gjort allment kjent at guvernøren etter anmodning fra de geistlige hadde beordret at folk fra alle samfunnsklasser i Shíráz skulle samle seg i Masjid-i-Vakíl, siden Báb skulle tilbakekalle det han hadde hevdet. Jeg gikk også til moskeen for å finne meg en plass nær [prekestolen], slik at jeg godt kunne høre alt det han hadde å si. Fra morgenen av stimlet folk sammen i moskeen, gruppe etter gruppe. Tre timer før solnedgang var det en slik trengsel i moskeen at søylegangene, plassen utenfor og hustakene, tilmed minaretene, var fulle av folk. Guvernøren, de geistlige, kjøpmennene og notabiliteten satt i søylegangene, nær prekestolen av stein. (Dette er en prekestol som er hugget ut av ett stykke marmor. Den har fjorten trinn.) Jeg satt også nær den. Det hørtes stemmer ute på plassen: «Han kommer.» Han kom gjennom porten, ledsaget av ti fotsoldater og 'Abdu'l-Ḥamid Khán-i-Dárúghih [politimesteren], og nærmet seg prekestolen. Han hadde på seg turbanen og en 'abá over skuldrene. Han viste slik kraft og verdighet og hadde en så opphøyet holdning at jeg ikke kan beskrive det på en fyllestgjørende måte. Den veldige forsamlingen så ikke ut til å bety noe for ham. Han enset ikke folkemengden. Han henvendte seg til Ḥusayn khán og de geistlige: «Hva er deres hensikt med å be meg komme hit?» De svarte: «Hensikten er at du bør stige opp på denne prekestolen og tilbakekalle det du med urette hevder, slik at denne oppstand og uro vil stilne.» Han sa ingenting og gikk opp på prekestolens tredje trinn. Tyrannen shaykh Ḥusayn sa med

full voldsomhet: «Gå opp til toppen av prekestolen, slik at alle kan se og høre deg.» Báb steg opp på prekestolen og satte seg ned på toppen. Brått falt det en stillhet over forsamlingen. Det var som om det ikke fantes en sjel i moskeen. Hele skaren av folk lyttet spent. Han innledet med å holde en preken om guddommelig enhet på arabisk. Den ble fremført med den ytterste veltalenhet, majestet og kraft. Den varte omkring en halv time, og folkeskaren, høy og lav, lærde og ulærde, lyttet alle sammen oppmerksomt og fascinert. Menneskenes stillhet gjorde *shaykh* Ḥusayn rasende, og han henvendte seg til guvernøren og sa: «Førte du denne siyyiden hit til alle disse menneskene for å bevise hans Sak, eller førte du ham hit for at han skulle tilbakekalle og avsverge det han med urette hevder? Med disse ordene vil han snart vinne alle disse mennesker over på sin side. Be ham om å si det han har å si. Hva er dette for noe vrøvl?» Ḥusayn *khán*, *ṣāhib-ikhtiyāra*, sa til Báb: «O siyyid, si det du er blitt bedt om å si. Hva er dette for tomprat?» Báb var taus et øyeblikk, så henvendte han seg til menneskemengden: «O folk! Vit for visst at jeg taler det som min bestefar, Guds budbringer, talte for tolv hundre og seksti år siden, og jeg taler ikke om det som min bestefar ikke talte om. <Det som Muḥammad gjorde lovlig, forblir lovlig inntil Oppstandelsens Dag, og det han forbød, forblir forbudt inntil Oppstandelsens Dag,>* og i overensstemmelse med overleveringen som er fra imámene: <Når enn Qá'im reiser seg, det vil være Oppstandelsens Dag.>» Da Báb hadde sagt disse ordene, gikk han ned fra prekestolen. Noen av dem som hadde vært uvennlige og fiendtligsinnede, avsverget sitt fiendskap. Men da Báb stod ansikt til ansikt med *shaykh* Ḥusayn, hevet denne fienden sin spaserstokk for å slå ham. Avdøde *mírzá* Abu'l-Ḥasan *khán*, *mushíru'l-mulken*,† som da var en ung mann, førte skulderen frem for å avverge angrepet, og det var den som ble truffet.>

* Báb siterte en muslimsk overlevering.

† Han og hans far, *mírzá* Muḥammad-'Alí, den første *mushíru'l-mulk*, etterfulgte hverandre som vesirer i Fárs i en periode på førti år.

Denne hájí [hájí mírzá Muḥammad-Şádiq], som ikke var en troende, men en som ville troens beste, fortalte denne historien til avdøde ‘Andalíb. Hans mening var at Báb ved denne anledningen bekreftet sin Sak og fullførte sitt bevis foran folkemengden.

Ḥájí mírzá Ḥabíbu’lláh fortsetter ved å si: «Så kom de geistlige sammen og dømte Báb til døden. De skrev sin kjennelse og satte sine segl på den. Opphavsmannen til denne handlingen og kilden til all fortred var tyrannen shaykh Ḥusayn, som hadde tittelen názim’ush-sharíy’ih. Blant dem var shaykh Abú-Háshim, shaykh Asadu’lláh, shaykh Mihdíy-i-Kujúrí og mullá Muḥammad-‘Alíy-i-Mahallátí. Neste dag tok de med seg det de hadde skrevet og forseglet, til nå avdøde shaykh Abú-Turáb, imám-jum’ihen, fordi han hadde nektet å ta hensyn til deres henstillinger og avslått å være til stede ved deres møte. De presenterte nå sitt papir for imám-jum’ihen og bad ham om å sette sitt segl på det, slik at «vi kan gjøre ende på denne siyyiden». Da shaykh Abú-Turáb leste kjennelsen, ble han svært sint, kastet papiret på gulvet og sa: «Er dere gått fra vettet? Jeg vil aldri sette mitt segl på dette papiret, fordi jeg ikke har noen tvil om denne siyyidens herkomst, integritet, gudfryktighet, edelhet og ærlighet. Jeg ser at denne unge mannen har alle islams og menneskehetens dyder og er i besittelse av alle sine åndsevner. Det kan bare finnes to sider i dette spørsmålet: Enten taler han sannheten, eller så er han, som dere påstår, en løgner. Dersom han er sannferdig, kan jeg ikke skrive under på denne kjennelsen over en sannhetens mann, og dersom han er en løgner, slik dere hevder, fortell meg da hvem av oss tilstedeværende som er så strengt sannferdig at han kan sitte til doms over denne siyyid. Vekk med dere og deres falske innbilninger, vekk, vekk!» Uansett hvor hardt de forsøkte, og hvor mye de enn insisterte, så etterkom ikke salig shaykh Abú-Turáb deres ønske; og fordi han avsto å sette sitt segl på deres papir, slo deres plan feil, og det lyktes dem ikke å nå sitt mål.»

Da redegjørelsen om sammenkomsten i Vakíl-moskeen ble lagt frem for Muḥammad sháh, bad han ifølge Nicolas siyyid Yahyáy-i-Darábí dra til Shíráz og undersøke Bábs Sak.⁸⁹

‘Abdu’l-Bahá forteller oss at da nyheten nådde Zanján om siyyid Yahyáy-i-Dárábís reiser og om sinnet som de fremkalte, sendte den geistlige mullá Muḥammad-‘Alí – som var en fremtredende og svært talefør mann – en av dem som han kunne stole på, til Shíráz for å undersøke saken. Da denne hadde gjort seg kjent med detaljene på nødvendig og behørig vis, kom han tilbake med noen [av Bábs] skrifter. Da den geistlige hørte hvordan sakene lå an og hadde gjort seg kjent med skriftene, ble han, til tross for at han var en kunnskapsekspert og var kjent for sin grundige forskning, vanvittig og forrykt, slik det var forutbestemt: Han samlet sammen alle sine bøker i forelesningsrommet og sa: «Vårens og vinens årstid er kommet,» og ytret denne setningen: «*Det er klanderverdig å søke kunnskap når det kjente er nådd.*» Fra toppen av prekestolen oppfordret og henviste han deretter alle sine disipler [til å slutte seg til læren] og sendte sin egen skriftlige erklæring og bekjennelse til Báb. ...

Selv om Zanjáns lærde reiste seg med liv og sjel for å formane og advare folk, kunne de ikke oppnå noe. Til slutt ble de tvunget til å dra til Teherán og legge sin klage frem for kongen, avdøde Muḥammad sháh, der de bad om at mullá Muḥammad ‘Alí måtte bli innkalt til Teherán.

Da han kom frem til Teherán, fremstilte de ham for en forsamling av lærde ... Etter mye ordstrid og mange debatter kom de ingen vei med ham i denne forsamlingen. Den nå avdøde herskeren gav ham derfor en stav og femti *túmáner* for hans utgifter og gav ham tillatelse til å dra tilbake.⁹⁰

Den nære vennen som mullá Muḥammad ‘Alí fra Zanján – bedre kjent som Hujjat (Beviset)* – hadde sendt til Shíráz for å undersøke Bábs Sak, het mullá Iskandar. Nabil-i-A‘zam beskriver hans tilbakekomst:

* Han ble kalt Hujjatu’l-Islám («Islams bevis»), en benevnelse som ble gitt høyt plasserte og vel anerkjente geistlige. Báb gav ham betegnelsen «Hujjat-i-Zanjání».

Han ankom på et tidspunkt da alle byens ledende ‘ulamáer var samlet i Hujjats nærvær. Straks han viste seg, spurte Hujjat om han trodde på den nye åpenbaringen eller forkastet den. Mullá Iskandar la frem Bábs skrifter ... og bedyret at hva hans mesters dom enn skulle være, så ville han se det som sin plikt å mene det samme. «Hva!» utbrøt Hujjat sint. «Hadde det ikke vært for at disse fornemme gjester er til stede, ville jeg ha straffet deg strengt. Hvordan våger du å anse trosspørsmål for å avhenge av å bli godkjent eller forkastet av andre?» Så snart han fra sitt sendebuds hånd hadde mottatt et eksemplar av Qayyúmu’l-Asmá’ og lest en side i boken, kastet han seg ned med ansiktet mot marken og utbrøt: «Jeg bevitner at disse ordene som jeg har lest, utgår fra samme kilde som Qur’ánen. Hvem som enn har anerkjent sannheten i denne hellige bok, må nødvendigvis bekrefte disse ords guddommelige opphav og må nødvendigvis underkaste seg forskriftene som innprentes av deres forfatter. Jeg tar dere, medlemmer av denne forsamling, til mine vitner: Jeg forplikter meg til en slik troskap til denne åpenbarings opphavsmann at om han noensinne skulle uttale at natten er dag og erklære at solen er en skygge, ville jeg uforbeholdent underkaste meg hans bedømmelse og ville betrakte hans kjennelse som sannhetens røst.»⁹¹

Mullá Muḥammad ‘Alí fra Zanján, som, i likhet med siyyid Yaḥyá fra Dáráb var bestemt å skulle bli en glitrende stjerne på bábí-himmelhvelvingen, fulgte akhbári-retningen,⁹² og det hadde ofte gjort ham uenig med andre geistlige av samme rang og stilling. I tillegg til denne meningsforskjellen uttrykte mullá Muḥammad ‘Alí alltid sine synspunkter veldig sterkt og bestemt. Denne likefremheten, understøttet av hans veldige kunnskap og klare tale, hadde ført til alvorlige disputer med hans likemenn. Mekling av ingen ringere enn kongen selv hadde gang på gang reddet situasjonen fra å forverre seg til voldsbruk. En gang tidligere var han blitt innstevnet til Tíhrán, der han i nærvær av Muḥammad sháh hadde beseiret sine motstandere.

Som man gjerne sier, så var han ikke en mann som la fingrene imellom når han sa noe.

I Karbilá var det et stort antall bábier som ivrig ventet at Báb skulle komme. Nyheten om at Báb hadde endret sin reiserute, fikk noen av dem til å vakle i troen. Som instruert av Báb selv forlot disse bábíene Karbilá og dro mot Işfahán. Ved Kangávar, som ligger mellom Kirmánsháh og Hamadán, møtte de mullá H̄usayn, Bábu'l-Báb, og hans bror og nevø, som skulle til Karbilá. Men da mullá H̄usayn hørte hva som hadde skjedd, bestemte han seg for å ledsage dem til Işfahán. Der mottok han nyheten fra Shíráz om at Báb var satt under tvang. Han bestemte seg for å fortsette videre til Shíráz, ledsaget av sin bror og nevø som før. Han tok av seg turbanen og sin geistlige klesdrakt og iførte seg samme utrustning som en rytter fra hizárih-stammen i K̄hurásán. Slik dro han inn gjennom porten i Shíráz og kom frem til hájí mírzá siyyid 'Alís hus. Noen dager senere kom mírzá Muḥammad-'Alí-i-Nahrí til Shíráz med sin bror mírzá Hádí og mullá 'Abdu'l-Karím-i-Qazvíní, og sammen med dem var mullá 'Abdu'l-'Alí-i-Hirátí og mullá Javad-i-Baraghání, som var ustadige og sterkt misunnelige på mullá H̄usayn. Til tross for mullá H̄usayns forkledning gjenkjente Bábts fiender ham, og det ble gjort fordømmende anskrik om hans nærvær i Shíráz. Báb beordret da mullá H̄usayn til å dra til Yazd, og derfra skulle han dra videre til K̄hurásán. Han bad også andre om å dra sin vei; bare mullá 'Abdu'l-Karím ble igjen for å være hans skriver. De som hadde erklært sin tro på Báb for å oppnå noe for seg selv, som mullá 'Abdu'l-'Alí-i-Hirátí, dro til Kirmán og tilsluttet seg hájí Muḥammad-Karím K̄hán-i-Kirmání, som på dette tidspunktet hadde påtatt seg lederskapet for shaykhí-samfunnet.

Som tidligere nevnt begav mange bábier seg til Shíráz og fikk møte Báb. En av dem var mullá shaykh 'Alí fra K̄hurásán, som av Báb ble kalt 'Azím* (stor). Han var fremdeles i Shíráz da siyyid Yahyáy-i-Dárábí kom

* 'Azím har samme numeriske verdi som shaykh 'Alí.

for å gjøre sine undersøkelser. Shaykh Ḥasan-i-Zunúzí var en annen. På dette tidspunkt hadde dessuten Shíráz selv en gruppe av lokale bábier. En av dem var ḥájí Abu'l-Ḥasan, Bábs med-pilegrim; en annen var en nevø av shaykh Abú-Turáb, imám-jum'ihen, en ungdom kalt shaykh-'Alí; og enda en, ḥájí Muḥammad-Bisát, en nær venn av den samme imám-jum'ih; og for å nevne noen få til: Mírzá-Áqáy-i-Rikáb-Sáz (stigbøylemaker), som skulle falle som martyr, en av de veldig få som tømte martyrdødens beger i selve Shíráz; mírzá Luṭf-'Alí, en etterkommer av afshár-kongene (1736-1795), som vi skal møte i et senere kapittel; 'Alí Muḥammad-Karím, en kjøpmann, som av vedvarende forfølgelse ble tvunget til å forlate sin fødeby; mírzá Raḥím, en baker, som ble en glødende underviser av troen; mírzá 'Abdu'l-Karím, som hadde stillingen som nøkkelforvarer ved gravmålet kjent som Sháh-Chirágh* (Lampens konge), der mír Ahmad, en bror av den åttende imám, er gravlagt; mashhadí Abu'l-Qásim-i-Labbáf (sengeteppemaker), hvis sønn Ḥishmat ble berømt som dikter; mírzá Mihdí, en ansett dikter, med tilnavnet Šábír (tålmodig), og hans sønn, mírzá 'Alí-Akbar. Alle disse bábierne hjemmehørende i Shíráz sluttet seg til troen etter å ha hørt Báb fra prekestolen i Vakíl-moskeen.

Innen sommeren 1846 hadde Báb banet vei for et nytt kapittel i fremgangen for sin forkynnergjerning. Han overdro alle sine eiendeler i fellesskap til sin mor og til sin kone, som senere skulle arve hele eiendommen. Deretter bosatte han seg i huset hos sin onkel, ḥájí mírzá siyyid 'Alí, der han var født og hadde tilbrakt mye av sin barndom. På den tid da han flyttet dit, bad han sine følgesvenner som hadde kommet for å bosette seg i Shíráz, om å dra til Işfahán. I denne gruppen inngikk siyyid Ḥusayn-i-Yazdí, en av Den Levendes Bokstaver, som senere ble Bábs sekretær, shaykh Ḥasan-i-Zunúzí og mullá 'Abdu'l-Karím-i-Qazvíní, skriveren.

* Mange av Bábs slektninger, inkludert hans onkel, ḥájí siyyid Muḥammad, ble gravlagt innenfor dette gravmålet.

En kveld ble det rapportert til guvernøren at et stort antall *bábíer* hadde samlet seg i *hájí mírzá siyyid* 'Alis hus. *Ḥusayn khán* beordret 'Abdu'l-Ḥamíd *khán*, *dárúghihen* (politimesteren) i *Shíráz*, til å storme *Bábs* onkels hus, overraske beboerne og arrestere alle han fant der. Ifølge Nicolas hadde *hájí mírzá Áqásí* befalt guvernøren å drepe *Báb* i all hemmelighet. Det var øyensynlig *Ḥusayn khán*'s hensikt å utføre storvesirens ordre denne natten. Men nettopp den natten feide en alvorlig kolera-epidemi gjennom byen,* og *Ḥusayn khán* flyktet hodekulls. Politimesteren og hans menn tok seg inn i *hájí mírzá siyyid* 'Alis hus gjennom taket, men fant ingen sammen med *Báb* bortsett fra hans onkel og disippelen *siyyid Kázim-i-Zanjání*. Fordi guvernøren hadde dratt sin vei, bestemte politimesteren seg for å ta *Báb* med seg til sitt eget hus. Da han kom hjem, fant 'Abdu'l-Ḥamíd *khán* til sin skrekk og fortvilelse at i løpet av de få timene han hadde vært hjemmefra, var hans sønner blitt rammet av kolera. Han bønnfalt *Báb* om å gjøre dem friske igjen. Det var nå timen ved daggry, og *Báb* var i ferd med å gjøre seg klar til å si sin morgenbønn. Han gav 'Abdu'l-Ḥamíd *khán* litt av vannet som han hadde foretatt sin avvaskning med, og bad ham om å ta det til sønnene for at de skulle drikke det; de ville få helsen tilbake, forsikret *Báb* politimesteren. De ble faktisk friske igjen, og 'Abdu'l-Ḥamíd *khán* var så overveldet av glede og takknemlighet at han oppsøkte guvernøren og bønnfalt *Ḥusayn khán* om å tillate ham å løslate *Báb*. 'Abdu'l-Bahá sier i *A Traveller's Narrative* at *Ḥusayn khán* samtykket på betingelse av at *Báb* gikk med på å forlate *Shíráz*.⁹³

* Den 15. oktober 1846 meddelte major Hennell fra *Búshíhr* til *Sheil* i *Tíhrán* at kolera hadde nådd *Shíráz* omkring 22. september, og at «straks denne kjensgjerningen ble bekreftet», forlot *Ḥusayn khán Shíráz* og dro langt bort. På det tidspunktet han skrev, sier Hennell, hadde guvernøren kommet tilbake, til *Bágh-i-Takht*, en hage og et palass på de nordre høydene med utsyn over *Shíráz*. Den 16. november rapporterte Hennell at «koleraen hadde opphørt med sine herjinger i *Shíráz*», at den hadde spredt seg så langt som til *Fasá* og *Jahrum*, at det ikke hadde vært noen dødelige tilfeller i *Búshíhr*, og at *Başrah* og *Baghdád* innen det tyrkiske maktområde hadde lidd mest, med dødstill opp mot 200 hver dag i *Başrah*. (F.O. 268/113.)

NOTE

Da denne boken hadde nådd stadiet for paginert sidekorrektur, mottok forfatteren et antall veldig viktige dokumenter, der ett av dem er et historisk funn av fremste betydning. Det er et brev fra Báb til hans onkel, ḥájí mírzá siyyid ‘Alí, skrevet i Kunár-Takhtih, en etappe videre fra Dálakí, på veien fra Búshihir til Shíráz. Det var i Dálakí at han møtte rytterne som var sendt for å arrestere ham. Han nevner den aktelse som ble vist ham av disse rytterne. Men betydningen av brevet ligger i at det er nøyaktig datert: den 24. dag i den 2. jamádí 1261, som tilsvarer 30. juni 1845. Datoen for Báb's avreise fra Búshihir var aldri blitt nedtegnet noe sted og var forblitt ukjent. Det må ha tatt ham minst enda en uke å nå frem til Shíráz. Ved at han dro til Işfahán i slutten av september 1846, ble hans opphold i fødebyen derfor mindre enn femten måneder.

‘Abbás den stores by

Blomsterkranser på din panne visner hen.
 Så skryt da ikke mer av dine storverk.
 På dødens purpurrøde alter –
 se nå hvor seierherrens offer blør.
 Deres hoder må komme
 til den kalde grav.
 Kun de rettferdiges handlinger
 anger søtt og blomstrer i støvet.

– James Shirley

Høsten var i ferd med å komme da Báb forlot ‘Abdu’l-Ḥamíd *kháns* hus, vendte ryggen til *Shíráz* og tok fatt på veien til *Işfahán*. Han ble ledsaget av siyyid *Kázim-i-Zanjání*.⁹⁴ Han hadde ikke fått anledning til å treffe sin mor og sin kone, og de møttes aldri igjen. Men han sa farvel til sin onkel, *ḥájí mírzá siyyid ‘Alí*.

Hans familie var veldig fortvilet, og den forvirrede og rådville guvernøren vendte seg mot dem for å gi utløp for sitt raseri. Først pågrep han den ærverdige *ḥájí mírzá siyyid ‘Alí* og og straffet ham. Deretter fikk han sine menn til å bryte seg inn i huset hos *ḥájí mírzá Abu’l-Qásim*, Bábs svoger, som var alvorlig syk og sengeliggende. Han ble dratt ut, båret til guvernørens bolig, truet, utskjelt og bøtelagt. Bærere førte ham tilbake til hans hus med ham liggende over skuldrene, siden han ikke var i stand til å gå. Menneskene i *Shíráz* ble advart om at dersom et eneste stykke papir med Bábs skrifter ble funnet i deres besittelse, ville de bli hardt straffet. I sin panikk styrtet snesevis av mennesker til *ḥájí mírzá Abu’l-Qásims* hus med buntevis av Bábs skrifter, alle skrevet

med hans egen hånd, kastet dem inn i husets åpne inngangsparti og styrtet av gårde igjen for at de ikke skulle bli sett med dette belastende materialet. Hájí mírzá siyyid 'Alí rådet husholdets medlemmer til å vaske vekk blekket og grave ned det gjennombløte papiret.*

En dag eller to før hájí mírzá siyyid 'Alís hus ble stormet, skrev hájí mírzá Abu'l-Qásim i sterkt forferdede vendinger til hájí mírzá siyyid Muḥammad, som fremdeles var i Búshihr: Motstanden var økende, tilmed en inngiftet slektning fordømte i skarpe ordelag Báb (som han kaller hájí mírzá siyyid Muḥammad gjennom hele sitt brev) og hájí mírzá siyyid 'Alí. Fordi det var visse ting som hájí mírzá siyyid 'Alí ikke kunne klare selv, ønsket han at hájí mírzá siyyid Muḥammad skulle komme fra Búshihr så raskt som mulig for å gjøre alt som skulle til for å ordne deres forhold. «Noen mennesker vil kanskje skamme seg og holde seg på avstand når de ser deg,» skrev han. Han ønsket å bli løst fra deres handelsvirksomhet, slik at han kunne ta familien med og forlate Shíráz for å unngå enda flere urettferdigheter.

Işfahán, som Báb vendte ansiktet mot, var og er først og fremst 'Abbás den stores by, den mest berømmelige av şafavid-monarkene (1501-1732), som i Vesten er best kjent på grunn av sin omgang med Sherleybrødrene og Det ostindiske kompani, som hjalp ham å drive portugiserne bort fra Den persiske bukt. Han er Shakespeares store «Sophy». Işfahán hadde flere hundre år tidligere vært seldsjukkenes hovedstad, men var blitt forsømt i de mellomliggende år. 'Abbás sháh flyttet hovedstaden fra Qazvín til Işfahán og begynte å restaurere byen, som ikke lenge etter skulle bli kalt Nişf-i-Jahán – Halve verden. Storslagne moskeer, læreanstalter, paviljonger og verdens største offentlige plass er fremstående blant de store herskernes verk og finnes der den dag i dag som inspirasjon til forundring og beundring. Men med şafavidenes tilbakegang

* Denne forfatter husker at han fra sin mor hørte hennes erindringer om sin farmor, hájí mírzá Abu'l-Qásims hustru, som inkluderte en beretning om bort-vaskingen av Bábs skrifter. Enorme dørs slag av kobber ble brukt til formålet. Papiret ble enten begravet eller kastet i brønnen.

og endelige fall forfalt også Işfahán og ble på kajarenes tid utsatt for gjentatte ulykker, da disse rev ned eller overmalte şafavid-bygninger.

Høsten 1846 var generalguvernøren i Işfahán en georgisk evnukk: Manúchíhr khán, mu‘tamidu’d-dawlihen. Layard skriver at han var blitt

kjøpt som slave i sin barndom, var blitt oppdratt som muslim og hensatt i sin ulykkelige tilstand. I likhet med mange av sitt slag ble han som ung satt i offentlig tjeneste og hadde ved sine bemerkelsesverdige evner steget til høye stillinger. I mange år hadde han nytt sháhens tillit og gunst. Han ble betraktet som rikets beste administrator og var blitt sendt for å styre den store Işfahán-provinsen, som innenfor sine grenser innbefattet de ville og lovløse lur- og bakhtiyári-stammene, som stort sett var i opprør, og den halvt uavhengige arabiske befolkningen på slettene mellom Luristanfjellene og Eufrat. Han var hatet og fryktet for sin grusomhet, men generelt ble det innrømmet at han styrte rettferdig, at han beskyttet de svake mot å undertrykkes av de sterke, og at liv og eiendom var trygget der han var i stand til å sette sin myndighet igjennom.⁹⁵

Layard ble en nær venn av Muḥammad-Taqí khán, høvdingen over Chahár-Lang-delen av bakhtiyári-stammen. Etter langvarige manøvrer tok Manúchíhr khán denne høvdingen til fange og sendte ham sammen med hans familie til Tíhrán, der han døde. Hovedsakelig av denne grunn er Layard slett ikke rosende i sine omfattende skrifter om Manúchíhr khán. Det er ikke tvil om at bakhtiyári-høvdingen var i opprør mot den sentrale regjeringen og endatil aktet å ta seg og sitt territorium ut av dens jurisdiksjon. Beviset på det fremgår av den kjensgjerning at han sendte Henry Layard til Khárg-øya, som da var okkupert av britiske styrker, for å forhøre seg om støtte hos de britiske myndigheter. Hennell fortalte Layard at selv om Storbritannia omtrent var på randen av krig med Írán, ville man ikke tolerere eller oppmuntre til opprør eller løsrivelse.

Uten hensyn til Layards fordommer er det et faktum at det eksisterer nok av historiske vitnesbyrd som kan bevise at Manúchihr khán og hans likemenn absolutt hadde sin rikelige andel av griskhet og grusomhet. Han hadde vært en trofast tjener av Muḥammad sháh, hadde utkjempet mange slag for ham for å trygge tronen og hadde i etterfølgende avtaler opprettet ro og orden i et enormt område av landet som strakte seg fra Kirmánsháh i vest til Iṣfahán i de sentrale regioner og til Den persiske bukt i sør. Da han tjente som vesir i Fárs-provinsen, slo han ned et opprør, førte mellom sytti og åtti fanger tilbake til Shíráz og fikk utenfor Bāgh-i-Sháh-porten oppført et tårn med deres levende kropper, holdt på plass av mørtel.

Da Báb nærmet seg Iṣfahán, skrev han et brev til Manúchihr khán med anmodning om beskyttelse. Siyyid Kázim-i-Zanjání tok brevet med seg til guvernøren, som ble svært imponert av det og sendte det videre til siyyid Muḥammad, sultánu'l-'ulamáen, imám-jum'ihen i Iṣfahán, og anmodet denne høye rangsperson om å åpne sitt hjem for Báb. Imám-jum'ihen sendte et antall mennesker som stod ham nær, blant dem sin bror,* et stykke ut av byen for å eskortere Báb til Iṣfahán, og ved bygrensen ønsket han selv den besøkende velkommen med respekt og ærbødighet. Han gikk langt utover de vanlige tegn på hjertelig gjestfrihet, ja, tilmed så langt som til å helle vann fra en mugge over Bábs hender, en oppgave som vanligvis ivaretas av tjenestefolk.

På denne tiden var det et anselig antall bábier i Iṣfahán; mange var født der, og noen var henvist dit av Báb selv. Blant det bredere publikum spredte Bábs berømmelse seg hurtig. Ved et tilfelle kom folk for å ta med seg vannet han hadde brukt til sine avvaskninger, så høyt verdsatte de det. Hans vert var fortryllet av Báb. En kveld etter aftensmåltidet bad han sin gjest om å skrive en kommentar for seg til V'al-'Aṣr-súrihen (Ettermiddag – Qur'ánen 103), en av de korteste súrihene:

* Denne mannen viste seg i etterfølgende år å være så fiendtligsinnet, blodtørstig og grisk at Bahá'u'lláh kalte ham «Raḡsháh» – «Hunnslangen».

Ved tidens makt!
 Mennesket kommer visselig til kort!
 Unntatt er de som tror og lever rettskaffent,
 som legger hverandre sannheten på hjertet,
 og standhaftighet.⁹⁶

Der og da tok Báb frem sin penn og skrev sin kommentar, til de tilstedeværendes forbløffelse og glede. Det var over midnatt da forsamlingen brøt opp. Mullá Muḥammad-Taḳíy-i-Hiráti, en av Işfaháns geistlige, var så overveldet av kraften i Bábs penn og stemme at han med sterk følelse sa:

Så makeløse og enestående er ordene som har strømmet fra denne penn, at det på så kort tid og med så leselig skrift å åpenbare et slikt antall vers – som tilsvarer en fjerdedel, ja, en tredjedel, av Qur’ánen – i seg selv er en prestasjon som intet menneske kan håpe å utføre uten Guds inngripen.⁹⁷

Folk av enhver rang strømmet til imám-jum’ihens hus. Manúchihr khán kom selv dit på besøk for å møte Báb. Han var en stolt mann og en mektig guvernør, som styrte en viktig del av riket. At han besøkte en hittil ukjent ung siyyid, antyder hvilken forandring som var forårsaket i ham av dette ene brevet som han hadde mottatt fra Báb. Manúchihr khán skulle faktisk bli en forandret mann under innflytelsen fra Báb, som hadde vært en flyktning og en forvist ved hans dør. Nå bad han Báb om en avhandling over «Nubuvvat-i-Kháşshih» – profeten Muḥammads spesielle stade og livsoppgave. Mens han nok en gang var omgitt av et antall av Işfaháns ledende geistlige, skrev Báb straks den avhandlingen som guvernøren ønsket. I løpet av to timer hadde han frembrakt en utredning på femti sider med et glimrende resonnement som ubestridelig beviste det som islam hevdet og det som var oppnådd, og som avsluttet sitt tema ved å omtale Qá’ims komme

og gjenkomsten av imám Ḥusayn (Rij'at-i-Ḥusaynī). Manúchíhr kháns umiddelbare respons var:

Hør meg, medlemmer av denne ærverdige forsamling! Jeg tar dere som mine vitner. Inntil denne dag har jeg i mitt hjerte aldri vært fast overbevist om islams sannhet. Takket være redegjørelsen skrevet av denne ungdom kan jeg fra nå av erklære min faste overbevisning om troen som Guds apostel forkynte. Jeg bevitner høytidelig min tro på virkeligheten av den overmenneskelige kraft som denne ungdom er inngitt, en kraft som ingen mengde av lærdom noensinne kan formidle.⁹⁸

Det var ikke til å unngå at presteskapets misunnelse snart ville bli vakt. Áqá Muḥammad-Mihdí,* sønn av den navngjetne ḥájí Muḥammad-Ibráhím-i-Kalbásí, begynte å bruke prekestolen til å fornærme Báb og tale nedsettende om ham. Da ḥájí mírzá Áqásí hørte om situasjonen i Işfahán, skrev han for å irettesette imám-jum'ihen for å ha huset Báb. På grunn av Muḥammad sháhs tillit til Manúchíhr khán var storvesiren redd for at Manúchíhr khán kunne lykkes i å arrangere et møte mellom Báb og monarken. Det grepet som ḥájí mírzá Áqásí hadde på Muḥammad sháh, skyldtes hovedsakelig det kvasi-religiøse forholdet mellom dem. Han var murshiden (den åndelige veileder), og hans konge var muríden (disippel). Imám-jum'ihen forble lojal og tok ingen skritt i retning av opposisjon, men bestrebet seg på å redusere antall besøkende.

Etter hvert som motstandernes høylytte protester økte, tenkte Manúchíhr khán ut en plan for å bringe dem til taushet. Han inviterte de ledende geistlige til å møte Báb i sitt eget hjem og argumentere for deres sak. Ḥájí siyyid Asadu'lláh, sønn av den berømte ḥájí siyyid

* På grunn av sin dumhet ble áqá Muḥammad-Mihdí spottende kalt «Safihu'l-'ulamá» – «Dåren blant de lærde».

Muḥammad-Báqir-i-Rashtí, av slo invitasjonen og rådet de øvrige til å gjøre det samme:

Jeg har søkt å unnskyldte meg og vil avgjort tilskynde dere til å gjøre det samme. Jeg betrakter det som meget uklokt av dere å møte Siyyid-i-Báb ansikt til ansikt. Uten tvil vil han på nytt fremsette sin påstand, og til støtte for sitt argument vil han fremsette hvilket bevis dere enn måtte ønske av ham, og uten den minste nøling vil han åpenbare et vitnesbyrd på sin sannhet med vers av et omfang som ville tilsvare halve Qur’ánen. Til slutt vil han oppfordre dere i disse ordelag: «Frembring det samme, dersom dere er sannferdige menn.» Det kan på ingen måte lykkes oss å motstå ham. Dersom vi lar være å svare ham, vil vår maktesløshet være avslørt. Dersom vi på den annen side underkaster oss hans påstand, vil vi ikke bare tape vårt eget ry, våre egne privilegier og rettigheter, men vil ha prisgitt oss til å anerkjenne hvilke som helst påstander han måtte føle seg tilbøvelig til å fremsette i fremtiden.⁹⁹

Bare ḥájí Muḥammad-Já’far-i-Ábádi’i fulgte ḥájí siyyid Asadu’lláhs råd og holdt seg borte. I nærvær av Manúchihr *khán* var mírzá Ḥasan-i-Núrí den første til å stille et spørsmål. Mírzá Ḥasan var en tilhenger av ishráqí-skolen (platonismen), og hans spørsmål dreide seg om visse elementer i mullá Ṣadrás filosofi, som fantes i hans berømte verk *Ḥikmatu’l-‘Arshíyyah* (himmelsk eller guddommelig filosofi).¹⁰⁰ Selv om Bábs svar var formet i enkle ordelag, var de likevel langt over det mírzá Ḥasan kunne fatte. «Dåren blant de lærde» var den neste som konfronterte Báb, og han begynte å gå dyp inn i punkter innenfor islamsk rettslære. Da han var ute av stand til å motstå styrken i Bábs utlegning, begynte han på et verbalt angrep som guvernøren raskt stoppet. Manúchihr *khán* merket tilhørernes sinnsstemning og fant det klokest at Báb burde oppholde seg under hans eget taks beskyttelse og ikke vende tilbake til imám-jum’ihens hus, der han hadde vært gjest i førti dager.

Det neste trekk kom fra de geistlige. I likhet med sine landsmenn i Shíráz kom de sammen og felte en dom med dødsstraff for Báb. Både hájí siyyid Asadu'lláh-i-Rashtí og hájí Muḥammad-Ja'far-i-Ábádi'i nektet å stille seg bak den, men med tanke på sin stilling skrev imám-jum'ihen:

Jeg bevitner at i løpet av min omgang med denne ungdom har jeg vært ute av stand til å oppdage noen handling som på noen som helst måte ville tyde på at han fornekte islams læresetninger. Tvert imot har jeg lært ham å kjenne som en gudfryktig og lojal overholder av troens forskrifter. Men hans urimelige påstander og foraktfulle ringeakt for denne verdens ting gjør meg tilbøyelig til å tro at han mangler forstand og dømmekraft.¹⁰¹

Muḥammad sháh hadde allerede gitt Manúchihr khán anvisning om å sende Báb til Ṭíhrán. Bábs forvandlende kraft lar seg nå skjelne. Manúchihr khán hadde tjent qájár-monarken trofast til alle tider. Hans tid som general hadde bidratt til å sikre Muḥammad sháhs stilling. Men når Manúchihr khán nå var beseiret av Báb og vunnet for hans Sak, benyttet han seg uten å nøle av sháhens befaling, ikke for straks å sende Báb til hovedstaden, noe som helt ville ha prisgitt ham hájí mírzá Áqásí, men heller for å skjerme ham fra hans fiender. I offentlig påsyn ble Báb eskortert ut av Iṣfahán, bevoktet av fem hundre ryttere. Nabíl-i-A'zam skriver:

Det var gitt bindende ordrer om at ved hver fullførte farsang* skulle ett hundre av denne ridende eskorte umiddelbart returnere til Iṣfahán. Han lot lederen for den siste gjenværende troppekontingenten, en mann som mu'tamiden hadde ubetinget tillit til, i fortrolighet forstå at ønsket var at han ved hver maydán† på samme vis skulle beordre

* Grovt regnet nesten 5 kilometer på en farsang eller farsakh.

† Maydán er en offentlig markeds plass eller en arena; i lengdemål var det en ubestemt underinndeling av en farsang.

tjue av de gjenværende hundre å returnere til byen. Mu‘tamiden beordret at av de tjue gjenværende rytterne skulle ti bli sendt av sted til Ardistán for å innkreve skatter for regjeringen, og at resten, som alle skulle være blant hans prøvede og mest pålitelige menn, skulle føre Báb tilbake til Işfahán langs en lite trafikkert rute. I tillegg ble de instruert til å ordne marsjen på en slik måte at før kommende dagry skulle Báb ha ankommet Işfahán og blitt overlevert i hans varetekt ... På et uventet tidspunkt kom Báb til byen igjen, ble ført direkte til mu‘tamidens private residens, kjent under navnet ‘Imárat-i-Khurshíd [Solhuset], og gjennom en sideinngang som var reservert for mu‘tamiden selv, ble han ført inn i dennes private gemakker. Guvernøren tjente Báb i egen person, serverte ham måltider og sørget for alt som behøvdes for hans velvære og sikkerhet.¹⁰²

‘Abdu’l-Bahá uttaler i *A Traveller’s Narrative* at Manúchihr khán gav hemmelige ordrer om Bábs retur da han og hans eskorte hadde nådd frem til Múrchih-Khár, omkring femtiseks kilometer nord for Işfahán.¹⁰³

Ville rykter begynte å sirkulere vedrørende Bábs skjebne. Man trodde at han var blitt henrettet i Tīhrán. For å dempe frykten hos Işfaháns bábier tillot Báb at mullá ‘Abdu’l-Karím-i-Qazvíní, siyyid Ḥusayn-i-Yazdí og shaykh Ḥasan-i-Zunúzí skulle hentes for å møte ham. Han betrodde dem oppgaven med å transkribere sine skrifter. Ikke lenge etterpå instruerte han dem til å be de andre bábíene som hadde flyttet til Işfahán, om å forlate byen og dra nordover til Káshán, Qum eller Tīhrán.

Ikke lenge før sin død tilbød Manúchihr khán Báb hele sin enorme formue* og sin hærs betraktelige ressurser slik at de kunne marsjere til Tīhrán og sette seg i forbindelse med Muḥammad sháh. Manúchihr khán var sikker på at monarken hadde full tillit til ham, ville lytte til

* Ifølge Nicolas skrev den franske utsending til Tīhrán (M. de Bonnière) til utenriksdepartementet i Paris den 4. mars 1847 at mu‘tamidu’d-dawlihen, Işfaháns guvernør, hadde dødd og etterlot seg en formue anslått til 40 millioner franc.¹⁰⁴

hans inntrengende bønn, anerkjenne sannheten i Bábs åpenbaring og helhjertet gi sin støtte for å fremme den nye troen. Og Manúchihr khán så til og med utover Íráns grenser, for han fortalte Báb: «... Mitt håp er at jeg vil bli satt i stand til å utvirke at jordens herskere og konger i sitt hjerte vil nære en tilbøyelighet til denne overmåte vidunderlige Sak ...» Til dette svarte Báb:

Måtte Gud belønne deg for dine edle hensikter. Så opphøyet en hensikt er for meg enda mer dyrebar enn selve handlingen. Dine dager og mine er imidlertid talte og for korte til at jeg kan få bevitne virkeliggjøringen av dine håp og tillate deg å oppnå dem. Ikke ved de midler du så kjærlig forestiller deg, vil et allmektig forsyn fullføre seieren for hans tro. Gjennom dette landets fattige og lavtstående, ved blodet som disse har utgytt på hans sti, vil den allmektige Hersker sikre bevaringen og befeste opprettelsen av sin Sak. Den samme Gud vil i den neste verden sette den udødelige herlighets krone på ditt hode og utøse sine uvurderlige velsignelser over deg. Av lengden på ditt jordiske liv gjenstår det bare tre måneder og ni dager, og etter det vil du med tro og visshet ile til din evige bolig.¹⁰⁵

I sin tavle stilet til Muḥammad sháh sier Báb at han i et brev til to geistlige i Yazd forutsa datoen for Manúchihr kháns død, åttifem dager før den inntraff. Og han nevner at Manúchihr khán hadde tilbudt ham alt han eide, og til og med tatt av seg ringene og lagt dem foran ham.

Manúchihr khán hadde skjønt at hans rikdom var resultatet av undertrykkelse. Báb godtok både hans anger og hans rikdom og gav ham rikdommen tilbake til bruk frem til hans død, som inntraff i måneden rabí'u'l-avval 1263 etter hedsjra (februar-mars 1847 e.Kr.).

Selv om Manúchihr khán i sitt testament overløt all sin eiendom til Báb, tilvendte hans nevø og etterfølger Gurgín khán seg alt sammen etter hans død og informerte Muḥammad sháh om at Báb var i Isfahán og av den avdøde guvernøren var holdt godt beskyttet og gjemt i

‘Imárat-i-Khurshíd. Muḥammad sháhs tillit til Manúchihr khán ble ikke rystet. Han følte seg viss på at denne kloke mann og trofaste tjener hadde beskyttet Báb mot all mulig skade inntil et egnet tidspunkt da det kunne bli arrangert et møte mellom ham selv og Báb. Han utstedte ordrer om å flytte Báb til hovedstaden på en slik måte at han ikke skulle bli gjenkjent underveis.

De fire månedene i den private boligen hos Iṣfaháns guvernør var de roligste Báb skulle oppleve i løpet av sin virksomhet.¹⁰⁶

Bábí-åpenbaringens antikrist

Nej! ved Himlen, som han ejer,
 og ved Dybet og ved det endeløse Tal
 af Verdner og Liv, som vi tilsammen eje, – nej!
 jeg har en Overvinder; det er sandt, men ingen Herre;
 Alles Hylding faar han, men ikke min;
 jeg strider Striden med ham,
 som jeg har stridt den højt i Himlen.
 Gjennem al Evigheden og igjennem Hades' bundløse Dyb
 og alle Verdensrummets de grenseløse Riger og talløse,
 uendelige Tider vil jeg stride om Alt, om Alt!
 og Verden efter Verden, og Stjerne efter Stjerne,
 Himmelrum paa Himmelrum
 skal blive rystet i sin Ligevægt,
 indtil den store Strid faar Ende,
 hvis den nogentid faar Ende ...

– Lucifer i *Cain* av lord Byron *

Ḥájí mírzá Áqásí, Muḥammad sháhs storvesir og åndelige veileder, er blitt kalt bábí-åpenbaringens antikrist.¹⁰⁷ Han var en mann blottet for ideer og uten forsonende trekk. Han var født og oppvokst i 'Iraván† i Kaukasus og het egentlig mírzá 'Abbás. Fra den dag han hørte om Bábs komme, var han fylt av en sterkt fiendtlig innstilling som aldri avtok. Det var han som hindret et møte mellom Báb og Muḥammad sháh da

* Til dansk ved Edv. Lembcke i *Udvalgte dramatiske Digte. Fortællinger*.

† Jerevan eller Erivan, i dag hovedstaden i republikken Armenia.

Báb etter direkte ordre fra sháhen selv ble flyttet fra Iṣfahán og det så ut til at Manúchihr kháns største forhåpning om deres møte endelig ville bli virkelighet.

Etter instruks fra Muḥammad sháh overlot Gurgín khán Báb i Muḥammad big-i-chápárchís (sjefskureren) varetekt. Muḥammad big tilhørte sekten ahl-i-ḥaq̄q (sannhetens folk), alminnelig kjent som ‘alíyū’lláhiene, som hadde en lang tradisjon med toleranse, fordomsfrihet og rettskaffenhet.¹⁰⁸ ‘Abdu’l-Bahá uttaler i *A Traveller’s Narrative* at vokterne som eskorterte Báb på denne reisen nordover, var nuṣayrî-ryttere. Nuṣayrîer og ‘alíyū’lláhíer er nesten identiske.

Den første byen på deres vei til hovedstaden var Káshán. Hájí mírzá Jání, bábí-kjøpmannen der i byen, hadde drømt at han så Báb nærme seg Káshán ved ‘Aṭṭár-porten. Mens han holdt vakt der like før naw-rúz, så han sin drøm oppfylt, for der var Báb på hesteryggen og underveis mot Káshán. Idet han gikk fremover for å kysse hans stigbøyle, sa Báb til ham: «Vi skal være din gjest i tre netter.»¹⁰⁹ Dette var nøyaktig hva han hadde hørt Báb si til ham i drømmen. Muḥammad big, som la merke til varmen i deres hilsen, trodde at den unge siyyiden i hans varetekt og káshánborgeren var gamle venner, og han samtykket beredvillig i å la Báb oppholde seg i hájí mírzá Jánís hus. Men en kollega nektet å gi sitt samtykke; han var blitt beordret, sa han, til ikke å tillate Báb å gå inn i noen by under reisen. Etter en langvarig argumentasjon lyktes Muḥammad big i å overtale denne kollegaen til å trekke sin innsigelse tilbake. Hájí mírzá Jání var forberedt på å invitere hele eskorten til å være sine gjester, men Báb tillot ikke det. Siyyid Husayn-i-Yazdí, som allerede var dratt videre til Káshán som befalt av Báb, fikk den natten møte ham. Mens Báb var i gang med å diktere en tavle til siyyid Husayn, til ære for hájí mírzá Jání, ble det kunngjort at det kom en venn av kjøpmannen fra Káshán. Han het siyyid ‘Abdu’l-Báqí og var kjent for sin lærdom. Han satt og lyttet til Báb, men ble ikke beveget av hva han hørte og så. Noen dager etter at Báb hadde forlatt Káshán, fikk han vite hvem den unge siyyiden var. Han ble fylt av sorg over at han ikke hadde oppfattet Bábs

evner og trakk seg tilbake fra samfunnet resten av livet.

Den andre dagen etter naw-rúz sluttet Báb seg til sin eskorte igjen for å reise mot Qum,* den neste byen på veien til Tīhrán. De dro ikke inn i Qum, men fortsatte til landsbyen Qumrúd, hvor hele befolkningen var ‘alíyu’lláhíer. Nabil-i-A’zam skriver:

På invitasjon fra landsbyhøvdingen tilbrakte Báb en natt på stedet og ble rørt over varmen og spontaniteten i mottagelsen som disse enkle menneskene hadde gitt ham. Før han fortsatte reisen, nedkalte han den allmektiges velsignelser på deres vegne og frydet deres hjerter ved å forsikre at han verdsatte dem og elsket dem.¹¹⁰

To dager senere, på ettermiddagen den 28. mars, kom de frem til festningen Kinár-Gird, bare førtifem kilometer fra Tīhrán. Den lange reisen fra Işfahán var nesten over. Men her grep ḥájí mírzá Áqásí inn og sendte instruksjer til Muḥammad big om å bringe Báb til landsbyen Kulayn, hvor den store shí’ah-rettslærde Muḥammad ibn-i-Ya’qúb ble født og ligger begravet.† Ḥájí mírzá Áqásí eide selv Kulayn, og et telt tilhørende ham ble satt opp utenfor landsbyen for å innlosjere Báb. Det var et deilig sted med frodig vegetasjon, frukthager og rennende bekker. Báb var henrykt, men uvissheten om fremtiden overskygget ham. Dagene gikk uten videre instruksjer fra Tīhrán. Siyyid Ḥusayn-i-Yazdí og hans bror siyyid Ḥasan, så vel som mullá ‘Abdu’l-Karím-i-Qazvíní og shaykh Ḥasan-i-Zunúzí, kom til Kulayn for å besøke Báb. Og fra Tīhrán kom mullá Mihdíy-i-Khu’í ledsaget av mullá Muḥammad-Mihdíy-i-Kindí, der sistnevnte hadde med et brev og gav fra Bahá’u’lláh. Å motta dem gjorde Báb usigelig glad.¹¹¹

* Qum er Íráns andre hellige by. Mashhad, med imám Riḍás gravmæle, har hedersplassen.

† I alminnelighet kjent som al-Kulayní; han døde i 941 e.Kr. Han var forfatteren av *Uşúl al-Káfi* (på persisk *Uşúl-i-Káfi*), en av de fire bøker som danner kompendiet om *itḥná-‘asharienes* («tolvernes») tro og praksis. Disse er de shí’aher som tror på den store bortrykkelsen av den tolvte imám, Muḥammad ibn-i-Ḥasan al-‘Askarí.

Ifølge *A Traveller's Narrative* ble Bábs opphold i Kulayn forlenget til tjue dager.¹¹² I løpet av denne tiden inntraff det en bemerkelsesverdig hendelse, som mullá 'Abdu'l-Karím har beskrevet slik:

Mine ledsagere og jeg sov tungt i nærheten av Bábs telt da trampingen av ryttere plutselig vekket oss. Vi ble snart fortalt at Bábs telt var tomt, og at de som hadde gått for å lete etter ham, ikke hadde lyktes å finne ham. Vi hørte Muḥammad big komme med innvendinger overfor vokterne. «Hvorfor bli urolige?» hevdet han. «Er ikke hans sjels storsinnethet og edelhet tilstrekkelig fastslått i deres øyne til å overbevise dere om at han, for sin egen sikkerhets skyld, aldri ville samtykke i å sette andre i forlegenhet? Han har uten tvil trukket seg tilbake, i denne månelyse nattens stillhet, til et sted der han uforstyrret kan søke samkvem med Gud. Han vil utvilsomt komme tilbake til sitt telt. Han vil aldri svikte oss.» I sin iver etter å berolige kollegene dro Muḥammad big av sted til fots langs veien som førte til Ṭihrán. Kort tid etter ble resten av vokterne sett komme marsjerende bak oss, alle til hest. Vi hadde tilbakelagt omkring en maydán da vi i grålysningen skjelnet Bábs ensomme skikkelse i det fjerne. Han kom mot oss i retning fra Ṭihrán. «Trodde du at jeg hadde flyktet?» var hans ord til Muḥammad big idet han nærmet seg ham. Muḥammad big kastet seg ned for Bábs føtter og svarte umiddelbart: «Det være fjernt fra meg å ha slike tanker.» Muḥammad big var altfor fylt av ærefrykt ved den avklarede majestet som det strålende ansiktet denne morgenen avslørte, til å driste seg til å si noe mer. Et uttrykk for tillitsfull forvissning hvilte over Bábs ansikt; hans ord var inngitt en slik overjordisk kraft at en følelse av dyp ærbødighet omgav selve sjelen hos oss. Ingen våget å spørre ham om den bemerkelsesverdige forandringen i hans tale og holdning. Selv valgte han heller ikke å dempe vår nysgjerrighet og undring.¹¹³

Nesten tre uker hadde gått siden han kom til Kulayn da Báb skrev til Muḥammad sháh for å be om et møte. Og nå gjorde ḥájí mírzá Áqásí det som dømte Báb til fengsel resten av livet. Ifølge *A Traveller's Narrative* sa han overtalende til Muḥammad sháh:

Det kongelige opptog er ved å starte, og å engasjere seg i slike saker som den foreliggende, vil føre til uro i landet. Det er heller ingen tvil om at de mest betydningsfulle lærde i hovedstaden også vil oppføre seg på samme måte som de lærde i Iṣfahán, noe som vil føre til oppstand blant folk, eller til at de, i samsvar med den uplettede imáms religion, vil akte denne siyyids blod for intet, ja, vil betrakte det som mer lovlig enn morsmelk. Det keiserlige opptog er rede til å dra av sted, og det er heller ingen hindring eller forhindring i sikte. Det er ikke tvil om at Bábs nærvær vil bli årsak til det alvorligste besvær og den største skade. Umiddelbart er derfor den klokeste planen å plassere denne personen i Makú-festningen mens det kongelige opptog er bortreist fra det keiserlige tronsete, og å utsette audiensinnvilgelsen til etter tilbakekomsten.¹¹⁴

Mírzá Abu'l-Faḍl uttaler at ḥájí mírzá Áqásí spilte på Muḥammad sháhs frykt ved å bruke opprøret i Khurásán ved sáláren Muḥammad-Ḥasan khán som et særlig eksempel og vise til at sentralregjeringen tidligere var blitt trosset av Ḥasan-'Alí khán, Aga khan I.* Hvilke argumenter storvesiren nå enn brukte, så lyktes det ham i alle fall å avverge et møte mellom Báb og Muḥammad sháh denne våren i 1847. Og det skulle heller aldri finne sted.

I april sendte sháhen et svar på Bábs brev som ifølge *A Traveller's Narrative* lød som følger:

* Etter denne forfatters mening skyldtes Aga khans andre opprør, i 1840, helt og holdent ḥájí mírzá Áqásís egen intrigante politikk og klossethet.

Siden det er rett før avreise for det kongelige opptog, er det umulig å møtes på en passende måte. Dra til Mákú, opphold deg der og hvil en stund, og be for vår seierrike stat; og vi har sørget for at de under alle omstendigheter skal vise deg oppmerksomhet og respekt. Når vi kommer tilbake, vil vi tilkalle deg særskilt.»¹¹⁵

Nabíl-i-A'zam gir i sin beretning denne versjonen av innholdet i Muḥammad sháhs brev:

Så meget vi enn ønsker å møte deg, finner vi oss i lys av vår umiddelbare avreise fra hovedstaden ute av stand til å motta deg i Tīhrán på en passende måte. Vi har uttrykt vårt ønske om at du blir ført til Máh-Kú og har gitt de nødvendige instruksjoner til 'Alí khán, festningens oppsynsmann, om å behandle deg med respekt og omtanke. Det er vårt håp og vår hensikt å kalle deg hit ved vår tilbakekomst til vårt regjeringssete, da vi så avgjort skal erklære vår oppfatning. Vi håper oppriktig at vi ikke har skuffet deg, og at du ikke vil nøle med når som helst å informere oss i tilfelle det skulle tilstøte deg noe å klage på. Vi håper at du vil fortsette å be for vårt velbefinnende og for vårt rikes fremgang.¹¹⁶

Ḥusayn khán, guvernøren i Fárs, var i hovedstaden hos sháhen på nettopp det tidspunkt da ḥájí mírzá Áqásí sperret veien for Báb og hindret ham i å komme til Tīhrán.

Der Araks flyter

Skulle du, o Sefyr, krysse Araks' bredder,
 kyss da jorden der i dalen og forfrisk din pust derved.

– Háfiz

Máh-Kú,* en by i Ádharbáyján-provinsen, ligger helt mot nordvest i Írán, nær punktet der de russisk-tyrkiske grensene møtes. På kort avstand fra Máh-Kú og stedets høytliggende dystre fjellfestning renner elven Araks, grekernes Araxes. Hájí mírzá Áqásí klarte å få Báb forvist til denne fjerne avkroken i landet, langt unna hovedstaden og langt unna de områder hvor hans tro ble født og næret. Men veien til Máh-Kú gikk gjennom Tabríz, rikets by nummer to og kronprinsens sete.

De samme rytterne, fremdeles under Muḥammad bigs kommando, ble gitt oppgaven med å eskortere Báb til Tabríz. Ved den tid var de blitt svært hengivne overfor ham. Hans fullkomne vennlighet hadde sammen med hans majestetiske holdning fullstendig betatt dem. To av Bábs følgesvenner ble tillatt å være sammen med ham: siyyid Ḥusayn-i-Yazdí og hans bror siyyid Ḥasan.

Et av stoppestedene på veien nordover var landsbyen Síyáh-Dihán, nær Qazvín. Der forfattet Báb et brev til storvesiren og skrev også til noen av de ledende geistlige i Qazvín, blant dem Qurratu'l-'Ayns far og onkel. Mange av bábiene fikk møte ham i landsbyen Síyáh-Dihán i løpet av hans ene natt der; blant dem var mullá Iskandar fra Zanján, samme person som hadde besøkt Shíráz som Ḥujjats utsending for å få vite så mye han kunne om Báb. Nå betrodde Báb ham med et brev til

* Også Mákú eller Má-Kúh.

hájí Sulaymán Khán-i-Afshár, som tilfeldigvis var i Zanján; han hadde vært en glødende tilhenger av siyyid Kázim-i-Rashí. Til ham skrev Báb:

Han hvis dyder den avdøde siyyid uopphørlig priste og stadig hentydet til den forestående åpenbaringen av, er nå åpenbart. Jeg er denne lovede: Stå opp og utfri meg fra undertrykkerens hånd.¹¹⁷

Hájí Sulaymán khán mottok brevet innen tre dager, men brydde seg ikke om det og dro videre til hovedstaden.

På den tiden var Hujjat* i Tíhrán og ble holdt under overvåkning. Men da han hørte om Bábs brev til Sulaymán khán, sendte han straks beskjed til Zanjáns bábier om at de skulle dra ut og redde Báb. Et anselig antall bábier fra Hujjats fødeby og fra Qazvín og Tíhrán kom sammen og gjorde en felles bestrebelse på å utføre sin vågale plan. Ved midnatt nådde de frem til stedet der Báb og hans eskorte hadde slått leir. Vokterne sov, og det var full anledning til å flykte. Men Báb sa til sine redningsmenn in spe at han ikke ville rømme. «Fjellene i Adhirbáyján krever også sitt.»¹¹⁸

Før Muḥammad bigs oppdrag var fullført, kom han til tro på Báb.† Tynget av sorg gikk han inn til Báb og bad om å bli tilgitt: «Reisen fra Iṣfahán har vært lang og anstrengende. Det har ikke lykket meg å gjøre min plikt og tjene deg slik jeg burde. Jeg ber deg ydmykt om tilgivelse og ber deg om å unne meg dine velsignelser.» Til dette svarte Báb: «Vær forvisset. Jeg regner deg som et medlem av min flokk. De som slutter seg til min Sak, vil i all evighet velsigne og forherlige deg, vil lovprise din oppførsel og opphøye ditt navn.»¹¹⁹ Senere møtte Muḥammad big enda en gang hájí mírzá Jání og fortalte ham utførlig historien om denne reisen til Tabríz. Kjøpmannen fra Káshán innlemmet Muḥammad bigs historie i sin krønike, og mírzá Husayn-i-Hamadání, forfatteren

* Se side 99 - 101.

† Muḥammad bigs sønn, kalt 'Alí-Akbar big, ble i etterfølgende år en tilhenger av Bahá'u'lláh. Mírzá Abu'l-Faḍl møtte ham i Tíhrán og hørte fra ham hvordan det skjedde at hans far var kommet til å akseptere Báb.

av *Tárikh-i-Jadíd* (*Den nye historie*) brukte den i sin tur i sitt eget verk:

... vi dro videre til Mílán,* der mange av innbyggerne fikk se Hans Hellighet og ble fylt av undring over majesteteten og verdigheten hos denne menneskehetens Herre. Da vi om morgenen dro fra Mílán, kom en gammel kvinne med et barn med skurv, hvor hodet var så dekket av skorper at det var hvitt helt ned til nakken, og hun bønnfalt Hans Hellighet om å helbrede ham. Vokterne ville ha forbudt henne dette, men Hans Hellighet forhindre dem og kalte barnet til seg. Så trakk han et lømmetørkle over barnets hode og gjentok visse ord; og ikke før hadde han gjort det, så var barnet helbredet. Og på dette stedet ble omkring to hundre personer troende og gjennomgikk en sann og oppriktig omvendelse ... Idet vi forlot Mílán, og mens vi var ute på veien, drev Hans Hellighet brått hesten sin til en så hurtig galopp at alle rytterne som dannet eskorten, ble fylt av forbløffelse, da de så at hans ganger var den magreste av alle. Vi galopperte etter ham, men var ute av stand til å innhente ham, skjønt rytterne var fulle av engstelse for at han skulle klare å flykte. Snart tøylet han selv hesten, og straks vi nådde frem til ham, sa han med et smil: «Om jeg ønsket å unnsnippe, ville dere ikke kunnet hindre meg i det.» Og det var virkelig sant som han sa; hadde han hatt det minste ønske om å flykte, kunne ingen ha hindret ham i det, og under alle omstendigheter viste han seg inngitt med mer enn menneskelig styrke. For eksempel var vi alle trente ryttere, vant til å ferdes, men på grunn av kulde og tretthet var vi noen ganger knapt i stand til å holde oss i salen, mens han på den annen side ikke viste noen tegn til svakhet eller tretthet i løpet av hele denne perioden, men fra han steg til hest inntil han steg av på slutten av etappen, pleide han ikke så mye som å endre stilling eller å bytte sitteplass.¹²⁰

* En landsby i nærheten av Tábríz.

Etappen etter landsbyen Mílán var selve Tabríz by. Da nyheten spredte seg om at Báb nærmet seg byen, forsøkte bábíene å dra ut for å møte ham, men de ble stoppet og sendt tilbake. Bare en ungdom klarte å bryte gjennom kjeden av vakter og soldater. Barbent løp han over en og en halv kilometer helt til han nådde frem til Báb og hans eskorte. Hans begeistringrus var slik at han kastet seg frem på stien foran en av rytterne, grep tak i fliken av hans kappe og kysset stigbøylen med iver og glød. Idet han henvendte seg til dem alle, ropte han: «Dere er min høyt elskedes ledsagere. Jeg setter dere like høyt som min øyensten.»¹²¹ Og da han kom i Bábs nærvær, kastet han seg nesegrus og gråt hemningsløst. Báb steg av hesten, løftet ham opp, omfavnet ham og tørket hans tårer.

Bábs inntog i Tabríz, scenen for hans martyrdød på markedsplassen der tre år senere, ligner mye på Jesu inntog i Jerusalem på palmesøndag, mindre enn en uke før han ble korsfestet på Golgata.

Både de som gikk foran, og de som fulgte etter, ropte:
 «Hosianna! Velsigneter hans som kommer i Herrens navn!
 Velsignet er vår far Davids rike som kommer! Hosianna
 i det høyeste!»*

Slik beretter Markus om gleden hos menneskene som gav Jesus en kongelig velkomsthilsen til Jerusalem.

Da Báb ble ført inn i Tabríz, var gatene fulle av folk, og i det bølgende folkehavet var det bábíer som ikke hadde fått møte sin mester; men det var også svært mange som ikke var hans tilhengere. De trange gjennomfartsårene gjenlød av ropet «Alláh-u-Akbar» – Gud er Den største – åpningslinjene i *adhán*, bønneropet som enhver hengiven muslim gjentar om og om igjen i løpet av sine andaktsøvelser. Øvrighetspersoner ble forskrekket over denne vidunderlige og makeløse mottagelsen og

* Markus 11:9-10.

sendte utropere for å advare folket mot å forsøke å få adgang til Siyyid-i-Báb.

‘Abdu’l-Bahá uttaler at Báb ble holdt i Tabríz i førti dager.¹²² I løpet av denne tiden ble han holdt strengt isolert, og hans eneste besøkende var ḥájí Muḥammad-Taqíy-i-Mílání, en velkjent kjøpmann, og ḥájí ‘Alí-‘Askar.* Da de første gang nærmet seg huset der Báb var innlosjert, stoppet vokterne dem, men siyyid Ḥasan hevdet at det tillå Báb å bestemme, og han skaffet dem adgang. Etter det forsøkte aldri noen å sperre veien for dem, og de fikk møte Báb flere ganger.

Til slutt kom det ordre om å flytte Báb til Máh-Kú. I den byen var ḥájí mírzá Áqásí født, selv om han vanligvis er kjent som Íravání† fordi hans familie opprinnelig kom derfra. Flesteparten av innbyggerne i Máh-Kú med omegn var kurdiske sunníer. ‘Alí khán, festningens oppsynsmann, var en kurder av enkel herkomst, barsk og udannet. Han var hovmodig steil ved begynnelsen av Bábs fengsling og ville ikke la noen av Bábs følgesvenner oppholde seg i byen, selv ikke en eneste natt. Da shaykh Ḥasan-i-Zunúzí kom til Máh-Kú, fant han at det eneste ly som var tilgjengelig for ham, var en moské utenfor byen. Men han klarte å møte siyyid Ḥasan og utveksle brev og beskjeder med ham, som hver dag kom inn i byen sammen med en vakt for å kjøpe proviant, og slik opprettholdt han en stund en forbindelse mellom Báb og hans folk.

En dag rådet imidlertid Báb siyyid Ḥasan til at disse hemmelige kontaktene med shaykh Ḥasan skulle opphøre; han ville selv gi beskjed til ‘Alí khán om å la besøkende få komme og gå i fred. Begge mennene ble svært forbauset siden de kjente oppsynsmannens karakter og holdning, han som hadde forsøkt å hindre folk fra Máh-Kú i å komme til foten av fjellet for å få et glimt av Báb. Nå hadde Báb vunnet disse hardbarkede grenseboeres kjærlighet og aktelse, de som hadde vist et så tydelig

* Forfølgelse tvang ham til å forlate Tabríz. Han dro med sin familie til Adrianopel og ble landsforvist til ‘Akká sammen med Bahá’u’lláh . Han opptrer i *Memorials of the Faithful* av ‘Abdu’l-Bahá (s. 161-164).

† Fra Íraván. Se side 117 og fotnoten.

fiendskap da han ble ført til deres festning. 'Alí khán kunne heller ikke forhindre at de daglig samlet seg ved foten av fjellet og stirret oppover i håp om å motta Bábs velsignelse.

Tidlig om morgenen dagen etter Bábs råd til siyyid Ḥasan ble folk i festningen oppskremt av en uopphørlig og opphisset banking. Det var 'Alí khán som dundret myndig på porten og ropte at vaktene skulle slippe ham inn. En vakt skyndte seg inn for å si at oppsynsmannen straks ønsket å møte Báb. Siyyid Ḥasan formidlet anmodningen, og Báb svarte at han ville motta 'Alí khán umiddelbart. Man kunne se at oppsynsmannen skalv, åpenbart rystet av en sterk følelse. Han kastet seg ned for Bábs føtter og bønnfalt om å bli befridd fra sin fortvilelse:

«Befri meg fra min forvirring. Jeg bønnfaller deg, ved Guds profet, dine berømmelige forfedre, om å få mine tvil til å forsvinne, for de har nesten knust mitt hjerte med sin tyngde. Jeg kom ridende gjennom villmarken og nærmet meg byporten da jeg ved daggry plutselig så deg stå ved siden av elven opptatt med å fremsi din bønn. Med utstrakte armer og øynene rettet oppover påkalte du Guds navn. Jeg stod stille og så på deg. Jeg ventet på at du skulle avslutte dine andaktsøvelser, slik at jeg kunne nærme meg og irettesette deg for å ha forlatt festningen uten min tillatelse. I ditt samkvem med Gud så du ut til å være så innlevet i din bønn at du fullstendig hadde glemt deg selv. Jeg gikk rolig nærmere deg; i din salighetsrus forble du uvitende om min tilstedeværelse. Plutselig ble jeg grepet av stor frykt og vek tilbake ved tanken på å vekke deg fra din ekstase. Jeg bestemte meg for å forlate deg, dra videre til vaktene og irettesette dem for deres forsømmelige oppførsel. Til min forbløffelse fant jeg snart ut at både de ytre og de indre portene var lukket. De ble åpnet på min anmodning, og jeg ble ført inn til ditt nærvær, og nå finner jeg til min forundring at du sitter foran meg. Jeg er totalt forvirret. Jeg vet ikke engang om min forstand har forlatt meg eller ei.» Báb svarte og sa: «Det du har bevitnet, er sant og ubestridelig.

Du forkleinet denne åpenbaringen og har ringeaktende foraktet dens opphavsmann. Fordi Gud, den allbarmhjertige, ikke ønsket å besøke deg med sin straff, har han villet åpenbare sannheten for dine øyne. Ved sin guddommelige inngripen har han i ditt hjerte litt etter litt inngitt deg kjærlighet til sin utvalgte og fått deg til å anerkjenne sin tros uovervinnelige makt.»¹²³

Alt hovmod forlot oppsynsmannen. Han var fullstendig overvunnet. Han ble ydmyk. De første ordene han ytret, var:

En fattig mann, en shaykh, lengter etter å oppnå ditt nærvær. Han bor i en masjid [moské] utenfor Máh-Kús port. Jeg ber deg om at jeg selv får lov å føre ham hit, så han kan møte deg. Ved denne handling håper jeg at mine onde gjerninger kan bli tilgitt, så jeg kan bli i stand til å vaske vekk smusset av min grusomme oppførsel mot dine venner.¹²⁴

Han dro sin vei og kom tilbake med shaykh Ḥasan-i-Zunúzí.

Omslaget i 'Alí kháns innstilling og holdning forandret situasjonen radikalt. Fengselsportene stengte ikke lenger Báb fra hans tilhengere. Bábier kom fra alle kanter for å oppnå sin Herres nærvær, blant dem mullá Ḥusayn, Bábu'l-Báb. Báb tok imot ham ved festningsporten og feiret naw-rúz-festen sammen med ham. Før han dro, påla Báb ham å besøke Tabríz og andre byer i Ádharbáyján-provinsen og deretter dra videre til Zanján, Qazvín, Ṭihrán og til slutt til Mázindarán-provinsen.

'Alí kháns hengivenhet overfor Báb som person økte for hver dag. Han gjorde alt som var mulig for å mildne det strenge livet i fengsel. Hver fredag kom han opp til fjellet for å gi sin hyllest. Ḥájí mírzá Áqásí ble urolig over nyheten som nådde ham fra Máh-Kú, og det ble også den russiske ministeren i Ṭihrán, prins Dimitri Ivanovich Dolgorukov. Han nevner i telegram av 4. februar og 24. desember til utenriksminister grev Nesselrode at foregående år var Báb på hans befaling blitt flyttet vekk fra

den russiske grensens nærområder.¹²⁵ Denne påstanden ble bekreftet av et brev fra mullá Aḥmad-i-Ibdál, en av Den Levendes Bokstaver, skrevet da han var i Kázimayn, nær Baghdád. Det er ikke klart hvem brevet er stilet til, mest sannsynlig til en av Bábs onkler.¹²⁶ Mullá Aḥmad skriver:

Om Gud vil, akter jeg i disse dager å dra for å møte min Herre ... I disse dager kom det pilegrimer hit fra Urúmíyyih. Jeg spurte dem om nytt angående min Herre. De sa at han var i et område av Urúmíyyih som heter Chihrúm [Chihríq?]. Urúmíyyih's guvernør ønsket først å ha ham inne i selve byen, men de geistlige var blitt engstelige for at det kunne oppstå uro og nektet å samtykke; måtte Guds forbannelser hvile over dem. Det sies at guvernøren opptrer vennlig, og at det fra byene i Ádharbáyján kommer folk i store grupper, møter ham og vender tilbake som troende. Etter det som er fortalt, skjer det en veldig tilvekst, det vil si at mange, mange personer er blitt tro mot ham ... Og angående grunnen til at Dhikr – fred være med ham – dro fra Máh-Kú, så er den at den russiske utsending hadde hørt at han var i Máh-Kú, og av frykt for uro sa han til vesir háji mírzá Áqásí: «Send Dhikr – fred være med ham – til et annet område i dine riker, for Máh-Kú ligger ved grensen nær vårt territorium, og vi frykter forstyrrelser. For et par år siden påstod en viss mullá Şádiq å være [imámens] representant, og innen en måned samlet han 30 000 tilhengere rundt seg.» Russere hadde vært vitner til dette og blitt skremt.

‘Abdu’l-Bahá uttaler at Bábs innesperring i Máh-Kú-festningen varte i ni måneder. Ifølge Nabil-i-A‘zam forlot han denne fjellfestningen ved grensen mot Russland og Tyrkia den 20. dagen etter naw-rúz (9. april 1848).¹²⁷

I Máh-Kú åpenbarte Báb *Dalá’il-i-Sab‘ih* (De sju beviser) og begynte

på utarbeidelsen av den persiske *Bayán** (redegjørelse eller ytring). Nabil-i-A'zam skriver:

Jeg har hørt shaykh Ḥasan-i-Zunúzí bevitne følgende: «Når Báb dikterte læresetningene og prinsippene i sin tro, kunne hans røst høres helt tydelig av dem som oppholdt seg ved foten av fjellet. Melodien i hans chanting og rytmen i versene som strømmet fra hans lepper, nådde våre ører og gjennomtrengte selve sjelen. Fjell og dal gjenlød av hans stemmes majestet. Appellen i hans ytring fikk våre hjerter til å sitre i sin dypeste grunn.»¹²⁸

* Et eksemplar av den persiske *Bayán*, skrevet for hånd av siyyid Ḥusayn-i-Yazdí, som Báb dikterte den til, finnes i bahá'í-troens internasjonale arkiver.

Det sorgvekkende fjell

Våre små systemer har sin tid,
 de har sin tid og er ikke mer.
 De er kun brutte lys av deg,
 og du, o Herre, er mer enn dem.
 – Lord Alfred Tennyson

Mannen som av *hájí mírzá Áqásí* ble valgt til å føre Báb bort fra festningen *Máh-Kú*, var *Riḍá-Qulí Khán-i-Afshár*, en offiser med rang som *sartíp* (brigadesjef, etter dagens terminologi). Han var sønn av *hájí Sulaymán khán*, den tjenestemann som i *Zanján* neglisjerte Báb's budskap til seg. *Hájí Sulaymán khán* var intenst hengiven overfor siyyid *Kázim-i-Rashtí*, som hadde fortalt ham at han kom til å leve så han fikk se *Qá'im*s komme. Til tross for dette utvetydige løfte sa han seg ofte overrasket over at *Qá'im* ikke hadde fremstått så han kunne anerkjenne ham. Selv om han møtte Báb i Mekka, knyttet han seg til *hájí Muḥammad-Karím Khán-i-Kirmání* og nektet å lytte til *bábíene*. Hans hengivenhet overfor siyyid *Kázim* var av en slik art at han, etter å ha oppnådd at en datter av siyyid *Kázim* giftet seg med hans sønn, begynte dagen med å gi svigerdatteren sin personlige oppvartning. Det var denne sønnen som var blitt betrodd oppgaven med å føre Báb fra *Máh-Kú* til *Urúmiyyih* og *Chihriq*.^{*} Snart ble også han betatt av fangen han hadde ansvar for. Til slutt ble *Riḍá-Qulí khán* en ivrig erklært *bábí* og brøt med sin far, som holdt fast ved sin fiendtlighet

* Báb kalte *Chihriq* «*Jabal-i-Shadíd*» – «Det sorgvekkende fjell». «*Shadíd*» har samme numeriske verdi som *Chihriq*. Han kalte *Máh-Kú* «*Jabal-i-Básit*» – «Det åpne fjell». «*Básit*» har samme numeriske verdi som *Máh-Kú*.

overfør Báb.

Festningen i Chihríq ligger i nærheten av Urúmiyyih, i dag kjent som Riḏá'íyyih. Byens oppsynsmann Yaḥyá khán var en kurdisk høvding, og hans søster var gift med Muḥammad sháh. Sønnen i dette ekteskapet fikk navnet mírzá 'Abbás etter sháhens egen far og bar også hans tittel, náyibu's-salṭanih (visekonge eller regent). Fordi dette barnet var Muḥammad sháhs spesielle yndling, ble moren til tronarvingen mírzá Náṣiri'd-Dín overordentlig sjalu på ham. Hennes misunnelse satte hans liv i fare etter farens død, men oberst Farrants inngripen reddet ham.* Han ble forvist til Qum, men selv da var han ikke trygg, for han ble beskyldt for å stå i ledtog med bábíene. Mírzá Ḥusayn-i-Mutavallí (vokter) fra Qum ble under tortur tvunget til å undertegne en tilståelse som knyttet mírzá 'Abbás til oppdiktete bábí-sammensvergelses.† Denne uheldige prinsen tilbrakte mange år av sitt liv i eksil, for det meste i Íraq. Han fikk til slutt lov til å dra tilbake til Írán og ble gitt tittelen mulk-ará; men han var alltid nær uhell og fare.

Yaḥyá khán, oppsynsmannen i Chihríq, var barsk og uforutsigbar, men det gikk ikke lang tid før også han følte seg ute av stand til å holde festningsportene lukket for bábíene. Den samme kraft som hadde holdt 'Alí khán trollbundet i Máh-Kú, fanget Yaḥyá kháns hjerte. Det kom så mange bábíer til Chihríq at det var umulig å huse dem, og det måtte finnes rom for dem i Iskí-Shahr, som ikke var langt unna. Mat og alle andre nødvendigheter ble kjøpt i Iskí-Shahr. En gang ble det kjøpt litt honning der til Báb, men han fant kvaliteten dårlig og prisen ublu og sørget for å få den levert tilbake.

* 'Abbás mírzá var da ni år gammel. Farrant var den britiske chargé d'affaires i Sheils fravær.

† Denne mannen var i fortet Shaykh Ṭabarsí og forrødte sine medtroende. I Baghdád opplevde han noen år senere trange tider, og Bahá'u'lláh gav ham et pengebeløp hver måned.

Honning av bedre kvalitet [sa han] kunne uten tvil ha blitt kjøpt til lavere pris. Jeg, som er deres eksempel, har vært kjøpmann av yrke. I deres forretninger plikter dere å følge i mine fotspor. Dere må hverken bedra deres neste eller tillate ham å bedra dere. Slik var deres mesters handlemåte. De gløggeste og dyktigste menn kunne ikke bedra ham, og for sitt vedkommende valgte han heller ikke å handle smålig mot de usleste og mest hjelpeløse skapninger.¹²⁹

Khuy var en annen by i Ádharbáyján ikke langt fra Chihriq. Det hadde ikke gått lang tid etter at Báb kom dit, før mange av dens fremstående borgere blant siyyidene, de geistlige og tjenestemennene var blitt bábier. Mírzá Asadu'lláh, som Báb gav betegnelsen Dayyán,¹³⁰ var en av dem. Dayyán betyr seierherren eller dommeren. Mírzá Asadu'lláh, som var en stolt mann, høyt plassert i tjeneste for regjeringen og en mann med stor lærdom, var en pennesfør mann* og hadde lenge motstått bábienes forsøk på å omvende ham. Han nektet ikke bare å gi dem innpass, men viste seg også å være en høylytt motstander. Så hadde han en drøm som fikk ham til å skrive til Báb. Og da han mottok svar på brevet, gav han Báb sin troskap med en iver og glød som sterkt forurologet hans far, som var en personlig venn av storvesiren. Han skrev til háji mírzá Áqásí og utbredte seg om sin sønns forhekselse og beklaget seg dypt over hans alvorlige villfarelser.†

Enda en gang fant háji mírzá Áqásí seg motarbeidet. Bábs tro spredte seg, og han kunne ikke avsperre den. Og nå hadde storvesiren en ekstra bekymring ved å se at Muhammad sháhs helse hurtig ble svekket. Monarken var bare førti år gammel, men ettersom han led av gikt, slet

* Han var en mester i persisk, arabisk, tyrkisk, hebraisk og gammelsyrisk.

† Báb åpenbarte *Lawh-i-Ḥurúfát* (Bokstavenes tavle) til ære for mírzá Asadu'lláh. «Hadde Bayánens Punkt [Nuḩṩiy-i-Bayán] ingen annen bevitnelse å bevise sin sannhet med,» erklærer Báb, «var dette tilstrekkelig – at han åpenbarte en tavle som denne, en tavle som ingen mengde av lærdom ville kunne tilveiebringe.»¹³¹

sykdommen ham stadig mer ut.

Til selve Chihríq kom det en dervisj fra India. Hvem han egentlig var, visste ingen, og selv nå vet ingen det. Báb gav ham navnet Qahru'lláh (Guds vrede). Alt det denne dervisjen kunne si om seg selv, var:

I de dager da jeg hadde en navvábs høye stilling i India, viste Báb seg for meg i et syn. Han så på meg og vant fullstendig mitt hjerte. Jeg reiste meg og begynte å følge etter ham, da han ufravendt så på meg og sa: «Kle av deg din praktfulle klesdrakt, dra av sted fra ditt fødeland, og skynd deg til fots for å møte meg i Ádharbáyján. I Chihríq vil du oppnå ditt hjertes ønske.» Jeg fulgte hans anvisninger og har nå nådd mitt mål.¹³²

Báb påla ham å dra tilbake til sitt fødeland samme vei han hadde kommet, som en dervisj og til fots. Qahru'lláh skulle ikke ha noen ledsager på den lange ferden tilbake. Han forblir et mysterium, akkurat som skjebnen til shaykh Sa'íd, inderen som var en av Den Levendes Bokstaver.

Báb hadde vært tre måneder i Chihríq da hájí mírzá Áqásí bestemte at han nok en gang skulle føres til Tabríz. Før innkallingen kom, sendte Báb vekk de bábíene som hadde samlet seg i og rundt Chihríq, blant dem den formidable 'Azim.* Samtidig gav han shaykh Ḥasan-i-Zunúzí i oppdrag å samle inn skriftene han hadde åpenbart i de to festningene og overgi dem til trygg forvaring hos siyyid Ibráhím-i-Khalíl, som bodde i Tabríz.

Da Báb underveis til Tabríz kom til Urúmíyyih, ble han ærbødig mottatt av guvernør malik Qásim mírzá, en etterkommer av Faḥ-Áli sháh. Likevel bestemte denne seg for å sette sin gjest på prøve. Da Báb en fredag aktet å dra til det offentlige bad, beordret guvernøren at en spesielt ustyrlig hest skulle hentes for å føre Báb dit. De som visste om

* Se siste del av kapittel 7.

hans plan, så åndeløst frem til resultatet. Mirakuløst nok stod hesten rolig for Báb, som steg opp på den og red den til badet med fullkommen kontroll. Prinsguvernøren, som ble flau og skamfull, gikk til fots ved siden av Bábs ganger nesten helt frem til bestemmelsesstedet, helt til Báb bad ham om å vende tilbake til huset sitt. Nyheten spredte seg og sjokkerte byen. Da Báb kom ut fra badet og steg opp på den samme hesten igjen, skyndte menn, kvinner og barn seg inn for å ta med seg hver dråpe av vannet han hadde brukt.

Fra da av vrimlet det daglig i guvernørens bolig av mennesker som ønsket å møte Báb eller bare å få et glimt av ham. I løpet av denne tiden laget Áqá-Bálá big, naqqásh-báshíen (sjefsmaleren), et portrett av Báb, det eneste som noensinne er tegnet av ham; historien om det er av stor interesse.

Áqá-Bálá big var hjemmehørende i Shíshván, en landsby ved bredden av Urúmíyyih-sjøen. Akkurat som snesevis av andre ble han tiltrukket til guvernørens hus for å treffe Báb. Mange år senere fortalte han om opplevelsen til Varqá, bahá'í-dikteren som ble martyr. Han hadde lagt merke til at så snart Báb vendte øynene mot ham, rettet han pent på sin 'abá og så ufravendt på ham. Dette hendte om igjen neste dag, og Áqá-Bálá big innså at Báb gav ham et tegn om at han kunne tegne et portrett av ham. Maleren laget der og da en grov skisse. Senere utarbeidet han portrettet i svart og hvitt. Da Varqá informerte Bahá'u'lláh om dette, ble han pålagt å be maleren om å lage to kopier av portrettet i vannfarger, en til å sendes til Det hellige land og en til å beholdes av Varqá selv. Kopien som ble brakt til Det hellige land, befinner seg i bahá'í-troens internasjonale arkiver. Kopien som martyr-dikteren beholdt, befant seg blant hans eiendeler som ble plyndret da han ble arrestert. Originalportrettet i svart og hvitt ble oppdaget mange år senere av siyyid Asadu'lláh-i-Qumí, som tok det med til Det hellige land og overrakte det til 'Abdu'l-Bahá.*

* Denne forfatter hørte denne redegjørelsen fra Valíyu'lláh Varqá, martyr-dikterens sønn, som hadde rang som en Sakens Hånd utnevnt av bahá'í-troens Beskytter.

Báb må ha kommet til Tabríz i siste uke av juli 1848. På den tid var Muḥammad sháhs sykdom begynt å bekymre ḥájí mírzá Áqásí, og den slue gamle storvesiren, som var klar over at han nå nærmet seg sitt fall, var allerede i gang med å søke måter å dempe slaget på. I årenes løp var han blitt en svært rik mann og eide landsbyer, jordbruksland og byeieendommer. Han visste at ved Muḥammad sháhs død ville han miste ikke bare sin stilling og makt, men også sin enorme rikdom. Da Muḥammad sháh var døende, var ḥájí mírzá Áqásí ingen steder å se innenfor palassets enemerker, for hans mektige fiender ved hoffet, som han ikke hadde vært i stand til å ødelegge,* var klare til å slå klørne i ham. Han trakk seg tilbake til sin landsby 'Abbásábád. Der gikk livvakten, som han hadde rekruttert fra sin hjemby Máh-Kú, i oppløsning. Menneskene i Ṭihrán, som hadde lidd så mye ved deres hender, fant nå anledninger til å hevne seg, og ḥájí mírzá Áqásí befant seg i slike vanskeligheter at han kjente seg nødt til å skrive til gutte-prinsen, mírzá 'Abbás, og et antall fremstående hoffmenn for å be om harmoni og vennskap. Da det ikke kom noen respons fra disse hold, gjorde han gode miner til slett spill og forsøkte å få tilbake sin bolig i Ṭihrán. Men artillerigeneralen, som hadde kommandoen over den kongelige garde ved citadellet, lot ham vite at hans opphold i Ṭihrán ikke var ønsket. Derfor forsøkte han å komme seg til Ádharbáyján, den provins som han hadde forvist Báb til, for å finne tilflukt hos sin fødebys innbyggere. Han hadde ikke reist langt fra hovedstaden da han ble sendt tilbake. Forlatt og spottet hadde han ingen annen utvei enn å søke tilflukt i Sháh 'Abdu'l-'Azíms gravmæle. Slik endte all makt for ḥájí mírzá Áqásí, bábí-åpenbaringens antikrist.

I Tabríz ble Báb ført frem for kronprins mírzá Naṣiri'd-Dín, som var bare sytten år gammel og nylig var gitt guvernørposten i Ádharbáyján. En gruppe fremtredende geistlige i Tabríz samlet seg for å avhøre Báb.

* Blant dem var slike menn som mírzá Yúsuf, mustawfi'l-mamáliken og 'Abbás-Qulí Khán-i-Javánshír.

De ledende i denne gruppen var: *hájí mírzá Maḥmúd*, *nizámu'l-'ulamáen*, som var kronprinsens hovedveileder; *mullá Muḥammad-i-Mámaqání*, en disippel av *siyyid Kázim* og en fremstående skikkelse blant *shaykhíene*; *hájí Murtidá-Qulíy-i-Marandí*, *'alamu'l-hudáen*; *hájí mírzá 'Alí-Aṣghar*, *shaykhu'l-islámen*;^{*} og *mírzá Aḥmad*, *imám-jum'ihen*. Denne høye domstols prosedyrer var overfladiske fra begynnelse til slutt. Her var det religiøse hierarkis skinnende lys forsamlet for å erfare fra en ung *siyyid*, som hevdet å bringe et budskap fra Gud, hva hans påstand bestod i, og hvilke beviser han kunne anføre for å underbygge den. At de bedrøvelig mislyktes i å være rettferdige og fokusere på problemet foran seg, trenger man ikke å søke bevis på i vitnesbyrdene fra Bábs følgesvenner. To av de best kjente historier fra den tiden gir rikelige bevis på det. Disse er *Násikhu't-Tavárikh* av *Muḥammad-Taqí khán* fra *Káshán*¹³³ og tillegget til *Mírkhunds*[†] *Rawḍatu'ṣ-Ṣafá* av *Riḍá-Qulí Khán-i-Hidáyat*. Begge verkene ble skrevet i *Náṣiri'd-Dín sháhs* regjeringstid. Ut fra disse to historiene utarbeidet Edward Granville Browne en versjon av denne skjendige domstols skriftlige rapport til appendiksene tilføyd hans oversettelse av *A Traveller's Narrative*. Han brukte også en annen bok, *Qiṣaṣu'l-'Ulamá* (De geistliges krøniker), skrevet i 1873. Karakteristiske er disse to spørsmål som Báb sies å ha blitt stilt av *nizámu'l-'ulamáen*:

«Som profeten eller en annen vis mann har sagt, «Kunnskap er dobbel – kunnskap om legemer og kunnskap om religioner.» Så jeg spør da, hva skjer i medisinsk forstand i kroppen når en person lider av fordøyelsesbesvær? Hvorfor lar noen tilfeller seg behandle? Og hvorfor utvikler noen seg til vedvarende dyspepsi eller synkope [besvimelse], eller ender i hypokondri?

* I likhet med *imám-jum'ihen* var *shaykhu'l-islámen* en ledende geistlig i en by og nøt visse privilegier. Selv om herskeren utpekte *shaykhu'l-islámen*, fantes det mange tilfeller der stillingen ble ført videre fra far til sønn.

† Også *Mírkhwand*. Han døde i år 903 etter hedsjra, 1497-1498 e.Kr.

Vitenskapen om «Anvendelsesområder» belyses ut fra Boken og Lovboken, og forståelsen av Boken og Lovboken [Qur'ánen og overleveringene] avhenger av mange vitenskaper, som grammatikk, retorikk og logikk. Du som er Báb, bøyer du *qála?**

Báb blir påstått å ha svart at han hadde lært å bøye arabiske ord i sin barndom, men at han hadde glemt reglene. Dette antas å ha vært svaret fra en person som hadde åpenbart *Qayyúmu'l-Asmá'*, *Kommentar til Kawthar-súrihen*, *Kommentar til V'al-Aṣr-súrihen* – alle på arabisk.

Da Báb tydelig erklærte: «Jeg er den person som dere i tusen år har ventet skulle komme,» svarte nizámu'l-'ulamáen skarpt:

«Det vil si at du er Mahdí, religionens Herre?»

«Ja,» svarte Báb.

«Den samme som person, eller i allmenn forstand?»

«Som person.»

«Hva er ditt navn, og hva er din fars og din mors navn? Hvor er ditt fødested? Og hvor gammel er du?»

«Mitt navn er 'Alí Muḥammad,» svarte Báb. «Min mor ble kalt Khadíja og min far tøysegeren mírzá Rizá. Mitt fødested er Shíráz; og se – av mitt liv er trettifem år gått.»[†]

«Navnet på religionens Herre er Muḥammad. Hans far het Ḥasan og hans mor Narjis. Hans fødested var Surra-man-Ra'a, og hans alder er mer enn tusen år. Det foreligger den fullstendigste uoverensstemmelse. Og dessuten sendte jeg deg ikke.»

«Hevder du å være Gud?» spurte Báb.

«En slik imám er en slik Gud verdig,» svarte nizámu'l-'ulamáen.

«Jeg har på én dag skrevet to tusen vers. Hvem andre kan gjøre dette?»

* Qála, tredje person entall av «å si».

† Kritikere som mírzá Kázim big (Kazem-Beg) har bemerket at det å angi Bábs alder som trettifem, antyder at hele redegjørelsen er falsk. Dessuten var det ikke Bábs mor som het *Khadíjih*, men hans kone.

«Da jeg bodde ved de opphøyede gravmæler, hadde jeg en sekretær som pleide å skrive to tusen vers om dagen. Til slutt ble han blind. Du må sannelig gi opp denne beskjeftigelsen, ellers vil du bli blind.»¹³⁴

Selv ut fra disse få sitatene kan man se det absurde i rettergangen.

Forfatterne av *Násikhū't-Tavárikh*, tillegget til *Rawḍatu'ṣ-Ṣafá* og *Qiṣaṣu'l-'Ulamá* hentet sitt materiale fra en traktat som var skrevet av den samme nizámu'l-'ulamá som ledet domstolen i Tabriz. Men shaykh Muḥammad-Taqí, sønn av mullá Muḥammad-i-Mámaqání og ingen mindre motstander av Bábs tro enn sin far, gikk i en bok skrevet spesielt for å imøtegå denne troen, i rette med nizámu'l-'ulamáen for å ha forvrenget sannheten. Shaykh Muḥammad-Taqí var selv til stede ved domstolen. I sin bok understreket han nizámu'l-'ulamáens misvisende fremstillinger én etter én. Hans vitnesbyrd om Bábs evner, som han nedtegnet til tross for sin åpent erklærte, ubøvelige motstand, er nylig blitt trykket opp igjen. Til slutt samlet nizámu'l-'ulamáen inn så mange eksemplarer han kunne av sin egen traktat og tilintetgjorde dem.

Med shaykh Ḥasan-i-Zunúzí som kilde erklærer Nabil-i-A'zam at den person som var mest uforskammet i løpet av den parodiske retts-saken, var mullá Muḥammad-i-Mámaqání.* Báb satt mellom ham og kronprinsen, og da han bekreftet at han var Qá'im, hvis komme de ventet på, ropte mullá Muḥammad i raseri:

«Din elendige jypling fra Shíráz! Du har allerede rystet og omstyrtet 'Iráq; ønsker du nå å vekke et lignende opprør i Ádhirbáyján?»

Bábs svar på hans utbrudd var bare dette: «Herr dommer, jeg er ikke kommet hit av egen fri vilje. Jeg er innstevnet til dette sted.»

Enda mer hovmodig og foraktfullt ropte mullá Muḥammad tilbake: «Hold fred, din perverse og foraktelige tilhenger av Satan!»

Og Báb svarte med opphøyet ro: «Herr dommer, jeg fastholder det jeg allerede har erklært.»

* Det er av interesse at en annen sønn av mullá Muḥammad, kalt mírzá Ismá'il, sluttet seg til den nye åpenbaringen.

Ifølge Nabil-i-A'zam stilte nizámu'l-'ulamáen da denne utfordringen: «Den påstand som du har fremsatt, er formidabel. Den må nødvendigvis understøttes av de mest ubestridelige bevis.»

«Hans eget ord,» sa BáB, «er det mest overbevisende bevis på sannheten i Guds profets livskall.» Og til støtte for sitt argument siterte han et vers fra Qur'ánen: «Er det ikke nok for dem at Vi har åpenbart skriften for deg ...?»*

Nizámu'l-'ulamáen svarte igjen: «Hvis du taler sant, beskriv da muntlig denne forsamlingens saksgang i et språk som vil ligne fraseologien i Qur'ánens vers, slik at valí-'ahden [kronprinsen] og de forsamlede geistlige kan bevitne sannheten i din påstand.»

Báb hadde ikke talt mer enn noen få ord som svar på denne anmodningen da mullá Muḥammad uforskammet grep inn:

«Denne vår selvbestaltede Qá'im har helt fra begynnelsen av sin tale avslørt sin uvitenhet om de mest elementære grammatikkregler!»

«Qur'ánen selv er på ingen måte i overensstemmelse med reglene og konvensjonene som er alminnelige blant mennesker,» sa BáB. «Guds Ord kan aldri bli gjenstand for hans skapningers begrensninger. Ja, reglene og normene som mennesker har innført, er utledet fra teksten i Guds Ord og er basert på den. Disse mennesker har i selve den hellige Boks tekster oppdaget ikke mindre enn tre hundre tilfeller av grammatiske feil, slik som den du nå kritiserer. All den stund det var Guds Ord, hadde de ikke noe annet valg enn å bøye seg for hans vilje.»

Men mullá Muḥammad vendte det døve øre til BáB, og en annen geistlig avbrøt med et meningsløst spørsmål om et verbs tid. Så talte BáB dette vers fra Qur'ánen: «Fjernt er din Herres herlighet, all storhets Herre, fra det de tillegger ham, og fred være med hans apostler!» Og han

* Koranen 29:51.

reiste seg fra sitt sete og gikk ut.*¹³⁵

Kort tid etter denne rettergangen ble det bestemt å tildele Báb fysisk straff, og han ble ført til farrásh-báshí Muḥammad-Kázim kháns hus.† Fordi vaktene nektet å utføre dommen, stod shaykhu'l-islám mírzá 'Alí-Aṣghar personlig for bastonaden. Da nyheten nådde frem til Urúmiyyih om at Báb var blitt underkastet en slik ydmykelse, var det mange av dem som hadde blitt tiltrukket til hans tro, som nå forlot den. I Tabríz ble Báb besøkt av dr. Cormick, en engelsk lege, den eneste fra Vesten som noensinne møtte ham. Pastor Benjamin Labaree D. D. fra den amerikanske presbyterianer-misjonen i Urúmiyyih spurte dr. Cormick om detaljerte opplysninger fra hans besøk. Den engelske legen skrev som svar:

Du spør meg om noen detaljerte opplysninger fra mitt intervju med grunnleggeren av sekten kjent som bábíer. Ingenting av noen betydning kom frem i dette intervjuet ettersom Báb var klar over at

* Et udatert brev er kommet for dagen i Náṣiri'd-Dín sháhs håndskrift, skrevet i løpet av Bahá'u'lláhs embetstid og adressert til 'Aláu'd-Dawlih, en guvernør i Ṭihrán. Sháhen instruerte guvernøren til å stille visse spørsmål til «bábíene» som var arrestert av amínu's-sultánen, inkludert áqá Jamál-i-Burújirdí, den eneste han nevner ved navn. Kun Amínu's-Sultán og hájí áqá Muḥammad, en geistlig, skulle være til stede for avhøret, beordret han, og bábíenes svar skulle nedtegnes og presenteres for ham. Han sely, sa han, kunne så måtte møte disse bábíene for å avgjøre nøyaktig hva deres mål og hensikter var.

Náṣiri'd-Dín sháhs språk kom med ukvemsord, men to punkter er det særdeles verdt å merke seg i denne lange tiraden: For det første, hans innrømmelse av at Báb foran dommersetet i Tabríz stod fast ved sin påstand om at han var Qá'im. For det annet, hans insistering på at han ønsket å vite hva som var bábíenes trossetninger og hensikter.

I løpet av 'Aláu'd-Dawlihs tid som guvernør ble áqá Najaf-'Alí, en bahá'í fra Tabríz, arrestert, noe som resulterte i arrestasjonen av et antall bahá'ier i Ṭihrán. Áqá Najaf-'Alí hadde nylig kommet tilbake fra 'Akká og var bærer av en rekke tavler. Han mistet livet, men de andre bahá'íene ble til slutt satt fri.

† Bokstavelig «sjefs-liktor», en romersk tjenestemann som fullbyrdet straffene på lovbrutere.

jeg var blitt sendt sammen med to andre persiske leger for å se om han hadde sunt vett eller kun var en tomsing; dette for å avgjøre spørsmålet om han skulle avlives eller ei. Siden han visste dette, var han lite villig til å besvare ethvert spørsmål som ble stilt ham. På alle forespørsler så han bare på oss med et mildt blikk og chantet med en lav stemme noen hymner, antar jeg. To andre *sayyider*, hans nære venner, var også til stede og ble deretter avlivet sammen med ham,* i tillegg til et par tjenestemenn. Han nedlot seg bare én gang til å svare meg, da jeg sa at jeg ikke var muselman og var villig til å få vite noe om hans religion, siden jeg kanskje ville være tilbøyelig til å anta den. Han så ufravendt på meg da jeg sa dette og svarte at han ikke hadde noen tvil om at alle europeere ville gå over til hans religion. Vår rapport til *sháhen* på den tiden var av en slik art at den skulle redde hans liv. Han ble henrettet litt senere på ordre fra *amír-i-nizámen mírzá Taqí khán*. Etter vår rapport fikk han kun bastonade, der en *farrásh* under utførelsen, med eller uten hensikt, slo til ham tvers over ansiktet med en kjepp som var bestemt for føttene, noe som førte til et stort sår og at ansiktet hovnet opp. Da han ble spurt om en persisk kirurg skulle bringes for å behandle ham, uttrykte han et ønske om at jeg skulle bli budsendt, og jeg behandlet ham følgelig noen få dager. Men i samtalene som fulgte etter dette, kunne jeg aldri få ham til å ha en fortrolig samtale med meg, for noen regjeringsfolk var alltid til stede ettersom han var en fange. Han var svært takknemlig for min omsorg for ham. Han var en svært mild og fint utseende mann, heller kortvokst og svært lys til perser å være, med en melodios bløt stemme som gjorde sterkt inntrykk på meg. Som *sayyid* var han kledd i den sektens klesdrakt, slik også hans to ledsagere var. Hele hans utseende og opptreden gikk faktisk langt i retning av å gjøre en positivt innstilt til ham. Om hans lære

* Dette er en feiltagelse. De to brødrene, *siyyid Ḥasan* og *siyyid Ḥusayn*, ble ikke avlivet sammen med *Báb*, stikk i strid med *Brownes* note som ledsager denne redegjørelsen.

hørte jeg ingenting fra hans egne lepper, skjønt tanken var at der i hans religion fantes en viss tilnærming til kristendommen. Han ble sett av noen armenske bygningsarbeidere som ble sendt for å foreta noen reparasjoner i hans fengsel, mens han satt og leste i Bibelen, og han anstrengte seg overhodet ikke for å skjule det, men fortalte dem tvert imot om det. Ganske sikkert eksisterer ikke den muselmanske fanatisme i hans religion anvendt på kristne, og heller ikke denne ufriheten for kvinner som nå eksisterer.¹³⁶

Det må ha vært en eller annen gang i de første dagene av august 1848 at Báb ble ført tilbake til Chihriq. Derfra stilet han et brev til hájí mírzá Áqásí:

O du som ikke har trodd på Gud og vendt ditt ansikt bort fra hans tegn!»¹³⁷

Dette brev, som var strengt og uforsonlig, er kjent som *Khutbiy-i-Qabríyyih* (Skjennepreken). Báb sendte det til Hújjat, som fremdeles var i Ṭihrán og ikke kunne vende tilbake til sin fødeby, for at han skulle gi det personlig til storvesiren. Hújjat utførte oppdraget han var blitt betrodd. På den tid hadde hájí mírzá Áqásí mistet makten, for så å tilbringe resten av sine dager ubemerket i Íraq.

Muḥammad sháh døde 4. september 1848.* Mindre enn et år senere fulgte hájí mírzá Áqásí ham i graven.

* Det var en viss hájí Riḍáy-i-Qásí¹³⁸ i Shiráz, som alltid var klar til å starte eller lede et opprør. Den nåværende forfatter minnes å ha blitt fortalt av sin bestemor på farsiden at hájí Qásí en dag kom galopperende forbi deres dør ved daggry og skramlet med en lang stav (eller lanse) i et hull i veggen og ropte: «O siyyidenes hus, dere kan hvile trygt, Muḥammad sháh har dratt til helvete.» Hun husket den hendelsen veldig godt, selv om hun på den tiden ikke var mer enn sju eller åtte år gammel.

Ved middagstider en midtsommerdag

Transcendente stjerne utenfor dødelig fatteevne,
ditt livs herlighet gjennom alle sfærer,
bader årenes uendelige utsyn.
Stråleglansen av Lyset du brakte til menneskene,
har rensset planetens hjerte på nytt!
Ditt blod ble utøst som dugg over dets tider av nød,
Guds sårsekrets forordning, la hver dråpe utøses,
løft opp nasjonene og de levende døde,
oppliv synsevnen for åndens ungdom:
Strålende er din Sannhets kildespring.
Sublime stjerne, over alles vett og viten,
glansen gjennom alle sfærer fra ditt liv
bader tiders endeløse rad og rekke.
Glansen av det lys du gav oss,
har atter lutret jordens hjerte.
På dens bitre armød falt ditt blod som dugg,
Guds befalings livsblod, la hver fallen dråpe
oppreise folk og levende døde,
opplive åndens ungdoms syn:
morgenrød er din sannhets kilde.

– Beatrice Irwin

Muhammad sháhs død og hájí mírzá Áqásís fall var begivenheter med vidtrekkende konsekvenser. Monarken var svært ung og uerfaren, mens mannen som nå besatt det sete som var blitt etterlatt ubesatt ved hájí mírzá Áqásís forsvinning, var dyktig og ikke korrump, men egenrådig

og sta. Mírzá Taqí khán, amír-nizámen (bedre kjent for sin senere tittel amír-i-kabír), hadde ved sine evners rene og skjære styrke løftet seg fra små kår til en maktposisjon. Hans far hadde vært kokk hos den berømmelige qá'im-maqámen. Og det hadde vært denne store minister som først hadde lagt merke til at den unge Taqí så ut til å være meget lovende. Selv om Náşiri'd-Dín sháh nå regjerte i Írán, var det mírzá Taqí khán som styrte landet.

Innenfor Chihríqs grenser hadde Báb enda en gang uavbrutt forbindelse med sine tilhengere. Mullá Ádí Guzal fra Marághih (Ádharbáyján) opptrådte som kurer og krysset ofte enorme distanser til fots. Flere tiår senere mintes 'Abdu'l-Bahá en dag da denne utrettelige mannen kom til Ṭihrán, kledd som en dervisj og veldig tilsmusset av reisen. Da Vaḥíd fikk vite hvem han var, og hvor han var kommet fra, bøyde han seg dypt og kysset kurerens sølebelagte føtter, fordi han hadde vært i den elskedes nærvær.

En av disse reiser førte kureren til Quddús med et verdifullt pennal og en silketurban sendt som gave av Báb. Og da Quddús og mullá Ḥusayn og deres ledsagere døde som martyrer i Mázindarán, valgte Báb denne samme trofaste kureren til å dra på pilgrimsferd i sitt sted til landet som var gjennomtrukket av deres blod. Dermed ble mullá Ádí Guzal den første bábí som med egne øyne så åstedene for dette blodbadet. I to måneder var han også Bábs personlige tjener i Chihríq-festningen.¹³⁹

Sulaymán khán, sønn av Yaḥyá khán fra Tabríz, var en av Bábs fremstående tilhengere som fikk møte ham i denne festningen etter å ha reist i forkledning.* Han hadde ikke lyst til å tjene ved hoffet og hadde dratt til 'Iráq for å leve i skyggen av imám Ḥusayns gravmæle. Der fant han seg tiltrukket av siyyid Kázims lære, og da han senere fikk høre om Bábs komme, gav han ham sin troskap. Nyheten om tilstanden for hans medtroende, som ble jaget og omringet i Mázindarán, trakk ham tilbake

* Sulaymán kháns far var en tjener for mírzá 'Abbás, og deretter for hans sønn, Muḥammad sháh.

til hans fødeland. Han kom til Tīhrán kledd som en geistlig. Mírzá Taqí khán fikk ham imidlertid til å legge fra seg sin turban og lange kappe og tvang ham til å bære militær uniform. Men han kunne ikke overtale ham til å gå inn i regjeringstjenesten. Sulaymán kháns hovedhensikt forble uoppfylt: Å hjelpe Quddús og Bábu'l-Báb viste seg umulig, men hans plutselige avreise fra Karbilá skulle hverken være forgjeves eller uten et betydningsfullt resultat.

En annen besøkende i løpet av Bábs siste måneder var hans onkel hájí mírzá siyyid 'Alí. Også hans liv nærmet seg slutten, som skulle skje ved at han ofret livet på nevøens sti. Det hadde gått to år siden dagen da hans nevø tok farvel med ham i Shíráz, og hájí mírzá siyyid 'Alí kunne ikke lenger tåle adskillelsens kvaler. Han dekket sine gjeldsposter, gjorde opp regnskapet og tok veien til Ádharbáyján. Da han hadde nådd frem til sitt hjertes ønske, skrev han til sin bror, hájí mírzá siyyid Muḥammad, for å hjelpe ham til å se sannheten i deres nevøs livsoppgave. Hans brev ble skrevet på den femte dag i jamádiu'l-ulá – årsdagen for Bábs erklæring. Han fortalte sin bror: «På en slik dag skinte Guds strålende lys frem ... Dette er Oppstandelsens dag ... dagen for å se Guds åsyn.»¹⁴⁰ Den lovede, imøtesette og ventede var virkelig kommet, forsikret han, og hadde kommet med vers som utgjorde alle gudsmanifestasjoners første bevis. Han ønsket at alle hans familiemedlemmer skulle se brevet. Man kan ikke annet enn å forundre seg over graden av hengivenhet og visshet som dette brev åpenbarer.

Etter så lang tid å møte onkelen, som hadde trådt inn i foreldrerollen da han ble foreldreløs, må ha gitt Báb intens glede. Men innen noen få måneder etter* onkelens besøk kom nyheten som brakte ham en sorg som ikke var til å holde ut. I Shaykh Ṭabarsí i Mázindarán hadde et stort antall av hans tilhengere blitt massakrert, inkludert ni av hans første disipler, Den Levendes Bokstaver. Blant dem var Bábu'l-Báb, som var den første som hadde trodd på ham, og, hans ledsager på reisen til Hijáz,

* Mot slutten av juni 1849.

Quddús, den elskede disippel, som avgjort var den fremste blant dem.
Hans sekretær forteller:

Báb ble sønderknust over å motta denne uventede opplysningen. Han var knust av sorg, en sorg som gjorde ham taus og fikk hans penn til å tie. I ni dager nektet han å møte noen av sine venner. Selv om jeg var hans nære og stadige tjener, ble jeg nektet adgang. Uansett hva slags mat eller drikke vi gav ham, hadde han ikke lyst til å røre det. Tårer rant uavbrutt fra hans øyne, og uttrykk for pine falt uopphørlig fra hans lepper. Jeg kunne høre ham gi utløp for sine sorgtyngede følelser bak forhenget mens han i enerom hadde samfunn med sin Elskede i cellen. Jeg forsøkte å rable ned utgytelsene av hans sorg mens de vellet frem fra hans sårede hjerte. Da han ante at jeg forsøkte å bevare veklagene han ytret, befalte han meg å ødelegge alt jeg hadde nedtegnet. Ingenting er igjen av den jamring og de rop som hans sorgtunge hjerte utstøtte i et forsøk på å fri seg fra de kvaler som hadde grepet det. Han vansmektet i fem måneder, nedsunket i et hav av fortvilelse og sorg.¹⁴¹

Fordi Báb var klar over at hans eget liv hurtig nærmet seg slutten, la han alle sine skrifter, sitt pennal, sine segl og ringer i en eske som han betrodde mullá Báqir-i-Tabrízí, en av Den Levendes Bokstaver, med instruksjer om å levere den til mírzá Aḥmad-i-Kátib (mullá ‘Abdu’l-Karím-i-Qazvíní) sammen med et brev. Nábíl-i-A‘zam skriver:

Mullá Báqir dro straks av sted til Qazvín. Innen atten dager kom han frem og fikk vite at mírzá Aḥmad hadde dratt til Qum. Han dro umiddelbart av sted dit og kom frem henimot midten av måneden sha‘bán.* Jeg var da i Qum ... Jeg bodde i samme hus sammen med mírzá Aḥmad ... I de dager oppholdt shaykh ‘Aẓím, siyyid Ismá‘il

* Mot slutten av juni 1850.

og et antall andre følgesvenner seg også der sammen med oss. Mullá Báqir overleverte det betrodde gods til mírzá Aḥmad, som åpnet det foran oss da shaykh 'Aẓim insisterte på det. Vi ble fylt av undring da vi blant tingene i skrinet så en skriftrull av blått, fint papir der Báb med sin utsøkte håndskrift, som var en fin shikastih-skrift, hadde skrevet omkring fem hundre vers i form av et pentagram, alle bestående av avledninger fra ordet «bahá».* Denne skriftrullen var perfekt bevart, var ren og plettfri ... Så fin og snirklete var skriften at på avstand så skriftbildet ut som ett stenk av blekk på papiret. Vi var overveldet av beundring mens vi stirret på et mesterverk som vi trodde ingen kalligraf noen gang ville kunne overgå. Denne skriftrullen ble lagt tilbake i skrinet og gitt tilbake til mírzá Aḥmad, som fortsatte til Ṭihrán samme dag som han mottok det. Før han dro av sted, informerte han oss om at alt han kunne røpe om dette brevet, var formaningen om at det betrodde gods skulle overleveres til Jináb-i-Bahá† i Ṭihrán.¹⁴²

Det var også i løpet av de siste få månedene av sitt liv at Báb forfattet den arabiske *Bayán*, som ifølge Nicolas er et fortettet sammendrag av Bábs lære.

Mannen som tok avgjørelsen om å få Báb henrettet, var mírzá Taqí khán, Náṣiri'd-Dín sháhs storvesir. Hans stivsinnede natur fant seg ikke i noen motstand. Mírzá Áqá Khán-i-Núrí, som hadde en statsrådspost, kom med en svak protest, men hans stemme gikk upåaktet hen. Ordre ble sendt til hishmatu'd-dawlihen mírzá Ḥamzih, Ádharbáyjáns generalguvernør, om å føre Báb til Tabríz. Da disse var utført, kom det videre ordre fra storvesiren, og de ble overbrakt av ingen ringere enn hans bror, vazír nizámen mírzá Ḥasan khán. De gikk

* Det var 360 avledninger. (Browne, redaktør, *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 42.)

† Bahá'u'lláh.

ut på at Báb skulle henrettes av en eksekusjonspelotong, i fullt offentlig påsyn. Hishmatu'd-dawlihen nektet helt og holdent å ha noe som helst med en slik ussel handling å gjøre. Hans reaksjon var: «Jeg er hverken Ibn-i-Ziyád eller Ibn-i-Sa'd* at han skulle anmode meg om å slå i hjel en uskyldig etterkommer av Guds profet.»¹⁴³

Da storvesiren av mírzá Hasan khán ble informert om dette avslaget, instruerte han sin bror om å utføre ordrene under sin egen myndighet. Avkledd turban og skulderskjerf, som viste hans avstamning, ble Báb og hans tjenere ført til fots til kasernen fra huset som guvernøren hadde stilt til deres disposisjon. På veien til citadellet kastet en barbent og uflidd ungdom seg ned for Bábs føtter og tryglet ham: «Send meg ikke bort fra deg, o mester. Uansett hvor du drar, tillat meg å følge deg.» Til dette svarte Báb: «Muḥammad-ʿAlí, reis deg, og vær forvisset om at du vil være med meg. I morgen skal du bevitne hva Gud har forordnet.»¹⁴⁴

Denne ungdommen, mírzá Muḥammad-ʿAlíy-i-Zunúzí, hadde lenge vært svært hengiven overfor Báb, men hans stefar† hadde brukt alle mulige knep for å forhindre ham fra å møte Báb og få uttrykke sin troskap, og tilmed gått så langt som til å låse ham inne i sitt eget hus. Shaykh Hasan-i-Zunúzí var i slekt med familien og hadde dermed adgang til mírzá Muḥammad-ʿAlí. Da han en dag besøkte ham, fant shaykh Hasan ungdommen totalt forvandlet og ikke lenger ulykkelig og klagende over sin skjebne, men lykkelig og fredfull til sinns. «Min Elskedes øyne,» fortalte han shaykh Hasan, «har sett dette ansikt, og disse øyne har skuet hans åsyn.» Deretter fortalte han utførlig om opplevelsen han hadde hatt:

La meg fortelle deg hemmeligheten ved min glede. Etter at Báb var blitt ført tilbake til Chihríq,‡ lå jeg en dag innesperret i min celle, vendte mitt hjerte til ham og bønnfalt ham inntrengende med disse

* Menn som var ansvarlige for Karbilá-tragedien og imám Husayns martyrdød.

† Siyyid ʿAlíy-i-Zunúzí.

‡ Etter at han ble forhørt sommeren 1848.

ord: «Du ser meg, o min høystelskede, i mitt fangenskap og min hjelpeløshet og vet hvor ivrig jeg lengter etter å se ditt ansikt. Fordriv du med ditt åsyns lys tungsinnet som knuger mitt hjerte.» Hvilke pinefulle smertetårer felte jeg vel ikke da! Jeg var så overveldet av følelser at det var som om jeg hadde mistet bevisstheten. Plutselig hørte jeg Bábs stemme, og se! Han kalte på meg. Han bad meg stå opp. Jeg så hans åsyns majestet idet han kom til syne foran meg. Han smilte og så meg inn i øynene. Jeg styrtet forover og kastet meg ned for hans føtter. «Fryd deg,» sa han, «timen nærmer seg da jeg i nettopp denne by skal bli hengt opp foran folkemengdens øyne og skal falle som offer for fiendens ild. Jeg skal ikke velge noen annen enn deg til å dele martyrdødens beger med meg. Vær forvisset om at dette løfte som jeg gir deg, skal bli oppfylt.»¹⁴⁵

Nå, to år senere, mottok mírzá Muḥammad-‘Alí-i-Zunúzí på en gate i Tabriz samme løfte og forsikring fra Báb.

Den natten var Báb fylt av glede. Han visste at han den påfølgende dag ville tømme martyrdødens beger. Han visste også at hans livsoppgave her på jorden var fullbyrdet, til tross for voldsom motstand iverksatt av landets geistlige og herskere, og til tross for den undertrykkelse og skammelige behandling han så skånselløst var blitt utsatt for. Ingen makt hadde lyktes i å slukke den troens flamme som hans Ord hadde antent. Han hadde med vitende og vilje ofret livet for den Forløseres skyld som alle trosretninger var blitt lovet. Hans tema hadde hele tiden vært at «han som Gud skal åpenbare» (Man-Yuzhiruhu’lláh) snart ville komme. For at hans egen Bok – den veldige Bayán – skulle bli godtatt, hadde han satt som betingelse at den ville behage «han som Gud skal åpenbare», som han hadde henvendt seg til i sitt virkes tidlige dager:

O du Guds levning! Jeg har ofret meg fullstendig for deg; jeg har godtatt forbannelser for din skyld og har ikke lengtet etter annet enn martyrdøden på din kjærlighets sti.¹⁴⁶

Og nå i denne natt – hans siste på jorden – var han lykkelig og tilfreds. Han fortalte de trofaste disipler som var sammen med ham, at han foretrakk å møte døden ved en venns hånd fremfor ved fiendenes hender, og innbød dem til å oppfylle sitt ønske. Blant de menn som så inderlig elsket ham, var det bare mírzá Muḥammad-‘Alí som våget å påta seg denne skrekkelige oppgaven, men hans ledsagere holdt ham tilbake. «Denne selvsamme ungdom som har reist seg for å imøtekomme mitt ønske,» sa BáB, «vil lide martyrdøden sammen med meg. Ham vil jeg velge til å dele dens krone med meg.» Og han tilføyde: «Sannelig, Muḥammad-‘Alí vil være med oss i paradís.»¹⁴⁷

Jesus ble korsfestet sammen med to forbrytere, og apostelen Lukas forteller oss:

En av forbryterne som hang der, spottet ham også og sa: «Er ikke du Messias? Frels da deg selv og oss!»

Men den andre irettesatte ham og sa: «Frykter du ikke Gud, enda du har samme dom over deg?»

For oss er dommen rettferdig, vi får bare igjen for det vi har gjort. Men han har ikke gjort noe galt.»

Så sa han: «Jesus, husk på meg når du kommer i ditt rike!»

Jesus svarte: «Sannelig, jeg sier deg: I dag skal du være med meg i paradís.»*

Om morgenen tok de BáB med hjem til de ledende geistlige – mullá Muḥammad-i-Mámaqání, mullá Murtidá-Qulíy-i-Marandí og mullá Báqír – for å få kjennelsene for dødsdommen. Disse mennene trengte ingen oppmuntring: kjennelsene hadde de skrevet ferdig, undertegnet og forseglet, klare til å leveres til farrásh-báshíen, og de nedlot seg ikke engang til å vise sitt ansikt for fangen.

Igjen går tanken til apostelen Lukas:

* Lukas 23:39-43.

Mennene som holdt vakt over Jesus, hånte ham og slo ham.

De dekket til ansiktet hans og sa: «Nå kan du være profet! Hvem var det som slo deg?»

Også på mange andre måter spottet de ham.

Da det ble dag, kom folkets eldsteråd sammen; både overprester og skriftlærde var der. Jesus ble ført fram for Rådet, og de sa:

«Er du Messias, så si oss det.» Men han svarte: «Hvis jeg sier det til dere, vil dere ikke tro meg, og hvis jeg spør, vil dere ikke svare.

Men fra nå av skal Menneskesønnen sitte ved den mektige Guds høyre hånd.»

Da spurte de alle: «Du er altså Guds Sønn?» Han svarte: «Dere sier selv at jeg er det.»

Da sa de: «Hva skal vi nå med vitneutsagn? Vi har jo selv hørt det av hans egen munn.»*

Mírzá Muḥammad-‘Alís stefar gjorde nå et forsøk på å redde ham. Etter pålegg fra Báb selv hadde siyyid Ḥusayn-i-‘Yazdí og hans bror avsverget sin tro slik at de til Bábs tilhengere kunne overbringe hans siste ord og ønsker. Mírzá Muḥammad-‘Alí avviste enhver form for innsmigrende tale, erklærte sitt ønske om å dø sammen med sin mester og fortalte mullá Muḥammad-i-Mámaqání rett opp i ansiktet: «Jeg er ikke gal. En slik anklage burde heller bli rettet mot deg, som har dødsdømt en mann som ikke er mindre hellig enn den lovede Qá’im. Den som har sluttet seg til hans tro og lengter etter å utgyte sitt blod på hans sti, er ingen dåre.»¹⁴⁸ Hans unge barn ble ført frem til ham. De trodde at synet av gutten muligens kunne bløtgjøre hans hjerte. Men mírzá Muḥammad-‘Alís beslutning forble urokkelig. Gud ville sørge for hans barn og beskytte det.

Ved middagstider førte de så Báb og hans disippel til plassen foran citadellet i Tabríz. Sam khán, kommandanten for det armenske regiment

* Lukas 22:63-71.

som var utkommandert til å henrette dem, var ille til mote. Fangen så snill og medfølende ut. Hvilken forbrytelse skulle han drepes for? Da han ikke var i stand til å dempe samvittighetens røst, nærmet Sam khán seg Báb: «Jeg bekjenner meg til den kristne tro og nærer intet uvennskap mot deg. Hvis din Sak er Sannhetens Sak, så sett meg i stand til å fri meg fra forpliktelsen til å utgyte ditt blod.» «Følg dine anvisninger,» svarte Báb, «og hvis du har oppriktige hensikter, er Den Allmektige ganske visst i stand til å fri deg fra din rådvillhet.»¹⁴⁹

Báb og hans disippel ble hengt opp med tau fra en grov spiker på veggen, og mírzá Muḥammad-‘Alís hode hvilte mot Báb's bryst. Sju hundre og femti soldater var oppstilt på tre rekker. Hustakene rundt dem myldret av tilskuere.

Hver rekke skjøt etter tur. Røyken fra så mange geværer tåkela scenen. Da det letnet, var ikke Báb der lenger. Bare disippelen hans var å se, og han stod smilende og ubekymret under spikeren på veggen. Kulene hadde bare kuttet tauene som de var blitt hengt opp med. Det lød skrik og rop fra tilskuerne: «Siyyid-i-Báb er ute av syne!»

En vill leting fulgte. Báb ble funnet i samtale med sin sekretær sittende i samme rom hvor han var blitt plassert kvelden før. Denne samtalen var blitt avbrutt tidligere på dagen. Nå hadde han avsluttet den og sa til farrásh-báshíen at han skulle gjøre sin plikt. Men farrásh-báshíen var skrekkslagen, løp sin vei og vendte heller ikke tilbake til sin post. Sam khán sa for sin del til sine overordnede at han hadde fullført oppgaven de hadde gitt ham; han ville ikke forsøke seg på den en gang til. Derfor tok áqá Ján-Khán-i-Khamsih og hans násirí-regiment plassen etter armenerne, og Báb og hans disippel ble enda en gang hengt opp på samme sted.

Nå henvendte Báb seg til folkemengden som var samlet for å se ham dø:

Hadde dere trodd på meg, o egensindige slekt, ville hver eneste en av dere ha fulgt eksemplet til denne ungdommen, som stod over de fleste av dere i rang og villig ofret livet på min sti. Den dag vil komme da dere vil ha anerkjent meg; på den dagen vil jeg ikke lenger være hos dere.¹⁵⁰

Og apostelen Lukas forteller:

En stor folkemengde fulgte med, blant dem mange kvinner som jamret og gråt over ham.

Men Jesus snudde seg mot dem og sa: «Jerusalems døtre! Gråt ikke over meg, men gråt over dere selv og barna deres.

For det kommer dager da folk skal si: 'Lykkelige er de barnløse, de morsliv som ikke fødte, og de bryst som ikke ga die!'

Da skal de si til fjellene: 'Fall over oss!' og til haugene: 'Skjul oss!'^{*}

Násirí-regimentet fyrte av. Bábs og hans disippels legemer ble sønderskutt, og deres kjøtt ble forenet. Men Bábs ansikt var uberørt. Så brøt det ut et uvær over Tabríz. Voldsomme vinder blåste, støv formørket himmelen, og den forble mørk helt til dagens mørke gled over i nattens mørke.

Det var allerede omkring den sjette time. Da falt det et mørke over hele landet helt til den niende time,

for solen ble formørket. Forhenget i tempelet revnet etter midten, og Jesus ropte med høy røst: «Far, i dine hender overgir jeg min ånd!» Da han hadde sagt det, utåndet han.[†]

* Lukas 23:27-30.

† Lukas 23:44-46.

Ved middagstider en midtsommerdag – søndag 9. juli 1850* – tok de således av dage en gudsmanifestasjon, akkurat slik de ved middagstider mange århundrer tidligere hadde drept en annen gudsmanifestasjon.

Da natten falt på, slepte de likene gjennom gatene i Tabríz og kastet dem på kanten av vollgraven som omgav byen. Soldater ble utplassert der for å holde vakt over dem, så bábíene ikke skulle forsøke å redde de dyrebare levningene. Ikke langt unna var det to bábíer som lot som om de var gale og holdt seg våkne hele natten.

Neste morgen tok den russiske konsulen med seg en kunstner for å lage en tegning av Bábs levninger.

Sulaymán khán, den trofaste disippel som møtte Báb i Chihríq, kom frem til Tabríz dagen etter hans martyrdød. Han hadde hatt til hensikt å redde sin mester. Men slik skulle det ikke gå. Nå dro han rett til sin mangeårige venn hájí mírzá Mihdí khán, kalántaren (borgermesteren) i Tabríz, og fortalte ham at han hadde bestemt seg for å våge hva som helst kommende natt og føre likene bort ved et overraskelsesangrep på soldatene som holdt vakt over dem ved vollgraven. Kalántaren bad ham om å trekke seg tilbake for øyeblikket og forsikret ham om at det fantes en mye tryggere og mer pålitelig måte å oppnå hensikten på.

I Tabríz befant det seg en viss hájí Alláh-Yár, en fortrolig venn av kalántaren, velkjent for sine meritter. Etter anvisning fra kalántaren anvendte hájí Alláh-Yár slike midler som han best kjente for å føre likene vekk fra soldatenes øyne. Han overleverte levningene til Sulaymán khán, som sørget for å få dem flyttet til silkefabrikken tilhørende hájí Aḥmad, en bábí fra Mílán. Der ble de hyllet inn og gjemt under silkeballene. Neste dag ble det laget en likkiste til å romme dem, og de ble sendt bort i sikkerhet. Hájí Alláh-Yár nektet å ta imot noen belønning for sin tjeneste.¹⁵¹

* 28. sha'bán, 1266 etter hedsjra.

Soldatene rapporterte at likene var borte. De påstod at ville dyr hadde fortært levningene mens de sov. Og de Geistlige trodde på historien og ropte av glede. Hvilket bedre bevis kunne det finnes for å påvise hvor falsk Siyyid-i-Báb var? Ville dyr fortærer ikke imámens levninger, de kan ikke det.*

* Se appendiks 2 for utdrag fra offisielle britiske dokumenter som rapporterer om henrettelsen og om behandlingen av likene.

Dagbryterne – morgengryets menn

De som søker livet, vet du hva de burde søke?
Døden – og underdanig kaste livet for Den Elskedes føtter.
Ikke bør den som vandrer mot Ka‘bah,
ense den sårende torn, alene i øde ørk’ner forlatt.

– ‘Azizu’lláh Miṣbáh

Báb fremstod i et land som var navngjetent for sin berømmelige og misunte fortid; men helt siden begynnelsen av det nittende århundre hadde Írán hurtig forfalt. Statsstrukturen hadde begynt å vakle under şafavid-dynastiet (1501-1732) og nøy kun en kort oppblomstring under de to neste herskerne.* Men ved midten av det nittende århundre var Persia materielt sett svekket, hadde intellektuelt sett stagnert og var åndelig sett døende. Tilstanden for bondestanden var rystende. Korrupsjonen hadde spist seg dypt inn i nasjonens innerste indre, og undertrykkelse og tyranni var alminnelig utbredt. Det sies at ethvert menneske har sin pris; ordtaket var særdeles sant for perserne midt i det nittende århundre. Statsstillinger og guvernørposter ble skamløst kjøpt og solgt. Skatter og tollinntekter ble bortforpaktet. Bestikkelse, underslag og pengeutpressing ble gjort lovlig under det respektable navnet *madákhil* (godtgjørelser). Historiske byer og bygninger var i ferd med å forfalle til ruiner. Mang en reisende har kommentert det storslåtte utseendet av berømte storbyer, småbyer og landsbyer når de så dem på avstand, med deres kupler og minareter, citadeller og inngangsporter, skogholt og frukthager; men hvor ynkelige og

* Afşháríd Nádir *sháh* (1736-1747) og zand-herskeren Karím *khán* (1750-1779).

falleferdige fantes de vel ikke å være når man gikk inn i dem. I et land med et areal på Vest-Europas størrelse hadde sykdom, vanskjøtsel og usikkerhet redusert befolkningen til godt under ti millioner.

Byrden av en halvføydal stat var virkelig tyngende, og mindre tyngende var heller ikke det overherredømme som de geistlige hadde etablert. Ganske visst hadde de i sine rekker menn av en støpning og kvalitet som shaykh Aḥmad-i-Aḥsá'í, siyyid Kázim-i-Rashtí, ḥájí siyyid Muḥammad-Báqir-i-Rashtí* og shaykh Murtidáy-i-Anṣarí, menn som høyaktet sannhet og rettskaffenhet, akkurat som det innen statstjenesten fantes menn med et opplyst syn og strålende integritet. Men samlet sett misbrukte de geistlige makten de hadde oppnådd med ṣafavid-dynastiets komme.

En nasjons fall fra prestasjonens tinde er tydeligere enn nedgangen fra lavere høyder.

En ny dag kaller

Bábs appell var et rop om å våkne, en påstand om at en ny Dag hadde grydd. Men omfanget av denne påstanden var ikke så lett å innse; en av de første til å gjøre det var Qurratu'l-'Ayn. Da mullá 'Alí-i-Baṣṭámí ble dømt og fengslet i Baghdád, var hun fremdeles i Karbilá. På grunn av klager fra de shí'ah-geistlige sendte regjeringen henne tilbake til Baghdád, der hun ble innlosjert i huset til shaykh Muḥammad Shibl, áqá Muḥammad Muṣṭafáy-i-Baghdádís far, inntil regjeringen flyttet henne over i huset til muftien i Baghdád.† Hun var så åpenhjertig i sine offentlige uttalelser at noen av hennes medtroende fra Kázimayn ble engstelige og agiterte mot henne, ifølge áqá Muḥammad Muṣṭafá. Siyyid 'Alí Bishr, den lærdeste av dem, skrev et brev til Báb på deres vegne, som Nawrúz-'Alí, som en gang hadde vært siyyid Kázims tjener, tok med til Báb i Máh-Kú. Han kom tilbake med Bábs svar,

* Kjent både som Rashtí og Shaftí.

† I en bok skrevet av mufti Maḥmúd al-Álúsí omtalte han Qurratu'l-'Ayn med stor beundring.

som lovpriste Qurratu'l-'Ayn i høye toner. Det fikk siyyid 'Alí Bishr og hans selskap fra Kázimayn* til å trekke seg fra den tro de tidligere hadde antatt med begeistring. I dette brevet beskrev Báb Qurratu'l-'Ayn som Ṭáhirih, «den rene», og Şiddíqih, «den sannferdige», og påla sine følgesvenner i 'Iráq å godta uten spørsmål hva hun enn måtte erklære, for de var ikke i en stilling til å kunne forstå og verdsette hennes stade. Ved dette tidspunkt hadde et stort antall bábier samlet seg i Baghdád, og Qurratu'l-'Ayn underviste hele tiden og åpenlyst om troen. Hun hadde mottatt en kopi av *Kommentar til Kawthar-súriben* som Báb hadde åpenbart for Vaḥíd, og hun gjorde full bruk av den og drev de opponerende geistlige til desperasjon. Da hun kastet frem en utfordring til dem om å debattere stridsspørsmålet med henne, var deres eneste svar en voldsom fordømmelse.

Najíb páshá var fremdeles på sin post som válí i Baghdád, men var nå en tuktet mann. Dessuten var Qurratu'l-'Ayns motstandere shí'ah-geistlige, og Najíb páshá, som var en sunní, ville ikke foreta seg noe for å behage dem, men han meldte til Høyporten at Qurratu'l-'Ayn hadde utfordret dem. Myndighetene i Konstantinopel var heller ikke rede til å gi shí'ahene noen trøst ved å gjøre Qurratu'l-'Ayn til en martyr. Samtidig hadde de intet ønske om å være forkjempere for hennes sak. De sa til Najíb páshá at ettersom Qurratu'l-'Ayn var perser, burde hun begrense sin utfordring til de geistlige i sitt fødeland; hun burde sendes til Persia.† Ledsaget av et antall glødende og fremstående bábier¹⁵² forlot så Qurratu'l-'Ayn (eller Ṭáhirih, som vi skal kalle henne) Baghdád og ble eskortert til grensen av Muḥammad áqá yávar, en offiser i Najíb páshás tjeneste, som ble tiltrukket til Saken som hun forfektet.

Ṭáhirih og hennes ledsagere gjorde ulike begivenhetsrike stopp på sin vei tvers over Persia til Qazvín. I den lille byen Kirand gjorde hennes vel-talenhet og klare foredrag et så sterkt inntrykk på høvdingene i området

* Blant dem var siyyid Ṭáhá og siyyid Muḥammad-Ja'far.

† Men bare to år tidligere hadde de nektet å overlate mullá 'Alí til den persiske regjering, så han kunne komme seg i sikkerhet.

at de tilbød seg å stille tolv tusen mann under hennes kommando til å følge henne hvor hun enn dro. Størsteparten (om ikke alle) av Kirands innbyggere var ‘alíyu’lláhíer. Ṭáhirih gav dem sin velsignelse, bad dem om å forbli hjemme og beveget seg videre til Kirmánsháh. Utfordringen hun la frem for áqá ‘Abdu’lláh-i-Bihbihání, den ledende geistlige i denne byen, brakte ham grundig ut av fatning. Siden det brede lag av folket ropte på et positivt svar og guvernøren behandlet Ṭáhirih med stor respekt, søkte den hardt trengte geistlige å befri seg fra sitt dilemma ved å skrive til hennes far og be ham om å sende noen av sine slektninger for å fjerne henne fra Kirmánsháh. Áqá Muḥammad-Muṣṭafá, som selv var et øyenvitne, beskriver levende hvordan fire menn kom fra Qazvín, slo seg sammen med en Qazvín-offiser som var stasjonert i Kirmánsháh, trengte seg inn i huset hvor Ṭáhirihs ledsagere bodde, slo dem og frarøvet dem alt de eide. Da guvernøren fikk vite hva som hadde hendt, beordret han ugjerningsmennene arrestert og gav bábíene deres stjålne eiendeler tilbake. Det ble snart kjent at áqá ‘Abdu’lláh hadde konspirert for å få i stand denne situasjonen.

Fra Kirmánsháh beveget Ṭáhirih og hennes ledsagere seg videre til nye seiersscener i den lille byen Şaḥnih før de kom til Hamadán. Her kom hennes brødre fra Qazvín for å bønnfalle henne om å bli med dem hjem til deres fødested. Hun samtykket på betingelse av at hun skulle få oppholde seg i Hamadán lenge nok til å gjøre offentligheten kjent med Bábs tro. I løpet av sine dager i Hamadán sendte hun ut en utfordring til ra’ísu’l-‘ulamá, den ledende geistlige i byen; hans reaksjon var at han fikk bæreren av hennes avhandling, mullá Ibráhím-i-Maḥallátí som selv var en høyt anerkjent geistlig, banket opp og kastet ut av huset sitt. Mullá Ibráhím svevet noen dager mellom liv og død, og selv om han kom seg til hektene igjen, var hans martyrdød ikke langt unna. Dette tilbakeslaget ble oppveid av Ṭáhirihs suksess med å omvende to kvinner fra den kongelige familie, som var gift med ætlinger fra Hamadáns aristokrati, og enda mer betydningsfulle var hennes samtaler med to av de lærdeste

jødiske rabbiene,* noe som førte til at det trakk medlemmer av den jødiske tro til bábí-troens flokk.† Hamadán, som ligger på stedet for det eldgamle Ekbatana, er byen hvor Esters og Mordekais gravmæler ligger.

Som lovet dro Ṭáhirih til Qazvín sammen med sine brødre. Før hun dro av gårde, bad hun de fleste arabiske bábíene som var sammen med henne, om å dra tilbake til 'Iráq. Bare noen få ble igjen for senere å slutte seg til henne igjen i Qazvín, men innen en måned var gått, anmodet hun alle sine medtroende, både arabere og persere som hadde reist sammen med henne, om å forlate hennes fødeby. Av den store gruppen som var kommet fra 'Iráq, og som tjente henne og støttet henne, var det bare mullá Ibráhím-i-Maḥallátí og shaykh Šálih-al-Karímí som ble værende igjen sammen med henne i Qazvín.

Tre av de andre‡ dro videre til Ṭíhrán, hvor de møtte Bábu'l-Báb. Da Edward Granville Browne i april 1890 kom tilbake fra 'Akká, møtte han en av dem i Beirut, áqá Muḥammad-Muṣṭafá, og forhørte seg om dette møtet og mullá Ḥusayns utseende. Han fikk vite at Bábu'l-Báb var

Mager og spinkel å se til, men skarp og klar som sverdet som aldri forlot hans side.§ Hva resten angår, var han ikke mer enn tretti eller trettifem år gammel, og han bar hvite klær.¹⁵³

* Mullá Ilyáhu og mullá Lálizár.

† Den første jødiske bahá'í var Ḥakím Masíḥ, en lege (senere skulle han bli hofflege for Muḥammad sháh) som møtte Ṭáhirih i Baghdád og ble dypt imponert over hennes veltalenhet og mesterlige redegjørelse. Mange år senere, mens han pleiet sin sønn, møtte han mullá Šádiq-i-Muqaddas, en overlevende fra Shaykh Ṭabarsí, som Bahá'u'lláh hadde gitt betegnelsen Ismu'lláhu'l-Aṣḍaq («Guds navn, Den sannferdigste»). Dette sammentreffet førte til at Ḥakím Masíḥ sluttet seg til bahá'í-troen. Han var dr. Luṭfu'lláh Ḥakímis bestefar. (Se Balyuzi, *'Abdu'l-Babá*, s. 78n.)

‡ De var shaykh Muḥammad Shibl og hans sønn, áqá Muḥammad-Muṣṭafá, og shaykh Sulṭán-i-Karbilá'í.

§ Mullá Ḥusayns sverd befinner seg i bahá'í-troens internasjonale arkiver.

I Qazvín nektet Ṭáhirih å bli gjenforenet med sin ektemann og dro til sin fars hus. Hennes oppfarende onkel, ḥájí mullá Taqí, følte seg veldig krenket, og hans raseri kjente ingen grenser. Hans fordømmelse av dem som han betraktet som ansvarlige for sin svigerdatters oppsetsighet, ble voldsommere enn noen gang før. Shaykh Aḥmad og siyyid Kázim var særlig gjenstand for hans bakvaskelse. Så ble han en morgen funnet i moskeen ved daggry, dolket til døde. Bábiene ble straks beskyldt for å være hans mordere, og til og med Ṭáhirih ble betraktet som skyldig og holdt under tett overvåkning, og hennes liv var i fare. Selv om en mann fra Shíráz¹⁵⁴ tilstod at han hadde drept ḥájí mullá Taqí på grunn av hans rabiater fiendskap mot shaykh Aḥmad og siyyid Kázim, ble tre bábíer, som var helt uskyldige i forbrytelsen, drept – shaykh Ṣálih-al-Karímí i Ṭíhrán, og mullá Ibráhím-i-Maḥallátí og mullá Ṭáhir i Qazvín. Disse var bábí-troens tre første martyrer i selve Persia, og deres død utgjorde den første offentlige henrettelse av bábíer.* Mens ḥájí Asadu'lláh, en velkjent kjøpmann i Farhádí-familien, var i fengsel, led også han martyrdøden ved tilhengere av Ṭáhirihs ektemann, som var Qazvíns imám-jum'ih, og det ble satt i omløp en rapport om at han hadde dødd av naturlige årsaker.

Ṭáhirih var nå fullstendig isolert. Bahá'u'lláh gav oppgaven med å redde henne til mírzá Hádí, nevøen til martyren ḥájí Asadu'lláh. Denne unge mannen, som hadde forlatt Qazvín ved starten av opprøret mot bábiene, kom tilbake med fare for sitt liv og utførte oppdraget med suksess. Ṭáhirih nådde frem til Ṭíhrán i sikkerhet. Slik var det at hun kunne være til stede ved konferansen i Badasht, hvor hun utførte sin mest fremragende tjeneste for Bábs tro.

Konferansen i Badasht

Sammenkomsten av bábíer i Badasht foregikk samtidig med at Báb

* Det er av interesse at shaykh Ṣálih, som led martyrdøden i Persia, var hjemmehørende i 'Iráq, mens bábí-troens første martyr, mullá 'Alíy-i-Basṭámí var en perser som møtte sin død i 'Iráq.

ble flyttet fra festningen i Chihriq til Tabríz for å bli forhørt offentlig. Stikk imot visse påstander samlet ikke bábíene seg i Badasht for å legge planer om å redde ham. De kom dit, ledet av Bahá'u'lláh, for å avgjøre et livsviktig og avgjørende spørsmål: Var denne deres trosretning kun en sidegren av islam, eller var den en selvstendig tro? Inntil da var det ikke blitt påstått at Báb, som Qá'im av Muḥammads Hus, innvarslet en ny gudsåpenbaring. I perspektiv virker det merkelig at omtrent da en avgjørelse ble nådd i en liten landsby i utkanten av Khurásán, så erklærte Báb sitt stade foran en domstol sammenkalt for å utspørre ham, hundrevis av kilometer borte i byen Tabríz.*

'Abdu'l-Bahá uttaler at Bahá'u'lláh og Quddús var blitt enige om at tiden var inne for å erklære at en ny religionsordning var kommet.¹⁵⁵ Det fantes imidlertid svake sjeler i bábíenes rekker, slik begivenhetene skulle vise. Ṭáhirih hadde møtt motstand fra bábí-trosvælgere fordi hun alltid hadde vært modig nok til å hevde at dette virkelig var en ny dag. En eventuell kunngjøring i Badasht ville måtte være ettertrykkelig og uten reservasjoner for å gjøre et overbevisende inntrykk. Og det var den også, på en høyst dramatisk måte.

Bahá'u'lláh hadde leid tre hager i Badasht: Quddús bodde i en, Ṭáhirih i den andre og Bahá'u'lláh i den tredje. Andre bábíer, blant dem et antall av Den Levendes Bokstaver som mírzá Muḥammad-'Alí, Ṭáhirihs svigerbror, og mullá Bábí-i-Tabrízí, bodde i telt i området som vendte mot de tre hagene.†

I løpet av konferansens tre uker ble det fremsatt argumenter og motargumenter, og mellom Quddús og Ṭáhirih oppstod det uoverensstemmelser om synspunkt og tilnærming. Til slutt var det Ṭáhirihs makeløse gestus, så ufattelig modig at det ikke kan beskrives, etterfulgt av Bahá'u'lláhs beslutsomme inngripen som gjorde det klart for alle

* Báb's stade blir drøftet og definert av Shoghi Effendi, bahá'í-troens Beskytter, i *The Dispensation of Bahá'u'lláh*, gjenoptrykket i samlingen av hans skrifter, med tittelen *The World Order of Bahá'u'lláh*, som leseren henvises til.

† Mullá Ḥusayn var forhindret fra å nå frem til Badasht.

at en ny religionsordning hadde begynt. Ṭáhirih's modige handling var å kaste fra seg sløret. Menn ble dypt rystet over å se henne slik. Noen flyktet i forferdelse fra scenen. En forsøkte i desperasjon å kutte strupen på seg selv. Da opprøret la seg, bad Bahá'u'lláh om et eksemplar av Qur'ánen og gav en oppleser anvisning om å lese den femtisyttende súríhen, 'al-Wáqi'a':*

Når begivenheten inntreffer, kan det ikke benektes at den inntreffer. Den fornedrer og opphøyer. Når jorden rystes i en veldig skaking, når fjellene smuldres til smuler, og blir som oppvirvlet støv, da blir dere av tre slag: De til høyre, hva med dem til høyre? De til venstre, hva med dem til venstre? Og de som ligger først i løpet? De som ligger først i løpet – disse er det som kommer i Herrens nærhet, i lykksalighetens haver.

I Badasht falt de svake sjelene fra. Og da de som hadde forblitt trofaste, forlot landsbyen, var det for å dra ut i en verden som for dem var svært forandret. Denne forandringen var på en måte en gjenspeiling av den forvandlingen de selv hadde opplevd. De var fast bestemt på å hevde sin frihet fra fortidens lenker. I et land som var tett sammenknyttet i blind, urokkelig ortodoksi, ville bábíenes oppførsel vekke bittert fiendskap. Det fantes utvilsomt bábíer som i sin nyfunne frigjøringsbevissthet begikk frastøtende overdrivelser, og de fortjente å bli avvist av sine landsmenn. Men for det store flertall skapte fiendskapet rettet mot dem en situasjon som var ny, og som i sin tur krevde mottiltak for å sikre selve eksistensen for dem. Motstanden de hadde møtt i fortiden, hadde vært sporadisk og ikke landsomfattende og avhang av karakteren,

* Bokstavelig «begivenheten»; professor Arberry har oversatt den som «skrekk» og George Sale som «det uunngåelige». Denne forfatter foretrekker i dette tilfelle Sales gjengivelse av hele súríhen fremfor Arberrys; vers 1-12 er sitert. Hendelsen er tatt fra 'Abdu'l-Bahá, *The Memorials of the Faithful*, s. 201, og Cheyne, *The Reconciliation of Races and Religions*, s. 101-103.

innflytelsen og makten hos dem som gikk i spissen for, styrte og anstiftet slik motstand på det enkelte sted. Den åpne velkomst som Báb hadde mottatt da han kom til Işfahán, etter den barbariske behandlingen han hadde lidd ved generalguvernørens og de geistliges hender i Fárs; begeistring og iveren som folk først hadde hilst ham med både i Tabríz og Urúmíyyih; den vennlige mottagelsen som Quddús hadde funnet i Kirmán etter å ha blitt ydmyket i Shíráz; ærbødigheten som på iøynefallende vis ble vist Ṭáhirih i Kirand og Kirmánsháh; respekten og den vennlige oppmerksomheten som ble gitt Bábu'l-Báb av Ḥamzih mírzá, generalguvernøren i Khurásán* – alt dette skulle bare bli minner som bedrøvelig manglet sidestykker i en tidsalder hvis åpning var preget av Bábs offentlige erklæring av sitt stode som den lovede Qá'im under sitt forhør i Tabríz, den rungende bekreftelsen av morgengryet for en ny dag og en uavhengig religionsordning ved konferansen i Badasht, og av Muḥammad sháhs død.

Konferansen i Badasht var knapt blitt avsluttet før menneskene i landsbyen Niyálá angrep bábiene. Nabil-i-A'zam hørte historien fra Bahá'u'lláh selv:

Vi var alle samlet i landsbyen og hvilte ved foten av fjellet da vi ved daggry plutselig ble vekket av steinene som folk fra omegnen var i ferd med å kaste ned på oss fra toppen av fjellet. Voldsomheten i deres angrep fikk våre følgesvenner til å flykte i skrekk og bestyrtelse. Jeg iførte Quddús mine egne plagg og sendte ham raskt av sted til et trygt sted der jeg aktet å slutte meg til ham. Da jeg kom dit, fant jeg at han var dratt derfra. Ingen av våre følgesvenner var blitt værende i Niyálá, bortsett fra Ṭáhirih og en ung mann fra Shíráz, mírzá 'Abdu'lláh. Brutaliteten som vi var blitt angrepet med, hadde tømt vår leir for folk. Jeg fant ingen jeg kunne overgi Ṭáhirih i forvaring

* Også kjent som *hishmatu'd-dawlih*, Muḥammad sháhs bror, som, på et senere tidspunkt ble generalguvernør i Ádharbáyján og nektet å ha tilsyn med henrettelsen av Báb.

til, unntatt denne unge mannen som ved den anledningen utviste et mot og en besluttosomhet som i sannhet var overraskende. Med sverd i hånd, uforferdet av landsbyboernes ville angrep idet de kom stormende til for å plyndre våre eiendeler, hoppet han frem for å hindre angriperne. Skjønt han selv ble såret flere steder på kroppen, risikerte han livet for å beskytte våre eiendeler. Jeg befalte ham å avstå fra sin handling. Da urolighetene hadde lagt seg, nærmet jeg meg et antall av innbyggerne fra landsbyen og var i stand til å overbevise dem om at deres oppførsel var grusom og skammelig. Senere lyktes det meg å få tilbake en del av våre røvede eiendeler.¹⁵⁶

Episoden i Shaykh Ṭabarsí

Det var i midten av juli 1848 at bábiene ble spredt av angrepet fra innbyggerne i landsbyen Niyálá. De dro ulike veier, men mange av dem kom sammen igjen. Bahá'u'lláh reiste til Núr, sitt hjem i Mázindarán. Quddús ble arrestert og ført til byen Sári, også i Mázindarán, der han ble tvangsinnlosjert hos mírzá Muḥammad-Taqí, den ledende geistlige. Ṭáhirih dro også til samme provins, og også hun ble arrestert. Senere ble hun sendt til hovedstaden og satt i forvaring hos Maḥmúd khán, Ṭíhráns kalántar (borgermester), som holdt henne der til stunden for hennes martyrdød i august 1852.

Mullá Ḥusayn, som ved sitt besøk i mírzá Ḥamzihs leir var blitt forhindret fra å være til stede ved konferansen i Badasht, hadde i mellomtiden dratt tilbake til Mashhad og aktet å dra til Karbilá. Men et sendebud fra Báb innhentet ham med en presserende beskjed. Báb hadde tildelt ham navnet siyyid 'Alí, hadde sendt ham en av sine egne grønne turbaner som hodeplagg og gitt ham instruks om å dra for å hjelpe Quddús, med «den sorte fane» utfoldet foran seg – den fane som profeten Muḥammad hadde uttalt seg om:

Skulle deres øyne se de sorte faner komme fra Khurásán, da skynd dere hen mot dem, om dere så måtte krabbe over snøen, for de

forkynner den lovede Mihdí's komme, Guds stedfortreder.¹⁵⁷

Mullá Ḥusayn begynte på sin lange marsj til Mázindarán for å redde Quddús, ledsaget av mange av bábiene som hadde spredt seg etter hendelsen i Níyálá, og noen av de nyomvendte som fylket seg bak den sorte fanen. I løpet av denne reisen økte deres antall til flere hundre. Underveis lot de ropet om en ny Dag lyde og fant ivrige tilhengere, men også så giftig fiendtlighet at de ikke kunne slå seg ned i noen by eller landsby. De hadde likevel ikke til hensikt å gå til kamp mot noen, og slett ikke mot landets militærmakt. De gav bare uttrykk for sin tro og sitt syn.

Da de nærmet seg Bárfurúsh, var sa'ídu'l-'ulamáen, stedets fremste geistlige, så kritisk i sin fordømmelse av mullá Ḥusayn at hele byen reiste seg for å kjempe mot bábiene. Sammenstøt og tap av liv var ikke til å unngå. I kampen kuttet mullá Ḥusayn selv en trestamme og et geværløp med ett sverdslag for å felle en motstander.* Folkene fra Bárfurúsh ble beseiret og bad om våpenhvile, og på grunn av sin uro bønnfalt lederne mullá Ḥusayn om å dra til Ámul dagen etter. 'Abbás-Qulí Khán-i-Lárijání, som Nicolas kaller «provinsens øverste militære personlighet»,¹⁵⁸ gav mullá Ḥusayn et høytidelig løfte, forsterket ved en ed på Qur'ánen, om at Khusraw-i-Qádí-Kalá'í og hans ryttere ville eskortere bábiene til sikkerhet gjennom skogene. Dette militære overhode formante Khusraw til å gjøre sin plikt overfor mullá Ḥusayn og vise ham respekt og omtanke. Men sa'ídu'l-'ulamáen fordervet Khusraw ved å fortelle ham at han selv personlig ville påta seg ansvaret overfor Gud og mennesker for den skade, eller tilmed død, som bábiene kunne bli påført. Straks de

* Ryet om denne dåden spredte seg vidt og bredt. Da storvesiren senere irectesatte prins Mihdí-Qulí mírzá, kommandant for en hær som var sendt mot forsvarerne av Shaykh Ṭabarsí, fordi han hadde flyktet foran dem, sendte prinsen ham biter av muskettløpet som var blitt smadret av mullá Ḥusayns sverd, med denne beskjeden: «Slik er den foraktelige styrken hos en motstander som med ett eneste slag med sitt sverd har splintret treet, musketten og den som holdt den, i seks biter.»¹⁵⁹

var kommet dypt inn i skogen, angrep Khusraw og hans hundre menn bábíene på forrædersk vis. Han fikk sin fortjente straff – ikke av en herdet soldat, men av en lærd mann* som ved første anledning stakk Khusraw og drepte ham med en dolk.

Storvesiren var spesielt irritert og rasende over at bábíene kunne beseire hans styrke og drive den på flukt enda de fleste av dem var utrente i krigføring. Sant nok kunne man i deres rekker finne slike menn som Riḏá Khán-i-Turkamán,† en kultivert hoffmann, med en far som var øverste befalingsmann i det kongelige kavaleri. Men disse var unntak. Det store flertall var håndverkere, små næringsdrivende, kjøpmenn, teologistudenter eller geistlige.

Khusraws forræderi og død og fiendtligsinnede landsbyboeres plutselige angrep på bábí-leirens ubeskyttede flanker tvang mullá Ḥusayn til å lete etter et sted der bábíene kunne oppholde seg trygt. Da de den 12. oktober 1848 kom til gravmælet for shaykh Aḥmad ibn-i-Abí-Ṭálīb-i-Ṭabarsí, omkring tjueto og en halv kilometer sørøst for Bárfurúsh, gav han ordre om å anlegge en befestning rundt gravmælet under oppsyn av ham som oppførte Bábíyyih i Mashhad (se kapittel 3). De ble hele tiden plaget av folk fra omegnens landsbyer og måtte ofte forsvare seg. Ikke før var arbeidet avsluttet, så fikk de besøk av Bahá'u'lláh, som rådet mullá Ḥusayn til å forsøke å befri Quddús, slik at han kunne være sammen med dem. Dette oppdraget ble snart gjennomført, og mot slutten av året sluttet Quddús seg til dem i den nybygde festningen og ble av mullá Ḥusayn erkjent å ha høyere rang enn ham selv.

Den 30. januar 1849 rapporterte oberstløytnant Farrant, den gang chargé d'affaires i Ṭihrán, til lord Palmerston at omkring fem hundre personer, «disipler av en fanatiker, som kaller seg døren, eller porten til den sanne muhammedanske religion», hadde samlet seg i Mázindarán, at det hadde brutt ut kamper, og at 'Abbás-Qulí Khán-i-Lárijání var

* Mírzá Muḥammad-Taqí-i-Juvayní.

† En martyr ved Shaykh Ṭabarsí.

blitt beordret til å dra videre til denne provinsen og arrestere lederne.¹⁶⁰

Bábiene ville gladelig ha levd fredelig innenfor de fire murene de hadde oppført rundt shaykh Ṭabarsís gravmæle. Men de geistliges vedvarende høylytte protester, ledet av sa'ídu'l-'ulamáen i Bárfurúsh, og storvesirens despotiske, stivsinnede og hovmodige natur gikk sammen for å nekte dem fred og sikkerhet. Den ene styrken etter den andre ble sendt for å nedkjempe dem. Når det ble gjort et utfall fra festningen, ble de beleirende styrkene påført store tap, og befal flyktet for livet. Noen av befalet* døde på slagmarken, mens Quddús ble rammet av en kule i munnen under et av utfallene.

Ledsaget av sin bror mírzá Yaḥyá dro Bahá'u'lláh av sted fra Ṭihrán sammen med ḥájí mírzá Jání fra Káshán og mullá Bábí fra Tabríz (en av Den Levendes Bokstaver) for å slutte seg til forsvarerne av shaykh Ṭabarsís gavmæle, men de ble stanset og ført til Ámul. Bahá'u'lláh tilbød seg å bære straffen som var tiltenkt de andre, og ble bastonert.

Ved morgengry den 2. februar 1849 ledet mullá Ḥusayn sitt siste utfall. 'Abbás-Qulí khán, som delte kommandoen over regjeringsstyrkene, hadde klatret opp i et tre og skjøt mullá Ḥusayn i brystet etter å ha sett ham til hest. Han visste ikke hvem han hadde gitt banesår før en engstelig siyyid fra Qum† ble forræder og informerte ham. Mullá Ḥusayn ble båret til festningen av sine følgesvenner. Der døde han og ble gravlagt inne i gravmælet, trettifem år gammel. Bahá'u'lláh skrev om ham i *Kitáb-i-Íqán – Visshetens bok*: «Om det ikke var for ham, ville Gud ikke ha tatt plass på sin nådestol, ei heller ha besteget den evige herlighets trone.»¹⁶¹

Mírzá Muḥammad-Bábí-i-Qá'iní erstattet nå mullá Ḥusayn i å lede følgesvennene. Men slutten kunne ikke være langt unna. Av de tre hundre og tretten forsvarerne av festningen var mange døde, mange var såret, og noen få vaklet i sin beslutning. Presset fra styrkene fylket mot

* Slike som 'Abdu'lláh Khán-i-Turkamán og Ḥabíbu'lláh Khán-i-Afghán.

† Mírzá Ḥusayn-i-Mutavallí.

dem økte. Kanonskyts ble rettet mot dem. Det ble knapt med mat, og de spiste gress, blader fra trær, hud og oppmalte bein fra sine slakede hester, kokt lær fra sine sadler. ‘Abdu’l-Bahá taler om deres lidelser i *Memorials of the Faithful*:

I atten dager forble de uten mat. De levde av læret fra sine sko. Dette var snart fortært, og de hadde ingenting annet enn vann igjen. De drakk en munnfull hver morgen og lå utsultede og svekkede i festningen. Men når de ble angrepet, pleide de øyeblikkelig å sprette opp på beina og overfor fienden utvise et storslagent mot og en forbausende motstand ... Å opprettholde urokkelig tro og tålmodighet under slike omstendigheter er ytterst vanskelig, og å utholde slike fryktelige lidelser er et sjeldent fenomen.¹⁶²

Slutten kom ikke gjennom ynkelig overgivelse, men gjennom fiendens forræderi. Prins Mihdí-Qulí mírzá, Muḥammad sháhs bror, avla en høytidelig ed på Qur’ánen om at deres liv og eiendeler ville bli ukrenket dersom de skulle komme ut av festningen og spre seg på fredelig vis. En hest ble sendt for at Quddús skulle ri på den til prinsens leir. Men med en gang følgesvennene var blitt lokket ut av festningen, ble eden beleilig glemt. Bábiene ble massakrert, festningen ble plyndret og jevnet med jorden. Grufulle skjenselgjerninger ble begått på de døde lik, og et vidstrakt område av skogen ble bestrødd med levningene: med utrevne innvoller, hakket i stykker, brent. De overlevende var få. Ikke mer enn tre eller fire ble beholdt for å bli avkrevd store løsepenger. Noen få, som ble etterlatt som døde, kom til seg selv igjen. Atter andre ble solgt som slaver og fant til slutt sin vei tilbake til selskap med sine medtroende. Alle de døde var persere, bortsett fra to arabere fra Baghdád, som hadde kommet sammen med Ṭáhirih fra ‘Iráq.¹⁶³

Quddús ble ført til sin fødeby Bárfurúsh, der hans ubarmhjertige fiende sa'ídu'l-'ulamáen ventet på ham. Prins Mihdí-Qulí mírzá glemte sitt løfte, sviktet Quddús og overlot ham i hendene på denne blodtørstige presten. Fangen ble overøst med forbannelser. Han ble utsatt for raffinerte torturmetoder og de frykteligste kvaler, som en vanvittig misunnelig motstander hadde utspekulert for ham. På høyden av hans pinsler hørte man ham si:

Tilgi, o Gud, disse menneskers overtredelser. Behandle dem i din nåde, for de vet ikke hva vi allerede har oppdaget og setter høyt.¹⁶⁴

På torget i Bárfurúsh (Sabzih-Maydán) slo sa'ídu'l-'ulamáen Quddús ned med en øks, og ethvert redskap som en avsindig mobb kunne få tak i, ble brukt til å rive hans kjøtt og legemsdeler fra hverandre. Deretter kastet de hans smadrede, lemlestede kropp på et flammende bål som var tent på torget. Hájí Muḥammad-'Alí-i-Hamzih var en geistlig som var barmhjertig, medfølende og allment hyllet for sin integritet. Da alle hadde gått sin vei om kvelden, samlet han sammen det som var igjen av martyrens legeme fra de utdøende glørne, og begravet det på en ærbødig måte.

Quddús døde som martyr i mai 1849, sju måneder etter at hans med-bábier for første gang hadde søkt tilflukt i Shaykh Ṭabarsí-befestningen.¹⁶⁵ Det markerte slutten på en episode som hadde begynt elleve måneder tidligere da den sorte fanen ble hevet på sletten i Khurásán. I løpet av denne tiden hadde utrolig heltemodige dåder gjort av omkring tre hundre bábier forbløffet og ydmyket motstandsstyrker som langt overgikk dem i antall. Man hadde vært vitne til at halvparten av Den Levendes Bokstaver døde, inkludert den første, Bábu'l-Báb, og Quddús, den siste og største. Perioden ble avsluttet med handlinger preget av forræderi og barbarisk grusomhet. Ord som Quddús talte mens de befant seg i befestningen, er en passende kommentar til den ånd som fylte forsvarerne:

Aldri ... har vi under noen som helst omstendigheter forsøkt oss på å rette noe som helst angrep mot våre motstandere. Ikke før de gikk til angrep på oss, reiste vi oss for å forsvare livet. Hadde vi næret ønske om å føre hellig krig mot dem, hadde vi næret den minste hensikt om å overvinne de ikke-troende ved våre våpen, ville vi til denne dag ikke blitt værende beleiret innenfor disse murene. Styrken av våre våpen ville på dette tidspunkt, slik tilfellet var med Muḥammads følgesvenner i henfarne dager, ha rystet jordens nasjoner og gjort dem rede til å ta imot vårt budskap. Slik er imidlertid ikke den vei vi har valgt å vandre. Helt siden vi søkte til denne befestningen, har vår eneste, vår ufravikelige hensikt vært at vi ved våre gjerninger og vår beredthet til å utgyte vårt blod på troens sti ønsket å rettfærdiggjøre vårt livskalls opphøyede karakter. Timen nærmer seg raskt da vi skal bli i stand til å fullføre denne oppgaven.¹⁶⁶

Året 1850

Mens Quddús og hans ledsagere forsvarte seg i Shaykh Ṭabarsí, ble bábiene i andre deler av Persia i økende grad ofre for en intens og systematisk forfølgelse både fra den sivile og den geistlige myndighets side. Årsaken var ikke vanskelig å finne og ble uttalt av Sheil, som nok en gang var tilbake på sin post i Ṭihrán etter en lang fraværsperiode da han den 12. februar 1850 henvendte seg til lord Palmerston:

... uheldigvis kommer alle de omvendte fra den muhammedanske tro, som er urokkelig i avstraffelsen av en frafallen muselman. Dermed har både de verdslige og de religiøse myndigheter en interesse av at denne sekten blir tilintetgjort.

Det formodes at denne religionen i Teheran har samlet tilhengere i enhver klasse, ikke engang med unntak av artilleriet og det stående infanteri. Man antar at deres antall i denne byen kan beløpe seg til omtrent to tusen.¹⁶⁷

Sheils rapporter merket seg spesielt fire hendelser i 1850: henrettelsen av Báb,* episodene i Nayríz og Zanján og sju bábiers offentlige martyrdød i Tíhrán.

Episoden i Nayríz

Den uforlignelige Vaḥíd – siyyid Yahyáy-i-Dárábí – den betrodde utsending som Muḥammad sháh hadde sendt for å undersøke Bábs påstand, og som hadde vendt tilbake som en hengiven tilhenger – var i Yazd i de tidligste ukene av 1850 og kunngjorde fryktløst Qá'ims komme i Bábs person. Ukloke handlinger ved en angivelig medtroende satte hans liv i fare i denne byen, og han ble nødt til å dra i all hemmelighet til Nayríz i Fárs-provinsen.† Folk på hans hjemsted i Chínár-Súkhtih-kvarteret elsket og æret Vaḥíd. Da de fikk høre at han nærmet seg, dro de ut for å møte ham sammen med et antall Nayríz-notabiliteter og utsatte dermed sine familier for trusler om fryktelig straff av byens guvernør Zaynu'l-Ábidín khán, som var fryktsom og ønsket å forhindre at Vaḥíd slapp inn i byen.¹⁶⁸ Men disse advarslene gikk upåaktet hen; Vaḥíd fortsatte sin reise, og da han kom til sin hjemlige bydel, dro han rett til Masjid-Jum'ih, der han steg opp på prekestolen og henvendte seg til en forsamling anslått til å ha vært på femten hundre personer. Han sa:

Min eneste hensikt med å komme til Nayríz er å kunngjøre Guds Sak. Jeg takker og lovpriser ham for å ha gjort meg i stand til å røre ved deres hjerter med hans budskap. Det er ikke nødvendig for meg å bli lenger i deres midte, for hvis jeg forlenger mitt opphold, frykter jeg at guvernøren vil behandle dere dårlig på grunn av meg. Han vil kanskje søke forsterkning fra Shíráz og ødelegge deres hjem og utsette dere for usigelige nedverdigelser.¹⁶⁹

* Se kapittel 12.

† Se appendiks 3. Som en mann med innflytelse eide Vaḥíd hus i Yazd, Nayríz og sin fødeby Dáráb.

Men folk nektet å la ham dra, for de forsikret ham at de var villige og rede til å møte enhver ulykke eller motgang som kunne ramme dem.

Zaynu'l-Ábidín khán, som var blitt motarbeidet i sine bestrebelser på å forhindre at Vaḥíd kom til Nayríz, og som var egget til raseri over innflytelsen som han øvet på befolkningen, la planer om å lokke ham i en felle og arrestere ham. I den hensikt rekrutterte han tusen trenede soldater. Noen av dem som hadde sluttet seg til Vaḥíd, trakk seg nå vekk og sviktet ham, og dermed styrket de hans motstandere. Trusselen fremsatt av guvernøren ble så alvorlig at Vaḥíd ikke var i stand til å finne noen annen måte å sikre tryggheten for sine folk og seg selv på enn å søke tilflukt i Khájih-festningen utenfor Nayríz med syttito av sine ledsagere. Guvernøren sendte sin bror, 'Alí-Aṣghar khán, for å angripe den lille flokken med styrken han hadde samlet. De lyktes ikke, men hans bror ble drept i trefningen. Bábiene var nå beleiret, og deres vann-tilførsel ble avstengt. De bygde en vanncisterne, forsterket festningen og ble styrket av flere fra Nayríz. I mellomtiden anmodet Zaynu'l-Ábidín khán inntrengende om assistanse fra Shíráz helt til generalguvernøren i Fárs, prins Fírúz mírzá (nuṣratu'd-dawlihen), som hadde beordret at de beleirede bábiene skulle utryddes, sendte en hærstyrke for å avslutte saken.¹⁷⁰ Selv denne store styrken kunne ikke overvinne motstanden fra festningens forsvarere. De ble ikke bare uten seier, men led også store tap.*

Det som hadde hendt ved Shaykh Ṭabarsí, skjedde nå om igjen i Nayríz. Zaynu'l-Ábidín khán og hans medarbeidere tydde til bedrageri for å få bukt med bábiene. De innstilte sitt angrep og sendte Vaḥíd en skriftlig beskjed som i realiteten sa:

Siden vi hittil har vært uvitende om deres tros sanne karakter, har vi tillatt urostifterne å få oss til å tro at hver og en av dere har krenket

* I sin rapport til lord Palmerston 22. juli 1850 sier Sheil at forsvarerne «slo tilbake sháhens tropper to ganger». (F.O. 60/152.)

isláms hellige forskrifter. Derfor reiste vi oss mot dere og bestrebet oss på å utrydde deres tro. I løpet av de siste få dagene er vi blitt klar over den kjensgjerning at deres aktiviteter er uten noe politisk motiv, at ingen av dere nærer noen tilbøyelighet til å undergrave statens grunnvoll. Vi er også blitt overbevist om det faktum at deres lære ikke innebærer noe alvorlig avvik fra isláms grunnleggende lære. Alt dere ser ut til å hevde, er påstanden at en mann har fremstått, og at hans ord er inspirert, og at hans vitnesbyrd er sikkert, og at alle isláms tilhengere må anerkjenne og støtte ham. Vi kan på ingen måte bli overbevist om gyldigheten av denne påstand med mindre dere samtykker i å sette deres ytterste lit til vår oppriktighet og akseptere vår anmodning om å tillate visse av deres representanter å komme ut av festningen og møte oss i denne leiren, hvor vi, i løpet av noen få dager, kan bringe karakteren av deres tro på det rene. Hvis dere viser dere i stand til å vise at påstandene i deres tro er sanne, vil også vi tilslutte oss den, for vi er ikke sannhetens fiender, og ingen av oss ønsker å fornekte den. Vi har alltid anerkjent deres leder som en av isláms dyktigste forkjempere, og vi betrakter ham som vårt eksempel og vår veileder. Denne Qur'án, som vi setter våre segl på, bevitner vår hederlige hensikt. La denne hellige Bok avgjøre om den påstand dere fremsetter er sann eller falsk. Guds og hans profets forbannelse hvile over oss dersom vi skulle forsøke å narre dere. Deres godkjennelse av vår invitasjon vil spare en hel hær fra å bli ødelagt, mens deres avslag vil etterlate den i uvisshet og tvil. Vi gir vårt ord på at så snart vi er overbevist om sannheten i deres budskap, skal vi bestrebe oss på å legge for dagen den samme iver og hengivenhet som dere allerede så slående har vist. Deres venner vil bli våre venner, og deres fiender vil bli våre fiender. Uansett hva deres leder måtte velge å befale, det samme forplikter vi oss til å adlyde. Dersom vi på den annen side ikke blir overbevist om sannheten i deres påstand, lover vi høytidelig at vi på ingen måte skal gripe forstyrrende inn i deres trygge tilbakevending til festningen og vil

være villige til å gjenoppta vår kamp mot dere. Vi bønnfaller dere om å nekte å utgyte mer blod før dere forsøker å bevise sannheten i deres Sak.¹⁷¹

Vaḥíd var fullt klar over at deres budskap ikke var ærlig; likevel gikk han selv sammen med fem ledsagere inn i fiendens leir, der han ble mottatt i tre dager med stort seremoniell. Men de var hele tiden i gang med å utspekulere en krigslist for å beseire festningens okkupanter. Under press tvang de Vaḥíd til å skrive et brev til sitt folk og forsikre dem om at det var nådd frem til en ordning, og at de skulle forlate festningen og dra hjem igjen. Vaḥíd forsøkte i et annet brev å advare sine ledsagere mot dette bedrageriet, men det ble aldri overlevert til dem. Innen en måned møtte dermed forsvarerne av Khájih-festningen den samme skjebne som forsvarerne av Shaykh Ṭabarsí.

En geistlig fra Nayríz,^{*} en mann som var rettferdig og sannferdig, skrev fire år senere hele historien om denne episoden høyt oppe på en indre vegg i Masjid-i-Jum‘ih i Bázár-kvarteret. Skjønt han måtte skrive med varsomhet for å unngå å bli fordømt, formet han sin beretning på en slik måte at man uten vanskelighet kunne lese mer av den mellom linjene. Hans redegjørelse bekrefter den kjensgjerning at Vaḥíd ble gitt høytidelige forsikringer, at han ble mottatt med aktelse og ærbødighet, at de som hadde gitt sitt ord, brøt sine løfter, at Chinár-Súkhtih-kvarteret – som den gang var Nayríz-bábienes høyborg[†] – og Bázár-kvarteret ble plyndret, at husene ble revet ned, enorme pengesummer fremkom ved utpressing, og Nayríz ble lagt øde.

Omstendighetene omkring Vaḥíds martyrdød bringer Karbilá-tragedien frem i erindringen. Da han var helt alene, ble han overfalt på gatene i Nayríz slik hans forfader imám Ḥusayn var blitt overfalt på sletten ved Euftrat. Der hadde imámens kropp blitt tråkket ned i støvet

* Siyyid Ibráhím, sønn av siyyid Ḥusayn.

† I dag er det befolket av bahá‘ier.

av hestenes hover, og i Nayríz led Vaḥíds lik lignende ydmykkelser. Da den seirende hæren marsjerte tilbake til Shíráz, tok den kvinner og barn med som fanger, med Nayríz-martyrenes hoder høyt hevet på lanser. Damaskus hadde vært vitne til en lignende scene flere århundrer tidligere, da den martyrdrepte Ḥusayns familie, som innbefattet hans eneste overlevende sønn, ble paradert gjennom gatene for så å føres inn til tyrannen Yazíds hoff, og helt fremst førte man imámens hode og hodene til hans sønner, brødre og nevøer – blomsten av Muḥammads Hus.

Ṭihráns sju martyrer

Ved begynnelsen av 1850 ble sju bábier arrestert i Ṭihrán, anklaget for å planlegge å snikmyrde storvesiren. De er kjent som Ṭihráns sju martyrer. Anklagen var opplagt falsk. Det fantes mange bábier i Ṭihrán som var bedre rustet til å gi seg i kast med en slik oppgave. Men enda mer bemerkelsesverdig var det at alle sju var menn av fremragende karakter og rykte og nøt respekt blant sine landsmenn. Den virkelige grunnen til at de ble arrestert, var at de hadde tilsluttet seg Bábs tro. Selv om det ble gjort bestrebelse av høytstående menn innenfor yrkene de representerte, for å overtale dem til å gi en falsk fornektelse av sin hemmelige tro, nektet de standhaftig og ble halshugget.

Bahá'í-troens Beskytter har levende beskrevet denne fryktelige scenen som utspant seg på en offentlig plass i Ṭihrán (Sabzih-Maydán):

De utfordrende svar som de tilkastet sine plageånder; den ekstatiske glede som grep dem idet de nærmet seg stedet for sin død; de jublende rop de utstøtte da de stod ansikt til ansikt med sin bøddel; det skarpe vidd i versene som noen av dem siterte i sine siste øyeblikk; appellene og utfordringene som de henvendte til mengden av tilskuere, som stirret på dem i målløs forbauselse; iveren hos de tre siste ofrene i deres bestrebelse på å gå foran de andre for å besegle sin tro med sitt blod; og til slutt, grusomhetene som en

blodtørstig fiende nedverdiget seg til å påføre deres døde legemer, som lå ubegravet i tre dager og tre netter på sabzih-maydánen, et tidsrom da tusener av såkalte gudhengivne shí'aher sparket likene, spyttet på ansiktene, kastet stein på dem, forbannet dem, spottet dem og overdyngtet dem med søppel – dette var hovedtrekkene i tragedien for Ṭihráns sju martyrer, en tragedie som utmerker seg som en av de mest makabre scener som er bevitnet i løpet av den tidlige utvikling av Bahá'u'lláhs tro.¹⁷²

Ḥájí mírzá siyyid 'Alí, Bábs onkel, var en av disse martyrene. Han hadde nylig kommet tilbake fra sitt besøk hos Báb i Chihríq (se kapittel 12) og kunne lett ha forlatt hovedstaden da ryktene verserte etter begivenhetene i Mázindarán og Yazd. Men han fortsatte fryktløst å bli værende der, avviste alle anstrengelser for å få ham til å avsverge sin tro og møtte gladelig døden på sin nevøs sti.

De seks andre var mírzá Qurbán-'Alí fra Bárfurúsh, ḥájí mullá Ismá'íl-i-Qumí, siyyid Ḥusayn-i-Turshízí, ḥájí Muḥammad-Taqíy-i-Kirmání, siyyid Murtaḍáy-i-Zanjání og áqá Muḥammad-Ḥusayn-i-Marághí'í.

Mírzá Qurbán-'Alí hadde vært en ni'matu'lláhi-dervisj og en ledende skikkelse i denne mystiske orden. Han var velkjent i hovedstadens herskende kretser og høyt respektert. Storvesir mírzá Taqí khán ønsket spesielt å redde ham, men dervisjens tro forble urokkelig. Ved hans henrettelse slo bøddelens sverds første slag bare turbanen av hans hode, hvorpå han høyt resiterte:

Lykkelig den som av kjærlighetens rus
så overveldet er at han knapt vet
om det ved Den Elskedes føtter
er hode eller turban han kaster!¹⁷³

Ḥájí mullá Ismá‘íl hadde vært siyyid Kázims disippel. Selv i stunden for hans henrettelse kom en person opp til ham med en beskjed fra en venn, som bønnfalt ham om å avsverge sin tro, men hans svar var:

Sefyr, gi du fra meg en beskjed
til den Ismael* som ikke ble drept:
«Tilbake fra den elskedes gate i live
å vende tillater kjærligheten ei.»¹⁷⁴

Ḥájí Muḥammad-Taqí og siyyid Murtaḍá var betydningsfulle kjøpmenn, og siyyid Ḥusayn hadde vært en geistlig som var berømt for sin gudfryktighet. Siyyid Murtaḍá var en bror av den siyyid Kázim-i-Zanjání som tjente Báb under hans reise til Iṣfahán og senere falt som martyr ved Shaykh Ṭabarsí. Áqá Muḥammad-Ḥusayn var blitt torturert for å forråde sine kamerater, men han ville ikke la uskyldige mennesker bli innblandet i oppdiktede sammensvergelses.

Fra sitt avsides fengsel i Chihríq og allerede overveldet av ulykker roste Báb i høye toner disse heltemodige menn som «De sju geiter» som ifølge islamske overleveringer ville gå foran den lovede Qá‘im, deres sanne hyrde, til hans egen martyrdød.[†]

Episoden i Zanján

Den voldsomste og mest ødeleggende av disse tre militæraksjoner mot bábiene begynte i Zanján i mai 1850, etter at Ḥujjat var kommet tilbake fra sitt ufrivillige opphold i Ṭihrán. (Se kapittel 10.) Selv om han hadde nytt godt av Muḥammad sháhs beskyttelse i sitt forsvar av Bábs tro, var han fryktet og hatet som en vantro av Zanjáns geistlige. Etter at sháhen døde og mírzá Taqí khán fikk makt under det påfølgende styre, var han gjenstand for skjult fiendtlighet fra myndighetenes side,

* Ishmael (Ismá‘íl), Abrahams sønn med Hagar.

† Se appendiks 4.

samtidig som han nøt trofast lojalitet og hengivenhet fra talløse menn og kvinner i sin fødeby.

Det ulmende fiendskapet mot Hujjat flammet opp til en luende ild på grunn av en liten krangel mellom barn, der han grep inn for å redde bábí-barnet, og det ble lagt en plan for å gripe ham og føre ham frem for guvernøren. Da dette mislyktes for hans motstandere, tilføyde de en av hans kamerater pinefull skade med døden til følge. Etter et dekret fra guvernøren ble Zanján da delt i to motsatte leirer, et stort antall menn ble rekruttert fra omliggende landsbyer, og Hujjat og hans kamerater ble tvunget til å søke sikkerhet i den nærliggende 'Alí-Mardán Khán-befestningen. Medregnet kvinner og barn gikk omtrent tre tusen av Hujjats tilhengere inn i befestningen, som de holdt mot beleiring og gjentatte angrep i nesten ni måneder.

Edward Granville Browne, som besøkte Zanján nesten førti år senere, kunne ikke finne noen naturlige fordeler i festningen for å forklare «den desperate motstanden som ble ytt av bábíene», og konkluderte med at deres suksess med å holde sháhens enormt overlegne regimenter på avstand burde «i mindre grad tillegges styrken i den stilling de besatte enn den usedvanlige tapperheten som de forsvarte seg med». ¹⁷⁵ I sin grusomme ildprøve ble de holdt oppe av den ukuelige Hujjat, som ingen ulykke kunne overvinne, og av fastheten i sin egen hengivenhet overfor Báb, deres lovede Qá'im. En britisk observatør i «den persiske leir ved Zenjan» meddelte til Sheil i Tíhrán:

De [bábíene] kjemper på den mest gjenstridige og energiske måte, tilmed kvinner deltok i kampen, og av dem er mange blitt drept – og de er slike utmerkede skarpskyttere at frem til nå har ganske mange regjeringssoldater falt. ¹⁷⁶

Den mest berømte av kvinnene var en landsbyjente, Zaynab, som kledde seg som en mann og forsvarte festningsvollene sammen med mennene i fem måneder til hun døde i kampen. Hujjat gav henne navnet Rustam-‘Alí.

Da de fant ut at alle anstrengelser for å beseire bábíene var fruktesløse, bestemte kommandanten seg for å anvende samme bedrageriske taktikk som hadde lyktes ved Ṭabarsí og Nayríz. Han utformet et fredsforslag og forsikret forsvarerne om sháhens tilgivelse, og med et forseglet eksemplar av Qur’ánen lovet han sikkerhet for alle som ville forlate festningen. Hujjat var fullt klar over deres hensikter, men for å ære Qur’ánen sendte han en delegasjon på ni barn og menn over åtti år til kommandantens leir. De ble uforskammet mottatt, og de fleste ble kastet i et fangehull. Det var signalet til en siste månedslang beleiring, der omkring atten regimenter ble satt inn og utsatte de nå utsultede og utmattede bábíene for vedvarende kanonbombardement. Da Hujjat ble såret, ble befestningen inntatt, men folk derfra fortsatte kampen fra nærliggende hus og drev motstandernes hær til fortvilelse. Så ble Hujjats kone og deres guttebarn drept, og noen få dager senere døde han selv av sårskadene. Av bábíer var det nå bare to hundre raske og rørige menn igjen, som ble meiet ned i et fryktelig angrep. Da de overlevende var blitt umenneskelig torturert og drept og likene lemlestet, ble Hujjats legeme oppdaget og utstilt i tre dager for å vanæres på den offentlige plassen. Ukjente hender reddet det og bar det bort. Hujjats åtte år gamle sønn var allerede blitt «bokstavelig skåret i småbiter», og bábíenes koner og døtre ble overlatt til soldatene.^{177*}

Martyrene fra Zanján hadde likevel aldri søkt hellig krig og heller ikke overveid utroskap mot sitt land og sin hersker. Da de ble angrepet av fiender som hadde til hensikt å tilintetgjøre dem, hadde de tappert forsvart seg. Deres forsvarsånd skinner i disse ordene fra Hujjat på en av hans siste dager:

* Se appendiks 5.

Den dag da jeg fant din Elskede, o min Gud, og i ham gjenkjente manifestasjonen av din evige Ånd, forutså jeg de ulykker jeg skulle lide for deg ... Jeg skulle ønske at myriader av liv var mine, at jeg eide hele jordens rikdom og dens herlighet så jeg kunne oppgi dem alle frivillig og med glede på din sti.¹⁷⁸

Den 6. januar 1851 avsluttet Sheil sine rapporter om Zanján:

Inntil videre er Bábs læresetninger stagget. I enhver del av Persia er hans disipler blitt knust eller spredt. Men selv om den åpne forkynnelsen av hans lære har opphørt, tror man at den i hemmelighet ikke blir mindre verdsatt. ...¹⁷⁹

Dagbryterne hadde betalt dyrt med livet for at Bábs tro skulle kunne leve videre. Og den levde videre, for å nå sin blomstring i Bahá'u'lláhs åpenbaring.

Epilog

Jeg er Det Første Punkt som alle skapte ting er blitt frembrakt fra ... Jeg er Guds åsyn, hvis prakt aldri kan formørkes, Guds lys, hvis stråleglans aldri kan blekne ... Jeg er en av bæresøylene for Guds Første Ord. Den som har anerkjent meg, har erkjent alt som er sant og riktig, og har oppnådd alt som godt og sømmelig er.

– Báb

Tredje dag etter Bábs martyrdød ble hans levninger, som var uløselig forenet med levningene etter hans heltemodige, trofaste disippel, plassert i en kiste og ført til et sted som var trygt og sikkert.

Det som hendte med Bábs levninger i løpet av de neste femti år, kan ikke oppsummeres bedre enn i disse ord av Shoghi Effendi, bahá'í-troens Beskytter:

I overensstemmelse med Bahá'u'lláhs instruksjoner ble de deretter ført til Tíhrán og plassert i imám-zádih Ḥasans gravmæle. Senere ble de flyttet til hájǐ Sulaymán kháns' egen bolig i byens Sar-Chashmih-kvarter, og fra hans hus ble de ført til imám-zádih Ma'súms gravmæle, der de ble holdt skjult inntil året 1284 etter hedsjra (1867-1868), da en tavle åpenbart av Bahá'u'lláh i Adrianopel påla mullá 'Alí-Akbar-i-Shahmírzádí† og Jamál-i-Burújirdí å overføre dem uten forsinkelse til et annet sted, en anvisning som i lys av den påfølgende gjenoppbyggingen av dette gravmålet viste seg å ha vært forsynlig.

Da de ikke var i stand til å finne et egnet sted i forstaden Sháh

* Som vi har sett, medvirket han til å redde Bábs levninger.

† Også alminnelig kjent som hájǐ Ákhund. Han var en Sakens Hånd, utpekt av Bahá'u'lláh.

‘Abdu’l-‘Azím, fortsatte mullá ‘Alí-Akbar og hans ledsager sin leting inntil de på veien til Chashmih-‘Alí [‘Alí-kildene] kom over den forlatte og falleferdige Masjid-i-Mashá’u’lláh, der de plasserte sin kostelige byrde inne i en av veggene etter mørkets frembrudd, etter først å ha innhylllet levningene på nytt i et liksvøp av silke som de hadde brakt med seg til dette formålet. Da de til sin bestyrtelse neste dag fant ut at gjemmestedet var blitt oppdaget,* bar de i all hemmelighet likkisten gjennom hovedstadens port og direkte til mírzá Ḥasan-i-Vazírs hus, en troende og svigersønn av majdu’l-ashráfen ḥájí mírzá siyyid ‘Alíy-i-Tafrishí, hvor den ble værende i ikke mindre enn fjorten måneder.† Da den lenge bevarte hemmeligheten om oppbevaringsstedet begynte å bli kjent for de troende, tok de til å besøke huset i et så stort antall at det ble nødvendig å formidle dette til Bahá’u’lláh via mullá ‘Alí-Akbar og inntrengende be om veiledning i saken. Ḥájí sháh Muḥammad-i-Manshádí, med tilnavnet Amínu’l-Bayán, ble følgelig bemyndiget til å motta det betrodde gods fra ham og pålagt å vise den ytterste diskresjon når det gjaldt hvordan det ville bli fjernet.

Med hjelp fra en annen troende begravet ḥájí sháh Muḥammad kisten under gulvet i det indre hellige rom i imám-zádih Zayds gravmæle, der den lå uoppdaget helt til mírzá Asadu’lláh-i-Iṣfahání ble informert om dens nøyaktige plassering via et kart som ble

* Tyver må ha sett ḥájí Ákhund og Jamál-i-Burújirdí plassere likkisten i en nisje og tette igjen med teglstein. Uansett hvem de var, så tok de vekk noen av teglsteinene og brøt opp likkisten, men da de fant ut at den ikke inneholdt noen verdigjenstander, lot de den være i fred.

† I huset til mírzá Ḥasan-i-Vazír ble levningene enten plassert i en ny likkiste, eller den opprinnelige skadde likkisten ble lagt inni en større. Noen stykker av blodstenket og istykkerrevet lin må ha falt ut mens levningene ble sikret. Mange år senere fikk dr. Yúnis Khán-i-Afrúkhthí i løpet av sitt faglige tilsyn med familien Majdu’l-Ashráf vite at de i sin besittelse hadde stykker av lintøy stenket med Bábs blod. Dr. Afrúkhthí overtalte dem til å skille seg ad med disse dyrebare levningene. De er nå i bahá’í-troens internasjonale arkiver.

videreformidlet til ham av Bahá'u'lláh. Fordi han av Bahá'u'lláh ble befalt å gjemme kisten et annet sted, flyttet han først levningene til sitt eget hus i Tíhrán for deretter å plassere dem på flere steder, slik som i huset til Ḥusayn-‘Alíy-i-Isfahání og hos Muḥammad-Karím-i-‘Aṭṭár, hvor de ble værende gjemt helt til år 1316 etter hedsjra (1899). Etter anvisninger gitt av ‘Abdu’l-Bahá transporterte så denne samme mírzá Asadu’lláh sammen med et antall andre troende levningene via Isfahán, Kirmánsháh, Baghdád og Damaskus til Beirut, og derfra sjøveien til ‘Akká. De kom til sitt bestemmelsessted den 19. i måneden ramaḍán 1316 etter hedsjra (31. januar 1899), femti månear etter Bábs henrettelse i Tabríz.¹⁸⁰

En vårdag førti år etter Bábs martyrdød stod Bahá'u'lláh i skyggen av en klynge med sypresstrær i skråningene på Karmel-fjellet. Foran ham strakte buen av Haifa-bukta seg, og bortenfor den avtegnet det seg et truende syn, ‘Akkás dystre citadell – hans første tilholdssted da han som fange og landsforvist ble ført til Det hellige land. I de mørkeste dagene hadde han sagt til sitt folk at de ikke skulle sørge, fengselsportene ville åpne seg, og han ville reise sitt telt på det fagre fjellet tvers over bukta.

Det var han som Báb hadde kommet for å innvarsle. For ham – han som Gud skal åpenbare – hadde den unge martyrprofeten lidd store prøvelser og ofret livet. I hans religionsordning hadde forløperens religionsordning funnet sin oppfyllelse og gjenvunnet sin stråleglans. Og nå, mens Bahá'u'lláh – Hærskarenes Herre – så på steingrunnen nedenfor sypresstrærne (som i dag fremdeles står der, faste og stolte), fortalte han sin sønn ‘Abdu’l-Bahá, som snart ville utøve myndighet i hans navn, at det burde oppføres et mausoleum på dette fjellpartiet for å motta Bábs levninger.

Det gikk et tiår før ‘Abdu’l-Bahá kunne utføre denne befalingen. Bahá'u'lláhs sønner, som hadde fjernet seg fra hans Pakt, anstrengte seg sterkt for å blokkere foretagendet. Men til slutt var jordeiendommen

sikret, adkomstveien skaffet, grunnsteinen nedlagt og oppføringsarbeidet begynt. Da førte intriger smidd av disse overtredere av Bahá'u'lláhs pakt til at 'Abdu'l-Bahá ble sperret inne bak 'Akkás murer. Hans liv var i fare, men selv om hans aktiviteter en stund enten ble innskrenket eller stoppet, ble arbeidet med oppføringen av mausoleet på Karmel-fjellet aldri tillatt å opphøre.

I 1908 ble det slutt på de osmanske herskeres voldsregime, og 'Abdu'l-Bahá fant sin frihet. Året etter, på naw-rúz-dagen – den 21. mars – i et gravhvelv under bygningen som var oppført med ukuelig besluttomhet og med hjertesorg, plasserte han kisten med Bábs levninger i en marmor-sarkofag, gitt av bahá'íene i Rangoon. Nesten førti år senere gikk Shoghi Effendi, bahá'í-troens Beskytter, i gang med å utsmykke Bábs gravmæle med en overbygning, som var både sterk, vakker og kronet med en gyllen kuppel. I dag skinner den blendende klart i hjertet av Karmel-fjellet – Guds fjell – et åndelig hjem for et blomstrende verdenssamfunn og et håpets fyrtårn for hele menneskeheten.

Beleiringen av Karbilá

Den beste og mest fyllestgjørende beretningen om omveltningene i Karbilá er å finne i en sekstiseks siders rapport fra oberstløytnant Farrant, den britiske spesialkommisær, til sir Stratford Canning (senere viscount Stratford de Redcliffe), den britiske ambassadør i Istanbul.¹⁸¹ Hans beskrivelse av Karbilás beliggenhet og forhold er særlig verd å merke seg:

«Byen Kerbella ligger ca. fire timers avstand fra den høyre bredden av Eufrat på grensen av den syriske ørken, omtrent 55 miles sør-sørvest for Bagdad, og er mellom 1 og $\frac{3}{4}$ mile i omkrets, omgitt av en omtrent 24 fot høy mursteinsmur med tjue ni bastioner, som hver er i stand til å romme en kanon. Den inneholder 3400 hus av meget lav standard; husene ligger tett sammen, inntil tre yards fra muren. Gatene er veldig smale, hustakene er omgitt av et mursteinsbrystvern som man kan skyte fra uten å eksponere seg. Byen har seks porter, hvorav tre er veldig små. Imam Hosseins gravmæle er en fin bygning nær midten av byen, mens gravmålet til hans bror Abbas ligger i dens sørøstre del, omtrent 250 yards fra Najif-porten. Byen er omgitt av hager som strekker seg nesten helt inntil murene, der det bare går en smal sti. Hagene er fulle av store daddeltrær, gjennomskjæres av tallrike grøfter og strekker seg ut til en avstand fra byen som ikke kan oppfattes før man er tett innunder murene. Dens styrke utgjøres av dens beliggenhet, men for meg ser det ut til at noen få gode tropper burde være i stand til å innta den på kort tid. Husene tilhørte for det meste persere som har forlatt sitt land og slått seg ned der i generasjoner. Mange av de rike menn i Persia har hus og tomter der, slik at de i nødens stund kan ha et trygt tilfluktssted,

eller slik at de i sin alderdom ønsker å trekke seg tilbake til et sted som de skatter så høyt.

Befolkningen varierer fra ti tusen til tjue tusen til åtti tusen, det svinger alltid, og jeg ble informert om at gatene nesten er ufremkommelige på den tiden da pilegrimene kommer. Husene er oftest oppdelt i flere små gårdsplasser, til tider er hundre personer stuet sammen i et av disse husene som sett utenfra til nød kunne romme halvparten så mange. De fattigere pilegrimene innlosjerer seg i moskeenes forgårder.

De arbeidende klasser i Kerbella, det vil si bakere, småbutikkere, dagarbeidere, etc., var alle persere.»

Najíb Páshá hadde advart de persiske, de britiske og de franske representantene om at han hadde til hensikt å angripe Karbilá. I et langt brev stilet til den persiske representant i Baghdád datert 16. shavvál 1258 (18. november 1842) hadde han, etter i detalj å ha beskrevet historien om oppstanden i Karbilá og dens konsekvenser, ytret denne klare advarsel:

«Da jeg imidlertid var i nærheten av gravmælene til Ali og Hoosein [Husayn], anså jeg det som min plikt å besøke dem; i denne gunstige hensikt fortsatte jeg dit, da ovennevnte opprører [Ibráhím Za'farání]* erklærte at hvis jeg kom med tropper, ville han ikke tillate at jeg kom inn; og jeg fant ut at han også hadde forberedt midlene for motstandskamp. Å trekke meg tilbake fra min offentlig kunngjorte hensikt var i denne situasjon et vanskelig skritt å ta; og skulle rapporten om dette spre seg utenlands, kunne den, Gud forby, påvirke hele regjeringsordenen. Å avslå anmodninger fra lojale og lidende undersåtter, som er det helligste Gud har betrodd i vår varetekt, står også i motsetning til alle rettferdighetens regler og krav. Jeg bestemte meg derfor for å gå til verks, under den keiserlige skygge og med den allmektiges hjelp, for å straffe opprørerne, som et advarende eksempel for hans likesinnede; og hvis han, som jeg hører, er forberedt på å yte motstand, skal han underkaste seg min inntreden ved makt. Det er mange borgere fra Iran i nevnte by; la det

* I rapporten er hans navn stavet Ibrahim Zaffrancee.

heretter ikke foreligge noen krav fra denne høye statsmakt på vegne av disse personer; la dem komme ut med sine barn, familier og eiendom ... de må faktisk ikke befinne seg der i byen i stridens stund, da dette er helt uforenlig med byens og stedets tilstand. Du må derfor, i henhold til din plikt i slike tilfeller, umiddelbart informere alle det måtte angå om disse fakta, for hvis vennlige hjelp dette brevet er skrevet og sendt. Og jeg ber Gud om at du utvilsomt vil handle slik når du mottar brevet, og uten opphold tilgodese meg med et svar på det.»¹⁸²

Imidlertid ble det ikke gitt noen advarsel til perserne om å forlate Karbilá, noe Farrants rapport gjør klart: «Mullaene oppildnet også folks religiøse følelser og fikk dem til å tro at det var en felles sak, en religiøs krig. En persisk seid som var til stede, uttalte overfor meg at mange av perserne kjempet eller hjalp til, at han blant mange andre ikke forlot byen, idet de tenkte at den ikke ville bli inntatt, og rykter ble spredt om at shahen hadde sendt en stor styrke for å bistå dem, og at han også hadde uttalt at de persere som var uegnet til å bære våpen eller nektet å gjøre det, var forpliktet til å gi penger ... likeledes mente de seg trygge siden deres konsul ikke hadde kommet for å beordre dem vekk.»

I stedet rapporterer Farrant: «Som svar til pashaen bønnfalt den persiske konsul ham om å utsette angrepet som han hadde til hensikt å gjennomføre, at hvis byen ble inntatt ved et angrep, ville mange uskyldige mennesker (persiske statsborgere) lide, som på det nåværende tidspunkt ikke var i stand til å komme seg vekk ... at hvis han kunne utsette sin ekspedisjon fire eller seks måneder for å gi perserne tid til å ordne sine affærer, ville han begi seg til Karbilá og bringe perserne vekk og ordne alt for ham.

Tre dager før han mottok pashaens brev, hevder konsulen at han skrev privat til overprest hajee seid Kausem, der han sier: «Vi hører at pashaen vil angripe Kerbella, og hvis han er fast bestemt, vil han visselig komme; han er ikke en Ali pasha – fortell perserne at de bør komme seg ut.» Etter å ha mottatt pashaens offisielle brev skrev han igjen til overpresten [siyyid Kázim] om pashaens faste beslutning og bad ham

be alle perserne om å forlate byen. Dette brevet sendte han med en konfidensiell person, men det ser ut til at det aldri kom frem ettersom overpresten erklærer at han aldri skrev til ham, selv om han bad ham komme til Kerbella →»

Farrant fortsetter med å si: «Pashaen ville ikke lytte til konsulens forslag – H. K. H. Zel-i Sultan (sønn av den avdøde shah av Persia, en flyktning) ledsaget av overprest hajee seid Kausem, Kerbellas guvernør* seid Wahab, seid Hossainee og seid Nasseroola [siyyid Naşru'lláh], innflytelsesrike mennesker i Kerbella, kom til pashaens leir ved Mossaib og ble værende der i fire dager. Pashaen sa til dem at han ikke ønsket å skade folket, at Kerbella var i opprør og tilhørte sultanen ...» Han var imidlertid villig til å gjøre innrømmelser dersom folket i Kerbella underkastet seg hans styre og lot soldater bli stasjonert i byen.

Farrant forteller videre: «Før Hans K. H. Zel i Sultan og overpresten forlot pashaens leir, bad han dem om å advare alle persere om å adskille seg fra gerameene (og gav prinsen et skriv om dette), og hvis de ikke kunne forlate byen, skulle de alle samlet trekke seg tilbake til én bydel eller søke beskyttelse i forgården ved gravmælene til Hoossein og Abbas, for han var fast bestemt på å gå til ytterligheter hvis Kerbellas innbyggere nektet å underkaste seg hans ordrer ...»

Farrant rapporterer om en annen utflukt som *hájí siyyid Kázim og zillu's-sultán 'Alí-sháh* foretok på vegne av Karbilás folk, denne gangen til Sa'du'lláh páshás leir, obersten som av Najíb páshá hadde fått i oppdrag å beleire byen. «Omkring 1. januar (1843),» skriver Farrant, «kom den persiske konsul ledsaget av seid Ibrahim Kasveenee† fra Bagdad til Najib pashas leir ved Mossaib. Hæren hadde nå stått 11 dager overfor Kerbella, mange bataljer hadde funnet sted, og på begge sider var mange drept.» Samtalene som mullá 'Abdu'l-'Azíz (den persiske konsul) og siyyid

* Den nominelle guvernøren. Han var enten av egen vilje eller i kraft av omstendighetene alliert med opprørerne.

† Siyyid Ibráhím-i-Qazvíní, siyyid Kázims motstander, som helt hadde forlatt Karbilá i denne turbulente perioden.

Ibráhím hadde med Najíb páshá, var uten resultat, og som Farrant rapporterer: «Konsulen og overpresten vendte tilbake til Bagdad, de hadde oppholdt seg fire eller fem dager i pashaens leir. Det sies at overpresten i Kerbella hajee seid Kausem (han fortalte også meg det samme) skrev til den persiske konsul og seid Ibrahim Kasveenee og bønnfalt førstnevnte om å komme til Kerbella, at «hans nærvær var nødvendig, nå i farens stund». Dette brev ble mottatt av dem omtrent to timer etter at de hadde forlatt pashaens leir. Det verserte rykter i byen om at shahen av Persia hadde sendt en hær på 20000 mann for å hjelpe dem, noe som styrket tilliten hos perserne i byen. Perserne har informert meg om at de hørte disse rapportene, og mange trodde på dem, de har også helt definitivt forsikret meg om at deres konsul aldri skrev eller kommuniserte med dem, og da de hørte at han hadde vendt tilbake til Bagdad, anså de det ikke for å være noen fare. Konsulen forsikrer at han skrev til overprest hajee seid Kausem, noe denne på det sterkeste benekter ...»

«... Murene var daglig overfylt,» skriver Farrant, «av innbyggere som ropte de groveste skjellsord mot sultanen og forbannet soldatene og deres religion. De ledende kretser i Kerbella gjorde alt de kunne for å opphisse shiaenes religiøse følelser mot sunniene, prestene var også høyst aktive, er jeg blitt fortalt, og siden de ikke kunne slåss, utbedret de enhver skade som muren ble påført. De bad også i moskeene, der de oppmuntret og opphisset folket ved å fortelle dem at dette var en religiøs krig.»

Og så kom det avsluttende angrepet. Farrant rapporterer: «Før daggry den 13. januar beveget stormtroppen seg fra leiren ledsaget av hoveddelen av hæren som stanset opp ved kanonstillingen; en soldat tok seg frem ved å klatre opp gjennom bresjen i muren og så at vaktpostene hadde forlatt sine stillinger, og de få som var igjen, sov rundt et bål like ved muren – han vendte tilbake til seraskieren og rapporterte hva han hadde sett.

Stormtroppen ble da beordret til å rykke frem ...»

Det ble panikk og nedslakting. Farrant uttaler at fristedet 'Abbás' gravmæle ble skjendet, men Sa'du'lláh páshá grep personlig inn for å

hindre at imám Ḥusayns gravmæle ble skjendet. De brautende lederne flyktet fra byen, og som Farrant formulerer det: «Hovedårsaken til den nylige affæren i Kerbella kan tilskrives stedets ledere, som støttet gerameenes motstand mot regjeringen og i farens stund trakk seg tilbake fra kampen og overlot de uskyldige og hjelpeløse til soldatenes raseri.» «Mange kastet seg ned fra murene og ble sønderbrutt i fallet,» rapporterer Farrant, «mens andre søkte ly i husene hos H. K. H. zil i sultan og overprest hajee seid Kausem [siyyid Kázim]; sistnevnte viste meg et område av sitt hus der 66 personer av alle aldre og kjønn ble kvalt eller klempt til døde på flukt fra soldatenes raseri ...»

Farrant rapporterer videre: «Ingen prins av kongelig blod eller perser av rang ble drept, de lidende var alle fra de lavere klasser, mindre butikkeiere og arbeidere, og noen få lærde menn. Prins Holakoo meerzas hustru [Hulákú mírzá] ble alvorlig såret av en soldat (hun står i nær forbindelse med shahen av Persia som datter av avdøde prinsguvernør i Fars, Hoossein Ali meerza) ... Overprest seid Ibrahim Kasveenes sekretær, seid Mahomed Ali Moosvee [siyyid Muḥammad-‘Alíy-i-Músaví], ble grepet av soldatene og tvunget til å bære noe rovgods ut fra murene for dem. Han erklærte hvem han var, men det var til ingen nytte. Da de kom til utsiden av porten, kappet de av hodet av ham og tok det med til seraskier pashas kasserer for å få en belønning – han var en høyt respektert ung mann ... Soldatene tok seg også inn i huset til Alee Werdee khan [‘Alí-Virdí khán] (en onkel av den nåværende shah), som ble forsvart av araberne. Khanen hoppet ned i brønnen for å redde livet, og en av hans tjenere dro og informerte seraskieren, som straks sendte noen menn for å redde ham. Halvdød av kulde ble khanen ført til seraskieren, som sendte ham inn i Hoosseins haram [gravmæle] for hans sikkerhets skyld. Hvorfor khanen ikke forlot byen før beleiringen, er et mysterium; det sies at han var veldig aktiv når det gjaldt å råde perserne til å bli værende i byen.»

De overdrevne rapportene fra mullá ‘Abdu’l-‘Azíz, den persiske representant i Baghdád, hadde bidratt til å forsterke krisen. Han hadde

tydeligvis vært forsømmelig i utførelsen av sine plikter, og da beleiringen var over, ble han skremt av katastrofens omfang og bestrebet seg på å komme seg raskt vekk fra Baghdád. Selv om hans følgende rapport til statsministeren i Írán, hájí mírzá Áqásí, er upålitelig og høyst tendensiøs, er den av tilstrekkelig interesse til å gjengis her:

«Kort sagt», skrev han, «er det ingen tilbake i Kerbelah, og blant dem som er i live, er de enten såret, nakne eller uten eiendeler. Etter det som fortelles, ble ca. 5000 mennesker drept i gravmælet til Abbass,* og rovgodset lar seg ikke beregne – ingen har noe igjen. Alt som det persiske folk eide, ble ført til dette sted; senere vil det bli kjent hvilken mengde persisk eiendom som var der ... Hva enn Ali Nakee meerza [‘Alí-Naqí mírzá] og imam verdee meerza (imám-virdí mírzá) (sønner av Fatteh Ali shah [Fath-‘Alí sháh]) eide, ble plyndret i den grad at selv deres hustruer ble kledd nakne ... Hustruene til dem som ikke ble drept, ble tatt som fanger ... Moollah Ali, en person tilhørende Ali pasha, som nå er i Mahomed Nejeeb pashas tjeneste, gikk i forbønn for kvinnene. Sadoollah pasha (oberst) svarte at «siden troppene er uten kvinner, må de bli værende noen netter med dem, deretter vil vi sende dem bort» ...

I tillegg til det jeg har fortalt, ble to av gravmælene omgjort til kaserner, og alle soldatene i Kerbelah er innkvartert i de to gravmælene med hester og kveg; de har bundet sine kyr i gravmælets leiligheter og undervisningslokale, og soldatene har innkvartert seg i korridoren og private leiligheter, og to ganger om dagen spiller deres trommer og musikkorps inne i gravmælet. Og hvilke personer de enn måtte ønske å tildele straff, så gjøres det inne i imam Hoosseins gravmæle ... Resten av shiaene, som er i Nejeff, Hillah, Kazimeyn og Bagdad, er i den grad sjokkert at de ikke våger å gråte over denne ulykken.

Alle som var i (overprest) hajee syed Kazims privatbolig og i huset til Ali shah (zil.e.sultan), forble trygge – i høyden ble rundt 200 personer drept i de ytre deler av hajee syed Kazims hus ...

* ‘Abbás var en bror av imám Husayn.

Fra starten til slutten av beleiringen gikk det 24 dager – og fra den dag da pashaen informerte meg om at han ville sende tropper mot Kerbelah inntil de kom dit, gikk det 15 dager, og til tross for mine ønsker om at han skulle utsette beleiringen inntil perserne hadde forlatt Kerbelah, gav han hverken noen utsettelse eller anledning til å gjøre det ...

På grunn av disse omstendigheter er din hengivne tjeners opphold i Bagdad unødvendig. Hittil har jeg ikke mottatt noen penger fra Kermanshah; hvis du nådigst kunne være så vennlig å innvilge dette og skrive til shoojah ood. dowlehen [*shujá'u'd-dawlih*] og be ham snarest sende litt penger til meg, din hengivne tjener, til betaling av noe av min gjeld,* er det mulig at jeg kan bli i stand til å ta zil.i.sultanen† med meg.»¹⁸³

«De siste meldinger fra Kerbella,» skrev oberstløytnant Farrant på slutten av sin lange rapport om beleiringen, «sier at det er fullstendig rolig i byen, og at dens befolkning vokser daglig.»

* Mullá 'Abdu'l-'Azíz våget ikke å dra til Karbilá fordi han fryktet sine kreditorer. Siyyid Kázim hadde tilskyndet ham til å besøke den hellige byen.

† Z̄illu's-Sulṭán befant seg ikke i en tilstand preget av nød, og hans tilstedeværelse i Írán var ikke velkommen.

Bábs martyrdød

Bábs martyrdød ble rapportert av oberstløytnant Sheil til den britiske utenriksminister lord Palmerston den 22. juli 1850:

«Grunnleggeren av denne sekt er blitt henrettet i Tabreez – han ble drept av en salve av geværskudd, og hans død var på nippet til å gi hans religion en glans som ville ha økt antallet av hans tilhengere kraftig. Da røyken og støvet etter skuddsalven løste seg opp, var Báb ikke å se, og tilskuerne erklærte at han hadde steget opp til himmelen. Kulene hadde kuttet tauene som han var bundet med, men han ble hentet fra alkoven hvor han etter noe leting ble oppdaget, og skutt.

Hans død vil ifølge hans disiplers tro ikke gjøre noen forskjell, siden Báb alltid må eksistere.»¹⁸⁴

På den tid da Bábs martyrdød fant sted, var den britiske konsul R. W. Stevens fraværende fra Tabríz, og hans bror George var overlatt ledelsen av konsulatet. Sistnevnte hadde unnlatt å rapportere hendelsen til Sheil. Da R. W. Stevens var tilbake i sin stilling den 24. juli, rettet han opp denne unnlattelsen og tilføyde at Bábs og hans disippels legemer var blitt «kastet i bygrøften, der de ble fortært av hunder».¹⁸⁵ Sheil skrev til Palmerston den 15. august at «Selv om utenlandske representanters råd og meninger generelt er usmakelige for den persiske minister, tror jeg likevel det er min plikt å bringe til hans kunnskap ethvert åpenbart overgrep eller opprør som jeg blir oppmerksom på. Jeg overbeviser meg selv om at ved slike anledninger vil han, til tross for manglende godkjennelse fra ameer-i-nisamen [storvesir mírzá Taqí khán], kanskje privat ta skritt for å anvende et botemiddel.» Han fortsatte med å si at konsulen i Tabríz hadde rapportert at Bábs legeme «etter ordre fra

ameer-i-nizamens bror ble kastet i bygrøften for å bli fortært av hunder, noe som faktisk skjedde.»¹⁸⁶ Han vedla kopi av brevet som han hadde skrevet til storvesiren om temaet. Dette er det han skrev til mírzá Taqí khán:

«Deres eksellense er kjent med den varme interesse den britiske regjering har for alt som angår denne regjerings ære, anseelse og gode rykte, og det er på grunn av dette jeg vil gjøre Dem kjent med en nylig hendelse i Tabreez som kanskje ikke er blitt brakt til Deres eksellenses kunnskap. Henrettelsen av pretendenten Bab i denne byen ble ledsaget av en omstendighet som, hvis den ble publisert i Europas aviser, ville bringe de persiske ministre i det ytterste vanry. Etter at denne personen var drept, ble hans legeme etter ordre fra vezeer.i.nizamen kastet i en av byens grøfter for å bli fortært av hunder, noe som faktisk skjedde. Denne handling ligner på tidligere tiders gjerninger, og kunne etter min antagelse ikke finne sted nå i noe land mellom Kina og England. Siden jeg kjenner meg tilfreds med at dette ikke har fått Deres eksellenses godkjennelse, og jeg er vel vitende om hva slags følelser dette ville oppildne i Europa, har jeg sett det passende å skrive denne vennskapelige henvendelsen for ikke å la Dem forbli uvitende om hendelsen.»¹⁸⁷

Palmerston skrev tilbake 8. oktober: «... Hennes majestets regjering bifaller at du gjorde ameer-i-nizamen oppmerksom på måten liket av pretendenten Bab ble behandlet på etter hans henrettelse i Tabreez.»¹⁸⁸

Opptakten til Nayríz-episoden

Da oberstløytnant Sheil var tilbake i sin stilling i Tíhrán etter en lang permisjon, rapporterte han den 12. februar 1850 til lord Palmerston:

«... et alvorlig utbrudd fant nylig sted i Yezd, som det imidlertid lyktes byens guvernør å slå ned med presteskapets hjelp.

De som anstiftet oppstanden, var partisaner fra den nye sekt kalt babee, som samlet seg i et slikt antall at guvernøren ble tvunget til å søke tilflukt i citadellet, som de omringet. Mullaene var seg bevisst at babeeismens fremgang vil svekke deres egen overhøyhet, så de besluttet å redde guvernøren, og idet de i religionens navn kalte befolkningen til å angripe denne nye vantro sekt, ble babee-ene overmannet og tvunget til å flykte til den tilstøtende Kerman-provinsen ...

Denne nye religions læresetninger ser ut til å spre seg i Persia. Grunnleggeren Bab fra Sheeraz, som har tatt seg dette oppdiktede navnet, er fengslet i Azerbijan, men i alle store byer har han disipler som med den fanatisme eller det mot man så ofte ser blant tilhengere av nye doktriner, er beredt til å møte døden ... Bab erklærer selv å være imam Mehdee, den siste imam som forsvant for menneskers øyne, men som igjen skal fremtre på jorden. Hans forordninger erstatter Koranen for hans disipler, som ikke bare hedrer ham som sin tros leder, men også lyder ham som verdens jordiske hersker, som alle andre monarker må underkaste seg. Ved siden av denne upassende doktrine har de antatt andre læresetninger som er fordervelige for samfunnet ...

Omvendelse ved sverdet er ennå ikke åpent erklært, idet argumenter og himmelsk inspirasjon er de nåværende midler til å inngi eller oppnå tro på Babs sendeferd. Overlatt til sin egen verdi vil denne predikants

ikke-nye doktriner utvilsomt synke til ubetydelighet, det er bare forfølgelse som kan redde dem fra å bli oversett og foraktet, og uheldigvis kommer alle de omvendte fra den muhammedanske tro, som er urokkelig i avstraffelsen av en frafallen muslim. Dermed har både de verdslige og de religiøse myndigheter en interesse av at denne sekten blir tilintetgjort.

Det formodes at denne religionen i Teheran har samlet tilhengere i enhver klasse, ikke engang med unntak av artilleriet og det stående infanteri. Man antar at deres antall i denne byen kan beløpe seg til omtrent to tusen.»^{189*}

Hendelsen i Yazd, som den britiske minister rapporterte til utenriksministeren, angikk aktivitetene til en mann ved navn Muḥammad-‘Abdu’lláh, som bekjente sin tro på den nye åpenbaringen. Vaḥíd var i Yazd på den tiden, der han fryktløst proklamerte Qá’imens komme. Navváb-i-Raḍaví, en innflytelsesrik mann fra byen, som hatet Vaḥíd like mye som sa’ídu’l-‘ulamáen hadde hatet Quddús,[†] intrigerte for å tilintetgjøre ham. Til tross for Vaḥíds pålegg fortsatte Muḥammad-‘Abdu’lláh med sine egne planer, som resulterte i sammenstøt med den sivile myndighet og i at han selv døde. Vaḥíd ble tvunget til å forlate Yazd midt på natten til fots. Hans hus i Yazd ble plyndret, og hans tjener Ḥasan ble grepet og drept. Mens ryttere sendt av hans motstandere lette etter ham, gjemte han seg i fjellene, og via fjellstier kom han seg til Bavánát i Fárs-provinsen. Det var mange i dette området som gav ham helhjertet støtte, blant dem den berømte *shaykhu*’l-islámen fra Bavánát: ḥájí siyyid Ismá‘íl. Deretter nærmet han seg byen Nayríz via Fasá.

* En del av denne teksten er sitert på side 177.

† Se side 175.

Ṭíhráns sju martyrer

I løpet av 1849 hadde den russiske minister i Ṭíhrán, prins Dolgorukov, protestert overfor den persiske regjering mot at han på vei for å møte sháhen var blitt tvunget til å bevitne at åtte lik av kriminelle, som ennå vred seg i krampetrekninger, ble båret bort etter å ha blitt henrettet foran sháhen. Dolgorukov anså det som en fornærmelse mot ham, tsarens sendemann, å bli presentert for et slikt syn. Sheil hadde støttet Dolgorukovs protest.¹⁹⁰ Palmerston hadde i sin tur godkjent Sheils handling. Den 12. februar 1850 sendte Dolgorukov denne rapporten til grev Nesselrode i St. Petersburg:

«Sinnstilstanden er ekstraordinært opphisset på grunn av henrettelsen som nylig har funnet sted på den store plassen i Tíhran. Jeg har allerede en gang uttrykt min mening – at metoden som i fjor ble brukt av shahens tropper under kommando av prins Mahdi Quli mirza for å tilintetgjøre babiene, ikke vil minske deres fanatisme.

Etter den tid har regjeringen erfart at Tíhran er full av disse farlige sekterister, som ikke anerkjenner sivile vedtekter og preker oppdeling av deres eiendom som ikke tilslutter seg deres lære. Av angst for sosial uro bestemte Persias ministre seg for å arrestere noen av disse sekterister. Etter at disse, slik det vanligvis fortelles, hadde bekjent sin tro i løpet av forhøret, henrettet man dem. Disse personer – som var sju i antall og var blitt tilfeldig arrestert, siden babiene allerede teller tusenvis i selve hovedstaden – ville på ingen måte fornekte sin tro og møtte døden med en glede som bare kunne forklares som den høyeste grad av fanatisme. Assisterende utenriksminister mirza Muhammad Ali forsikrer derimot at disse menn ikke har tilstått noe som helst, og at deres taushet ble

tolket som et tilstrekkelig bevis for deres skyld.

Man kan bare beklage blindheten hos shahens autoriteter som innbiller seg at slike tiltak kunne utslukke religiøs fanatisme, så vel som urettferdigheten som leder deres handlinger når eksempler på grusomhet, som de prøver å skremme folket med, begås uten forskjell mot den første forbipasserende som de får fatt i ...»¹⁹¹

Ti dager senere (22. februar 1850) skrev Sheil til Palmerston at rådet fremsatt av Hennes Majestets regjering om at kriminelle ikke burde henrettes i herskerens nærvær, øyensynlig hadde hatt en effekt, for noen få dager tidligere var sju bábíer anklaget for konspirasjon for å myrde storvesiren blitt henrettet offentlig uten noe upassende opptrinn. Sheil hevdet at dette faktum beviste at offentlige henrettelser lot seg gjennomføre. *Mírzá Taqí khán* hadde tidligere uttalt at med offentlige henrettelser var det fare for at en ugjerningsmann kunne bli grepet tak i og fjernet med list. Sheil følte imidlertid at det ved denne anledning var sympati for de henrettede, for folk flest trodde ikke på historien om en konspirasjon for å myrde storvesiren. Han bemerket videre at bábíene hadde fått tilbud om å leve, dersom de ville avsverge sin tro, og de hadde med fasthet nektet å gjøre det. Hans egen kommentar til storvesiren hadde vært at å henrette bábíene var den sikreste måten å utbre deres doktriner på.¹⁹²

Lord Palmerston uttalte i sitt svar til Sheil at Hennes Majestets regjering ble tilfreds ved å høre at *Náşiri'd-Dín sháh* hadde gått med på å følge rådet om ikke å få henrettelser utført i sitt nærvær, men tilføyde at «å straffe mennesker for religiøs tro er, bortsett fra å være urettferdig og grusomt, også en feilaktig skikk og oppmuntrer og utbrer gjerne den tro som den akter å undertrykke.»¹⁹³

Zanján-episoden

Zanján-episoden dekket perioden fra mai til desember 1850 og tiltrakk seg mye oppmerksomhet fra de britiske og russiske sendemenn. Den 25. mai rapporterte Sheil til Palmerston: «I Zenjan ... ble det gjort et forsøk på opprør av babee-sekten, som ledes av byens overprest. Fem timer etter at denne informasjonen var mottatt, marsjerte en infanteribataljon bestående av 400 hester og tre kanoner mot Zenjan. Dette er et tilfelle uten sidestykke når det gjelder hurtig militær aksjon i Persia, og som kanskje heller ikke ville blitt overgått i mange land i Europa.»¹⁹⁴ En måned senere rapporterte Sheil: «Opprøret i Zenjan er ennå ikke slått ned. Babee-ene der i byen fortsetter å forsvare seg med proselytters nidkjærhet og livsforakten innprentet dem av deres tro ...»¹⁹⁵

Prins Dolgorukov, den russiske minister, kommenterte 31. juli: «Regjeringen har benyttet alle mulige midler for å tvinge babiene til å gi seg frivillig. Muhammad Ali, som leder de to eller tre hundre av disse fanatikerne i Zanján, har befestet seg i ett av kvarterene i nevnte by og skremmer innbyggerne. Amiren ble til slutt nødt til å ta sterkere virkemidler i bruk, og den tidligere beglerbegi for Tabriz, Muḥammad khan, er nettopp sendt mot dem med en hær på 2000 mann og fire kanoner.»¹⁹⁶ Dolgorukov hadde grovt undervurdert bábíenes antall. (Se kapittel 13.)

Sheil skrev 22. august: «Bábee-ene i Zenjan fortsetter ennå å holde den nærmest forsvarsløse byen mot shahens tropper.»¹⁹⁷ 5. september rapporterte han: «... disse fanatikerne er redusert til noen få hundre kjempende menn, de fortsetter å opprettholde en håpløs kamp med uforferdet beslutsomhet og nekter å overgi seg på noen som helst vilkår ...»¹⁹⁸

Den 14. desember rapporterte Dolgorukov: «Babiene, som kjemper en kamp på liv og død mot shahens tropper, motstår fremdeles Muhammad khans angrep, og man kan bare undre seg over hvor heftig de møter farene ved sin situasjon. Deres leder, mulla Muhammad Ali, har appellert til den tyrkiske minister Sami effendi og også til oberst Sheil om mekling fra deres side. Imidlertid er min engelske kollega av den mening at det ville være veldig vanskelig å tvinge den persiske regjering til å samtykke til utenlandsk intervensjon i favør av de ovennevnte sekterister.»¹⁹⁹ Den 6. oktober var den russiske minister i dårlig humør: «Jeg tror det ville vært bedre hvis de [den persiske regjering] hadde viet Zanjaan-affærene mer seriøs oppmerksomhet. Babiene har nå kjempet mot 6000 av shahens beste soldater i nesten fem måneder, og Muhammad khan, som allerede behersker tre fjerdedeler av byen, er ikke i stand til å innta kvarteret som de selv har befestet og forsvarer ... med en heroisme og forbitrelse verdig en bedre anvendelse.»²⁰⁰ I sin rapport av 9. november skrev Dolgorukov: «Nye militære enheter er nettopp blitt sendt mot babiene i Zanjaan. Denne gang blir denne byens guvernør, amir Aslan khan, en bror av shahens mor, anklaget for å fremprovosere babiernes motstand mot shahens hær ved sin uforsiktede adferd.»²⁰¹ Og til sist kunne Dolgorukov den 26. desember rapportere: «Zanjaan-forstyrrelsene er over. Etter en beleiring på nesten seks måneder har shahens tropper tilintetgjort oppstandens sentrum. Babiene som forsvarte seg til det siste, i et antall som til slutt var redusert til tjue mann som søkte tilflukt i en kjeller, ble revet i biter. I tillegg til økonomiske utgifter har denne kampen kostet Persia 1500 drepte og invalide.»²⁰²

I mellomtiden hadde Sheil den 25. september rapportert: «Båbs disipler har barrikadert en del av byen som de ikke kan bli utvist fra uten et større tap av liv enn angriperne synes villige til å ofre.»²⁰³ Og den 25. oktober skrev han: «I motsetning til all rasjonell forventning fortsetter den lille delen av Zanjaan okkupert av bābee-ene å trosse bestrebelsene fra shahens tropper på å fjerne denne sekten fra byen.» I samme rapport uttalte han at «general sir Henry Bethune, som besøkte

scenen for operasjonene, uttrykte en overbevisning om at tre timer med ordinære tropper ville avslutte affæren ...»²⁰⁴ Bethune var mannen som hadde hjulpet Muḥammad *sháh* til tronen. Sheil ser ut til å ha blitt lei av å rapportere om Zanján, for 23. november skrev han: «Jeg er fortsatt ikke i stand til å variere mine rapporter i forhold til Zenjan – de samme svake forgjeves forsøk på angrep, de samme motangrep preger fremdeles utviklingen av beleiringen.» Så fremførte han den ekstraordinære påstand at det hadde blitt fastslått at forsvarerne av Zanján ikke var *bábier* i det hele tatt, men at de innen soldatenes hørevidde var blitt hørt å utrope den trosbekjennelse fra murene at «der er ingen Gud uten Gud, og Mahomed er hans profet». Disse menn kjempet, ble det sagt, på grunn av uhyrlighetene begått av soldatene. Enda mer ekstraordinær er denne fantastiske og utrolig feilaktige uttalelse i samme rapport av 23. november: «Om moola Mahomed Ali, deres leder, ryktes det at han har proklamert seg selv å være den sanne Báb, og sin forgjenger å ha vært en bedrager.»²⁰⁵ Den 16. desember skrev Sheil til Palmerston: «Etter å ha blitt informert av Hennes Majestets konsul i Tabreez om at det i Zenjan begås store grusomheter av soldatene, særlig ved deres sjokkerende behandling av tilfangetatte kvinner, gjorde jeg den persiske minister oppmerksom på omstendighetene. Ameer-i.nizamen takket meg for informasjonen og sa at han ville ta umiddelbare skritt for å forhindre slike barbariske fremgangsmåter, som står i fullstendig motsetning til hans skjønn og følelser. ... måten som min henvendelse ble mottatt på av ameer.i.nisamen, viser en forbedring av hans tone og sinnelag når han lytter til forslag av ovennevnte type.»²⁰⁶

Den 24. desember rapporterte Sheil til Palmerston: «Denne langvarige beleiring, hvis den da kan kalles beleiring, er uforklarlig – en engelsk herre som nylig passerte gjennom Zenjan, informerte meg for et par dager siden om at den del av byen som var okkupert av *bâbee*-ene, er begrenset til tre eller fire hus, og at deres antall er ytterst ubetydelig. De har valgt en form for forsvar som synes å overgå den militære dyktigheten til det persiske befall. Hele det område som er innenfor disse husene, er

uthulet eller utgravet og forbundet med ganger. Her lever b abeer i sikkerhet for skuddene og granatene fra angriperne, som tydeligvis ikke har noen forkjærlighet for underjordisk krigføring.»²⁰⁷

Lord Palmerston skrev til Sheil den 11. februar 1851 at «... Hennes Majestets regjering godkjenner at du har gjort ameer-i-nizamen oppmerksom ... på voldshandlingene begått mot Zenjan av de persiske soldatene.»²⁰⁸

Og her er til slutt Sheils siste rapport om Zanj n-episoden, datert 6. januar 1851. «Jeg har  ren av å rapportere til Deres Eksellense at Zenjan endelig er blitt inntatt. Moolla Mahomed Ali, lederen for opprøret, hadde fått et s r i armen, som endte med at han døde. Forferdet over tapet av sin leder gav hans tilhengere etter for et angrep som deres nedsatte forsvarskraft oppmuntret  verstbefalende for shahens soldater til å foreta. Denne suksessen ble etterfulgt av stor grusomhet. Soldatenes feighet, som denne beleiringens hendelser hadde gjort så notorisk, kunne bare måle seg med deres grusomhet. Alle som ble tatt til fange, ble drept med kaldt blod av soldatene ved hjelp av deres bajonetter, for å hevne ... at deres kamerater var drept. Religiøst hat kan sammen med følelsene vakt av en blodfeide, som er veldig sterke blant stammene, ha bidratt til å forårsake denne hensynsløse handlingen. Det sies at fire hundre personer døde på denne måten, og blant dem menes det å ha vært noen kvinner og barn. Angående kjensgjerningen som sådan kan det ikke finnes noen tvil, da den innrømmes av regjeringen i dens melding om at byen var nedkjempet, skjønt det kan antas at antallet er overdrevet.»²⁰⁹

Lord Palmerstons forespørsel

Lord Palmerston skrev til Sheil den 2. mai 1850: «Jeg må be deg om å utstyre meg med en mer detaljert beretning enn den som var inneholdt i din rapport nr. 20 av 12. februar, når det gjelder forskjellen mellom læresetningene i Babs nye sekt og den etablerte religion i Persia.»²¹⁰

Sheil svarte lord Palmerston den 21. juni: «I samsvar med Deres Eksellenses instruksjer har jeg æren av å vedlegge en beretning om Babs nye sekt. Uttalelsen med nummer 1 i vedlegget er tatt fra en beretning gitt meg av en disippel av Bab, som jeg ikke har grunn til å betvile riktigheten av. Den andre er hentet fra et brev fra en overprest i Yezd og er ikke til å stole på.

Dette er religion på sitt enkleste. Dens læresetninger er i sum materialisme, kommunisme og absolutt betydningsløshet av godt og ondt, og av alle menneskelige handlinger.»²¹¹

Uheldigvis er begge beretningene sendt til Palmerston høyst upresise. Dessuten tyder Sheils egne kommentarer på at han selv ikke hadde et åpent sinn. Tydeligvis var beretningen gitt ham, som han har uttalt, «av en disippel av Bab», ikke en ordrett oversettelse til engelsk, men en rekonstruksjon med innskutte setninger, som kan bevitnes av disse to setningene: «De tror på Mahomed som en profet og på Koranens guddommelige opprinnelse: men Bâb hevder at inntil denne stund er kun den åpenbare betydningen av Koranen forstått, og at han er kommet for å forklare Guds ords virkelige hemmelighet og dets guddommelige essens. Men det vil fremgå av en senere del av hans beretning at ordene *profet* og *guddommelig opprinnelse* er uten betydning.» Ytterligere bevis besørger av Sheils grove notater med tilføyelser i margin²¹² som beretningen av

en bábí er hentet fra.

Hvilken disippel av Báb ville si: «Samkvem mellom kjønnene er nesten promiskuøst. Det finnes ingen form for ekteskap; en mann og kvinne lever sammen så lenge de ønsker og ikke lenger, og hvis en annen mann ønsker å eie denne kvinnen, er det opp til henne, ikke opp til mannen som har vært hennes ektemann, om han da kan kalles det. En mann kan ha koner uten noen grense; en kvinne har en tilsvarende handlefrihet.» Hvis denne bábíens beretning ikke var pyntet på, var vedkommende enten en slags nihilist eller fullstendig uvitende om hva Báb lærte.

Like ekstraordinære, forvirrede og i strid med Bábs skrifter i den persiske og den arabiske *Bayán* er de følgende linjer i denne beretningen av en bábí: «Der finnes hverken helvete eller himmel, derfor finnes det ikke noe hinsides – tilintetgjørelse er menneskets faktiske dom – det vil sammen med alle levende og vegetabiliske ting, kort sagt absolutt alt, bli absorbert i guddommen. Alt er Gud, og derfor *absorbert*, noe som er en frase fra soofiene, som anser alt for å være en gjenspeiling av Gud. Helvete gjennomlides og himmelen nytes i denne verden; men en slik ting som forbrytelse finnes ikke, selvfølgelig heller ingen dyd, bare i den grad de angår forholdene mellom menneske og menneske i denne verden. Et menneskes vilje er vedkommendes lov i alle ting ...

Den mest absolutte materialisme ser ut til å utgjøre essensen av deres tro. Gud er én – enhver individuell substans eller partikkel, levende eller ei, er Gud, og det hele er Gud – og enhver individuell ting var alltid, er alltid og vil alltid være til.»²¹³

Beretningen gitt av overpresten fra Yazd, som var et skarpt angrep på Báb og Vaḥíd, og som Sheil i sitt brev til utenriksministeren hadde avskrevet som «ikke til å stole på», var i noen henseender ikke ulik beretningen fra «en disippel av Bab».

Disse utdrag gjør det klart hvor feilinformert den britiske utenriksminister lord Palmerston ble av rapportene fra sin representant i Ṭihrán.

Mytedannelse

Omfanget av skriftlig omtale av bábí- og bahá'í-troen i Vesten er ikke ubetydelig. Det finnes fyldige akademiske arbeider om emnet på russisk, fransk og engelsk. Vi har arbeidene fra Alexander Toumansky, baron Rosen, mírzá Kazem-Beg, grev Gobineau, A.-L.-M. Nicolas og Edward Granville Browne. Vi har også angrep og tilbakevisninger, men disse siste kategoriene tilhører nyere tider, da bahá'í-troen har hatt betydelig fremgang i den vestlige verden.

Det finnes en annen sjanger av skriftlig arbeid som fortjener oppmerksomhet, om enn bare av en negativ årsak. Disse skriftene opplyser ikke; de skaper myter. Generelt sett faller bemerkninger av reisende og tilfeldige besøkende til Írán i denne kategorien, men er på ingen måte begrenset til slike forfattere.

En samling av bemerkningene og observasjonene som er myteskapende, kunne bli en bok av anselig omfang. Her må vi nøye oss med kun noen få utdrag. Noen av disse høytidelige uttalelsene er høyst fornøyelige, som den følgende hentet fra en bok av Arthur Arnold:^{*}

«Omfanget av urettferdighet og undertrykkelse som disse koran-domstoler påfører de kristne, kan synes mildt sammenlignet med behandlingen som de undertrykker avvik med innen sitt eget samfunns område. Vi har sett et eksempel i dommen på «hundre stokker» som det uforsiktlige uttrykk for liberale synspunkter brakte over vennen til

* 1833-1902, en radikal politiker og skribent. Parlamentsmedlem for Salford og redaktør for *Echo*.

zil-i-sultán [zillu's-sultán],* som i tillegg til å uttale seg fritt hadde vært gudløs nok til å ikle seg bukser av europeisk snitt. I Ispahan finnes det imidlertid et overlevende kjetteri, det mest bemerkelsesverdige i Persia, som medfører så godt som dødsdom for den som bevises å tilhøre det.†

Tidlig i dette århundre ble en gutt født i Shiraz, sønn av en kjøpmann med et navn som ikke er bevart. Da han ble voksen, utla denne kjøpmannssønnen sin idé om en religion som var sågar mer liberal enn Mahommeds. Han er kjent under navnet Bāb (Porten), og hans tilhengere kalles bābier. I 1850 hadde Bāb oppnådd et visst rykte som profet og var omgitt av tilhengere som var like rede til å utgyte sitt blod til forsvar for ham som noen av dem som utgjorde Mahommeds livvakter i hine tidligere dager i Medina, da han ennå ikke hadde oppnådd berømmelse i kamp og ikke hadde unnfanget planen om Koranen. Bāb ble angrepet som en fiende av Gud og mennesker og til slutt tatt til fange av den persiske regjering og dømt til døden. Han skulle skytes. Bundet til en pel i Tabriz stod han foran eksekusjonspelotongen og ventet på døden. Drønnet fra muskettene lød, og Bāb merket at han var såret, men fri. Han var ikke alvorlig såret, og kulene hadde kuttet over tauet som bandt ham. Skyer av røyk hang rundt stedet der han stod, og trolig følte han et glimt av håp om at han kunne unnsnippe da han skyndte seg fra pelen og inn i et vakthus i nærheten. Han hadde et stort ry, og veldig lite skulle til for å få soldater og folk til å tro at hans liv var blitt spart ved et ekte mirakel. Halvparten av Persias befolkning ville kanskje ha blitt bābier dersom inngangen til et trygt skjulested hadde vært å finne i stedets vakthus. Men noe slikt fantes ikke der. Den elendige stakkaren var bare et menneske, og soldatene så at han overhodet ikke hadde noen overnaturlige evner. Han ble igjen slept til retterstedet og drept. Men dissens kan ikke undertrykkes med straff, og bābismen døde selvfølgelig

* Prins sultán Mas'úd mírzá, eldste sønn av Násiri'd-Dín sháh, generalguvernør for Işfahán og de omliggende provinser.

† Ved tiden for Arnolds besøk var mírzá Asadu'lláh khán, en bahá'í, vesir for Işfahán.

ikke ut med ham. To år etterpå, mens den nåværende shahen nøt sin favorittsport og var kommet litt foran sine ledsagere, styrtet tre menn løs på Hans Majestet og såret ham i et forsøk på å myrde ham. Livet til Nazr-ed-deen [Nāṣiri'd-Dīn] shah, kajar, ble reddet av hans egen raske reaksjon og av at hans ledsagere kom og tok attentatmennene til fange. De erklærte seg å være bābier og var stolte av sitt forsøk på å hevne sin leders død og å spre sin lære ved å myrde shahen. De forvirrede kriminelle ble drept med den grusomhet som denne sektens overtredelser alltid blir møtt med. Brennende talglys ble satt inn i åpninger skåret ut i deres levende kropp, og etter en lang smertefull periode ble deres torturerte leger hugget i stykker med øks.

I de fleste land er teorien om straff at staten må hevne seg på overtrederen på vegne av samfunnet. Men i Persia er det annerledes. I henhold til Koranens læresetninger er teorien og grunnlaget for straff der at offerets slektninger må ta hevn over de faktiske eller potensielle morderne. I samsvar med denne ideen henrettet shahens kammerherre en av de sammensvorne på vegne av Hans Majestet med egne hender. Likevel forblir bābiene en skrekk og et problem for regjeringen i Ispahan, der sekten sies å telle flere tilhengere enn noe annet sted i Persia. Men mange av dem har i disse tider skiftet sin troskap fra Bāb til Behar, en mann som nylig var og kanskje fremdeles er fengslet i Acca, i Arabia, av den tyrkiske regjering. Behar fremstiller seg som Gud Fader i menneskelig form og erklærer at Bāb inntar samme stilling i forhold til ham selv som døperen Johannes hadde i forhold til Jesus Kristus. Vi ble forsikret om at det i Ispahan var respektable familier som tilber denne fengslede fanatiker og setter eiendom og liv i fare ved en hemmelig hengivenhet som ville lede til armod og sannsynligvis til en grusom død om den ble kjent.»²¹⁴

Vårt andre utdrag er fra en meget viktigere bok skrevet av en amerikansk diplomat, S. G. W. Benjamin, den første ambassadør for De forente stater akkreditert til Írán:^{*215}

«Men den mest bemerkelsesverdige sekt i Persia nå er trolig bâbiene, eller Bâbs tilhengere. Deres betydning skyldes ikke så mye deres antall eller politiske innflytelse som det faktum at sekten er av ny opprinnelse, er full av omvendelsesiver og daglig vinner konvertitter i alle deler av Persia, og i det siste også i Tyrkia. Bâbiene utgjør et av de viktigste religiøse fenomener i vår tid. Det må imidlertid innrømmes at de i sine kommunistiske synspunkter sterkt minner om doktrinene kunngjort av den berømte Mazdâk [Mazdak], som ble henrettet av Khusrou I etter å ha brakt imperiet til randen av ødeleggelse ved å spre sine anarkistiske læresetninger.

I 1810 ble seyed Alee Mohammed født i Shirâz ... I likhet med alle grunnleggere av orientalske religioner begynte han sin karriere med en periode med avsondrethet og meditasjon. Han aksepterte Mahomet og Alee i trosbekjennelsen som han anså seg forutbestemt til å forkynne; men til dette føyde han erklæringen om at deres ånder hadde kommet inn i hans egen sjel, og at han derfor var en stor profet – Bâb, som skulle føre deres evangelium til en legitim avslutning. Det ble derfor hans livskall å forkynne at alle ting var guddommelige, og at han, Bâb, var det inkarnerte bilde av det universelle liv. Til denne doktrine ble det føyd en sosialisme som formulerte likhet for alle, eliminering av sosiale klasser og forskjeller, felleseie av eiendom og til å begynne med også av hustruer. De nye doktrinene fanget hjertet hos massene; menn og kvinner av alle samfunnslag skyndte seg å forkynne sin lengsel etter noe som lovet å bedre deres kår ved å anta Bâbs ville læresetninger ... regjeringen kunne

* «I løpet av vinteren 1882-1883 ble forfatteren av president Arthur utnevnt til legasjonen i Persia, som nylig var opprettet gjennom et vedtak i kongressen. Da det demokratiske parti kom til makten, vendte han i 1885 tilbake til sitt private liv i samsvar med praksis i De forente staters diplomatiske tjeneste.»²

ikke lenge forbli blind overfor de mulige resultater hvis bevegelsen ble tillatt å spre seg uhindret. Etter flere alvorlige tumulter ble Bâb derfor grepet og henrettet i Tabreez. Dette tjente bare til å helle bensin på bålet. En fryktelig forfølgelse brøt ut; men bâbee-ene var ikke villige til medgjørlig å underkaste seg undertrykkelse ... Bâbee-ene blir nå tvunget til å praktisere sin tro i hemmelighet, og i Persia er de alle medlemmer av sheäh-sekten i det ytre. Men deres aktivitet opphører ikke, og deres antall øker raskt. Sekten har også utvidet seg til Tyrkia. Lederen av den tyrkiske avdeling bor i Konstantinopel.

I Persia er tittelen på sektens nåværende leder Sob-e-Azêl (Şubhî-Azal). Da hans tro på Bâb er hemmelig, nevnes ikke hans navn i denne forbindelse ... Akkurat nå ser det ut til å være uvanlig aktivitet blant bâbee-ene, emissærer eller misjonærer gjennomstrømmer landet i hemmelighet, ikke bare for å verve proselytter, men også for å presentere modifikasjoner av troen. Felles koner er ikke lenger en praktisert læresetning for Bâb-sekten, mens det forkynnes med økende vekt at Bâb er ingen annen enn Gud selv åpenbart i kjødet.»²¹⁶

Neste utdrag er av en annen diplomat, general sir Thomas Edward Gordon, som en gang hadde vært militærattaché og orientsekretær ved dronning Victorias legasjon i Tihrán, og som skrev sin bok etter å ha besøkt Írán for annen gang:

«Babi-sekten av muhammedanere, som betraktes som utbrytere fra islam, men hevder at de bare er talsmenn for reform av den muhammedanske kirke, blir endelig bedre forstått og mildere behandlet – i alle fall i Tehran. De er lenge blitt forfulgt og straffet på den grusomste måte, selv med tortur og død, i den tro at de var en farlig gruppe som siktet mot å omstyrte så vel staten som kirken. Men det fremkommer nå bedre råd: å vise at tiden er kommet for å stanse forfølgelsen av disse sektmedlemmer, som, i alle fall nå for tiden, ikke viser noen fiendtlighet mot regjeringen; og regjeringen har trolig oppdaget sannheten av babi-ordtaket som sier at én martyr gir mange proselytter ...

En anerkjent autoritet på Bab, grunnleggeren av denne tro, har skrevet at han «rettet sine disiplers tanker og håp mot denne verden, ikke mot den usette verden». Av dette sluttet man at han ikke trodde på en fremtidig tilstand, heller ikke på noe hinsides dette liv. Blant tilhengere av en ny tro som er liberal og vid i sitt syn, må man selvfølgelig vente stadig nye utviklinger av troen; og med hensyn til ideen om at babiene ikke tenker på noe hinsidig, ble jeg fortalt at de tror på sjelens reinkarnasjon, at de gode vender tilbake til liv og lykke etter døden, de onde til ulykke. En babi som snakket om individuell føreksistens, sa til meg: «Du tror på en fremtidig tilstand; hvorfor skulle du da ikke tro på en føreksisterende tilstand? Evigheten er uten begynnelse og uten ende.» Denne ideen om reinkarnasjon, som generelt gjelder for alle babier, er selvfølgelig en forlengelse av den originale tro på reinkarnasjonen av Báb og av de atten disippel-profetene som utgjør sektens hellige kollegium ...

Babi-reformen manifesterer et viktig fremskritt fremfor alle tidligere moderne orientalske systemer i sin behandling av kvinner. Polygami og konkubinat er forbudt, bruk av slør frarådes, og likestilling mellom kjønnene er så grundig anerkjent at av de nitten ledende profeter må alltid minst én være kvinne. Dette er en tilbakevending til kvinnenes stilling i det tidlige Persia, som Malcolm taler om når han sier at Quintus Curtius fortalte om Aleksander at han ikke satte seg ned i Sisygambis' nærvær før han ble bedt om å gjøre det av denne matronen, fordi det i Persia ikke var sedvane at sønner skulle sitte i nærvær av sin mor.»²¹⁷

Det må sies at sir Thomas Gordons lange beretning om bábienne (som bare noen få avsnitt er hentet fra) er god på mange måter; likevel viderefører den myter.

Her er til slutt to utdrag fra en bok* som var så høyt rangert at da den ble publisert i 1915, ble den oppført i det britiske utenrikskontors «himmelige liste» og ble værende der i over et tiår:

«I løpet av Muḥammad shāhs senere år oppstod det et religiøst kjetteri som kom til å skape alvorlige politiske konsekvenser i Persia: det var bābismen, troen til bābiene, Bābs tilhengere. Grunnleggeren var sayid 'Ali Muḥammad, sønn av en kjøpmann i Shirāz. Etter å ha blitt sendt for å representere sin far i Būshehr i sin ungdom, forlot han snart det stedet for å dra på pilegrimsferd til Makkah og satt senere som student ved hāji sayid Kāzims føtter, den tids største mujtahid i Karbala. Da hans lærer døde, vendte han tilbake til Būshehr, der han erklærte seg som profet. Den 23. mai 1844 regnes som datoen for hans manifestasjon i denne stillingen.

«Han tok nå tittelen Bāb, eller Port, den eneste som kunnskap om den tolvte imam Mahdi kunne oppnås gjennom. Hans pretensjoner ble utvilsomt mer ekstravagante etter som tiden gikk, og han erklærte seg med suksess som Mahdi, som en reinkarnasjon av profeten og som en åpenbaring eller inkarnasjon av Gud selv.»† Bābi-troen ble forbudt av geistligheten over hele Persia, og massakrer av dens tilhengere, med mot-mord av ledende forfølgere, ble utbredt.

Den nye bābi-religionen i Persia, som kan anses å ha blitt opprettet i 1844, året da mīrza 'Ali Muhammad, vanligvis kjent som Bāb, gjorde sitt livskall kjent, ser ennå ikke ut til å ha oppnådd noe godt fotfeste

* Lorimer, *Gazetteer of the Persian Gulf*. Gordon Lorimer var et av de dyktigste medlemmer av det indiske politiske departement og hadde forskjellige stillinger i området ved Den persiske bukt. I 1904 fikk han i oppdrag av den indiske regjering å utarbeide *Gazetteer*. Mot slutten av 1913 overtok Lorimer stillingene som generalkonsul i Būshihir og politisk resident ved Den persiske bukt. I februar forårsaket et uhell med en revolver hans altfor tidlige død. Denne forfatter husker selv godt hendelsen. *Gazetteer* ble ferdigstilt for publikasjon av kaptein R. L. Birdwood.

† Curzon, *Persia and the Persian Question*, bind I, s. 497.

langs kysten av Den persiske bukt, til tross for at Bāb besøkte Būshehr på et tidlig stadium av sin offentlige karriere. Det ble rapportert at det i 1905 var bare ca. 50 bābier i Būshehr, i hovedsak ansatt i tollavdelingen eller i artilleriet. Noen ganske få andre fantes i havnebyene Bandar 'Abbas og Lingeh, og antagelig i Shehr-i-Vīrān i Līrāvi-distriktet. Men i Baghdād, som var bābi-religionens hovedkvarter fra 1853 til 1864, så det ikke ut til at det var noen. Det er likevel sannsynlig at bābier er å finne på steder der deres eksistens ikke er fastslått.»²¹⁸

LITTERATUR

- 'ABDU'L-BAHÁ. *Memorials of the Faithful*. Oversatt fra den originale persiske teksten og kommentert av Marzieh Gail. Wilmette, Illinois: Bahá'í Publishing Trust, 1971.
- ARBERRY, ARTHUR]. *The Koran Interpreted*. Bind 1, sura I-XX. Bind 2, sura XXI-CXIV. London: George Allen & Unwin Ltd., 1955; 2. opplag 1963.
- ARNOLD, ARTHUR. *Through Persia by Caravan*. Bind II. London: Tinsley Brothers, 1877.
- Bahá'í World, The*. An International Record. Bind VIII, 1938-1940. Wilmette, Illinois: Bahá'í Publishing Committee, 1942.
- BAHÁ'U'LLÁH. *Gleanings from the Writings of Bahá'u'lláh*. Oversatt av Shoghi Effendi. Wilmette, Illinois: Bahá'í Publishing Trust, 1935; rev. utg. 1952; opptrykk 1969. London: Bahá'í Publishing Trust, 1949.
- *The Kitáb-i-Íqán. The Book of Certitude*. Oversatt av Shoghi Effendi. Wilmette, Illinois: Bahá'í Publishing Trust, 1931; 2. utg. 1950; 3. opptrykk 1960. London: Bahá'í Publishing Trust, 2. utg. 1961.
- BALYUZI, H. M. *'Abdu'l-Bahá. The Centre of the Covenant of Bahá'u'lláh*. London: George Ronald, 1971; 2. opptrykk 1972 (Oxford).
- *Bahá'u'lláh, a brief life, followed by an essay entitled The Word Made Flesh*. London: George Ronald, 1963; 4. opptrykk 1973 (Oxford).
- *Edward Granville Browne and the Bahá'í Faith*. London: George Ronald, 1970.
- BENJAMIN, S. G. W. *Persia and the Persians*. London: John Murray, 1887.
- BROWNE, E. G. *A Literary History of Persia*. I fire bind. Vol. IV: *Persian Literature in Modern Times*. Cambridge University Press, 1924.
- (red.) *Materials for the Study of the Bábí Religion*. Cambridge University Press, 1918; opptrykk 1961.

- (red.) *The Tārīkh-i-Jadīd or New History of Mīrzá 'Alī Muḥammad the Báb*, av Mīrzá Huseyn fra Hamadán, oversatt fra persisk, med innledning, illustrasjoner og appendikser. Cambridge University Press, 1893.
- (red.) *A Traveller's Narrative written to illustrate the Episode of the Báb*. Redigert på persisk og oversatt til engelsk, med innledning og forklarende noter. Bind I, persisk tekst. Bind II, engelsk oversettelse og noter. Cambridge University Press, 1891.
- *A Year Amongst the Persians: Impressions as to the Life, Character and Thought of the People of Persia, received during twelve months' residence in that country in the years 1887-8*. London: A. & C. Black, 1893. 2. utg. Cambridge University Press, 1926. 3. utg. London: A. & C. Black, 1959.
- CHEYNE, T. K. *The Reconciliation of Races and Religions*. London: Adam & Charles Black, 1914.
- CURZON, G. N. *Persia and the Persian Question*. I to bind. London: Longmans, Green and Co., 1892. Frank Cass & Co. Ltd., 1966.
- FLANDIN, EUGÈNE-NAPOLÉON and COSTE, PASCAL. *Voyage en Perse pendant les années 1840 et 1841*. Paris, 1851.
- GOBINEAU, M. LE COMTE DE. *Les Religions et les Philosophies dans l'Asie Centrale*. Paris, 1865 og 1866.
- GORDON, SIR THOMAS EDWARD. *Persia Revisited (1895)*. London: Edward Arnold, 1896.
- KAZEMZADEH, FIRUZ. *Russia and Britain in Persia, 1864-1914*. New Haven and London: Yale University Press, 1968.
- KELLY, J. B. *Britain and the Persian Gulf. 1795-1880*. Oxford: The Clarendon Press, 1968.
- LAYARD, SIR HENRY. *Early Adventures in Persia, Susiana, and Babylonia*. I to bind. London: John Murray, 1887.
- LORIMER, J. G. *Gazetteer of the Persian Gulf, 'Oman, and Central Arabia*. I to bind. Calcutta, 1915 og 1908. Opptrykk Farnborough, Hants. and Shannon, Ireland: Gregg International Publishers Ltd and Irish University Press, 1970.

- NABÍL-I-A'ZAM (Muḥammad-i-Zarandí). *The Dawn-Breakers*. Nabil's Narrative of the Early Days of the Bahá'í Revelation. Wilmette, Illinois: Bahá'í Publishing Trust, 1932.; Repr. 1953. London: Bahá'í Publishing Trust, 1953.
- NICOLAS, A.-L.-M. *Seyyèd Ali Mohammed dit le Báb*. Paris: Dujarric & Cie., 1905.
- SALE, GEORGE (red.) *The Korán*. Oversatt fra arabisk til engelsk, med forklarende noter. London: Frederick Warne and Co. Ltd., 1927.
- SHEIL, LADY MARY LEONORA *Glimpses of Life and Manners in Persia*. London: John Murray, 1856.
- SHOGHI EFFENDI. *God Passes By*. Wilmette, Illinois: Bahá'í Publishing Trust, 1944; 5. opptrykk 1965.
- *The World Order of Bahá'u'lláh*. Wilmette, Illinois: Bahá'í Publishing Trust, 1938; rev. 1955; 2. opplag 1965.
- SOHRÁB, AḤMAD. *Risáliy-i-Tis'a-'Ashariyyih*. Nitten foredrag om Báb og hans to herolder: Shaykh Aḥmad-i-Ahsá'í og siyyid Kázim-i-Rashtí, Cairo, 1919.

Leseren henvises også til litteraturlister i følgende verk (oppført ovenfor):

Balyuzi, *Edward Granville Browne and the Bahá'í Faith*, s. 123-125.

Browne, *Materials for the Study of the Bábí Religion*, Bolk III, s. 175-243.

Browne (ed.), *A Traveller's Narrative*, Bind II, note A, s. 173-211.

Nabíl-i-A'zam, *The Dawn-Breakers*, s. 491-493 (britisk), s. 669-671 (U.S.).

NOTER

Fuller detaljer om forfattere og titler er angitt i litteraturlisten. Sidenumre er angitt for de amerikanske og britiske utgaver av Nabíl-i-A'zam, *The Dawn-Breakers*. Alle Foreign Office-dokumenter (henvisning F.O.) er fra The Public Record Office, London. De er underlagt kongelig opphavsrett og vises ordrett med vennlig tillatelse av The controller of Her Majesty's Stationary Office.

PROLOG I OG II

- 1 Se Sohráb, *Risáliy-i-Tis'a-'Ashariyyih*, s. 13, for en beretning om shaykh Ahmads forelesninger. (Denne kilden er diskutert i Balyuzi, *'Abdu'l-Babá*, s. 417.)
- 2 Ibid., s. 14.
- 3 Se note 1 over, s. 19-20.
- 4 F.O. 248/108 av 15. mai 1843, vedlagt brev av 20. mai 1843 til Sheil.
- 5 *The Dawn-Breakers*, s. 33 (britisk), s. 45 (USA).
- 6 Sheil tjenestegjorde som britisk minister i Tíhrán fra august 1842 til februar 1853, unntatt i en fraværperiode fra oktober 1847 til november 1849, da oberst Farrant vikarierte for ham. Sheil ble adlet i 1855.
- 7 F.O. 248/113.
- 8 De andre pretendentene var Husayn-'Alí mirzá, farmán-farmáen, generalguvernør for Fárs, og Hasan-'Alí mirzá, shujá'u-s-saltanihen, generalguvernør for Kirmán, begge sønner av Fath-'Alí sháh. Tre av sønnene til farmán-farmáen klarte å komme seg til London.
- 9 Sir Henry Layard (1817-1894) var oppdageren av oldtidsbyen Ninive. Han ble valgt til det britiske parlament som en liberaler og tjenestegjorde en termin som statlig undersekretær for utenrikssaker. I 1877 ble han utnevnt til ambassadør i Konstantinopel. Hans beretning er tatt fra *Early adventures in Persia, Susiana, and Babylonia*, bind I, s. 257-261.
- 10 Ambassadøren som ble kalt tilbake, var sir John MacNeill, og krangelen mellom Írán og England gjaldt byen Hirát. Denne vakre byen var alltid blitt regnet som en integrert del av provinsen Khurásán, men etter mordet på afshár-kongen Nádir sháh i 1747, var Hirát gått over til å bli eid av afghán-herskere. Muḥammad sháh hadde til hensikt å vinne tilbake Hirát, men anglo-russisk rivalisering og den britiske frykt for russiske planer rettet mot India, inn-til da nesten ikke-eksisterende, var blitt dominerende faktorer på den internasjonale arena, forutbestemt til å overskygge Íráns skjebne; britene trodde at hvis perserne tok over Hirát, så ville det i hovedsak gagne Russland. De gjorde mottiltak i Persiabukta og okkuperte øya Khárg nær Búshíhr.
- 11 F.O. 60/95 av 14. februar 1843.
- 12 Ibid.

KAPITTEL 1: HILL DEG, SHÍRÁZ

Åpningssitat: Gertrude Lowthian Bell (1868-1926), *Poems from the Divan of Hafiz*, Wm. Heinemann Ltd., London, 1897, nr. xxx.

- 13 Browne, *A Year Amongst the Persians*, (1926-utgaven), s. 284.
- 14 Curzon, *Persia and the Persian Question*, bind I, s. 497.
- 15 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 309.
- 16 Siden de kom fra den lille byen Baraghán, var de kjent som baraghání.
- 17 Qurratu'l-'Ayns ord er sitert i *The Dawn-Breakers*, s. 56 (britisk), s. 81-82 (USA); og i versform i *A Persian Anthology*, oversatt av E. G. Browne, utgitt av E. Denison Ross, Methuen & Co., London, 1927, s. 72.

KAPITTEL 2: HAN SOM DE SØKTE

Åpningssitat: T. K. Cheyne, *The Reconciliation of Races and Religions*, s. 74.

- 18 Mír Muḥammad-Riḏás far het mír Naşru'lláh, hans bestefar mír Faṭhu'lláh og hans oldefar mír Ibráhím.
- 19 For detaljer om denne ikke-oppbyggelige transaksjonen, se Kazemzadeh, *Russia and Britain in Persia*, 1864-1914, kapittel 4. Kontrakten ble undertegnet 8. mars 1890.
- 20 Oversatt av H. M. Balyuzi.
- 21 Shaykh Muḥammad var kjent som shaykh 'Ábid, og også som shaykhuná og shaykh-i-Anám. At hans virkelige navn var Muḥammad, bekreftes av dette verset i den arabiske Bayánen, et av de siste av Bábs arbeider: «Si, o Muḥammad, min lærer, ikke slå meg før mine år har passert fem.» Skolen hans var i kvarteret kalt Bázár-i-Murgh (fjærfe-markedet), i en moskélignende bygning som gikk under navnet Qahviy-i-Awliyá'. Den var like i nærheten av huset til ḥájí mírzá siyyid 'Alí, Bábs onkel og foresatte. I dens forgård var det noen graver: Tre ble særlig hedret som graver for helgenaktige skikkelser, hvorav den ene het Awliyá' – selv om ingen egentlig visste hvem som var gravlagt der. Det er kjent at shaykh 'Ábid skrev en monografi om Bábs barndom, men manuskriptet har alltid vært i hendene på folk som ikke har vært velvillige overfor Bábs og Bahá'u'lláhs tro, og de har hele tiden nektet å overlevere det eller å røpe innholdet. Shaykh 'Ábid var også forutbestemt til å akseptere troen proklamert av hans tidligere elev på sine eldre dager.
- 22 Beretning tatt fra mírzá Abu'l Faḏls upubliserte skrifter.
- 23 Nicolas, *Seyyéd Ali Mobammed Dit le Báb*, s. 189-190.
- 24 Skrevet i flere bind i løpet av Násiri'd-Dín sháhs regjeringstid av Lisánu'l-Mulk fra Káshán, med psevdonymet Sipih.
- 25 *The Dawn-Breakers*, s. 20-22 (britisk), s. 25-29 (USA).
- 26 *Ibid.*, s. 22-23 (britisk), s. 30 (USA).
- 27 Ḥájí mírzá 'Alis far het mírzá 'Ábid.
- 28 Med Dhíkr mener han seg selv. I *Qayyúmu'l-Asmá'* henviser Báb gjentatte ganger til seg selv som Dhíkr, og han var kjent for sine tilhengere som Dhíkru'lláh-al-A'zam (Ihukommelsen av Gud, den aller største), eller som Dhíkru'lláh-Akbar (Ihukommelsen av Gud, den største) og noen ganger som Ḥaḏrat-i-Dhíkr. Som forstavelse i navnet på en gudsmanifestasjon er «Ḥaḏrat» blitt oversatt som «hans hellighet». Men denne oversettelsen er fullstendig utilstrekkelig, for «Ḥaḏrat» har ingen ikke-persisk ekvivalent når ordet er plassert foran navnet på en gudsmanifestasjon. Det formidler også følelsen av «hans velerverdighet», «hans eminense», «hans eksellense» og lignende.
- 29 Fra *Qayyúmu'l-Asmá'*, oversatt av H. M. Balyuzi.

KAPITTEL 3: ȚIHRÁN

Åpningssitater: Bahá'u'lláh, (1) *Gleanings*, LVI (2) *Kitáb-i-Íqán*, s. 161 (britisk), s. 252 (USA).

- 30 *The Dawn-Breakers*, s. 58 (britisk), s. 86-87 (USA).
 31 *Ibid.*, s. 66 (britisk), s. 96 (USA).
 32 To av Bábs arbeider har tittelen *Bayán* (Ytring): den største er på persisk, og den andre, som er mye kortere, er på arabisk.
 33 *The Dawn-Breakers*, s. 69 (britisk), s. 99 (USA).
 34 *Ibid.*, s. 70 (britisk), s. 100-101 (USA).
 35 *Ibid.*, s. 71-74 (britisk), s. 104-108 (USA).
 36 Se forordet, avsnitt 4.
 37 Shoghi Effendi, *God Passes By*, s. 9.

KAPITTEL 4: DEN FØRSTE MARTYR

Åpningssitat: T. S. Eliot, «Choruses from *The Rock*», 1. «The Eagle soars in the summit of Heaven». *Collected Poems 1909-1962*, Faber & Faber Ltd., London, 1963.

- 38 London 1856, s. 177.
 39 *The Dawn-Breakers*, s. 61-62 (britisk), s. 90-91 (USA).
 40 Áqá Muḥammad-Muṣṭafá tjente hele sitt liv troen som han hadde omfavnet, med iver og utmerkelse. Han tilbrakte mange år i Beirut der han tok seg av pilegrimers behov og krav. Sønnen áqá Ḥusayn Iqbál gjorde det samme i årene som fulgte, med stor hengivenhet. En annen sønn, dr. Zia Bagdadi (dr. Ḍiyá Baghdádí), bodde i USA, der hans tjenester var uvurderlige.
 41 «Der samlet de seg, *shaykh* Najaf, sønn av *shaykh* Ja'far, og *shaykh* Músá, fra Najaf; siyyid Ibráhím al-Qazvíní fra Karbilá; *shaykh* Muḥammad-Ḥasan Yásín og *shaykh* Ḥasan Asadu'lláh fra Kázimíyyah; siyyid Muḥammad al-Álúsí og siyyid 'Alí, naqíb-al-ashrafén, og Muḥammad-Amin al-Wá'iz og *shaykh* Muḥammad-Sa'id, *sháfi'i*-muftien fra Baghdád. Der var også andre ved siden av disse.» (Áqá Muḥammad-Muṣṭafáy-i-Baghdádí.)
 42 Oversatt av H. M. Balyuzi. Áqá Muḥammad-Muṣṭafáy-i-Baghdádís selvbiografi er ikke mer enn 24 sider lang. Den er den andre av to hefter trykket samlet i Kairo, uten utgivelsesdato.
 43 Generalmajor sir Henry Rawlinson (1810-1895) var en av de fremstående europeiske skikkelser i det nittende århundre. Det var han som oversatte kileskriften på Bisitún-steinene i Vest-Írán, som gjengir bragdene gjort av den store Darius. Han oppdaget nøkkelen til å dechiffrere dem. I likhet med sir John Malcolm gikk han inn i det øst-indiske selskaps tjeneste i en alder av sytten år. Seks år senere dro han sammen med to andre britiske offiserer for å trene den persiske hær, men etter to år ble han avvist fordi Muḥammad *sháh* hadde begynt å krangle med britene. Deretter tjente han i Qandahár. Etter eget ønske ble han forflyttet til Íraq, fordi han ønsket å være i nærheten av Vest-Írán og fortsette sine undersøkelser. Han fortsatte også Layards ufullførte arbeid i Ninive. Britisk museum har en stor rikdom av arkeologiske funn donert av ham. Fra 1859-1860 innehadde han en kort tid stillingen som britisk minister i Țihrán. Deretter tjente han på India-rådet i London resten av livet og viet tiden til skrivning og til vitenskapelige sysler. Fra 1870-1884 utgav British museums forvaltere fire bind med kileskrift-inskripsjoner under hans nøye overoppsyn.
 44 F.O. 248/114 av 8. januar 1845, vedlagt Rawlinsons brev til Sheil av 16. januar 1845.
 45 *Ibid.*

- 46 Ibid.
 47 F.O. 248/114 av 16. januar 1845.
 48 F.O. 248/114 (udatert). Oversettelse av Rawlinson vedlagt hans brev til Sheil av 16. januar 1845.
 49 F.O. 195/237 av 15. april 1845.
 50 F.O. 195/237 av 30. april 1845.
 51 F.O. 195/237 av 18. februar 1845.
 52 F.O. 248/114 av 28. februar 1845.

KAPITTEL 5: VALFART TIL MECCA

Åpningssitat: oversettelse av H. M. Balyuzi.

- 53 Hans sønn, *hájí shaykh* Yahyá, etterfulgte ham som imám-jum'ih og levde til 1919 til en høy alder. Han holdt sin beskyttende hånd over bahá'iene ved alle mulige anledninger.
 54 *Hájí mirzá Ḥabíbu'lláhs* beretning.
 55 *The Dawn-Breakers*, s. 91 (britisk), s. 131 (USA).
 56 Ibid., s. 90-91 (britisk), s. 130 (USA).
 57 Ibid., s. 92 (britisk), s. 132-133 (USA).
 58 Ibid., s. 93-95 (britisk), s. 134-136 (USA).
 59 Ibid., s. 96-97 (britisk), s. 138-140 (USA).
 60 Ibid., s. 97 (britisk), s. 140 (USA).

KAPITTEL 6: MOTSTANDSKREFTENE FYLKER SEG

Åpningssitat: Isabella i *Measure for Measure*, akt II.

- 61 Utgitt av Leavitt, Trow & Co., New York & Philadelphia.
 62 *The Dawn-Breakers*, s. 99 (britisk), s. 142 (USA).
 63 Ibid., s. 100-101 (britisk), s. 144 (USA).
 64 Sitert Kelly, *Britain and the Persian Gulf*, s. 310.
 65 Eugène-Napoléon Flandin (1809-1876) var en anerkjent arkeolog og maler. Han og Coste, en arkitekt, var medlemmer av følget til M. de Sercey, Louis-Philippes utsending til Muḥammad-sháhs hoff. De oppholdt seg i Írán, etter at utsendingen hadde dratt, for å tegne landets eldgamle monumenter. Resultatet av arbeidene deres, *Voyage en Perse*, ble utgitt i 1851 av den franske regjering.
 66 *Early adventures in Persia*, bind I, s. 326-328.
 67 Far til mirzá Ḥusayn *khán*, *mushíru'd-dawlih* og sipahsálár, som var den persiske ambassadør i Konstantinopel i 1863, da Bahá'u'lláh ble landsforvist til Adrianopel. Mirzá Ḥusayn *khán* steg senere i gradene til å bli *ṣadr-i-a'ẓam* (storvesir).
 68 *Hájí mirzá 'Alí-Akbar*, qavámu'l-mulken, var en yngre sønn av *hájí Ibráhím khán*, storvesiren som inngikk en traktat med sir John Malcolm og senere falt i unåde og ble drept av Fath-'Alí *sháh* på en barbarisk måte. De fleste av hans familie omkom sammen med ham. Imidlertid overlevde den unge mirzá 'Alí-Akbar for å bli tatt til nåde igjen i senere år og gitt tittelen qavámu'l-mulk. Gjennom flere generasjoner påvirket han og hans etterkommere i sterk grad Fárs-innbyggernes skjebne.
 69 Sartip var en høy rang i de dager både i det sivile og i det militære samfunn; i dag tilsvarer

det brigader. Farmánen (firmanen) skulle leses i Masjid-i-Naw. Kvarterene i en by tilhørte enten ni'mati-kháníhen eller haydari-kháníhen.

- 70 F.O. 248/113 av 7. august 1844, vedlagt et brev av 14. august 1844, fra Hennell til Sheil.
 71 F.O. 248/113 av 24. november 1844, vedlagt Hennells brev til Sheil av 11. desember 1844.
 72 F.O. 248/113 av 24. desember 1844, vedlagt Hennells brev til Sheil av 4. januar 1845.
 73 *The Dawn-Breakers*, s. 104 (britisk), s. 148-149 (USA).

KAPITTEL 7: TRO OG FORNEKTELSE

Åpningssitat: *An Essay on Man*, epistel II.

- 74 *The Dawn-Breakers*, s. 105 (britisk), s. 149-150 (USA).
 75 Arberry (redaktør), *The Koran Interpreted*.
 76 Se forordet, avsnitt 4.
 77 Arberry (redaktør), *The Koran Interpreted*. Versnumrene for det første utdraget er 49-50, selv om Arberry oppgir 50-51.
 78 *The Dawn-Breakers*, s. 105-106 (britisk), s. 150 (USA).
 79 Arberry (redaktør), *The Koran Interpreted*.
 80 *The Dawn-Breakers*, s. 125-126 (britisk), s. 174-176 (USA).
 81 Ibid., s. 126 (britisk), s. 176 (USA).
 82 Ibid., s. 126-127 (britisk), s. 176 (USA).
 83 Ibid., s. 127 (britisk), s. 177 (USA).
 84 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 8.
 85 Masjid-i-Vakíl: bygd av Karim Khán-i-Vakíl, grunnleggeren av zand-dynastiet.
 86 *The Dawn-Breakers*, s. 107-109 (britisk), s. 153-154 (USA).
 87 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 7.
 88 'Andalíb (Nattergal) var psevdonymet for mírzá 'Alí-Ashraf av Láhiján i den kaspiske Gílán-provinsen. 'Andalíb var en veltalende lærer og en poet med suverene prestasjoner. Han møtte Edward Granville Browne i Yazd i året 1888. Det eksisterer et veldig langt brev i hans egen håndskrift, stilet til Edward Browne, der han siterer bevis fra Bibelen til støtte for bahá'í-troen og oppmuntrer Browne til å besøke Bahá'u'lláh i 'Akká. Det er ikke kjent hvorvidt et kopi av dette brevet noensinne nådde frem til Browne.
 89 Nicolas, *Seyyèd Ali Mobammed dit le Báb*, s. 233.
 90 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 9-10.
 91 *The Dawn-Breakers*, s. 128-129 (britisk), s. 179 (USA).
 92 Se fotnote kap. 4, s. 62.
 93 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 11.

KAPITTEL 8: 'ABBÁS DEN STORES BY

Åpningssitat: *The Contention of Ajax and Ulysses*, 1659.

- 94 En forfatter har uttalt at áqá Muḥammad-Ḥusayn-i-Ardistání også var med Báb på denne reisen.
 95 Layard, *Early Adventures in Persia*, bind I, s. 311-312.
 96 Arberry (redaktør), *The Koran Interpreted*.
 97 *The Dawn-Breakers*, s. 145 (britisk), s. 202 (USA).

- 98 Ibid., s. 146 (britisk), s. 204 (USA).
- 99 Ibid., s. 148 (britisk), s. 205-207 (USA).
- 100 Şadr'u'd-Din Muḥammad fra Shiráz, som døde i året 1050 etter hedsjra (1640-1641 e.Kr.), er som regel kjent som mullá Şadrá. Şhaykh Aḥmad-i-Aḥsá'í skrev kommentarer til to av hans arbeider: *Ḥikmatu'l-'Arşbiyyah* (Guddommelig filosofi) og *Mashá'ir* (Evner).
- 101 *The Dawn-Breakers*, s. 150 (britisk), s. 209 (USA).
- 102 Ibid., s. 150-151 (britisk), s. 209-211 (USA).
- 103 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 13.
- 104 Nicolas, *Seyyéd Ali Mobammed dit le Báb*, s. 242.
- 105 *The Dawn-Breakers*, s. 152-153 (britisk), s. 213 (USA).
- 106 'Abdu'l-Bahá uttaler i *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 13, at Bábs opphold i Manúchihir kháns private bolig varte i fire måneder.

KAPITTEL 9: BÁBÍ-ÅPENBARINGENS ANTIKRIST

Åpningssitat: Akt II, scene ii.

- 107 Se Shoghi Effendi, *God Passes By*, s. 164.
- 108 I islams tidlige dager ble disse menneskene rangert sammen med de grupper av fanatikere som hadde gjort seg fortjent til fellesbetegnelsen ghulát (ekstremister eller «de som overdriver»). De identifiserte 'Alí, den første imám, med guddommen. 'Abdu'lláh Ibn-Sabá, en jødisk konvertitt til islam som var opphav til denne doktrinen, ble drept av 'Alí selv. «'Alí er ikke Gud, men er ikke adskilt fra ham heller» er uttalelsen som tillegges dem i dag.
- 109 *The Dawn-Breakers*, s. 156 (britisk), s. 217 (USA).
- 110 Ibid., s. 161 (britisk), s. 224-225 (USA).
- 111 Beretningen om denne reisen er gitt i *The Dawn-Breakers*, s. 156-162 (britisk), s. 217-227 (USA).
- 112 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 14.
- 113 *The Dawn-Breakers*, s. 162-163 (britisk), s. 228-229 (USA).
- 114 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 14-15.
- 115 Ibid., s. 15-16.
- 116 *The Dawn-Breakers*, s. 163 (britisk), s. 230-231 (USA).

KAPITTEL 10: DER ARAKS FLYTER

Åpningssitat: Oversettelse av H. M. Balyuzi.

- 117 *The Dawn-Breakers*, s. 165-166 (britisk), s. 235 (USA).
- 118 Ibid., s. 166 (britisk), s. 236 (USA).
- 119 Ibid.
- 120 Browne (redaktør), *The Tárikh-i-Jadíd*, s. 220-221.
- 121 *The Dawn-Breakers*, s. 167 (britisk), s. 238 (USA).
- 122 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 16.
- 123 *The Dawn-Breakers*, s. 173-174 (britisk), s. 247 (USA).
- 124 Ibid., s. 174 (britisk), s. 247-248 (USA).
- 125 Dossier nr. 177, *Ṭihrán*, 1848, s. 49-50 og s. 360. Se appendiks 5.
- 126 Se forordet, avsnitt 4.

- 127 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 16.
 128 *The Dawn-Breakers*, s. 175 (britisk), s. 249 (USA).

KAPITTEL 11: DET SORGVEKKENDE FJELL

Åpningssitat: *In Memoriam A. H. H.* (Prolog).

- 129 *The Dawn-Breakers*, s. 219 (britisk), s. 303 (USA).
 130 Etter Bábs martyrdom vendte et antall av hans tilhengere seg til Dayyán for ledelse. De var kjent som «dayyániyyih». De fleste av dem bodde i provinsene Ádharbáyyján og Gilán. Dayyán gikk så langt som å gjøre krav på å være «Han som Gud skal åpenbare», men da han møtte Bahá'u'lláh i 'Iráq, trakk han tilbake sitt krav. (Se Balyuzi: *Edward Granville Browne and the Babá'i Faith*, s. 43 og note 44 og 79).
 131 *The Dawn-Breakers*, s. 220 (britisk), s. 304 (USA).
 132 *Ibid.*, s. 21-22 (britisk), s. 305 (USA).
 133 Se kapittel 2.
 134 Browne (redaktør), *A Traveller's Narrative*, bind II, s. 278-289. Spørsmålene og svarene er trukket ut fra denne mye lengre rapporten fra rettssaken.
 135 *The Dawn-Breakers*, s. 230-231 (britisk), s. 316-319 (USA). Sitatene er tatt fra disse sidene; et av Bábs svar er omskrevet.
 136 Browne, *Materials for the Study of the Bábi Religion*, s. 260-262.
 137 *The Dawn-Breakers*, s. 234 (britisk), s. 323 (USA).
 138 Hájí Qásís endelikt var trist. Til tross for forsikringene han fikk, ble han kvalt på Persepolis-plattformen sytten år senere, og liket ble etterlatt hengende der, etter ordre fra en onkel av Násiri'd-Din sháh, hájí sultán Murád mírzá, hisámu's-saltánihen, som var på vei til å overta guvernørpostens tømmer i Shíráz.

KAPITTEL 12: VED MIDDAGSTIDER EN MIDTSOMMERDAG –

Åpningssitat: «The Báb» i *The Babá'i World*, bind VIII, s. 945. Beatrice Irwin (1877-1956) var en britisk bahá'í av irsk avstamning som for en stor del av livet sitt bodde i USA, men som både i yrkessammenheng og som bahá'í-underviser reiste til mange deler av verden. Hun var en pioner innen feltet belyningskonstruksjon, utdannet ved Cheltenham Collage og Oxford, og viet også mye av sitt liv til å fremme verdensfredens sak. Hennes skrifter inkluderer *The Gates of Light*, *The New Science of Colour* og *Heralds of Peace*.

- 139 I de senere år ble han kjent som mírzá 'Alíy-i-Sayyáh (reisende), giftet seg med datteren til shaykh Hasan-i-Zunúzi og bosatte seg i Karbilá. Han var en av de fire bahá'íene som ble sendt med Şubh-i-Azal til Kypros av den osmanske regjering. Han døde der 4. august 1871.
 140 Se forordet, avsnitt 4.
 141 *The Dawn-Breakers*, s. 314 (britisk), s. 430-431 (USA). Beretning om siyyid Hısayn-i-Yazdí (eller 'Azíz).
 142 *Ibid.*, s. 370-371 (britisk), s. 505 (USA).
 143 *Ibid.*, s. 371 (britisk), s. 506 (USA).
 144 *Ibid.*, s. 372 (britisk), s. 507 (USA).
 145 *Ibid.*, s. 223-224 (britisk), s. 307-308 (USA).
 146 Sitert Shoghi Effendi, *The World Order of Babá'u'lláh*, s. 101.
 147 *The Dawn-Breakers*, s. 373 (britisk), s. 508 (USA), og Sohráb, Risáliy-i-Tis'a-'Ashariyyih, s. 74.

- 148 *The Dawn-Breakers*, s. 374 (britisk), s. 509-510 (USA).
 149 *Ibid.*, s. 375 (britisk), s. 512 (USA).
 150 *Ibid.*, s. 376 (britisk), s. 514 (USA).
 151 *Ibid.*, s. 378 (britisk), s. 518-519 (USA).

KAPITTEL 13: DAGBRYTERNE – MORGENGRYETS MENN

- Åpningssitat: *Diván-i-Miṣbāh*. ‘Azizu’llāh Miṣbāh (1876-1945), poet, pedagog og belleslettres-mester, var en eminent iransk bahá’í. En bok med hans prosa – *Munshi’át-i-Miṣbāh*, som ble trykket opp gjentatte ganger – ble en lærebok til bruk i skoler.
- 152 Shaykh Muḥammad Shibl og hans sønn, áqá Muḥammad-Muṣṭafá (da omtrent ti år gammel); shaykh Sulṭán-i-Karbilá’í; siyyid Aḥmad-i-Yazdí, far til siyyid Ḥusayn (Bábs amanuensis); shaykh Ṣaliḥ-i-Karímí og mullá Ibráhím-i-Maḥallátí var blant disse.
- 153 Browne (redaktør), *A Traveller’s Narrative*, bind II, xliii.
- 154 Han ble vekselvis kalt mullá ‘Abdu’lláh, mirzá Ṣálih og mirzá Ṭáhir, bakeren.
- 155 ‘Abdu’l-Bahá, *Memorials of the Faithful*, s. 201.
- 156 *The Dawn-Breakers*, s. 215-216 (britisk), s. 299 (USA).
- 157 *Ibid.*, s. 253 (britisk), s. 351 (USA).
- 158 Nicolas, *Seyyéd Ali Mobammed dit le Báb*, s. 296.
- 159 *The Dawn-Breakers*, s. 240 (britisk), s. 332 (USA).
- 160 F.O. 60/144.
- 161 Bahá’u’lláh, *Kitáb-i-Íqán*, s. 142 (britisk), s. 223 (USA).
- 162 Sitert fra *The Dawn-Breakers*, s. 284n. (britisk), s. 395n. (USA). Også i en annen oversettelse i ‘Abdu’l-Bahás *Memorials of the Faithful*, s. 7.
- 163 De var al-ḥáj Muḥammad al-Karradí og Sa’íd al-Jabbáwí. Ḥájí Muḥammad var nesten 80 år gammel. I hans yngre dager hadde han ledet hundre menn i krigen mellom osmanene og Ibráhím páshá, sønn av den kjente Muḥammad-‘Alí páshá av Egypt.
- 164 *The Dawn-Breakers*, s. 298 (britisk), s. 411 (USA).
- 165 I 1970 mottok denne bokens forfatter, ved en tjeneste av sin fetter Abu’l-Qásim Afnán, en fotostatkopi av et manuskript som beskrev denne episoden i bábi-historien. Det er skrevet for hånd av áqá Muḥammad-Báqir-i-Ṭihrání, en kjøpmann hvis bror, Mushiru’t-Tujjár, var en av Sárís «fem martyrer». (Disse fem ble myrdet i de tidlige dager av den konstitusjonelle bevegelsen i Persia: se Balyuzi, *Edward Granville Browne and the Babá’í Faith*). Áqá Muḥammad-Báqir skriver i en kort introduksjon at han besøkte Bárfurúsh en gang i året 1319 etter hedsjra (20. april 1901-9. april 1902), der han tilfeldigvis fant et manuskript om historien om bábiene i Shaykh Ṭabarsí, skrevet av én av dem, som han kopierte for sin egen del og til fordel for andre. Han navngir ikke originalens eier. Denne historien begynner med beretningen om at forfatteren slutter seg sammen med mullá Ḥusayn; ved det kan han identifiseres til tross for at han ikke oppgir sitt navn noen steder. Det er ingen tvil om at han var mirzá Luṭf-‘Alí eller Luṭf-‘Alí mirzá fra Shíráz, en etterkommer av afshár-monarken av det 18. århundre e.Kr. Han var én av de få overlevende fra Shaykh Ṭabarsí, som klarte å unnsnippe sammen med mullá Ṣádiq-i-Muqaddas-i-Kḥurásání, men i massakren i august 1852 (se Balyuzi, *Babá’u’lláh*, s. 18) døde han som martyr. Da denne forfatter mottok denne krøniken og undersøkte den, husket han at E. G. Browne i sin *Materials for the Study of the Bábi Religion* nevner et manuskript *Historien om Shaykh Ṭabarsí-episoden* av Luṭf-‘Alí mirzá, sendt ham av azalí-skribenten mirzá Muṣṭafá. Siden dette manuskriptet nå er i Cambridge University

Library, ble en fotostatkopi skaffet til veie ved bibliotekarens godhet. Ifølge skriveren (hvis virkelige navn var Ismá'il-i-Šabbágh-i-Sidihi) var manuskriptet som han kopierte for prof. Browne, falskt, men han kunne ikke finne noe annet for sammenligningens skyld. Luṭf-'Alí mirzás krønike slutter brått, og áqá Muḥammad-Báqir, kopiererens, konkluderer feilaktig at forfatteren må ha dødd av sult, siden krønikens siste linjer beskriver en tilstand av hungersnød forårsaket av beleiringen. Denne forfatter er for tiden beskjeftiget med å sammenstille disse to manuskriptene.

- 166 *The Dawn-Breakers*, s. 285 (britisk), s. 396 (USA).
 167 F.O. 60/150, se appendiks 3.
 168 Mullá Báqir, imámen av Chinár-Súkhtiḥ-kvarteret; mírzá Ḥusayn-i-Qutb, kad khudáen (lederen) av Bázár-kvarteret og háji Muḥammad-Taqí, en fremstående og rik kjøpmann, som senere ble tildelt etternavnet Ayyúb (Job) av Bahá'u'lláh på grunn av sine intense lidelser, sin tålmodighet under prøvelser og sin standhaftighet – disse var blant notabilitetene som dro ut til landsbyen Runiz i Fasá-distriktet for å møte Vaḥíd.
 169 *The Dawn-Breakers*, s. 353-354 (britisk), s. 479-480 (USA).
 170 De var under kommando av Mihr-'Alí Khán-i-Núrí, shujá'u'l-mulken, og Muṣṭafá-Qulí Khán-i-Qaráguzlú, i'timadu's-saltanien.
 171 *The Dawn-Breakers*, s. 361-362 (britisk), s. 488-489 (USA).
 172 Shoghi Effendi, *God Passes By*, s. 47.
 173 Browne (redaktør), *The Táríkh-i-Jadíd*, s. 255.
 174 *Ibid.*, s. 253.
 175 Browne, *A Year Amongst the Persians*, s. 81. (1926-utgaven).
 176 F.O. 60/153. K. W. Abbotts utsendelse av 30. august 1850, vedlagt Sheils rapport av 5. september 1850 til Palmerston.
 177 F.O. 248/142 av 9. desember 1850, R. W. Stevens, konsul i Tabríz, til Sheil.
 178 *The Dawn-Breakers*, s. 419 (britisk), s. 572 (USA).
 179 F.O. 60/158 av 6. januar 1851.

EPILOG

- 180 Shoghi Effendi, *God Passes By*, s. 273-274.

APPENDIKS 1: BELEIRINGEN AV KARBILÁ

- 181 F.O. 248/108 av 15. mai 1843, vedlagt Farrants brev til Sheil av 20. mai 1843. Alle sitater som ikke er identifisert med et nummer i dette appendikset, er tatt fra dette dokumentet.
 182 F.O. 248/108 av 18. november 1842, vedlagt Farrants brev til Sheil av 2. mai 1843.
 183 F.O. 60/95 (udatert), vedlagt Sheils brev til Aberdeen av 4. februar 1843.

APPENDIKS 2: BÁBS MARTYRDOM

- 184 F.O. 60/152.
 185 F.O. 248/142 av 24. juli 1850.
 186 F.O. 60/153.
 187 F.O. 60/153 av 3. august 1850, oversatt av Taylour Thomson.
 188 F.O. 248/140.

APPENDIKS 3: FORSPILL TIL NAYRÍZ-EPIODEN

189 F.O. 60/150 av 12. februar 1850.

APPENDIKS 4: TĪHRÁNS SJU MARTYRER

194 F.O. 60/145 av 27. juli 1849.

191 Dossier nr. 133, TĪhrán, 1850; s. 100-105. Oversatt av dr. Firuz Kazemzadeh i «Utdrag fra ut-sendelser skrevet i løpet av 1848-1852» av prins Dolgorukov, russisk minister til Persia; sitert med velvillig tillatelse av *World Order*, et bahá'í-magasin, bind 1, nr. 1, 1966. Utsendelsene ble publisert som en appendiks til M. S. Ivanovs bok *The Babi Uprisings in Iran*.

192 F.O. 60/150. Se appendiks 3.

193 F.O. 248/140 av 2. mai 1850.

APPENDIKS 5: ZANJÁN-EPIODEN

194 F.O. 60/151 av 25. mai 1850.

195 F.O. 60/152 av 25. juni 1850.

196 Dossier nr. 133, TĪhrán, 1850; s. 470-471. Se appendiks 4, note 2, for detaljer.

197 F.O. 60/153.

198 Ibid.

199 Dossier nr. 134, TĪhrán, 1850; s. 562. Se appendiks 4, note 2, for detaljer.

200 Dossier nr. 133, TĪhrán, 1850; s. 582. op. cit.

201 Dossier nr. 134, TĪhrán, 1850; s. 99. op. cit.

202 Dossier nr. 134, TĪhrán, 1851; s. 156. op. cit.

203 F.O. 60/153.

204 Ibid.

205 F.O. 60/154.

206 Ibid. av 16. desember 1850.

207 Ibid. av 24. desember 1850.

208 F.O. 248/143.

209 F.O. 60/158.

APPENDIKS 6: LORD PALMERSTONS FORESPØRSEL

210 F.O. 248/140.

211 F.O. 60/152.

212 F.O. 248/141.

213 F.O. 60/152, vedlagt Sheils brev til Palmerston.

APPENDIKS 7: MYTEDANNELSE

214 Arnold, *Through Persia by Caravan*, bind II, s. 32-35.

215 Benjamin, *Persia and the Persians*, forord.

216 Ibid., s. 353-355.

217 Gordon, *Persia Revisited*, s. 81-91.

218 Lorimer, *Gazetteer of the Persian Gulf*, bind 1, del 2, s. 1966-1967 og 2384.

